FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI PROGRAMI

RÜSTEM PAŞA CAMİİ ÇİNİLERİNDE DÖRT ÇİÇEK ÜSLUBU (LALE, KARANFİL, GÜL, SÜMBÜL)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SONGÜL ŞİMŞEK

İSTANBUL, 2025

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI PROGRAMI

RÜSTEM PAŞA CAMİİ ÇİNİLERİNDE DÖRT ÇİÇEK ÜSLUBU (LALE, KARANFİL, GÜL, SÜMBÜL)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SONGÜL ŞİMŞEK
(220301020)

Danışman
(Dr. Öğr. Üyesi Latife Aktan Özel)

DÜZELTİLMİŞ TEZ

İSTANBUL, 2025

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
TEZ ONAY FORMU

16.06/2025

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi 220301020 numaralı Songül Şimşek'in hazırladığı "Rüstem Paşa Camii Çinilerinde Dört Çiçek Üslubu (Lale, Karanfil, Gül, Sümbül) konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, / /2025 günü saat 'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin ~~**Kabulüne Oy Çokluğu/**~~**Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının .....
.....
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	**Karar**
1. (Danışman)Dr. Öğr. Üyesi Latife AKTAN ÖZEL	Kabul
2. Doç. Timur BİLİR	KABUL
3. Dr. Öğr. Üyesi Hamide Nur ÖZSOY	KABUL
4.	.....
5.	.....
6. (İkinci Danışman)*	.....

**2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.*

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Songül Şimşek

DÜZELTME METNİ

- Sinan Mimarisi'nde bezemeye dair veriler eklendi
- Bordür tekrarları silindi
- Kara Memi üslubuna dair analizler eklendi
- "Türk laleleri" adlı eser literatüre eklendi
- Fil payelerin karşılaştırması eklendi
- Karanfil çeşitleri eklendi
- Sonuç bölümüne çiçek motiflerine dair tablo eklendi

RÜSTEM PAŞA CAMİİ ÇİNİLERİNDE DÖRT ÇİÇEK ÜSLUBU (LALE, KARANFİL, GÜL, SÜMBÜL)

Songül Şimşek

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Rüstem Paşa Camii çinilerinde yarı stilize çiçek motiflerinin incelenmesidir. Yapılan incelemede motiflerin analizi dört çiçek motifiyle sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda çalışmada lale, karanfil, gül ve sümbül çiçeği motifleri değerlendirilmiştir. Osmanlı sanatının en önemli örneklerinden birisi olan çini sanatı Osmanlı öncesinde ortaya çıkmış olsa da 16. Yüzyılda zirveye çıkmıştır. Rüstem Paşa camisi de çini sanatının en güzel örneklerinden birisi olarak öne çıkmaktadır. Çini süslemeleri açısından oldukça zengin süslemeler içeren Rüstem Paşa camisi dışarıdan sade bir görüntüye sahiptir. Banisi Rüstem Paşa olan caminin mimarı ise Mimar Sinan'dır. Rüstem Paşa camisinin çini sanatı özellikler son cemaat bölümünden başlayarak içeriye doğru büyük bir zenginlik içermektedir. Camideki lale, karanfil, gül ve sümbül motifleri birlikte incelendiğinde camide en çok bulunan çiçek motifinin lale motifi olduğu belirlenmiştir. Lale motifi caminin birçok bölümünde yer almaktadır. Özellikle camiyi bir bütün olarak çevreleyen bordürlerde öne çıkan lale motifi pano bölümlerinde de ayrı ayrı kompozisyonlar içinde bulunur. Karanfil, gül ve sümbül motifleri ise lale motifine nazaran daha azdır. Bordürlerin önemli bir bölümünde yer almayan bu motifler genellikle balkon altı bölümlerde öne çıkmaktadır. Çiçek motifleri incelemesinde öne çıkan iki pano ise sol cephe panodaki -bahar ya da cennet tablosu olarak da bilinen pano- çini karoları ve minberdeki panosudur. Bu panolarda birçok farklı çiçek motifi birlikte yer almaktadır. Caminin başka bölümlerinde görülmeyen bu zengin içerik çini sanatı açısından önemli örneklerindendir. Bu bağlamda vurgulanması gereken bir diğer bölümü ise fil payeler

oluşturmaktadır. Fil payelerin hem köşegenlerindeki karolarda hem de üst bölümlerinde farklı motiflerin yer aldığı belirlenmiştir. Cami tek bir yerde görülen çiçek motifi örnekleri de bu payelere işlenmiştir. Cami de en çok kullanılan motifin lale olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak caminin çeşitli bölgelerinden elde edilen verilere göre toplam 14.295 lale, 3004 karanfil, 33 gül ve 2603 sümbül motifi belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rüstem Paşa Camii, Çini Sanatı, Lale Motifi, Karanfil Motifi, Gül Motifi, Sümbül Motifi.

FOUR FLOWER STYLES ON RUSTEM PASA MOSQUE TILES (TULIP, CARNATION, ROSE, HYACINTH)

Songül Şimşek

ABSTRACT

The aim of this research is to examine semi-stylized flower motifs on the tiles of the Rüstem Paşa Mosque. In the study, the analysis of the motifs was limited to four flower motifs. In this context, tulip, carnation, rose and hyacinth flower motifs were evaluated in the study. Although tile art, which is one of the most important examples of Ottoman art, emerged before the Ottoman Empire, it reached its peak in the 16th century. The Rüstem Paşa Mosque also stands out as one of the most beautiful examples of tile art. The Rüstem Paşa Mosque, which contains very rich ornaments in terms of tile decorations, has a plain appearance from the outside. The architect of the mosque, whose benefactor was Rüstem Paşa, was Mimar Sinan. The tile art of the Rüstem Paşa Mosque includes great richness, especially starting from the narthex section and moving towards the inside. When the tulip, carnation, rose and hyacinth motifs in the mosque were examined together, it was determined that the tulip motif was the most common flower motif in the mosque. The tulip motif is located in many parts of the mosque. The tulip motif, which is especially prominent on the borders surrounding the mosque as a whole, is also drawn in separate compositions in the panel sections. Carnation, rose and hyacinth motifs are in a very small section compared to the tulip motif. These motifs, which are not included in a significant section of the borders, are generally prominent in the sections under the balcony. The two panels that stand out in the examination of flower motifs are the tile tiles on the left facade panel - also known as the spring or heaven painting - and the panel on the pulpit. Many different flower motifs are present in these panels together. This rich content, which is not seen in other sections of the mosque, is one of the important examples in terms of tile art. In this context, another section that should be emphasized is the elephant piers.

It has been determined that different motifs are present both on the tiles on the diagonals and on the upper sections of the elephant piers. Examples of flower motifs seen in a single place in the mosque are also processed on these piers. It was determined that the most used motif in the mosque was the tulip. As a result, according to the data obtained from various parts of the mosque, a total of 14,295 tulip, 3004 carnation, 33 rose and 2603 hyacinth motifs were determined.

Keywords: Rüstem Paşa Mosque, Tile Art, Tulip Motif, Carnation Motif, Rose Motif, Hyacinth Motif.

ÖN SÖZ

Rüstem Paşa Camii, 16. yüzyıl İslam sanatının en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilmektedir**.** Caminin iç mekanını süsleyen çini tezyinatlar, Türk-İslam sanatının ulaştığı zirve noktalarından birini temsil etmektedir. Bu çalışmada, özellikle yarı stilize çiçek motifleri ele alınmış ve bu motiflerin sanat tarihi açısından taşıdığı öneme odaklanılmıştır.

Araştırma, Rüstem Paşa Camii'ndeki çiçek motiflerini lale, karanfil, gül ve sümbül bağlamında incelemesi bakımından özgün bir nitelik taşımaktadır. Çalışma kapsamında, cami iç mekânında yer alan bölümler, her motif için ayrı ayrı değerlendirilmiş ve detaylı analizlere tabi tutulmuştur. Bu süreçte, uzun süreli saha çalışmaları gerçekleştirilmiş; fotoğraf çekimleri ve motiflerin yer aldığı alanların tespiti titizlikle yapılmıştır.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesine katkı sunan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Latife AKTAN'a değerli rehberliği ve yönlendirmeleri için teşekkür ederim. Ayrıca, vektörel çizimlerin hazırlanmasında katkı sağlayan Öğr. Gör. Volkan HOŞCAN'a, tezde kullanılan cami fotoğraflarının çekimlerinde destek olan Enes REYHAN Bey'e ve çalışmam süresince Rüstem Paşa Camii'nde gerekli kolaylıkları sağlayan İbrahim Hoca'ya, cami güvenlik personeline ve tüm çalışanlara teşekkürlerimi sunarım.

Nisan-2025 Songül Şimşek

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **vi**
ÖNSÖZ ..... **viii**
RESİM LİSTESİ ..... **xvi**
ÇİZİM LİSTESİ ..... **xxii**
TABLO LİSTESİ ..... **xxii**
GİRİŞ **1**
BİRİNCİ BÖLÜM **4**
1. RÜSTEM PAŞA CAMİ **4**
1.1. RÜSTEM PAŞA CAMİİ BANİSİ 8
İKİNCİ BÖLÜM **10**
2. RÜSTEM PAŞA CAMİİ ÇİNİLERİNDE KULLANILAN ÇİÇEKLERİN ANOTOMİK YAPISI, MORFOLOJİSİ **10**
2.1. Lale Tanımı, Tarihçesi ve Morfolojisi 10
2.1.1. Lale Çeşitleri 14
2.2. Gülün Tanımı Tarihçesi ve Morfolojisi 17
2.2.1. Gülün Çeşitleri 19
2.3. Karanfil Tanımı Tarihçesi ve Morfolojisi 21
2.3.1. Karanfil Çeşitleri 22
2.4. Sümbül Tanımı Tarihçesi ve Morfolojisi 24
2.4.1. Sümbül Çeşitleri 25
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **27**
3. RÜSTEM PAŞA CAMİİ ÇİNİLERİNDE DÖRT ÇİÇEK ÜSLUBU (LALE, KARANFİL, GÜL, SÜMBÜL) **27**
3.1. Lale Motifinin Rüstem Paşa Camiinde Bulunduğu Yerler 27
3.1.1. Son Cemaat Yeri 27
3.1.1.1. Sağ Cephe Panoları 27
3.1.1.1.1. Karo 28
3.1.1.1.2. Bordür 29

3.1.1.1.2.1. Bordür-1 29
3.1.1.1.2.2. Bordür-2 31
3.1.1.2. Sol Cephe 32
3.1.1.2.1. Pano 33
3.1.1.2.2. Karo 39
3.1.1.2.2.1. Karo 1 39
3.1.1.2.2.2. Karo 2 39
3.1.1.2.2.3. Karo 3 41
3.1.1.2.2.4. Karo 4 43
3.1.1.2.2.5. Karo 5 44
3.1.1.2.3. Pano 2 45
3.1.1.2.3.1. Karo 47
3.1.2. Sol Yan Kapı Camii Girişi 48
3.1.2.1 Pano 48
3.1.2.2. Karo 49
3.1.3. Cami İçi 50
3.1.3.1. Cümle Kapısı 50
3.1.3.1.1. Cümle Kapısı Üstü Pano (Saçak) 52
3.1.3.1.2. Cümle Kapısının Sağ ve Sol Cephesi 53
3.1.3.1.2.1. Pano 53
3.1.3.2 Sağ Cephe 56
3.1.3.2.1. Fil Payeler 56
3.1.3.2.1.1. Alt Kat Fil Paye 58
3.1.3.2.1.2. Üst Kat Fil Paye 60
3.1.3.2.1.2.1. Pano 1 63
3.1.3.2.1.2.2. Pano 2 63
3.1.3.2.1.2. Karo 65
3.1.3.2.2. Sağ Balkon Altı 66
3.1.3.2.2.1. Pano 66
3.1.3.2.2.2. Karo 67
3.1.3.2.2.3. Bordür 69
3.1.3.2.2.3.1. Bordür 1 69

3.1.3.2.3. Sağ Balkon Üstü 70
3.1.3.2.3.1. Pano 70
3.1.3.2.3.2. Bordür 71
3.1.3.2.3.2.1. Bordür 1 71
3.1.3.3. Cami İçi Sol Cephe 73
3.1.3.3.1. Fil Payeler 73
3.1.3.3.1.1. Alt Kat Fil Payeler 73
3.1.3.3.1.2. Üst Kat Fil Payeler 74
3.1.3.3.2. Sol Balkon Altı 78
3.1.3.3.2.1. Pano 78
3.1.3.3.2.2. Bordür 80
3.1.3.3.2.2.1. Bordür 1 80
3.1.3.3.3. Sol Balkon Üstü 81
3.1.3.3.3.1. Pano 81
3.1.3.3.3.2. Bordür 81
3.1.3.3.3.2.3 Bordür 3 82
3.1.3.3.4. Cami İçi Sol Cephe Alt Kat 83
3.1.3.3.4.1. Pano 86
3.1.3.3.4.2.2 Bordür 2 92
3.1.3.3.4.2.3 Bordür 3 93
3.1.3.3.5. Cami İçi Sol Cephe Üst Kat 95
3.1.3.3.5.1. Pano 97
3.1.3.3.5.1.1 Pano 1 97
3.1.3.3.5.1.2 Pano 2 99
3.1.3.3.5.1.3 Pano 3 100
3.1.3.3.5.1.4 Pano 4 102
3.1.3.3.5.1.5 Pano 5 103
3.1.3.3.5.1.6 Pano 6 104
3.1.3.3.5.1.7 Pano 7 106
3.1.3.3.5.1.8 Pano 8 107
3.1.3.3.5.2.2 Bordür 2 108
3.1.3.4 Kadınlar Mahfili 109

3.1.3.4.1. Kadınlar Mahfili Alt Katı 109
3.1.3.4.1.1. Pano 111
3.1.3.4.1.1.1 Pano 1 111
3.1.3.4.1.1.2 Pano 2 113
3.1.3.4.2. Kadınlar Mahfili Üst Kat 114
3.1.3.4.2.1. Pano 116
3.1.3.4.2.1.1 Pano 1 116
3.1.3.4.2.1.2 Pano 2 117
3.1.3.4.2.1.3 Pano 3 119
3.1.3.4.2.1.4 Pano 4 121
3.1.3.4.2.1.5 Pano 5 123
3.1.3.4.2.1.6 Pano 6 124
3.1.3.4.2.1.7 Pano 7 125
3.1.3.4.2.1.8 Pano 8 126
3.1.3.4.2.1.9 Pano 9 127
3.1.3.4.2.2 Karolar 129
3.1.3.4.2.3 Bordür 131
3.1.3.4.2.3.1 Bordür 2 131
3.1.3.4.2.3.2 Bordür 3 132
3.1.3.5. Minber Köşkü 134
3.1.3.5.1. Sağ ve Sol Bordür 136
3.1.3.5.2. Minber Köşkü Üst Pano 138
3.1.3.5.3. Minber Köşkü Alt Pano 140
3.1.3.6. Mihrap 142
3.1.3.6.1 Pano 142
3.1.3.6.2 Bordür 142
3.1.3.7. Pandantifler 143
3.1.3.7.1. Allah ve Ali İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerdeki Lale Motifleri 143
3.1.3.7.2. Muhammed ve Ömer İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerdeki Lale Motifler 148
3.2. Karanfil Çiçeğinin Rüstem Paşa Camiinde Bulunduğu Yerler 151

3.2.1. Son Cemaat Yeri 151
3.2.1.1. Bordür 151
3.2.1.2. Sol Cephe 152
3.2.1.2.1. Pano 152
3.2.1.2.2. Karo 155
3.2.2. Cümle Kapısı üstü Pano (Saçak) 157
3.2.2.1. Kapının Sağ Cephesi 158
3.2.2.1.1. Pano 159
3.2.3. Cami İçi Sağ cephe 161
3.2.3.1. Fil Payeler 161
3.2.3.1.1. Üst Kat Fil Paye 161
3.2.3.1.1.1.1. Pano 1 161
3.2.3.1.1.1.2 Pano 2 163
3.2.3.1.1.1.3 Pano 3 165
3.2.3.2 Pandantifler 167
3.2.3.2.1. Pano 1 167
3.2.3.2.2. Bordür 168
3.2.3.2.3. Pano 2 169
3.2.3.2.4. Bordür 171
3.2.3.3. Cami İçi Sol Cephe 173
3.2.3.3.1. Fil Payeler 173
3.2.3.3.1.1. Üst Kat Fil Payeler 173
3.2.3.3.2. Sol Cephe Alt Kat 177
3.2.3.3.2.1. Bordür 177
3.2.3.2.2.1.1. Bordür 2 177
3.2.3.3.3. Sol Cephe Üst Kat 178
3.2.3.3.3.1. Pano 178
3.2.3.3.3.1.1. Pano 1 178
3.2.3.3.3.1.2. Pano 2 180
3.2.3.3.3.1.3. Pano 3 182
3.2.3.3.3.2 Bordür 184
3.2.3.3.3.2.1. Bordür 1 184

3.2.3.4. Kadınlar Mahfili 186
3.2.3.4.1. Kadınlar Mahfili Alt Katı 186
3.2.3.4.1.1. Pano 186
3.2.3.5. Minber Köşkü 188
3.2.3.5.1. Sağ ve Sol Bordür 188
3.2.3.5.2. Minber Köşkü Alt Pano 191
3.2.3.5.2.1. Minber Köşkü Alt Bordür 192
3.2.3.6. Mihrap 194
3.2.3.7 Pandantifler 195
3.2.3.7.1. Panolar 195
3.2.3.7.1.1 Pano 1 195
3.2.3.7.1.2 Pano 2 198
3.2.3.7.1.3 Pano 3 200
3.3. Gül Motifinin Rüstem Paşa Camii'nde Bulunduğu Yerler 202
3.3.1 Son Cemaat Yeri 202
3.3.1.1. Sol Cephe 202
3.3.1.1.1. Pano 202
3.3.1.1.2 Karo 1 203
3.3.2. Sağ Cephe 206
3.3.2.1. Fil Payeler 206
3.3.2.1.1. Üst Kat Fil Payeler 206
3.3.3.2.1.1.1 Pano 206
3.3.3 Sol Cephe 208
3.3.3.1. Üst Kat Fil Payeler 208
3.3.3.1.1. Pano 208
3.3.4. Minber Köşkü Üst Pano 211
3.4. Sümbül Motifinin Rüstem Paşa Camiinde Bulunduğu Yerler 213
3.4.1. Son Cemaat Yeri 213
3.4.1.1. Sol Cephe 213
3.4.1.1.1. Pano 213
3.4.1.1.1.1. Karo 1 214
3.4.1.2. Sağ Cephe 216

3.4.1.2.1. Fil Payeler 216
3.4.3.1.1.1. Üst Kat Fil Payeler 216
3.4.1.2.2. Sağ Balkon Altı 220
3.4.1.2.2.1. Bordür 220
3.4.1.2.3. Sağ Balkon Üstü 222
3.4.1.2.3.1. Bordür 222
3.4.1.3. Sol Cephe 225
3.4.1.3.1. Fil Payeler 225
3.4.1.3.1.1. Üst Kat Fil Payeler 225
3.4.1.2.4. Sol Balkon Altı 228
3.4.1.2.4.1. Bordür 228
3.4.1.2.5. Sol Balkon Üstü 229
3.4.1.2.5.1. Bordür 229
3.4.1.4. Sol Cephe Alt Kat 230
3.4.1.4.1. Bordür 230
3.4.1.5. Sol Cephe Üst Kat 234
3.5. CAMİİ HATLARINDAKİ DÖRT ÇİÇEK ÜSLUBU MOTİFLERİ 239
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME 243
KAYNAKÇA 249
EKLER 254

RESİM LİSTESİ

Sayfa No

Resim-1.1. Rüstem Paşa Camii ve Süleymaniye Camii Görünümü 6
Resim-2.1 Lale Morfolojisi ve Gelişim Aşamaları 11
Resim-2.2. Lale 11
Resim-2.3. İstanbul Lalesi 15
Resim-2.4 Manisa Lalesi 16
Resim-2.5 Ters Lale 17
Resim-2.6 Gül Tomurcuğu ve Gelişimi 19
Resim-2.7 Isparta Gülü ve Çinisi 20
Resim-2.8. Fatih Sultan Mehmet'in Gül Kokladığı Portresi 21
Resim-2.9. Barbaros Hayrettin Paşa Karanfil Kokladığı Portresi 22
Resim-2.10. Dağ Karanfili 23
Resim-2.11. Bahçe ve Katmerli Karanfil 23
Resim-2.12 Sümbül 25
Resim-2.13. Sümbül Çeşitleri 26
Resim-3.1. Rüstem Paşa Camii Son Cemaat Yeri Ulama Panosu 27
Resim- 3.2. Karoda Lale Motifi 28
Resim-3.3. Bordürlerde Lale Motifi 29
Resim-3.4. Bordürlerde Lale Motifi 31
Resim 3.5: Bahar Ağaçlı Pano 33
Resim 3.6. Karoda Lale Motifi 39
Resim-3.7. Karoda Lale Motifi 39
Resim-3.8. Karoda Lale Motifi 37
Resim-3.9. Karoda Lale Motifi 43
Resim-3.10. Karoda Lale Motifi 44
Resim-3.11. Panoda Lale Motifi 46
Resim 3.12. Sol Cephe Karoda Lale Motifi 47
Resim 3.13. Sol Yan Kapı Girişindeki Panoda Lale Motifi 48
Resim 3.14. Sol Yan Kapı Girişindeki Karoda Lale Motifi 49
Resim-3.15. Cami İçi Cümle Kapısında Lale Motifi 50
Resim-3.16. Cümle Kapısının Geniş Açıdan Görünümü 51
Resim 3.17. Cümle Kapısı Üstü Pano Lale Motifi 51
Resim 3.18. Cümle Kapısının Sağ ve Sol Cephe Panoları 53
Resim 3.19. Cümle Kapısının Sağ ve Sol Cephesi Karoda Lale Motifi 54
Resim 3.20. Güney Doğu Fil Payeleri Genel Görüntüsü 57

Resim 3.21. Kuzey Doğu Fil Payeleri Genel Görüntüsü 57
Resim 3.22. Güneydoğu Alt Fil Payeleri 59
Resim 3.23. Güneydoğu Alt Fil Payeleri 59
Resim 3.24. Alt Kat Fil Paye Lale Motifi Karo 1 59
Resim-3.25. Üst kat Güneydoğu Fil Paye Genel Görüntü 61
Resim 3.26: Üst Kat Güneydoğu Fil Paye Kemer Kısmı..... 62
Resim-3.27. Üst kat Kuzeydoğu Fil Paye Genel Görüntü 63
Resim-3.28 Üst Kat Kuzeydoğu Fil Paye Kemer Kısmı 64
Resim-3.29. Karo-1 65
Resim-3.30. Sağ Balkon Altı Pano 66
Resim-3.31. Karo-1 67
Resim-3.32. Bordür-1 69
Resim-3.33. Bordür-1 69
Resim-3.34. Bordür-1 71
Resim-3.35. Bordür-1 71
Resim 3.36. Güneybatı Alt Fil Payeler 73
Resim 3.37. Kuzeybatı Alt Fil Payeler 73
Resim-3.38: Üst Kat Fil Paye 74
Resim-3.39. Üst Kat Fil Paye 74
Resim-3.40. Üst Kat Fil Paye 75
Resim-3.41. Üst Kat Fil Paye 75
Resim-3.42. Üst Kat Fil Paye 75
Resim-3.43. Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent 76
Resim-3.44. Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent 77
Resim-3.45. Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent 77
Resim-3.46. Sol Balkon Altı Pano 78
Resim-3.47. Sol Balkon Altı Pano Karo Detayı 79
Resim-3.48. Sol Balkon Altı Bordür 1.....80
Resim-3.49. Sol Balkon Üstü Genel Görüntü 81
Resim-3.50. Sol Balkon Üstü Bordür 3 82
Resim-3.51. Cami İçi Sol Cephe Alt Kat Genel Görünüm 83
Resim-3.52. Cami İçi Sol Cephe Alt Kat Genel Görünüm 84
Resim-3.53. Cami İçi Sol Cephe Alt Kat Genel Görünüm 84
Resim-3.54. Cami İçi Sol Cephe Alt Kat Genel Görünüm 85
Resim-3.55. Pano 86
Resim-3.56. Pano Detay 87
Resim-3.57. Lale Motifi Detayları 88
Resim 3.58 Lale Motifi Detayları 89

Resim 3.59 Lale Motifi Detayları 90
Resim-3.60. Bordür-2 92
Resim 3.61: Bordür 3 93
Resim-3.62. Cami İçi Sol Cephe Üst Kat Genel Görüntü 95
Resim-3.63. Cami İçi Sol Cephe Üst Kat Pencere Kenarı Genel Görüntü 96
Resim-3.64. Pano 1 97
Resim-3.65. Pano 1 Detay 98
Resim-3.66 Pano 2 Detay 99
Resim-3.67. Pano 3 Detay 100
Resim-3.68. Pano 4 Detay 102
Resim-3.69. Pano 5 Detay 103
Resim-3.70. Pano 6 104
Resim-3.71. Pano 6 Detay 105
Resim-3.72. Pano 7 Detay 106
Resim-3.73. Pano 8 Detay 107
Resim-3.74. Cami İçi Sol Cephe Üst Kat Bordür 2 108
Resim-3.75. Kadınlar mahfili alt kat genel görünüm 109
Resim-3.76. Kadınlar Mahfili Alt Kat Genel Görünüm 110
Resim-3.77. Kadınlar Mahfili Alt Kat Genel Görünüm 111
Resim-3.78. Pano 1 111
Resim-3.79. Kadınlar Mahfili Pano 2 113
Resim-3.80. Sol Cephe Pano 113
Resim-3.81. Kadınlar Mahfili Üst Kat Genel Görünüm 114
Resim-3.82. Kadınlar Mahfili Üst Kat Genel Görünüm 115
Resim-3.83. Pano 1 116
Resim-3.84 Pano 1 Detay 116
Resim-3.85. Pano- 2 118
Resim-3.86. Pano -2 Detay 116
Resim-3.87. Pano-3 Genel 119
Resim-3.88. Pano-3 Detay 119
Resim- 3.89. Pano 4 Genel Görünüm 121
Resim-3.90. Pano 4 Detay Görünüm 121
Resim 3.91. Pano-5 123
Resim-3.92. Pano 6 Genel Görünüm 124
Resim-3.93 Pano 6 Genel Görünüm 124
Resim-3.94 Pano 7 Detay Görünüm 125
Resim-3.95 Pano 8 Denel Görünüm 126
Resim-3.96. Pano 9 Genel Görünüm 127

Resim-3.97. Karo Detay Görünüm 129
Resim-3.98. Bordür 2 131
Resim-3.99. Bordür 3 132
Resim-3.100 Minber Köşkü Genel Görüntüsü 134
Resim-3.101. Minber Köşkü Genel Görüntüsü 135
Resim-3.102. Sağ ve Sol Bordür 136
Resim-3.103. Minber Köşkü Üst Pano 138
Resim-3.104. Minber Köşkü Üst Pano 139
Resim-3.105. Minber Köşkü Alt Pano 140
Resim-3.106. Minber Köşkü Alt Pano Detay 140
Resim-3.107. Mihrap Genel Görünümü 142
Resim-3.108. Allah ve Ali İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerin Genel Görünümü 143
Resim-3.109. Pandantiflerdeki Ali Lafzındaki Lale Motifi Detay Görünümü 145
Resim 3.110. Pandantiflerdeki Allah Lafzındaki Lale Motifi Detay Görünümü 146
Resim-3.111. Muhammed ve Ömer İsimlerinin Bulunduğu Pandantifler 148
Resim 3.112. Muhammed Lafzının Detayı 149
Resim 3.113. Muhammed ve Ömer İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerde Lale Motifi Detay Görünüm 149
Resim 3.114. Muhammed ve Ömer İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerde Lale Motifi Detay Görünüm 150
Resim-3.115. Son Cemaat Yeri Bordürlerde Karanfil Motifi 151
Resim-3.116. Sol Cephe Panoda Karanfil Motifi 153
Resim-3.117. Cümle Kapısı Üstü Pano 157
Resim-3.118. Cümle Üstü Pano (Saçak) Karanfil Motifi 157
Resim-3.119. Kapı Sağ Cephesi Genel Görünüm 158
Resim-3.120. Kapı Sağ Cephesi ve Panodaki Karanfil Motifi 159
Resim-3.121. Üst Kat Fil Paye Panoda Karanfil Motifi 161
Resim-3.122. Üst Kat Fil Paye Panoda Karanfil Motifi 163
Resim-3.123. Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi 165
Resim-3.124. Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi 165
Resim-3.125. Pandantifler 167
Resim-3.126. Pandantif Bordürlerinde Karanfil Motifi 168
Resim-3.127. Pandantif Panoda Karanfil Motifi 169
Resim-3.128. Pandantif Bordürlerde Karanfil Motifi 171
Resim-3.129. Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi 173
Resim-3.130 Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi 174
Resim-3.131. Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi 175
Resim-3.141. Sol Cephe Alt Kat Bordürlerde Karanfil Motifi 177

Resim-3.142. Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi 178
Resim 3.143: Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi 179
Resim 3.144: Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi 180
Resim 3.145: Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi 180
Resim-3.146. Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi 182
Resim-3.147. Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi 183
Resim-3.148 Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Karanfil Motifi 184
Resim-3.149. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Karanfil Motifi 184
Resim-3.150. Kadınlar Mahfili Üst Katı Panolarda Karanfil Motifi 186
Resim-3.151. Kadınlar Mahfili Üst Katı Panolarda Karanfil Motifi 187
Resim-3.152. Minber Köşkü Sağ ve Sol Bordürlerde Karanfil Motifi 188
Resim 3.153. Minber Köşkü Sağ ve Sol Bordürlerde Karanfil Motifi Detayı 190
Resim-3.154. Minber Köşkü Alt Pano Genel Görünümü 191
Resim-3.155. Minber Köşkü Alt Bordürlerde Karanfil Motifi 192
Resim-3.156. Mihrap 194
Resim-3.157. Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi 195
Resim-3.158. Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi 196
Resim-3.159. Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi 197
Resim 3.160: Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi 198
Resim-3.161. Pandantif Panolarda Karanfil Motifi 199
Resim-3.162. Pandantif Panolar Genel Görünüm 200
Resim-3.163. Pandantif Panolar Genel Görünüm 201
Resim-3.164 Sol Cephe Panoda Gül Motifi 202
Resim-3.165. Son Cemaat Yeri Sol Cephe Pano Gül Motifi 203
Resim-3.166. Üst Kat Fil Payeler Gül Motifi 208
Resim-3.167 Üst Kat Fil Ayakları Gül Motifi 209
Resim-3.168. Üst Kat Fil Ayakları Gül Motifi 210
Resim-3.169. Minber Köşkü Üst Pano Gül Motifi 211
Resim-3.170. Sol Cephe Pano Sümbül Motifi 213
Resim-3.171. Son Cemaat Yeri Sol Cephe Karoda Sümbül Motifi 214
Resim-3.172. Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi 216
Resim-3.173. Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi 218
Resim-3.174. Pandantif Bordürlerde Sümbül Motifi 220
Resim-3.175. Pandantif Bordürlerde Sümbül Motifi 221
Resim-3.176. Sağ Balkon Üstü Bordürlerde Sümbül Motifi 222
Resim-3.177. Sağ Balkon Üstü Bordürlerde Sümbül Motifi 223
Resim-3.178. Sol Cephe Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi 225
Resim-3.179 Sol Cephe Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi 226

Resim-3.180. Sol Cephe Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi 227
Resim-3.181. Sol Balkon Altı Bordürlerde Sümbül Motifi 228
Resim-3.182 Sol Balkon Üstü Bordürlerde Sümbül Motifi 229
Resim-3.183. Sol Cephe Alt Kat Bordürlerde Sümbül Motifi 230
Resim-3.184. Sol Cephe Alt Kat Bordürlerde Sümbül Motifi 231
Resim-3.185. Sol Cephe Alt Kat Bordürlerde Sümbül Motifi 233
Resim-3.186. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Sümbül Motifi 234
Resim-3.187. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Sümbül Motifi 235
Resim-3.188. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Sümbül Motifi Detay 235
Resim-3.189. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Sümbül Motifi Detay 237
Resim-3.190. Pandantiflerde Allah Lafzı 239
Resim-3.191. Pandantifler Hattında Lale Motifi 240
Resim-3.192. Pandantifler Hattında Gül Motifi-1 240
Resim-3.193. Pandantifler Hattında Gül Motifi-2 240
Resim-3.194. Kadınlar Mahfili Üst Katı Hattında Lale Motifi 240
Resim-3.195. Kadınlar Mahfili Üst Katı Hattında Lale Motifi 242

ÇİZİM LİSTESİ

Sayfa No

Çizim 3.1. Karoda Renkli Vektörel Lale Motifi 28
Çizim 3.2. Karo Vektörel Çizimi 28
Çizim 3.3. Bordürde Renkli Lale Vektörel Motifi..... 29
Çizim 3.4. Bordürde Lale Vektörel Çiziimi 29
Çizim 3.5: Bordürde Renkli Vektörel Lale Motifi 31
Çizim 3.6: Bordürde Vektörel Lale Motifi 31
Çizim 3.7. Sol Cephe Lale Motifi Renkli Vektörel Motif 34
Çizim 3.8. Sol Cephe Vektörel Çizimi 35
Çizim 3.9. Karoda Renkli Vektörel Lale Motifi 36
Çizim 3.10. Karo Vektörel Çizimi..... 39
Çizim 3.11. Karoda Renkli Lale Motifi Vektörel Çizimi 39
Çizim 3.12. Karoda Lale Motifi Vektörel Çizimi..... 40
Çizim 3.13. Karoda Lale Motifi Renkli Vektörel Çizimi 40
Çizim 3.14: Karoda Lale Motifi Vektörel Çizimi 41
Çizim 3.15: Karoda Lale Motifi Renkli Vektörel Çizimi 41
Çizim 3.16: Karoda Lale Motifi Vektörel Çizimi 43
Çizim 3.17: Karoda Lale Motifi Renkli Vektörel Çizimi..... 43
Çizim 3.18: Karoda Lale Motifi Vektörel Çizimi 44
Çizim 3.19: Bordürde Lale Motifi Renkli Vektörel Çizimi 44
Çizim 3.20: Sol Cephe Karoda Lale Motifi Renkli Vektörel Çizimi 47
Çizim 3.21: Sol Cephe Karoda Lale Motifi Vektörel Çizimi..... 47
Çizim: 3.22. Sol Yan Kapı Girişi Karoda Lale Motifi Vektörel Çizimi 49
Çizim: 3.23. Sol Yan Kapı Girişi Karoda Lale Motifi Renkli Vektörel Çizimi 49
Çizim 3.24. Cümle Kapısının Sağ ve Sol Cephesi Karo Vektörel Çizimi 54
Çizim 3.25. Cümle Kapısının Sağ ve Sol Cephesi Karo Renkli Vektörel Çizimi 55
Çizim 3.26: Alt Kat Fil Paye Lale Motifi Karo 1 Vektörel Çizimi..... 59
Çizim 3.27: Alt Kat Fil Paye Lale Motifi Karo 1 Renkli Vektörel Çizimi..... 60
Çizim 3.28. Üst kat Güneydoğu Fil Paye Genel Görüntü Renkli Vektörel Çizimi 62
Çizim 3.29. Üst kat Güneydoğu Fil Paye Genel Görüntü Vektörel Çizimi..... 62
Çizim 3.30. Üst kat Kuzeydoğu Fil Paye Genel Görüntü Renkli Vektörel Çizimi 64
Çizim 3.31. Üst kat Kuzeydoğu Fil Paye Genel Görüntü Vektörel Çizimi 64
Çizim 3.32: Karo 1 Renkli Vektörel Çizimi 65
Çizim 3.33. Karo 1 Vektörel Çizimi 65
Çizim 3.34. Karo 1 Vektörel Çizimi 68

Çizim 3.35. Karo 1 Renkli Vektörel Çizimi 68
Çizim 3.36: Bordür 1 Vektörel Çizimi 69
Çizim 3.37: Bordür 1 Renkli Vektörel Çizimi 70
Çizim 3.38: Bordür 1 Vektörel Çizimi 71
Çizim 3.39: Bordür 1 Renkli Vektörel Çizimi 72
Çizim 3.40: Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent Vektörel Çizimi 76
Çizim 3.41: Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent Renkli Vektörel Çizimi 76
Çizim 3.42: Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent Vektörel Çizimi 77
Çizim 3.43: Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent Renkli Vektörel Çizimi 77
Çizim 3.44: Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent Vektörel Çizimi 77
Çizim 3.45: Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent Renkli Vektörel Çizimi 77
Çizim 3.46: Sol Balkon Altı Pano Karo Detayı Vektörel Çizimi 79
Çizim 3.47: Sol Balkon Altı Pano Karo Detayı Renkli Vektörel Çizimi 79
Çizim 3.48: Sol Balkon Altı Bordür 1 Vektörel Çizimi 80
Çizim 3.49: Sol Balkon Altı Bordür 2 Renkli Vektörel Çizimi 80
Çizim 3.50: Sol Balkon Üstü Bordür 3 Vektörel Çizimi 82
Çizim 3.51: Sol Balkon Üstü Bordür 3 Renkli Vektörel Çizimi 82
Çizim 3.52: Pano Vektörel ve Renkli Çizimi 87
Çizim 3.53: Pano Vektörel ve Renkli Çizimi 88
Çizim 3.54 Pano Vektörel ve Renkli Çizimi 88
Çizim 3.55 Pano Vektörel ve Renkli Çizim**i** 89
Çizim 3.56 Pano Vektörel ve Renkli Çizimi 89
Çizim 3.57 Pano Vektörel ve Renkli Çizimi 90
Çizim 3.58 Pano Vektörel ve Renkli Çizimi 90
Çizim 3.59: Bordür 2 Vektörel Çizimi 92
Çizim 3.60: Bordür 2 Renkli Vektörel Çizimi 92
Çizim 3.61: Bordür 2 Vektörel Çizimi 92
Çizim 3.62: Bordür 3 Vektörel Çizimi 93
Çizim 3.63: Bordür 3 Renkli Vektörel Çizimi 94
Çizim 3.64: Pano 1 Detay Vektörel Çizimi 98
Çizim 3.65: Pano 2 Detay Renkli Vektörel Çizimi 98
Çizim 3.66: Pano 2 Detay Vektörel Çizimi 99
Çizim 3.67: Pano 2 Detay Renkli Vektörel Çizimi 99
Çizim 3.68: Pano 3 Detay Vektörel Çizimi 100
Çizim 3.69: Pano 3 Detay Renkli Vektörel Çizimi 101
Çizim 3.70: Pano 4 Detay Vektörel Çizimi 102
Çizim 3.71 Pano 4 Detay Renkli Vektörel Çizimi 102
Çizim 3.72: Pano 5 Detay Vektörel Çizimi 103

Çizim 3.73 Pano 45Detay Renkli Vektörel Çizimi 103
Çizim 3.74: Pano 6 Detay Vektörel Çizimi 105
Çizim 3.75 Pano 6 Detay Renkli Vektörel Çizimi 105
Çizim 3.76: Pano 7 Detay Vektörel Çizimi 106
Çizim 3.77: Pano 7 Detay Renkli Vektörel Çizimi 106
Çizim 3.78: Pano 8 Detay Vektörel Çizimi 107
Çizim 3.79: Pano 8 Detay Renkli Vektörel Çizimi 107
Çizim 3.80: Cami İçi Sol Cephe Üst Kat Bordür 2 Renkli Vektörel Çizimi 108
Çizim 3.81: Cami İçi Sol Cephe Üst Kat Bordür 2 Vektörel Çizimi 108
Çizim: **3.82** Pano 1 Vektörel Çizimi 111
Çizim: **3.83** Pano 1 Renkli Vektörel Çizimi 112
Çizim 3.84: Sol Cephe Pano Vektörel Çizimi 113
Çizim 3.85: Pano 1 Detay Vektörel Çizimi 116
Çizim 3.86: Pano 1 Detay Renkli Vektörel Çizimi 116
Çizim 3.87: Pano 2 Detay Vektörel Çizimi 118
Çizim 3.88: Pano 2 Detay Renkli Vektörel Çizimi 118
Çizim 3.89: Pano 3 Detay Vektörel Çizimi 120
Çizim 3.90: Pano 3 Detay Renkli Vektörel Çizimi 120
Çizim 3.91: Pano 4 Detay Görünüm Renkli Vektörel Çizimi 122
Çizim 3.92: Pano 4 Detay Görünüm Vektörel Çizimi 122
Çizim 3.93: Pano 7 Denel Görünüm Vektörel Çizimi 125
Çizim 3.94: Pano 7 Genel Görünüm Renkli Vektörel Çizimi 125
Çizim 3.95: Pano 8 Denel Görünüm Vektörel Çizimi 126
Çizim 3.96: Pano 8 Denel Görünüm Renkli Vektörel Çizimi 127
Çizim 3.97: Pano 9 Denel Görünüm Vektörel Çizimi 128
Çizim 3.98: Pano 9 Denel Görünüm Renkli Vektörel Çizimi 128
Çizim 3.99: Karo Detay Görünüm Vektörel Çizimi 130
Çizim 3.100 Karo Detay Görünüm Renkli Vektörel Çizimi 130
Çizim 3.101: Bordür 2 Vektörel Çizimi 131
Çizim 3.102: Bordür 2 Renkli Vektörel Çizimi 131
Çizim 3.103: Bordür 3 Vektörel Çizimi 132
Çizim 3.104: Bordür 3 Renkli Vektörel Çizimi 132
Çizim 3.105: Sağ ve Sol Bordür Vektörel Çizimi 136
Çizim 3.106: Sağ ve Sol Bordür Renkli Vektörel Çizimi 136
Çizim 3.107: Minber Köşkü Üst Pano Detay Vektörel Çizimi 139
Çizim 3.108: Minber Köşkü Alt Pano Vektörel Çizimi 141
Çizim 3.109: Minber Köşkü Alt Bordür Renkli Vektörel Çizimi 141
Çizim 3.110. Pandantiflerdeki Ali Lafzındaki Lale Motifi Detay Görünümü Vektörel Çizimi 145

Çizim 3.111. Pandantiflerdeki Allah Lafzındaki Lale Motifi Detay Görünümü Vektörel Çizimi ... 146
Çizim 3.112. Pandantiflerdeki Muhammed ve Ömer Lafzındaki Vektörel Detay Görünüm..... 149
Çizim 3.113. Muhammed ve Ömer İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerde Lale Motifi Detay Görünüm Vektörel Çizimi 149
Çizim 3.114: Muhammed ve Ömer İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerde Lale Motifi Detay Görünüm Vektörel Çizimi 150
Çizim 3.115: Muhammed ve Ömer İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerde Lale Motifi Detay Görünüm Vektörel Çizimi 150
Çizim 3.116. Muhammed ve Ömer İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerde Lale Motifi Detay Görünüm Vektörel Çizimi 150
Çizim 3.117: Son Cemaat Yeri Bordürlerde Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 151
Çizim 3.118: Son Cemaat Yeri Bordürlerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 151
Çizim 3.119: Sol Cephe Panoda Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 153
Çizim 3.120: Sol Cephe Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 155
Çizim 3.121: Sol Cephe Karoda Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 155
Çizim 3.122: Kapı Sağ Cephesi ve Panodaki Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 159
Çizim 3.123: Kapının Sol Cephe Bordürlerinde Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 159
Çizim 3.124: Üst Kat Fil Paye Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 161
Çizim 3.125: Üst Kat Fil Paye Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 162
Çizim 3.126: Üst Kat Fil Paye Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 163
Çizim 3.127: Üst Kat Fil Paye Panoda Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi..... 164
Çizim 3.128: Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 165
Çizim 3.129: Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 166
Çizim 3.130: Pandantif Bordürlerinde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 168
Çizim 3.131. Pandantif Panoda Karanfil Motifi ve Vektörel Çizimi 168
Çizim-3.132. Pandantif Bordürlerde Karanfil Motifi ve Vektörel Çizimi 170
Çizim-3.133. Pandantif Bordürlerde Karanfil Motifi ve Renkli Vektörel Çizimi 170
Çizim-3.134. Pandantif Bordürlerde Karanfil Motifi ve Vektörel Çizimi 171
Çizim-3.135. Pandantif Bordürlerde Karanfil Motifi ve Renkli Vektörel Çizimi 172
Çizim-3.136. Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 173
Çizim-3.137 Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 174
Çizim-3.138 Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 174
Çizim-3.139 Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 175
Çizim-3.140 Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 175
Çizim-3.141 Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 176
Çizim 3.142: Sol Cephe Alt Kat Bordürlerde Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 177
Çizim 3.143: Sol Cephe Alt Kat Bordürlerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 177
Çizim 3.144: Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 179

Çizim 3.145: Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 179
Çizim 3.146: Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 180
Çizim 3.147. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 181
Çizim 3.148: Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 183
Çizim 3.149: Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 183
Çizim 3.150: Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 184
Çizim 3.151: Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 185
Çizim 3.152: Kadınlar Mahfili Üst Katı Panolarda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 187
Çizim 3.153: Kadınlar Mahfili Üst Katı Panolarda Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi..... 187
Çizim-3.154. Minber Köşkü Sağ ve Sol Bordürlerde Karanfil Motifi ve Vektörel Çizimi..... 189
Çizim-3.155. Minber Köşkü Sağ ve Sol Bordürlerde Karanfil Motifi ve Renkli Vektörel Çizimi .. 189
Çizim 3.156: Minber Köşkü Alt Bordürlerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 192
Çizim 3.157: Minber Köşkü Alt Bordürlerde Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 193
Çizim-3.158. Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 196
Çizim 3.159: Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 196
Çizim 3.160: Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 197
Çizim 3.161: Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 197
Çizim 3.162: Pandantif Panolarda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi 199
Çizim 3.163: Pandantif Panolarda Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi 199
Çizim 3.164: Sol Cephe Panoda Gül Motifi Vektörel Çizimi 202
Çizim-3.165. Son Cemaat Yeri Sol Cephe Pano Gül Motifi ve Renkli Vektörel Çizimi..... 203
Çizim-3.166. Son Cemaat Yeri Sol Cephe Pano Gül Motifi Vektörel Çizimi 204
Çizim 3.167: Üst Kat Fil Payeler Panoda Gül Motifi Vektörel Çizimi 206
Çizim 3.168: Üst Kat Fil Payeler Panoda Gül Motifi Renkli Vektörel Çizimi 206
Çizim 3.169. Üst Kat Fil Ayakları Gül Motifi 208
Çizim 3.170. Üst Kat Fil Ayakları Gül Motifi 209
Çizim 3.171. Minber Köşkü Üst Pano Gül Motifi Vektörel Çizimi 211
Çizim 3.172. Sol Cephe Pano Sümbül Motifi ve Vektörel Çizimi 212
Çizim 3.173: Son Cemaat Yeri Sol Cephe Karoda Sümbül Motifi Vektörel Çizimi 214
Çizim 3.174: Son Cemaat Yeri Sol Cephe Karoda Sümbül Motifi Renkli Vektörel Çizimi..... 214
Çizim-3.175. Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi ve Vektörel Çizimi..... 216
Çizim-3.176. Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi ve Vektörel Çizimi..... 217
Çizim-3.177. Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi ve Vektörel Çizimi..... 219
Çizim 3.178. Pandantif Bordürlerde Sümbül Motifi Vektörel Çizimleri..... 221
Çizim 3.179. Sağ Balkon Üstü Bordürlerde Sümbül Motifi Vektörel Çizimi 223
Çizim 3.180. Sağ Balkon Üstü Bordürlerde Sümbül Motifi Renkli Vektörel Çizimi 224
Çizim. 3.181. Sol Cephe Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi Vektörel Çizimi 225
Çizim. 3.182. Sol Cephe Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi Vektörel Çizimi 226

Çizim 3.183. Sol Cephe Alt Kat Bordürlerde Sümbül Motifi..... 232
Çizim 3.184. Sol Cephe Alt Kat Bordürlerde Sümbül Motifi..... 233
Çizim 3.185. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Sümbül Motifi Detayı Vektörel Çizimleri..... 236
Çizim-3.186. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Sümbül Motifi ve Vektörel Çizimleri 237
Çizim-3.187. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Sümbül Motifi ve Vektörel Çizimleri 238

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 4.1. Rüstem Paşa Camii Çinilerinde Dört Çiçek Üslubu (Lale, Karanfil, Gül, Sümbül) **.....** 246

GİRİŞ

Klasik dönem Osmanlı eserlerinin önemli bir bölümünün İstanbul şehrinde yer aldığı söylenebilir. Özellikle 14. Yüzyıl ve sonrasında gerek kamu binalarında gerekse de ibadethanelerde öne çıkan mimari özelliklerin günümüze kadar geldiği gözlemlenmektedir. Osmanlı Devleti kendisinden önce İstanbul'da belirli eserleri yapan grubun Bizanslılar olduğunu çok iyi bildiğinden şehrin imar planında kendi düşüncelerini yansıtmayı düşünerek hareket etmişlerdir. Bu imar faaliyetlerinde halkın ihtiyacı, kültürel etmenler ve İstanbul şehrinin Osmanlı şehrine dönüşmesi etkili olmuştur. Bu çerçevede ise özellikle dini yapıların öne çıktığı söylenebilir. Nitekim dini yapılar üzerinden hem şehrin kimliği istenen şekle bürünmüş hem de geleneksel sanatların uygulama alanı genişletilmiştir. Gerek geleneksel sanatlar işlenmesi gerekse de şehrin imarında öne çıkan mimari yapıları ise camiler oluşturmuştur (Aslanapa, 2004, s. 32).

Dini mimarinin en önemli örnekleri olan camiler özellikle eski çağlarda devasa büyüklüklerde inşa edilerek dinin temsil boyutunu da oluşturmaktadır. Bununla birlikte camiiler ya da diğer dinlerdeki ibadet yapıları kendi ülke kültürüne dair de estetik özellikler içermektedir. Söz konusu Osmanlı dönemi camii mimarisi olduğunda ise öne çıkan temel estetik öğelerin başında çinilerin geldiği görülmektedir. Çinilerle birlikte devasa büyüklükteki hatlar, minber mimarilerinin öne çıktığı söylenebilir. Ancak çiniler cami süslemelerinde yarı stilize çiçek motifleri üzerinden çok daha fazla kullanılan öğeler olarak öne çıkmaktadır.

Çiçek motifinin mimari eserlerde kullanılması Türk mimari geleneğinde İslam düşüncesinin öncesine dayanmaktadır. Bu bağlamda Lale, karanfil ve gül gibi motiflerin İslam öncesinden İslami döneme aktarıldığı ifade edilebilir. Ancak İslam'la birlikte çiçek motiflerinin dini anlamaları da (gül motiflerinin Hz. Peygamberi sembolize etmesi gibi) içerdiği gözlemlenmektedir. Dolayısıyla bu çiçek motifler gerek estetik açıdan gerekse de manası bakımından camii mimarisine eklemlenmiştir. Çiçek motiflerinin genellikle 15 ve 16. Yüzyıl dönem eserlerinde yarı stilize bir şekilde

kullanıldığı görülmektedir. Çiçeklerin çinilerdeki kullanımı camiiler için estetik bir görüntü oluşmasını sağlayarak süslemenin bir parçası olurken diğer yandan da çiçeklerin dini birtakım anlamlara gönderme yapması söz konusu olmaktadır (Atak, 2020, s. 229).

Çinilerdeki yarı stilize çiçek motifleri önce kitaplara tatbik edilirken daha sonra diğer süsleme sanatlarında kullanılmaktadır. Bu bağlamda stilize çiçeklerin daha çok 16. Yüzyıl dönem eserlerinde daha sık görülen bu çiçeklerin her birinin kendi karakteri içinde çizildiği söylenebilir. Camilerdeki yarı stilize çiçek motifleri ayrı ayrı isimlendirilerek ayrı ayrı bölümlerde temsil edilmektedir. Yarı stilize olarak işlenen çiçekler kendi özellikleri kaybetmediklerinden görüldükleri yerlerde fark edilebildikleri gibi diğer çiçeklerden de ayırt edilebilmektedir (Keskiner, 2011, s. 12).

Yarı stilize çiçekler camii duvarlarına kendi sapları ve yapraklarıyla birlikte çizilmektedir. Çiçeklerin bu şekilde yani sapları ve yapraklarıyla birlikte çizilmesi işçilik açısından zor olsa da gerçekçi bir üslup açısından son derece önemlidir. Bununla birlikte çiçeklerin bu özellikleriyle birlikte çizilmesi çinilerde çok daha estetik görünmesini sağlarken diğer çiçeklerle olan farkı da daha rahat anlaşılmış olmaktadır (Birol ve Derman, 2013, s. 41).

Yarı stilize çiçeklerin çinilerle birlikte kullanıldığı önemli eserlerden birisini de Rüstem Paşa Camii teşkil etmektedir. Kanuni Sultan Süleyman'ın damadı olan Rüstem Paşa aynı zamanda sadrazamlık görevlerinde de bulunmuştur. Rüstem Paşa Camii, Rüstem Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Bu camii sadece çini ve çiçek motifleri gibi estetik öğeleriyle değil bununla birlikte Eminönü Rüstem Paşa Cami'nin, yoğun çini kullanımı ve Edirne Selimiye Cami'nde idealleştirdiği dörtgen içerisine yerleştirilmiş sekizgen çardak kurgusunun varyasyonunun kullanmasıyla diğer Mimar Sinan yapıları içerisinde farklı ve önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir (Kuban, 2007, s. 9).

Rüstem Paşa Camisinin özellikleri genel olarak estetik inceleme bakımından özel olarak da çini ve yarı stilize çiçekler bakımından incelendiğinde İznik çinilerinin kullanıldığı gözlemlenmektedir. Türk-İslam çini ve seramik sanatının önemli gruplarından birisini teşkil eden İznik çinilerinin Rüstem Paşa camisinde çok özel örnekleri yarı stilize

çiçekler üzerinden temsil edilmektedir. Nitekim camide geniş bir çiçek motif temsili yer almaktadır. Araştırma bu çiçek motiflerinin incelenmesi bakımından öne çıkmaktadır.

Gösterişli bir yapı olarak değerlendirilebilen Rüstem Paşa Camii'nde 16. yüzyılın ikinci yarısında çini sanatına kaynak olacak bütün desenlerin sergilendiği, mihrapların, duvarların, payelerin tümüyle çinilerle kaplandığı gözlemlenmektedir (Özcan, 2007, s. 22). Bu durum da araştırmanın önemini ortaya çıkaran etmenlerden birisidir. Araştırmada bu önem bağlamında Rüstem Paşa Camii çinilerinde yarı stilize çiçek motiflerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Rüstem Paşa Camii banisine yer verilmektedir. İkinci bölümde ise Rüstem Paşa Camisinde kullanılan çiçeklerin anotomik yapısı incelenmektedir. Üçüncü bölümde ise cami çinilerinde yer alan çiçekler caminin tüm bölümlerinde ayrı ayrı görseller halinde değerlendirilmektedir. Dördüncü bölümde ise camideki hatlar stilize çiçekler açısından incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. RÜSTEM PAŞA CAMİİ

Rüstem Paşa Camii İstanbul'un Eminönü bölgesinde yer almaktadır. Camii, Eminönü Tahtakale'deki Uzunçarşı caddesinin kıyıya doğru olan bölgesindedir. Bu bölge özellikle caminin yapılmış olduğu dönemde önemli bir ticaret merkezidir (Kuran, 1986, s. 32). Rüstem Paşa Camisinin üzerinden inşa kitabesi yer almadığından inşa edilme tarihlerine yönelik farklı rivayetlerin olduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda kabul edilen yapım tarihi 1561 olarak ifade edilmektedir.

Caminin temel özelliklerinden birisini iç mimarisi ve süslemeleri teşkil etmektedir. Rüstem Paşa Camii süslemelerinde önemli bir yer teşkil eden çini kaplamaları ve yarı stilize çiçekler caminin tarihine dair de veriler sunmaktadır. Nitekim (Kuban, 1997, s. 12)'a göre Rüstem Paşa Camisi için çok fazla çiniye ihtiyaç duyulduğundan İznik atölyelerindeki çalışmalar yetersiz kalmış ve Kütahya'da özel bir çini bir atölyesi de kurulmuştur. Bu veriler camii inşaatının Rüstem Paşa hayattayken başlandığını göstermesi açısından önemlidir. Çünkü Paşa, caminin çinileri için özel atölye kurulmasını da sağlamıştır. Bununla birlikte üretilen çinilerin tamamının kaplanması da caminin Rüstem Paşa ölmeden tamamlandığını göstermektedir (Aslanapa, 1988, s. 4).

Rüstem Paşa camisine dair Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Sadrazam Rüstem Paşa vakfiyeleri de incelendiğinde vakfiyelerin yazıldığı 1557 yıllarında caminin henüz yapılmadığı aktarılmaktadır. Yine buradaki kayıtları aktaran Yüksel (2004)'e göre Rüstem Paşa bu yıllar hayattadır. Vakfiyenin tasdik edilmiş olduğu 1561 yılından sonraki altı ay içinde de Rüstem Paşa'nın hala hayatta olduğu ifade edilmektedir. Buradaki ifadelerle birlikte bu dönemdeki icazetnameler de incelendiğinde caminin yapım tarihinin 1562 olduğu kabul edilmektedir (Yüksel, 2004, s. 147).

Rüstem Paşa Camiinin tarihine yönelik bir diğer veriyi ise caminin yapılmasına izin veren kadı ve ona yazılan ferman oluşturmaktadır. Nitekim bu fermanda Rüstem Paşanın sadrazamlık görevindeyken bir mescit yaptırmak istediği yer almaktadır. Tahtakale'de yer alan Kenise Mescidinin bölge halkının ihtiyaçlarını karşılayamaması

Rüstem Paşa Camiinin planlanmasında etkili olmuştur. Kenise Mescidinin genişletilmesi gündeme gelse de bu mescidin genişletilmesi için gerekli alan bulunamamıştır. Bu süreçte Ayasofya evkafından çevredeki dükkanların bir kısmı alınmış ve daha sonra ise fetva çıkarılmıştır. Fetva sonrasında Kenise Mescidi yıkılarak yerine bugünkü Rüstem Paşa Camii inşa edilir. Bu fetva dolayısıyla, Rüstem Paşa'nın vefatının ardından camiyi yaptıranın ya da yapımı tamamlatanın eşi Mihr-i Mâh Sultan olduğu ve yapım tarihi de 1562 olarak kabul edilebilmektedir (Goodwin, 2012, s. 15; Özkoçak, 1999, s. 265).

Rüstem Camisinin kitabesi olmadığından yapım tarihine yönelik farklı bilgiler yer almaktadır. Bu bağlamda gerek yerel gerekse de yabancı kaynaklar da bilgiler bulunmaktadır. Yabancı kaynaklardan birisi olan Egli (2009), Ernst Mamboury[1]'nin kaynak belirtmeden olsa da 1550 yılını Rüstem Paşa Caminin inşa tarihi olarak aktardığını belirtmektedir (Egli, 2009, s. 87). Aynı eserinde Halil Edhem'den hareketle cami temelinin 1561 yılında atıldığını ifade etmektedir. Ülgen ise caminin yapım tarihi olarak 1558 yılını öne çıkarmaktadır (Ülgen, 1952, s. 24). Literatürdeki bir başka tarih ise Gurlitt tarafından belirtmiştir. Ona göre camii Rüstem Paşa vefat etmeden önce tamamlanmıştır (Gurlitt, 1999, s. 19).

Rüstem Paşa Camii, Mimar Sinan'ın genel mimari özelliklerini sergilediği camilerden birisi olmakla birlikte diğer camilerden farklı birtakım özelliklerde içermektedir. Bu bağlamda Rüstem Paşa cami dış mimari açısından özellikle de kubbe açısından diğer Sinan, camilerini andırmaktadır. Avlu ve son cemaat yerlerinin de geleneksel dış mimari özellikleri sergilediği gözlemlenmektedir.

Rüstem Paşa Camii çok kubbeli cami mimarisinin bir türünü oluşturmakla birlikte dikdörtgen kitleli camilerin iki kanatlı tipindedir (Yüksek, 1996, s. 23). Camii ticaret merkezlerinin yoğun olduğu bir alan da yer aldığından fevkani olarak tasarlanmıştır. Caminin fevkani olarak tasarlanması yerden daha da yükselmesini sağlayarak denizden de görünmesinin önünü açmıştır. Bu durum Rüstem Paşa camisinin İstanbul silüetine de katkı sağladığını göstermektedir. Nitekim camii

[1] Ernest Mamboury İsviçreli öğretmen, Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde tarihi yapılar, özellikle İstanbul'daki Bizans sanat ve mimarisi üzerine çalışmalar yaptı.

Süleymaniye Camisiyle birlikte dışarıdan ve denizden görünmektedir (Kalyoncu, 2007, s. 21).

Resim 1.1: Rüstem Paşa Camii ve Süleymaniye Camii Görünümü

Rüstem Paşa camisi çarşının merkezinde yer aldığından caminin kalabalıktan sıyrılması için de yükseltilmiştir. Bu durum caminin hem kalabalıktan kurtarılmasını sağlamış hem de denizden görünmesini sağlamıştır. Nitekim cami hem çarşıdan hem de bodrum tonozlarından altı metre yüksekliğe getirilmiştir. Mimar Sinan sekiz kubbeli denemesini de bu camii de gerçekleştirmiştir. Caminin tonozlarından yükseltilmesi sadece dış görünümü açısından kullanımı açısından da işlevsellik sağlamıştır. Tonozlar yükseldiğinden dolayı aşağıdaki yerlere dükkân yapılabilir bir hale gelmiştir (Aslanapa, 2004, s. 242).

Cami tonozlarından yükseltildiği için caminin zemin katı çarşı sokağının da üzerindedir. Dolayısıyla caminin teraslarına da yan taraflarda merdivenler aracılığıyla çıkılmaktadır. Teras çok daha yükseklikte olduğundan çarşının gürültüsünden iyice uzaklaşılmış olmaktadır (Göknil, 1987, s. 99).

Rüstem Paşa camisi dış mimari açısından süslemesiz ve sade gibi görünse de iç mekânı çok daha gösterişlidir. Mimar Sinan'ın Rüstem Paşa camisine kadar olan

eserleri genel olarak incelediğinde bu denli çini kullanmadığı görülmektedir. Rüstem Paşa camisinde duvarlar sıklıkla çinilerle süslenmiştir. Çini süsleme sanatının bu denli yoğunlukta olduğu diğer mimari eserlerin başında Topkapı Sarayı, Süleymaniye Camii ve Çinili Köşk gelmektedir (Yetkin, 1988, s. 15).

Caminin iç mimarisinde sadece çini süslemeleri değil strüktürel yapıların da öne çıktığı görülmektedir. Özellikle ana kubbe bu durumun en belirgin özelliklerinden birisini sergilemektedir. Nitekim ana kubbe sekizgen bir formdadır ve sekizgen kaidesinin dördü serbest diğer dördü ise gömme sekiz desteğe bağlıdır. Bu uygulama Mimar Sinan'ın kullanmış olduğu ilk uygulamadır. Kubbenin sekizgen olarak planlanması estetik bir görüntü sağlamakla birlikte yeni bir mimari yaklaşımın da başladığını göstermesi açısından önemlidir (Erçağ, 1995, s. 72).

16. yüzyılla birlikte Osmanlı süsleme sanatında yeni gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelerin başında doğaya dönüş imgesi yer almaktadır. Mimar Sinan'ın eserlerinde de görülen bu yeni süsleme unsurunda zaman zaman geleneksel süsleme öğeleri takip edilmiştir. Bitkisel süslemenin öne çıktığı bu dönemde birçok farklı yapıda çinicilik kullanılmaya başlanmıştır. Ancak Mimar Sinan kendi döneminin sadece klasik özelliklerini sergilememiş; malzeme ve tekniğe dair yenilikler de sunmuştur. Bu yeni bezeme tekniklerinin Rüstem Paşa camisinde de kullanıldığı gözlemlenmektedir. Nitekim Rüstem Paşa camisinde hem çiçek motifi ve çini bezemeleri hem de taş süslemeleri öne çıkmaktadır (Demiriz, 1988, s. 466).

Mimar Sinan'ın en önemli eserlerinden birisi olan Rüstem Paşa camisi klasik dönemin özellikleri sergilemekle birlikte avlu ve son cemaat yerinde görülen çini uygulamaları aşırı ölçülere ulaşmış ve iç bezemede de yoğun şekilde yer almıştır. Mimarlığa bağlı olarak gelişim gösteren taş süslemeciliğine baktığımızda, klasik dönemin genel prensipleri ve süsleme programına bağlı kalındığı görülmektedir. Mimar Sinan'ın eserlerinde dış süslemede kullanılan ana malzemenin taş olduğu ve asıl amacın mimarinin ana hatlarını belirlemek olduğu, aynı şekilde iç süslemenin de yapıyı destekleyen ölçüde tutulduğu görülmektedir (Demiriz, 1988, s. 470).

Mimar Sinan bezemelerinde görülen taş süslemeleri Rüstem Paşa camisinde de yer almaktadır. Bu bağlamda Mimar Sinan'ın temel bezeme unsurlarından olan bitkisel süslemeler, geometrik süslemeler ve renkli taş süslemeleri de öne çıkmaktadır. Bu cami de Mimar Sinan farklı süsleme teknikleriyle birlikte bu tür geleneksel bezeme unsurlarını da ustaca kullanmıştır (Demiriz, 1979, s. 13).

1.1. Caminin Banisi

Rüstem Paşa Caminin banisi (kurucu ve yaptıran kimse olarak) camiye ismini de veren Rüstem Paşadır. Kanuni Sultan Süleyman'ın sadrazamlarından birisi olan Rüstem Paşa; sadrazamlık görevinde iki defa bulunarak Osmanlı Devleti'nin ileri gelenleri arasında yer almıştır. İlk sadrazamlığı 28 Kasım 1544 – 6 Ekim 1553 (9 yıl), ikincisi ise 29 Eylül 1555 – 10 Temmuz 1561 (6 yıl) tarihleri arasındadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Rüstem Paşa Caminin yapımı da sadrazamın ikinci dönemine denk gelmektedir (Albayrak Sak, 2023, s. 101).

Peçevi tarihi bağlamında değerlendirildiğinde Rüstem Paşa Hırvat asıllı bir devşirmedir. Ancak Osmanlı devletinin o dönemdeki başkenti olan İstanbul'a ne zaman getirildiği dolayısıyla da ne zaman doğduğu da bilinmemektedir. Rüstem Paşa devşirme olmasına rağmen acemi ocağına değil doğrudan saray hizmetlerine verilmiştir. Bu durum Rüstem Paşa'nın Müslüman olduğunu da göstermektedir. Nitekim Acemi ocağına girmeden doğrudan bir şekilde saray hizmetine girmek sadece Müslüman devşirmelere tanınan bir haktır (Peçevi, 1980, s. 15).

Sarayda yetişen Rüstem Paşa Enderun eğitiminden geçerek saraydaki hizmetlere alınmıştır. Bu süreçte Rüstem Paşa Diyarbakır Valiliği görevine getirilmiştir. Daha sonra ise Kanuni Sultan Süleyman'ın kızıyla evlenerek saray damat olmuştur. Evlilik sonrasında politik olarak da yükselene Rüstem Paşa 1538 yılında Anadolu Beylerbeyliği 1539 yılında ise vezir ve 1544 yılında ise sadrazamlık görevine getirilmiştir. Girişimci bir kişiliği olan Rüstem Paşa esirlerden elde edilen ganimetlerin satılarak saray hazinesine girmesini sağlamıştır (Afyoncu, 2008, s. 289).

1561 yılında vefat eden Rüstem Paşa; vefat ettiğinde de sadrazamlık görevinde bulunuyordu. Türbesi de Mimar Sinan tarafından yapılmıştır. Rüstem Paşa döneminin önde gelen paşalarından birisi olarak hem Anadolu hem de Rumeli bölgelerinde birçok okul, cami, imaret, medrese yaptırmıştır. Bu yapıların en önemlisi ise İstanbul Eminönü'nde bulunan Rüstem Paşa Cami'sidir.

İKİNCİ BÖLÜM

RÜSTEM PAŞA CAMİİ ÇİNİLERİNDE KULLANILAN ÇİÇEKLERİN ANOTOMİK YAPISI, MORFOLOJİSİ

2.1 Lale Tanımı, Tarihçesi ve Morfolojisi

Latince Tulipa ve Tulip olarak bilinen lale, soğanlı ve otsu bir bitkidir. Anavatanı Pamir, Hindukuş ve Tanrı dağlarıdır. Bitkinin üzerindeki zar ince ve deri biçimdedir. Lale, tek bir sap üzerinden bir ile dört farklı şekilde açabilmektedir. Yaklaşık olarak bir ay ömrü olan laleler kenarlarından çıkan filizlerle yeniden çoğaltılabilmektedir. Laleler, kumru toprak türünden ve soğuk iklimde yetişmektedir. Türkiye iklimine de oldukça uygundur. Bu bağlamda tarihsel olarak İstanbul'la özdeşleştirilen lale mevsimi mart sonundan başlayarak nisan sonuna kadar devam etmektedir (Baytop ve Kurnaz, 2003, s. 2).

Lale çiçeğinin en büyük özelliklerinden birisini estetik bir çiçek olması kadar dini ve toplumsal açıdan anlamlı olması oluşturmaktadır. Bu açıdan incelendiğinde lalelerin gül ya da diğer bazı çiçekler kadar belirgin bir kokusunun olmadığı söylenebilir. Kış mevsiminde kardelenden sonra açan ilk çiçek olan lale, soğuğa karşı dayanaklıdır. Baharı müjdeleyen laleler bu bağlamda da içerdiği semboller öne çıkmaktadır (Ünver, 1971, s. 267). Lalelerin çanağı bulunmamaktadır.

Farklı renkleri bulunan lalenin morfolojisine ve gelişim aşamaları aşağıdaki görselde yer almaktadır:

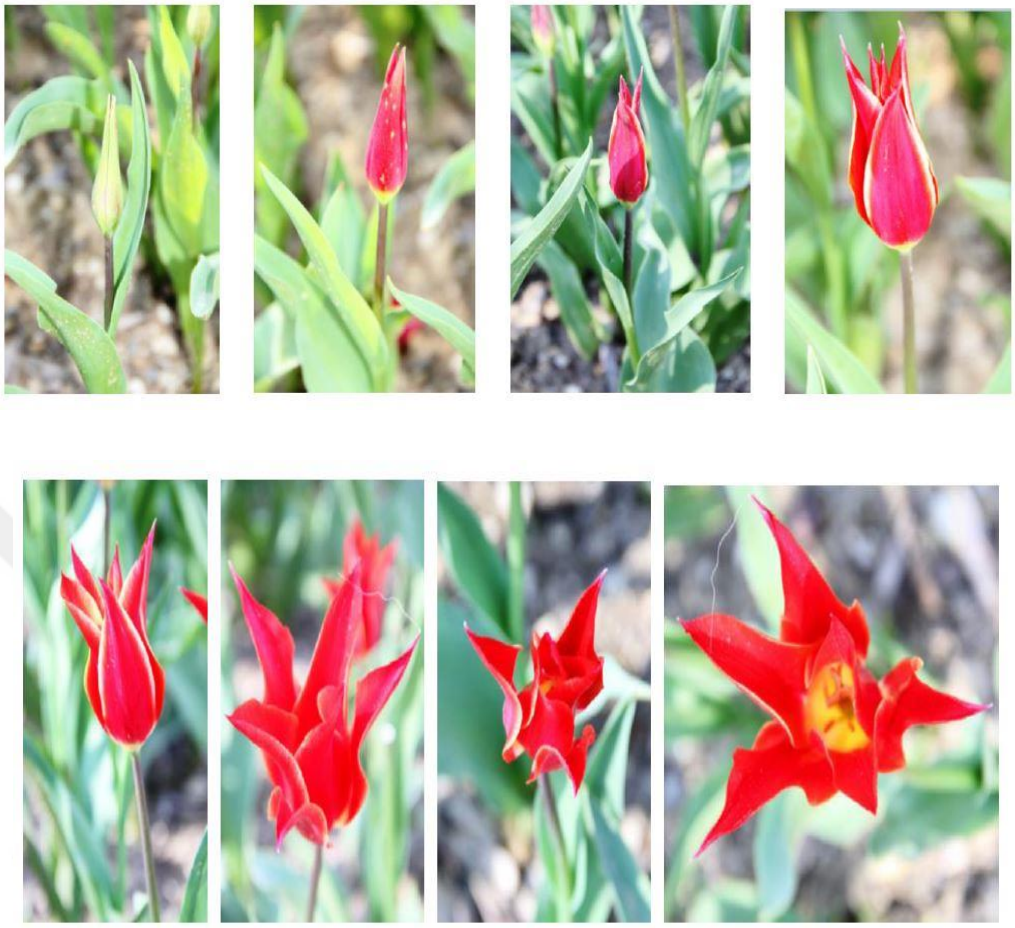

Resim 2.1. Lale Morfolojisi ve Gelişim Aşamaları
(Kaynak: Eker,2014, s.2)

Resim 2.2 Lale
(Kaynak: Eker, 2014, s. 2)

Lale'nin tarihine yönelik inceleme yapıldığında lalenin daha çok Türk dünyasında temellendiği gözlemlenmektedir. Lale ve Türklerin ilişkisi iki açıdan öne çıkmaktadır. Birincisi Türkler bu çiçeği çok önce de coğrafi şartların da etkisiyle bildiğinden yetiştiriciliği yapmıştır. İkincisi ise laleye gerek süsleme sanatlarında gerekse de edebi bir imge olarak kullanılmasın yer vermişlerdir.

Türkler ve lale ilişkisi tarihsel olarak İslamiyet öncesine kadar geriye gitmektedir. Orta Asya'nın coğrafi yapısına oldukça uygun olan laleler Türklerin orta Asya'da yetiştirmiş olduğu çiçeklerdendir. Bu bağlamda Türkler laleyi erken dönem eserlerinde de işleme olarak kullanmışlardır. Lale Türk sanatında Uygur döneminde beri yer alan bir motiftir. Asya Hun tarihine yönelik yapılan kazılarda keçelere lale motifinin işlediği görülmektedir. Bu dönemde çizilen tanrıça figürlerinin elinde de lale motiflerinin yer aldığı gözlemlenmektedir (Diyarbekirli, 1972, s. 136).

Hun döneminden sonra Uygurlar döneminde de devam ettiği görülmektedir. Nitekim Uygurlar dönemine yönelik yapılan araştırmalarda da freskler lale motiflerinin kullanıldığı bilinmektedir. Uygur prensinin elinde lale tutuğu resim, günümüzde Berlin Staathiche Museen'da sergilenmektedir (Çoruhlu, 2007, s. 269). Bununla birlikte yine Uygur dönemine ait 9. Yüzyıl tapınak fresklerinde de lale motifi yer almaktadır. Bu bilgiler hem lalenin tarihine dair önemli veriler sunmakta hem de lalenin Türk ve Türk-İslam sanatındaki yerini göstermektedir (Atak, 2020, s. 269).

Gelinen noktada tarihsel olarak lalenin ana vatanının orta Asya olduğu söylenebilir. Bu süreçte coğrafi etmenlerin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Ancak lale, her ne kadar bu coğrafyada üretilmeye başlanmış olsa da kısa bir zaman içinde Amerika'da Avrupa'da Kafkasya'da ve Anadolu'da da görülmeye başlanmıştır. Bu durum lalenin çeşitlenmesini de sağlamıştır (Aktepe, 1953, 85).

Goody, (2010, s. 271)'ye göre lalelerin birçok farklı rengi bulunmaktadır. Lalelerin Türklerin kullanmış olduğu takkelere benzediğini ifade eden Goody'e göre lale Türkçe "tülbent" sözcüğünden türetildiği ve İngilizce'ye "Türk takkesi" (Turk'scap) olarak geçtiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda laleye dair bilgilerin Avrupa'ya da Anadolu'dan gittiği söylenebilir. Osmanlı dönemine gelindiğinde ise

laleye verilen önemin arttığı görülmektedir. Saray bahçelerinde özel olarak yetiştirilen laleler hem bahçe süslemelerinde hem de mimari süslemelerde yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda Osmanlı dönemine dair çiçek kitaplarında lalelerin nasıl yetiştirileceğine dair bilgilerin de yer aldığı görülmektedir (Kahraman, 2014, s. 95).

Laleler süreç içinde farklı coğrafi bölgelere yayılarak sadece bahçelerde değil süsleme sanatlarında da kendisine yer bulmaya başlamıştır. Cam süslemelerinden halılara halılardan süs eşyalarına, elbiselerde cami çinilerine kadar geniş bir alanda kullanılan laleler, farklı renk ve desenlerle temsil edilmiştir. Türk sanatı lalenin temsil edildiği en önemli sanatsal alanlardan birisini oluşturmaktadır. Ünal (2021, s. 325)'a göre lâlenin Anadolu'da Türkler 'den önce Roma ve Bizans dönemlerinde bilinmediği görülür. Yani bu çiçek Türker'in Orta Asya, İran ve Türkistan bölgesinde şekillenen kadim kültürlerin bir parçası olarak 12. yüzyılda Anadolu'ya taşınmıştır.

Lalenin bir imge olarak Baki'nin şiirlerinde de Mevlana'nın şiirlerinde de kullanıldığı görülmektedir. 18. Yüzyıla gelindiğinde ise laleler Nedim'in şiirlerinde de öne çıkmaya başlamıştır. Edebi bir imge olarak laleler genel olarak sevgiliye duyulan özlemi ifade ederken zaman zaman ilahi bir aşkın temsili ve baharın habercisi olduğu yönünde de kullanılmaktadır (Kartal, 1998, s. 16). Lale kullanımı Osmanlı döneminde o kadar yaygın bir hale gelmiştir ki siyasi bir dönemin adı da tarihsel olarak Lale devri olarak nitelendirilmiştir. Çeşitli lalelerin dikildiği bu dönemde lale yetiştiriciliğine ayrıca önem verilmiştir (Altınay, 2011, s. 14).

Lâle, kelime olarak ele alındığında Arapça "Allâh" lâfzına âit harfleri taşımakta olduğu görülür. Eğlâl kelimesi de "lâle" kökünden gelir. Eğlâl ise Yâsin Sûresi'nde "eğlâlen" şeklinde geçmektedir. Manası ise; "boyunduruk "tur. Lâlenin harfî manası "hilâl"e de ulaşmaktadır. Lâlenin ebced hesabı 66′dır. Altmış altı "Elhamdülillâh"a denk gelir (Esemenli, 2006, s. 18).

2.1.1 Lale Çeşitleri

Lale çiçeği gerek kendi özellikleri bakımından gerekse de farklı coğrafyalarda yetiştirilmesiyle birlikte çeşitleri de artmıştır. Nitekim lale devrinde Felemenk elçisi olan Busbegue tarafından ülkesine götürülen laleler burada da yetiştirilmeye başlanmış ve çeşit sayısı artmaya devam etmiştir. Bu bağlamda lalenin lale devri döneminde 558 çeşidi olduğu ifade edilmektedir. Bu dönemde, yabani lale türlerinden seçme ve melezleme yoluyla İstanbul'da elde edilen lale çeşitlerinin miktarı toplam olarak 2.000 civarındadır (MEGEP, 2009, s. 24). M.Ö. 2 ve 3. yüzyıllara ait olan mezarlardan altın plaklar çıkarılmış ve bu altın plakların süs eşyası olarak kullanıldığı kaydedilmiştir. Kazılarda bulunan altın plakların üzerinde lale motifleri bulunmaktadır. Bu durum göstermektedir ki süsleme sanatlarında lalenin kullanımı oldukça eskiye dayanmaktadır (Ayvazoğlu, 2003, s. 2). Lâlenin anavatanın Orta Asya olduğu yaygın bir görüştür. Lâlenin Türkistan'ın bozkırlarında yabani bir çiçek olarak uç verip, Bulgar Türkleriyle İdil boyuna, Timuroğulları ile Hint'e, Selçuklularla İran'a ve Anadolu'ya gelmiştir. Lâleye yabani olarak Akdeniz'in kuzey kıyıları ve Japonya'da da rastlanmaktadır (Ayvazoğlu, 1997, s. 111).

Lalenin bir çiçek motifi olarak mimari ve süslemede de kullanılmaya başlanmıştır. Türk mimarisi genel olarak incelendiğinde lalenin başta camiler olmak üzere diğer mimari eserlerde de 16. Yüzyılla birlikte kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu çerçevede Dayıgil (1938, s. 223)'in *İstanbul Çinilerinde Lale* adlı çalışması yer almaktadır. Bu araştırmada lalenin bir motif olarak ilk olarak 1543 yılında Şehzade Mehmed türbesinde kullanıldığı ifade edilmektedir. Öncelikle bu türbede kullanılan lale motifi daha sonra oldukça zenginleşmiştir. Farklı renklerle kullanılmaya başlanan lale motifleri aynı zamanda çini süslemelerinde de geniş bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Rüstem Paşa camisi de lale motifleri açısından öne çıkan eserlerden birisidir (Dayıgil, 1938, s. 226).

Burada lalenin Türkiye'de öne çıkan bazı türlerine yer verilmektedir:

- **İstanbul Lalesi**: Türkiye'de en dikkat çekici türlerden birisi olan İstanbul lalesinin kökenleri Osmanlılara dayanmaktadır. Sıradan lalelerden farklı bir

morfolojik yapıya sahip olan İstanbul lalesinin en belirgin özelliklerinden birisini hançeri sivri yapraklı, badem şeklinde olması oluşturmaktadır. İstanbul Lalesi, form itibariyle alışılmış lalelerden oldukça farklıdır. 40-50 cm'lik gövdelerde çok ince hançerli sivri uçlu ve sarı çizgili kırmızı badem çiçeklere sahiptir. İstanbul Lalesi' nin botanik adı "Tulipa Acuminata" dır (ilav.org).

İstanbul lalesi son yıllarda azalmış olmasına rağmen 18. Yüzyılda özel olarak yetiştirilmiştir. Osmanlı döneminde klasik haliyle süslemelerde de yer alan İstanbul lalesi uzun ince şekildedir. Bir diğer ayırt edici özelliğini ise yapraklarının sivri olmasıdır. Son yıllarda Hollanda'dan yeniden getirilen laleler günümüzde geniş bir şekilde üretilmektedir. Aşağıda İstanbul lalesinin görseline ve süslemedeki bir örneğine yer verilmektedir

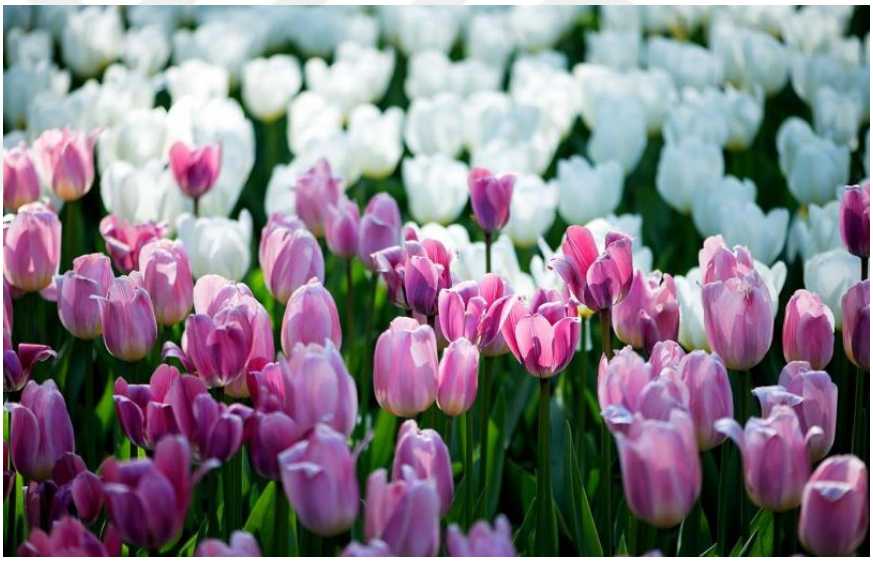

Resim 2.3. İstanbul Lalesi
(Kaynak: kulturportali.gov.tr, Türetken, 2020).

- **Manisa Lalesi**: Manisa lalesinin gövdesi tüysüz ya da ince tüylüyken boyu 24-50 cm'ye kadar çıkabilmektedir. Toprak altı gövdesinin uzunluğu 6,5 - 19,5 cm, Soğan boynu 1 ila 3 cm. soğan örtüsü derimsi, koyu kahverengidir. Yaprakları 3-6 cm, dik-geriye doğru kıvrık, orak şeklinde veya dik-yayvan, doğrusal-mızraksı, boyuna oluklu, mavimsi-yeşil, almaçlı, yaprak kenarı tüysüz veya hafif sivridir. Çiçekleri kıpkırmızıdan turuncu kırmızı renge kadar değişik renkte olabilmektedir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2015).

Resim 2.4. Manisa Lalesi
(Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2015, s. 18).

- **Ters Lale**: Ters lale çiçeği adından da anlaşılacağı üzere terse doğru büyümektedir. Diğer lalelere göre bir dalda birden fazla çiçek büyüt. Boyları 50-60 cm arasında değişen ters laleler Türkiye'de birçok farklı bölgede yetişmektedir. Bu bölgelerin başında Tunceli, Afşin, Hakkâri, Erzurum ve Şırnak gelmektedir. Türkiye'de bazı yörelerde ağlayan gelin olarak da bilinmektedir. Ters bir şekilde açtığı için genellikle hüzünle sembolleştirilmiştir (gerger.gov.tr, 2024).

Resim 2.5. Ters Lale
(Kaynak: gerger.gov.tr.).

2.2 Gülün Tanımı Tarihçesi ve Morfolojisi

Gül bitkisi geniş anlamda gülgiller familyasının bir üyesidir. Kapalı tohumlu bir çiçek olan gülün en temel özelliklerinden birisini oldukça güzel kokması oluşturmaktadır. Diğer çiçekler gibi estetik güzelliği de olan gül Türk edebiyatında ve süsleme sanatında geniş bir şekilde kullanılmaktadır. Gülün ana vatanının da lale gibi orta Asya olduğu görülmektedir. Farklı türde güller ise Avrupa'da ve Kuzey Afrika'da da yetiştirilmektedir (Coşkun, 2007, s. 74).

Güllerin yaprakları hafif tüylü olarak sıralı bir şekilde dizilirken, yaprakları dişli ve ovaldir. Diğer yandan gülün sapı genellikle dikenlidir. Ancak bazı gül türlerinde diken yoğunluğu artarken bazılarında oldukça azdır. Gül gibi hem güzel hem de hoş kokulu bir çiçeğin dikenlerinin olması edebiyatta teşbihlerin yapılmasını sağlamıştır. Tek tek ya da küçük kümeler biçiminde bulunan kırmızı, sarı, beyaz, turuncu ya da pembe renkli ve genellikle baş taç yapraklı çiçekleri vardır. (Süs bitkisi olarak yetiştirilen çeşitlerinin çiçekleri genellikle katmerlidir). Olgunlukta çiçek tablası etlenerek kırmızı bir "meyve" görünümü alır (Demiriz, 1996, s. 48).

Gül çiçeği tarihsel olarak incelendiğinde Orta Asya'dan geldiği görülmektedir. Anadolu'ya da Orta Asya dolaylarından gelmiştir. Güle dair en eski bilgilerden birisi de Babil'in asma bahçeleri bağlamında Heredotes tarafından verilmiştir. Gül, edebi alanda geniş bir şekilde imge olarak kullanıldığından tarihsel veriler de bir o kadar geniştir. Nitekim Eski Yunan edebiyatı ve mitolojisinde de güllerde bahsedilmektedir. Bu bilgiler çerçevesinde gülün, Anadolu'dan geçtiği ifade edilmektedir (Ayvazoğlu, 2002, s. 858).

Mitolojide eski Yunanlıların güzellik Tanrıçası Aphrodite'in doğuşu sırasında vücudundan akan köpüklerden oluştuğuna inanılan gülün, Hint efsanelerinde de dinî ve kozmogonik bir mânâsı vardır. Eski Suriye ve Mısır'da gül üzerine efsaneler bulunmaktadır. Roma döneminde aşk ve neşe çiçeği sayılan gül, geniş çaplı ziyafetlerde vazgeçilmez bir çiçek olarak dikkat çeker (Karafakı ve Çetinkaya, 2015, s. 15).

Gül, tarihsel olarak incelendiğinde öne çıkan bir diğer özelliğini ise dini temalarla sık sık yan yana gelmesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda gül hem İslami literatürde hem de erken dönem Hristiyan literatüründe öne çıkmaktadır. Hz. İsa'nın sembolü olarak tasvir edilen gül bir yandan da Hz. Meryem tasvirlerinde kullanılmıştır. İslam kültüründe ise dinin en büyük sembolü Hz. Peygamberdir. İslam kültüründe gül, Hz. Muhammed'in Miraç gecesi Tanrı'nın huzurunda Cebrail ve Burak'la terler döktüğü, Burak'ın terinden sarı gül, Cebrail'in terinden beyaz gül ve Hz. Muhammed'in terinden de kırmızı gülün meydana geldiği rivayet edilmektedir. Bu inancın etkisiyle dînî günlerde ve mevlit gibi törenlerde gül suyu ikram edilmektedir (Tanç, 2009). Tüm çiçekler için bir sembol olan gül; aşkın her çeşidini sembolize etmektedir (Ayvazoğlu, 2004: 84)

Gülün tarihine Türkler ve Osmanlılar açısından bakıldığında ise öncelikle Orta Asya'dan geldiği ve Orta Asya'daki Türkler tarafından bilindiği görülmektedir. Osmanlı devletinde ise gül, geniş alanlarda üretimi yapılan bir çiçektir. Gülün geniş alanlarda üretilmesinde kokusunun çok güzel olması da oldukça etkili olmuştur. Bu bağlamda Türkiye'de gül yağı, gül suyu ve güzel koku üretimi de yapıldığından gül yetiştiriciliğine Osmanlı devrinden beri büyük bir önem verilmiştir. Nitekim İbn-i

Batuta (1304-1369)'nın seyahatnamesinde de Türklerin gül yetiştiriciliğinden bahsedilmektedir (Karafakı ve Çetinkaya, 2015, s. 15).

Osmanlı döneminde gül yetiştiriciliği için özellikle Edirne bölgesinin tercih edildiği görülmektedir. Bununla birlikte 18. Yüzyılla birlikte gül üretimi artırılmıştır. Bu çerçevede o dönem Osmanlı sancağı içinde yer alan Zağra ve Kazanlık bölgelerinde gül üretimi artmaya başlamıştır. Bununla birlikte Bulgaristan'da da gül yağı sanayisinin Türkler tarafından kurulduğu bilinmektedir (Demiriz, 1986, s. 321).

Gül, yetiştirildiği dünden bu yana Türk süsleme sanatlarının en önemli sembollerinden birisi olmuştur. Bu bağlamda gül; çinilerde, kitap kapaklarında, tezhipte, kıyafetlerde, camlarda, cami çinilerinde, bilumum süs eşyalarında kullanılmaktadır. Osmanlı döneminde yapılan süslemeler genel olarak incelendiğinde güllerin, 15. Yüzyıldan günümüze kadar olan eserlerde yoğun bir şekilde kullanıldığı gözlemlenmektedir (Turgut, 2003, s. 81).

Resim 2.6. Gül Tomurcuğu ve Gelişimi

2.2.1 Gülün Çeşitleri

Gül çiçeğinin binlerce farklı türünün olduğu ifade edilmektedir. Güllerin bu denli çeşitlenmesinde gülün fiziksel özellikleri, dikim ve yetiştirme teknikleri ve bulunduğu coğrafya etkili olmaktadır. Bu bağlamda birçok farklı renkte gül olduğu gibi sarmaşık tarzında, kısa, uzun, baston ve tırmanıcı gibi farklı çeşitleri bulunmaktadır. Ancak gülün süsleme sanatları açısından kullanıldığı morfolojileri

incelendiğinde genellikle klasik kullanımın öne çıktığı gözlemlenmektedir (Başyiğit ve Ersan, 2014, s. 39). Bu bağlamda öne çıkan gül çeşitleri şöyledir:

- **Isparta Gülü:** Türkiye'de gülün en çok yetiştirildiği bölge ve gül çeşidi olarak Isparta gülleri yurt dışına da gönderilmektedir. Gövdesi silindir biçimli, içi dolu, esmer renkli, çok dallı ve dallar çok sayıda irili ufaklı sert dikenlerle çevrilidir. Yapraklar yumuşak yapılı ve ince tüylerle kaplıdır. Çiçekleri hafifçe sarkık, az ya da çok koyu pembe renkli olup bazen tek tek bulunurlarsa da genellikle salgı tüyleri taşır (kulturportali.gov.tr (a)). Ayrıca bu bölgede yetiştirilen güllerden gül yapı üretimi de yapılmaktadır.

Resim 2.7. Isparta Gülü ve Çinisi
(Kaynak: ısparta.gov.tr, 2024).

Minyatür-Klasik Güller: Bu tür genellikle ticari amaçlı değil görsel estetik açısından yetiştirilmektedir. Boyları kısa olan bu güller saksıda da yetiştirilebilmektedir. Bu tür güller birçok farklı iklimde ve toprak cinsinde yetiştirilebilmektedir. Genellikle ilkbaharda açan bu güller sonbaharda da açabilmektedir (ankara.bel.tr)

Gülün resim sanatında kullanıldığı bilinmektedir. En bilinen örneği ise Fatih Sultan Mehmet portresi oluşturmaktadır:

Resim 2.8. Fatih Sultan Mehmet'in Gül Kokladığı Portresi
(Kaynak: Batuhan, 2020, s. 5).

2.3. Karanfil Tanımı Tarihçesi ve Morfolojisi

Gül ve lale gibi karanfillerin de oldukça fazla çeşidi olduğu ifade edilmektedir. 300'den fazla çeşidi bulunan karanfil hem rengiyle hem de kokusuyla öne çıkarken süsleme sanatında da oldukça yoğun kullanılmaktadır. Sapı, yaprakları, çiçek tablası, tohum yatağı, pulsu yaprakçıkları, çanak yaprakları, taç yaprakları ve üreme organlarından oluşan bölümlerden oluşmaktadır. 15. Yüzyılda daha çok doğada kendi halinde yetişen karanfiller bu dönemde bahçelerde de özel olarak yetiştirilmeye başlanmıştır (Aktan, 2011, s. 216).

Osmanlı döneminde karanfil birkaç farklı açıdan kullanılan önemli bir çiçektir. Bunlardan birisini saraylarda güzel bahçelerde oluşturmak için özel olarak yetiştirilmesidir. Bahçelerde güzel bir şekilde yetiştirilen karanfiller süreç içinde diğer çiçekler gibi süsleme sanatında da kullanılmaya başlanmıştır. Süsleme sanatında hem camilerde hem de tezhip ve kitap süslemelerinde kullanılan karanfiller, edebi eserlerde de imge olarak yer almıştır. Osmanlı döneminde özellikle III. Mustafa döneminde karanfiller ilaç yapımında da kullanılmıştır (Hikmet, 2001, s. 117).

Karanfil tarihsel incelendiğinde menşeinde diğer çiçeklerde görülen Asya ve küçük Asya bölgelerinin öne çıktığı görülmektedir. Osmanlı döneminden önce

Selçuklu döneminde de taş ve çini eserlerinde karanfilin kullanıldığı görülmektedir. Bu durum karanfilin Anadolu'da yer alan eski çiçeklerden birisi olduğunu göstermektedir (Demiriz, 1986, s. 353).

16. yüzyıl Kanuni döneminde Muhibbi Divan'ı tezhibinde her varağa tek veya çift renkli "şikâf" halkârîde çok sayıda stilize karanfil yapmıştır. Şiirlerde de yer alan karanfil imgesi Barbaros Hayreddin Paşa'nın portresinde de yer almaktadır (Atasoy, 2002, s. 130).

Resim 2.9. Barbaros Hayrettin Paşa Karanfil Kokladığı Portresi
(Kaynak: Gökyiğit, 2010, s. 29).

2.3.1 Karanfil Çeşitleri

Anavatanı Endonezya olan karanfilin farklı renkleri de olmakla birlikte genellikle kırmızı renklidir. Akdeniz bölgelerinde daha sık yetiştirilen karanfiller, kendi doğal ortamlarında haziran ve ağustos ayları arasında yetişmektedirler. Karanfil çiçeğinin boyu 60-90 cmi bulmaktadır. En bilinen çeşitleri dağ ve bahçe karanfilidir:

- **Dağ Karanfili:** Yapraklar ince olan dağ karanfilleri 7 cm uzunluğunda ve 5 mm genişliğindedir. Çiçek kurulu sıkıdır ve 4 ila 15 arası çiçek bulundurur. Çiçekler 20 mm genişliğindedir. Bunlar koyu pembe ya da mor renkli, nadiren

beyazdır ve altı ila yirmi çiçeğin bulunduğu kümeler halindedir. Güneşli bölgeleri ve geçirgen toprakları tercih eder (Çevik, 2014, s. 89).

Resim 2.10. Dağ Karanfili
(Kaynak: kocaelibitkileri.com)

- **Bahçe Karanfili**: En çok bilinen ve en fazla yetiştirilen karanfil çeşitlerindendir. Bahçe karanfilinin bir alt türü de yine çok bilinen katmeri karanfillerdir.

Resim 2.11. Bahçe ve Katmerli Karanfil
(Kaynak: Çevik, 2014, s. 90).

- **Yabani Karanfil:** Yabani karanfil genel olarak doğada kendi başına yetişen karanfiller için kullanılmaktadır. Dianthus caryophyllus olarak ifade edilen bu türdeki karanfiller genellikle kırmızıdır.

- **Çin Karanfili:** Dianthus chinensis olarak bu tür Çin, Kore ve Moğolistan bölgesinde yetişmektedir. Hem Çin bölgesinde yetiştiğinden hem de Çin pembesi adı verilen renkle yetişmiş olduğundan bu adı almıştır.

2.4. Sümbül Tanımı Tarihçesi ve Morfolojisi

Anavatanı, Ortadoğu ve Anadolu'dur. Sümbül çiçeği tarihte diğer çiçekler gibi eskiden beri yer almakla birlikte daha çok lalelerin değerini yitirdiği dönemde öne çıkmıştır. Bu bağlamda tarihin bir döneminde lale soğanlarının bozulması nedeniyle üreticilerin önemli bir kısmı sümbüle yönelmiştir. Sümbül de diğer çiçekler gibi hem edebiyatta hem de süsleme sanatlarında geniş bir şekilde kullanılan bir çiçektir. Ancak sümbüller çoğunlukla güllerden, karanfillerden ya da başka stilize çiçeklerden oluşan bir motifin çevresini dolanarak ayrı bir sap üzerine işlenmiştir. Natüralist çiçek akımının süsleme sanatına girmesiyle sümbül örnekleri de hemen ortaya çıkmıştır (Demiriz, 1986, s. 365).

Sümbülün süsleme sanatlarındaki yeri incelendiğinde 16. Yüzyılın öne çıktığı görülmektedir. Nitekim bu dönemdeki eserlerin önemli bir bölümünün çini sanatında sümbüller öne çıkmaktadır. Tek sap üzerine bağımsız olarak çizilen sümbüllerin, XVI. yüzyılda katmerli yerine süslemede yalın kat olanları tercih edilmiştir. Katmerli sümbülün bol örnekli tasvirleri XVIII. yüzyıl ve sonrasında görülür (Bakır, 1999, s. 210).

Sümbülün anayurdu Suriye başta olmak üzere Doğu Akdeniz bölgesidir. 16.yüzyılda Avrupa'ya götürülen sümbül, burada ıslah edilerek her yerde yetiştirilebilir hale gelmiştir. Günümüzde Dünya'nın her yerinde yetiştirilmektedir. Sümbül, sarı, mor, pembe, beyaz, mavi renklerde çiçek açar. Sümbül çiçeği tarihsel olarak Roma ve Antik Yunan dönemlerine kadar uzanmaktadır. Başlangıcından bu yana süs bitkisi olarak üretilen sümbül çiçeğinin bilimsel keşfi 16. yüzyılda Avrupa'da gerçekleşmiş ve hızla popülerlik kazanmıştır. Bu çiçekler, renk ve form çeşitliliği ile dikkat çekerken, botanikçiler arasında büyük ilgi uyandırmıştır. 18. yüzyılda, özellikle Hollanda'da sümbül yetiştiriciliği önemli bir endüstri haline gelmiş ve çiçek

yetiştiriciliği konusunda uzmanlaşmış birçok bahçıvan yetiştirmiştir (Doğan, 2022, s. 174).

Resim 2.12. Sümbül
(Kaynak: aoc.gov.tr)

2.4.1. Sümbül Çeşitleri

Sümbül çiçeği daha ok Akdeniz ikliminde yetişmekle birlikte Afrika'nın tropik bölgelerinde de yetişmektedir. Onlarca farklı türü olan sümbül çeşitleri daha çok renklerine göre ayrılmaktadır. Bahçe sümbüllerinin çoğu mor çiçekli sümbül türünden elde edilmiştir. Sümbül çiçekleri ince ve düzgün yaprak demetinin tam ortasında çıkan bir çiçek sapının ucunda açar. Dik salkımlar oluşturan hoş kokulu ve çansı çiçeklerin renkleri mavi, mor, sarı, kırmızı, pembe ya da beyazdır. Çiçekler yalınkat ya da katmerlidir (MEGEP, 2008, s. 4).

Sümbül çeşitleri mor, beyaz ve pembe renklerdedir.

Resim 2.13. Sümbül Çeşitleri
(Kaynak: aoc.gov.tr)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. RÜSTEM PAŞA CAMİİ ÇİNİLERİNDE STİLİZE ÇİÇEKLER

3.1. Lale Çiçeğinin Rüstem Paşa Camiinde Bulunduğu Yerler

Lale çiçeği motifleri Rüstem Paşa Camisinin birçok bölümünde diğer çiçek motifleriyle birlikte kullanılmıştır. Bu bölümlerin başında son cemaat yerinin sağ ve sol cephelerinde giriş bölümünde panolarda lale çiçeği motifi bulunmaktadır. Karo ve bordür bölümlerinde de lale çiçeğinin işlendiği görülmektedir.

3.1.1. Son Cemaat Yeri

3.1.1.1 Sağ Cephe Panoları

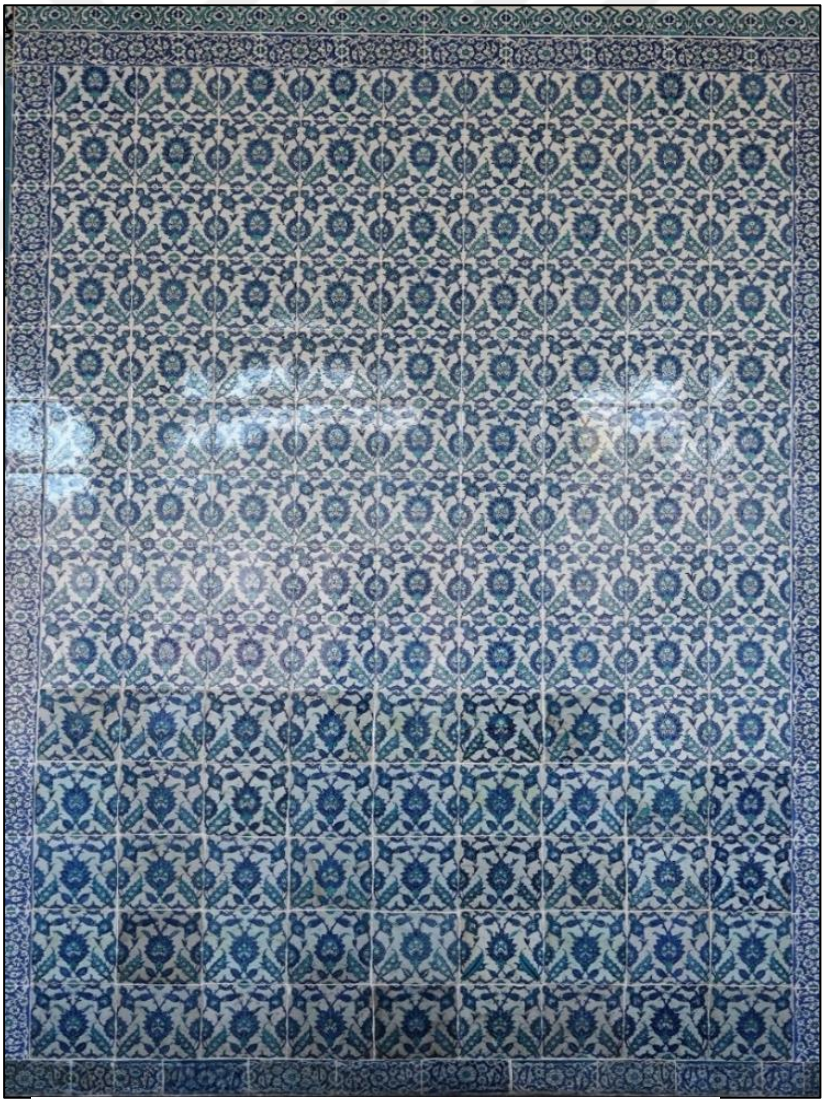

Resim 3.1. Rüstem Paşa Camii Son Cemaat Yeri Ulama Pano

Pano No :1

Pano Ölçüsü:246cmx370 cm boyutundadır.

Karo sayısı: 117 tam, 9 yarım karo.

Karo Boyutları: 25,5 x 25,5 cm., boyutundadır.

Pano Değerlendirmesi: Pano camide son cemaat yerinin sağ cephesinde yer almaktadır. Mavi kontür kullanılmıştır.25,5x25,5 cm., Hatai üslubu ulama karolardan oluşmuştur. Panodaki kullanılan renkler turkuaz ve kobalttır. Kompozisyondaki çiçekler hatai, penç, gonca, yaprak ve lale motifinden oluşmaktadır. Panoda yatay 9, dikey 13 tam 1 yarım karo vardır. Panonun etrafını 11,5x25 cm. Ulama bordürle çerçevelenmektedir. Bordürde hatai üslubu ve rumi deseni kullanılmıştır. Mavi ve turkuaz renkler bulunmaktadır. Bordürün taç kısmında 12cmx25 cm., ikinci bir bordür yer almaktadır. İkinci taç bordürde rumi deseni (tepelik), penç turkuaz zemin üzerine boyanmıştır.

3.1.1.1.1. Karo

Resim 3.2: Karoda Lale Motifi

Çizim 3.1. Karoda Renkli Vektörel Lale Motifi

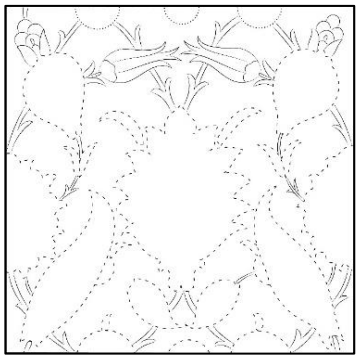

Çizim 3.2. Karo Vektörel Çizimi

Karo No :1

Karo Boyutları: 25,5 x 25,5 cm., boyutundadır.

Karo Değerlendirmesi: Karo, hatai üslubunda tasarlanmış olup dört kenarından ulama yapılarak bir bütünlük sağlamaktadır. Tasarımda turkuaz ve kobalt renkler tercih edilmiştir. Karoda yer alan laleler, hatai üzerinde simetrik bir düzende konumlandırılmıştır. Lale çiçeğinin taç yaprakları üç dilimden oluşmakta ve kobalt

maviyle renklendirilmiştir. Lalenin çanak bölgesinde ise turkuaz renk kullanılmıştır. Motifin taç yapraklarının iç kısmı, kontür çizgileriyle detaylandırılarak hareketlilik kazandırılmıştır. Panoda yer alan laleler hatai çiçeğinin üzerinde simetrik olarak görülür. Lale çiçeğinin taç yaprakları üç dilimli olup kobalt boyanmış, lalenin çanak kısmında ise turkuaz renk tercih edilmiştir. Panoda toplam 252 adet lale bulunmuştur.
117 tam, 9 yarım karo. Sağ cephe =126x2=252 adet
104 tam, 25 yarım karo. Sol cephe =129x2=258 adet. Toplam lale sayısı=510 adet

3.1.1.1.3 Bordür

3.1.1.1.3.1 Bordür 1

Resim 3.3. Bordürde Lale Motifi

Çizim 3.3.. Bordürde Renkli Lale Vektörel Motifi

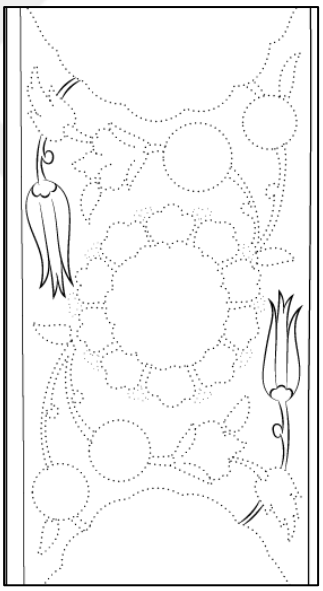

Çizim 3.4. Bordürde Lale Vektörel Çiziimi

Bordür No: 1
Bordür Ölçüsü: 13.5 x 25. cm., boyutundadır.
Karo Sayısı: 2331 tam ve 722 yarım karo olarak hesaplanmıştır.

Bordür Değerlendirmesi: Görselde yer alan bordür, son cemaat alanındaki mihrabın her iki yanında bulunan panolara aittir. Bu bordür, 13,5 x 25 cm ölçülerinde olup,

yarım simetrik bir kompozisyona sahiptir. Her iki tarafta simetri, şemse formu ile sağlanmıştır. Şemse formu içerisinde bulut motifine yer verilmiş, pençten çıkan bahar dalı ise şemse formunun kenarında yer almakta olup, ucunda gonca motifi bulunmaktadır.

Şemse formunun altından geçen bahar dalı, ikinci bir dal ile birleşerek penç çiçeğinin yarısında diğer laleye paralel olacak şekilde ters yönde uygulanmıştır. Lale çiçeğinin taç yaprakları üç dilimlidir ve ortasında kırmızı şeritler dikkat çekmektedir. Çanak kısmında ise turkuaz renk tercih edilmiştir. Kompozisyonda zemin rengi olarak kobalt mavi kullanılmıştır.

Bu bordür, caminin tüm pano bordürlerinde ve yüzey çinilerinde tekrarlanmıştır. Caminin genelinde kullanılan toplam karo sayısı yaklaşık olarak 2331 tam ve 722 yarım karo olarak hesaplanmıştır.

Bu bordürler caminin çeşitli yerlerinde kullanılmıştır. Bu çerçevede bu bordürlerin camide kullanıldığı diğer alanlar şöyle sıralanmaktadır:

- Sol cephe pano bordürleri
- Sol cephe 2 nolu pano bordürleri
- Cümle kapısı bordürler
- Cümle kapısının sağ ve sol cephesi pano bordürleri
- Alt kat fil paye bordürleri
- Sağ balkon altı bordürlerinin bir bölümü
- Sağ balkon üstü bordürlerinin bölümü
- Sol balkon altı bordürlerinin bir bölümü
- Sol balkon üstü bordürleri
- Cami içi sol cephe alt kat bordürler
- Cami içi sol cephe üst kat
- Kadınlar mahfili alt katı
- Kadınlar mahfili üst kat bordürlerin bir bölümü
- Minber köşkü üst bordür

3.1.1.1.3.2 Bordür 2

Resim 3.4: Bordürde Lale Motifi

Çizim 3.5: Bordürde Renkli Vektörel Lale Motifi

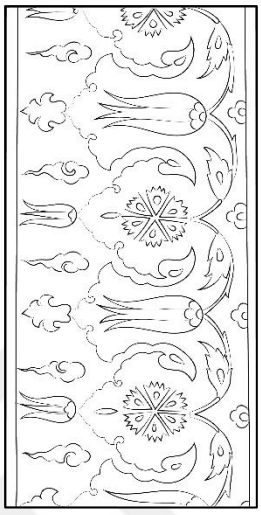

Çizim 3.6: Bordürde Vektörel Lale Motifi

Bordür No: 2

Bordür Ölçüsü: 33 x16 cm.

Karo Sayısı: 583 tam ve 140 yarım karo olarak hesaplanmıştır.

Bordür Değerlendirmesi: Bordür son cemaat alanındaki tüm çini tezyinatının üst kısmını çerçevelemekte olup, iki yandan ulanmıştır. Bordürdeki iki farklı formdaki tepeliğin içinde lale ve merkezsel bir karanfil motifi yer almaktadır. Tepeliklerin uç kısımlarında ise lale ve sümbül motiflerine yer verilmiştir. Bu iki motifin arasında ise bulut figürleri dikkat çeker. Bordürde kullanılan renkler tepelik formunun içinde kobalt zemin üzerinde beyaz laleler yer almaktadır. Çift saplı lale motifinin çanak kısmında ise turkuaz renk tercih edilmiştir. Çanak yapısı üç dilimli olup ancak orta taç yaprağı iki dilime ayrılmıştır. Her bir taç yaprağının ortasında kırmızı şeritler dikkat çekmektedir. Tepelik formu üzerinde bulanan laleler ise kırmızı renkle boyanmıştır. Lalelerin taç yaprakları iki ve üç dilimli olup turkuaz renk kullanılmıştır. Bu bordür, caminin tüm pano bordürlerinde ve yüzey çinilerinde tekrarlanarak mekânın genel kompozisyonuna dahil edilmiştir. Caminin tüm yüzeylerinde kullanılan toplam karo sayısı ise yaklaşık olarak 583 tam ve 140 yarım karo olarak belirlenmiştir.

Bu bordürler de diğer bordürler gibi caminin çeşitli yerlerinde kullanılmıştır. Bu çerçevede bu bordürlerin camide kullanıldığı diğer alanlar şöyle sıralanmaktadır:

- Sol cephe pano bordürleri
- Sol cephe 2 nolu pano bordürleri
- Cümle kapısı üzeri taç bordür
- Sağ balkon üstü bordürlerinin bir bölümü
- Sol balkon üstü bordürleri
- Cami içi sol cephe alt kat bordürler
- Cami içi sol cephe üst kat
- Kadınlar mahfili alt katı
- Kadınlar mahfili üst kat bordürlerin bir bölümü
- Minber köşkü üst bordür
- Minber köşkü alt bordür

3.1.1.2. Sol Cephe

Caminin sağ cephesinde olduğu gibi, sol cephesinde de lale motiflerinin kullanımı dikkat çekmektedir. Bu motifler, cami mimarisine derinlik katmakla kalmayıp, aynı zamanda kompozisyonun bütünlüğünü ve simetrisini güçlendirmiştir. Tasarımda, doğa unsurlarının doğrudan kopyalanmasından ziyade, soyut bir anlatım tercih edilmiştir. Bu yaklaşım, motiflerin estetik bir şekilde stilize edilmesine olanak sağlamış ve mimari yapıya görsel bir zenginlik katmıştır.

3.1.1.2.1. Pano

Resim 3.5: Bahar Ağaçlı Pano

Çizim 3.7. Sol Cephe Lale Motifi Renkli Vektörel Motif

Çizim 3.8. Sol Cephe Vektörel Çizimi

Çizim 3.9. Sol Cephe Vektörel Çizimleri Detaylar

Pano No :2

Pano Ölçüsü: 276 x 148cm.

Karo sayısı: 45 adet karo

Karo Boyutları: 26-,29-,30 cm, Arasında değişmektedir.

Pano Değerlendirmesi: Pano camide son cemaat yeri sol cephesinde yer almaktadır. Baharın taze havasını yansıtan, çift meyve ağacı kompozisyonun ana odak noktasını

oluşturur. Ağacın çevresindeki boşluklarda, simetrik olmayan bir düzenle yarı sitilize çiçekler üslubuyla işlenmiş çeşitli çiçek motifleri yer alır. Ağacın alt kısmından başlayarak sağa ve sola doğru yayılan saz yaprakları ile sümbül dalları, kompozisyonu zenginleştiren unsurlardır. Bu yaprakların kıvrımları arasında, sağda ve solda birer adet laleler yükselir. Aynı kökten çıkan iki gonca, saz yaprakları ve lalelerle bir eksen oluşturur ve kompozisyondaki tek simetrik düzenlemeyi meydana getirir.

Ağaçların sol alt köşesinde, boşlukları dolduran çiçek motiflerinin kaynağını oluşturan iki kaya yer alır. Kaya grubundan yukarıya doğru uzayan sümbüller ve aynı kökten çıkan yıldız çiçekleri, farklı yönlere dallanarak ağacın gövdesi etrafında dolaşır ve lalelerle, penç motifleriyle çeşitlenir. Aynı kayalardan iki yöne doğru uzanan bir dal ise, bulut motifleriyle boşluğu doldurur. Kemerin alt kısmı ile ağaçlar arasında kalan alan, ince bir dalın laleler, nergisler, yıldız çiçekleri ve penç motifleriyle çeşitlenerek uzamasıyla doldurulmuştur. Kemerin üst kısmındaki boşluklar ise kemer kuşağından çıkan laleler ve karanfillerle süslenir.

Ağaçların sol tarafındaki boşluklar bu şekilde düzenlenirken, sağ tarafta farklı bir düzenleme görülür. Sağ alt köşeye yerleştirilen kaya grubundan yükselen laleler, büyük kayayı delerek yukarıya doğru uzar. Bu kayadan çıkan üç dal, farklı çiçek motiflerinden oluşur. Bahar çiçeklerinin ince dal kıvrımları yukarıya doğru yükselirken, bir üst kısımda kesintiye uğrar ve devamında yıldız çiçeği dalıyla devam eder. Kalın yapraklı çarkıfelek (passiflora) tomurcuğu, karanfil, afyon, bahar çiçeği ve büyük bir penç/yıldız çarkıfeleği çiçeğiyle oluşturulmuş ince bir dal aynı kökten çıkar. En üstteki büyük penç çiçeğinden aşağıya doğru bir salkım sümbül dalı sarkar. Üçüncü bir dal ise afyon ve karanfillerle uzar. Kemerin üst kısmındaki boşlukta, kemer kuşağından çıkan bir laleyi görmek mümkündür.

Ağaçların iki yanında kalan boşluklar bu şekilde düzenlendikten sonra, iki ağaç arasındaki alanda, soldaki ağaç gövdesinden çıkan gül ve goncası bulunan bir dal yer alır. Bahar ağaçlarının en üst noktasındaki dallardan biri üzüm salkımıyla sonlanır. Kalan küçük boşluklar ise bağımsız bulut motifleriyle doldurulur. Kendi içinde kapalı bir natüralist kompozisyon sergileyen bu düzenleme, dilimli bir kuşakla kemer

içerisine alınmıştır. Bu kuşağın köşelikleri, turkuaz zemin üzerine hatâyî, penç ve rûmî motifleriyle dolgu yapılmış ince dal kıvrımlarıyla bezeli olarak tasarlanmıştır.

Bu panoda Kara Memi üslubun da özelliklerinin görüldüğü söylenebilir. Kanûnî Sultan Süleyman döneminde yaşayan nakkaşlardan birisi olan Kara Memi; Kara Mehmed Çelebi ve Mehmed-i Siyah olarak da bilinmektedir. Ressam ve müzehhip olarak da bilinen Kara Memi 16. yüzyılda devrin sanat anlayışını etkileyen kendi üslûbunu bu dönemde ortaya koymuştur. Elinden çıkmış tezhipli el yazması kitap, ferman ve vakfiyelerdeki yarı üslûplaşmış çiçek motifleriyle bahar dalı kompozisyonlarında yeni bir üslûp ve anlayış getirdiği açıkça görülmektedir. Metin dış pervazı renkli halkâr tekniğinde tezhip edilmiş yarı üslûplaşmış gül, karanfil ve lâleler, bahar dalı motifleriyle koltuk, beynessutur tezhibi, hatâyî ve rûmî motiflerinin hâkim olduğu halkâr tekniğinde dış bordür tezhibi Kara Memi üslûbunun en olgun dönemini temsil etmektedir (Duran, 2001, s. 362).

Rüstem Paşa camisindeki bu panoda da Kara Memi üslubunun özellikleri görülmektedir. Cami girişindeki cennet bahçesini andıran bahar kompozisyonunda çeşitli lâle biçimleri gül, gonca, sümbül, nergis, karanfil, haseki küpesi, nar, üzüm, kuşburnu çeşitlerinin yanı sıra saz yapraklarının müthiş kurgusu bu natüralist ve Kara Memi üslûbunun bütün çeşitlerini sergileyen muhteşem bir tablodur (İrteş, 2014, s. 193). Panoda toplam lale motifi sayısı 12'dir.

3.1.1.2.2 Karo

3.1.1.2.2.1. Karo 1

Resim 3.6: Karoda Lale Motifi

Çizim 3.10: Karoda Renkli Vektörel Lale Motifi

Çizim 3.11: Karo Vektörel Çizimi

Karo No: 1

Karo Boyutları: 30 x 30 cm., boyutundadır.

Karo sayısı:2 adet

Karo Değerlendirmesi: Karonun ana unsurunu oluşturan lale, kaya parçasını delerek çıkar. Lale, kobalt mavi bir zemin üzerine dikine bir şekilde yerleştirilmiştir. Lale, beyaz renkte olup, çanak kısmı kırmızı boyanmıştır. Taç yaprağı üç parçadan oluşur ortadaki taç yaprak kendi içinde ikiye ayrılmıştır. Altı kademeli olup, siyah ve kırmızı kontürler kullanılarak detaylandırılmıştır. Çanak kısmı ise dört dilimden meydana gelmekte ve kırmızı renk tercih edilmiştir. Kayalardan çıkan yılan formundaki dal, açık kobalt mavisi rengindedir ve lalenin arkasından geçmektedir. Lalenin solundaki yaprak ise açık kobalt mavisi tonlarında olup, bu dalın önünde yer almaktadır.

3.1.1.2.2.2. Karo 2

Resim 3.7: Karoda Lale Motifi

Çizim 3.12. Karoda Renkli Lale Motifi Vektörel Çizimi

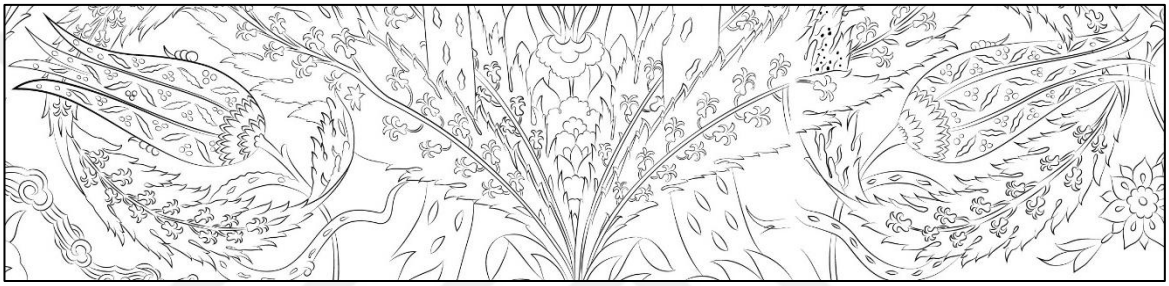

Çizim 3.13. Karoda Lale Motifi Vektörel Çizimi

Karo No: 2

Karo Boyutları: 29 x 30 cm., boyutundadır.

Karo sayısı:2 adet

Karo Değerlendirmesi: Bu tasarımda, iki adet lâle, saz yapraklarının kıvrımlarının arasından sağa ve sola doğru uzanacak biçimde yerleştirilmiştir. Aynı kökten çıkan ve yukarıya doğru art arda sıralanan iki gonca, saz yapraklarıyla birlikte, lâlelerin eksenini oluşturacak şekilde konumlandırılmıştır. Desendeki laleler, kobalt mavisi bir zeminde beyaz renkte simetrik olarak yerleştirilmiştir. Sol taraftaki lalenin çanak kısmı, dört kademeden oluşmakta ilk iki kademede altı tam bir yarım dilimli, sonraki iki kademede ise on tam bir yarım dilimden oluşmaktadır. Bu kademeler, kırmızı, turkuaz ve açık kobalt renkleriyle detaylandırılmıştır. Sağdaki lalenin çanak kısmı ise üç kademeden oluşmakta. Birinci kademede altı dilim, ikinci kademede on bir dilim, üçüncü kademede ise on tam bir yarım dilim olarak tasarlanmıştır. Buradaki çanağın renkleri ise, kırmızı, turkuaz ve açık kobalt renkleriyle detaylandırılmıştır. Taç yaprakları ise üç parçadan meydana gelmektedir. Tasarımdaki laleler, panodaki diğer lalelerle benzer bir formda olmakla birlikte, tasarımlarındaki fark özellikle taç

yapraklarında yer alan desenlerden kaynaklanmaktadır. Bu taç yapraklarında, çintemani desenleri dikkat çekmektedir. Çintemani deseninin benekleri kırmızı boya ile belirginleştirilmiştir. Çintemani desenindeki dudak deseni ise açık kobalt mavisi ile renklendirilmiştir.

3.1.1.2.2.3 Karo 3

Resim 3.8: Karoda Lale Motifi

Çizim 3.14: Karoda Lale Motifi Renkli Vektörel Çizimi

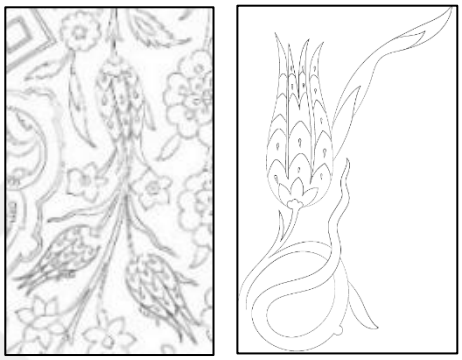

Çizim 3.15.: Karoda Lale Motifi Vektörel Çizimi

Karo No: 3

Karo sayısı:4 adet

Karo Boyutları: 29 x 30 cm., boyutundadır.

Karo Değerlendirmesi: Panonun sol tarafında yer alan kayalar, çiçek motiflerinin ortaya çıktığı bir başlangıç noktası olarak ele alınmıştır. Bu kayalardan yukarıya doğru uzanan bir dal, yıldız çiçekler, yapraklar ve yoğunlaşan dallarla zenginleştirilmiştir. Aynı dal, sola doğru hafif bir eğimle yönelmiş ve dikey olarak konumlandırılmış bir lale motifine sahiptir. Bu lale, kobalt mavisi bir zemin üzerinde beyaz renk ile işlenmiştir. Lalenin yaprağı, S şeklinde kıvrılan ince bir dalı sarmaktadır. Üç parçadan

oluşan taç yapraklarının üst kısmındaki ortadaki taç yaprağı, ikiye ayrılarak dört taç yaprağı görünümü oluşturur. Her taç yaprağı, üç kademeye ayrılmıştır ve bu kademeler siyah ve kırmızı kontürlerle belirginleştirilmiştir. Çanak kısmı ise üç dilimli olup, turkuaz renkte tasarlanmıştır. Taç yapraklarının içerisinde konumlandırılmış olan damla formu kırmızı renkle boyanmıştır. Bu lale, panodaki diğer lalelere kıyasla boyut olarak daha büyük bir şekilde tasarlanmıştır.

Aynı kökten çıkan ve sağa doğru yönelen bir diğer dal, sola giden dal gibi yapraklar ve yıldız çiçekleriyle zenginleştirilmiştir ve bir lale motifiyle son bulmaktadır. Bu lale de kobalt mavisi zemin üzerine beyaz renkte tasvir edilmiştir. Çanak kısmı, üç dilimli olup turkuaz renktedir. Üç parçadan oluşan taç yaprakları, beş kademelidir ve kademeler siyah ve kırmızı kontürlerle belirginleştirilmiştir. Taç yapraklarının iç kısmında yer alan damla formlar ise kırmızı renge boyanmıştır. Kırılmış bir ağaç dalından çıkan başka bir dal, üzerinde üç adet lale, yıldız, gonca ve yaprak barındırmakta olup aşağıya doğru yönelmiştir.

Bu dalda yer alan ilk lale, kobalt mavisi zemin üzerinde beyaz renkle betimlenmiştir. Söz konusu lalenin çanak kısmı üç dilimli olup turkuaz renkte boyanmıştır. İkinci çanak kısmı ise çok dilimli bir yapıya sahiptir ve ortasında kırmızı renge boyanmış damla formu yer almaktadır. Taç yaprakları üç kademeli bir formda düzenlenmiş olup, kırmızı ve siyah kontürlerle vurgulanmıştır. Her bir kademede damla biçimli formlar bulunmakta ve bu motifler kırmızı renge boyanmıştır. Lalenin sağ tarafında ise ince ve turkuaz renkte bir yaprak görülmektedir.

Dal üzerinde bulunan üstteki lale motifinden biri sola, diğeri sağa yönelen iki ayrı dal çıkmaktadır. Bu dallarda, biri sağa diğeri sola bakan ince, uzun yapraklar yer almakta olup bu yapraklar turkuaz renkle boyanmıştır.. Her iki dal üzerindeki laleler, kobalt mavisi bir zemin üzerinde beyaz renk kullanılarak oluşturulmuştur. Lalelerin taç yaprakları, üç parçalı ve üç kademeli bir yapı sergilemektedir. Kademeler arasında yer alan damlalar kırmızı renge boyanmıştır. Çanak kısmı ise iki kademeli bir düzenlemeye sahiptir. Birinci kademedeki çanak üç dilimli olup turkuaz renkte tasarlanırken, ikinci kademedeki çanak da üç dilimli bir forma sahiptir ve siyah ile kırmızı kontürlerle detaylandırılmıştır.

Dal üzerindeki iki lale motifinden sonra, dal devam etmekte ve üzerinde üç adet yıldız çiçeği ile bir adet gonca yer almaktadır. Goncadan sonra turkuaz renge boyanmış, zarif

ve ince bir yaprak bulunmaktadır. Bu bölümün ardından dal, bir lale motifi ile sonlanmaktadır.

Lale motifi, kobalt mavisi bir zeminde beyaz renkle tasvir edilmiştir. Taç yaprakları üç parçadan oluşmakta ve her biri kendi içerisinde üç kademeli bir yapıya sahiptir. Kademeler, siyah ve kırmızı renklerle çift kontürlü bir şekilde detaylandırılmıştır. Kademelerin arasında ise kırmızı renge boyanmış damla formları bulunmaktadır. Lalenin çanak kısmı, üç dilimli bir formda düzenlenmiş olup bu bölümde de siyah ve kırmızı ile çift kontür kullanılmıştır. Çanağın ortasında yer alan damla formu, kırmızı renge boyanarak vurgulanmıştır. Ayrıca, lalenin her iki yanında turkuaz renge boyanmış yaprak formları yer almaktadır.

3.1.1.2.2.4 Karo 4

Resim 3.9: Karoda Lale Motifi

Çizim 3.16.: Karoda Lale Motifi Renkli Vektörel Çizimi

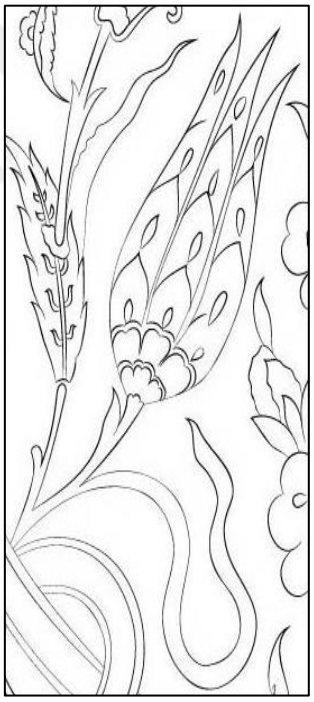

Çizim 3.17: Karoda Lale Motifi Vektörel Çizimi

Karo No: 4

Karo Boyutları: 30 x 30 cm., boyutundadır.

Karo sayısı:1adet

Karo Değerlendirmesi: Lale motifi, kobalt mavisi bir zeminde yerleştirilmiştir. Motif, köşebent ile düğüm arasından çıkan bir dal ile şekillendirilmiştir. Lale motifine eşlik eden yaprak, uzun, ince ve S şeklinde kıvrılan bir formda tasarlanmış olup, turkuaz renkle boyanmıştır.

Motifin taç yaprakları üç ana parçadan oluşmaktadır. Her bir taç yaprak, üç dilimli bir yapıya sahip olup dilimlerin kenarlarında siyah ve kırmızı renklerle çift kontür uygulanmıştır. Dilimlerin iç kısımlarında ise kırmızı renk ile vurgulanan damla formları dikkat çekmektedir.

Lale motifinin çanak kısmı iki kademeli bir yapı sergilemektedir. İlk kademe, üç dilimden meydana gelmiş ve kırmızı renkle renklendirilmiştir. İkinci kademe ise yine üç dilimden oluşmakta olup turkuaz renk tercih edilmiştir. Bu kademeli yapı, motifin genel tasarımına derinlik ve estetik bir bütünlük kazandırmıştır.

3.1.1.2.2.5 Karo 5

Resim 3.10: Karoda Lale Motifi

Çizim 3.18: Karoda Lale Motifi Renkli Vektörel Çizimi

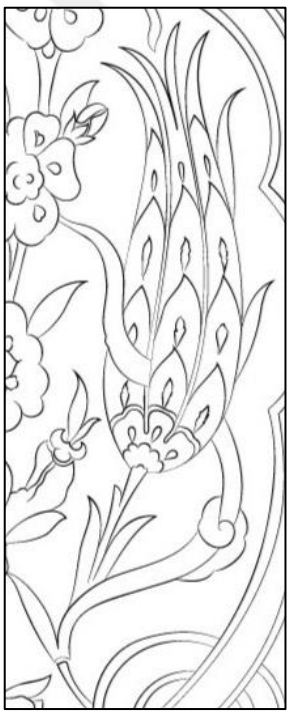

Çizim 3.19: Karoda Lale Motifi Vektörel Çizimi

Karo No: 5

Karo Boyutları: 30 x 30 cm., boyutundadır.

Karo sayısı:1adet

Karo Değerlendirmesi: Lale motifi, kobalt mavisi bir zeminde S eğilimli kıvrılan bir düzenlemeyle yerleştirilmiştir. Motifin çıkış noktası, kemerin sağındaki düğüm olarak belirlenmiştir. Dal, sol tarafa doğru yönelirken, sağa doğru uzanan S kıvrımlı, ince ve uzun bir yaprak turkuaz renkle boyanmıştır. Bu yaprak, lale motifinin taç yapraklarının arasından geçerek kompozisyona estetik bir zarafet katmaktadır. Aynı dalın çıkış noktasından sol tarafa doğru uzanan daha küçük bir yaprak da bulunmakta olup, bu yaprak da turkuaz renkle boyanmıştır.

Motifin sağ tarafında görülen diğer iki küçük yaprak ise turkuaz ve beyaz renklerle boyanmıştır. Bunun yanı sıra, dalın sağında ve solunda konumlandırılan diğer iki yaprakta yalnızca turkuaz renk tercih edilmiştir. Lale motifi, üç taç yapraktan oluşmakta olup ortadaki taç yaprak, motifin üst kısmında kendi içinde ikiye ayrılmıştır. Taç yaprakların her biri dört dilimden oluşmaktadır ve dilimler arasında kırmızı ve siyah renklerle çift kontür uygulanmıştır. Ayrıca, dilimler içerisinde yer alan damla formlarında kırmızı renk kullanılmıştır.

Lale motifinin çanak kısmı, iki kademeli bir yapıya sahiptir. Birinci kademe beş dilimden oluşmakta ve kırmızı renkle renklendirilmiştir. İkinci kademe ise üç dilimli olup turkuaz rengi kullanılmıştır. Bu dilimlerin içerisinde kırmızı renk ile belirginleştirilmiş damla formları dikkat çekmektedir.

3.1.1.2.3. Pano 2

Resim 1: Panoda Lale Motifi

Pano No :2

Pano Ölçüsü: 246cmx370cm., boyutundadır

Karo sayısı: 104 tam, 25 yarım karo.

Karo Boyutları: 25,5cm x 25,5 cm., boyutundadır.

Pano Değerlendirmesi: Pano, caminin son cemaat mahallinin sol duvarında yer almakta ve hatayî motiflerinin yoğun kullanımıyla öne çıkmaktadır. Kompozisyonda açık kobalt ve turkuaz renk tonları ön plandadır. Çinilerin kontur ve boyama özellikleri, Kütahya çinilerini andıran bir görünüm sunmaktadır. Panoda yan yana dokuz, üst üste ise on üç tam çini yer almakta, en üst sıra ise parçalarla tamamlanmıştır.

Ayrıca, panoyu oluşturan karolarda renk farklılıklarının bulunduğu gözlemlenmektedir.

3.1.1.2.3.1 Karo

Resim 2: Sol Cephe Karoda Lale Motifi

Çizim 3.20: Sol Cephe Karoda Lale Motifi Renkli Vektörel Çizimi

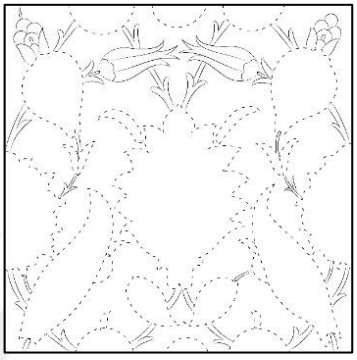

Çizim 3.21.: Sol Cephe Karoda Lale Motifi Vektörel Çizimi

Karo No: 1

Karo sayısı:1adet

Karo Boyutları: 25,5cmx25,5cm boyutundadır.

Karo Değerlendirme: Sol cephedeki karodaki lale motifleri, sağ cephedeki motiflerle benzerlik göstermektedir. Her iki bölümde de beyaz zemin üzerine mavi renkler tercih edilmiştir. Bu, cami içindeki kompozisyonun uyumu açısından önemli bir detaydır. Lale motifi, bütün bir sapıyla tasvir edilmemiştir. Lale çiçeğinin taç yaprakları üç dilimden oluşmakta ve kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Lalenin çanak kısmında ise turkuaz tonları kullanılmıştır. Motifin taç yapraklarının iç kısmı, ince kontür çizgileriyle detaylandırılarak hareketlilik kazandırılmıştır. Sağ cephedeki çinilerle benzer özellikler taşıyan motifin, zemininin beyazdan daha çok kreme yakın bir ton olduğu söylenebilir. Konturlar ince bir şekilde çizilmiş olup, motifin merkezinde hatayi deseni yer almaktadır. Bu bölümde ayrıca küçük beyaz mine çiçekleri de bulunur. Yarım hatayi motiflerinin yer aldığı panonun üst kısmındaki lale motifleri, üç yapraklı şekilde düzenlenmiştir. Sol cepheyi sağ cepheden ayıran en belirgin özellik ise bu bölümdeki daha fazla deforme olmuş öğelerdir. Hem bu karo hem de bu karonun bulunduğu panonun kompozisyonunda, merkeze yerleştirilen hatayi deseni öne

çıkmaktadır. Bu motiften çıkan helezonlar ise penç ve hatayi motiflerine yarım simetrik olarak tasarlanmıştır.

3.1.2. Sol Yan Kapı Camii Girişi

Lale motifinin yer aldığı bir diğer bölümü ise cami girişinin sol yan kapı girişi oluşturmaktadır.

3.1.2.1 Pano

Resim 3.13: Sol Yan Kapı Girişindeki Panoda Lale Motifi

Pano No:1

Pano Ölçüsü: 184cmx94cm boyutundadır.

Karo sayısı: 8 tam,10 yarım,2 farklı karo.

Pano Değerlendirmesi: Caminin sol yan kapı girişindeki panonun, duvardaki eğime göre tasarlandığı görülmektedir. Panodaki karolar incelendiğinde, kırmızı renkteki lale motiflerinin yer aldığı sol taraftaki karoların bu panoya ait olmadığı anlaşılmaktadır. Bu farklı parçaların kompozisyon değerlendirmesi, sol üst kat fil paye bölümünde yapılacaktır.

3.1.2.2. Karo

Resim 3.14: Sol Yan Kapı Girişi
Karoda Lale Motifi

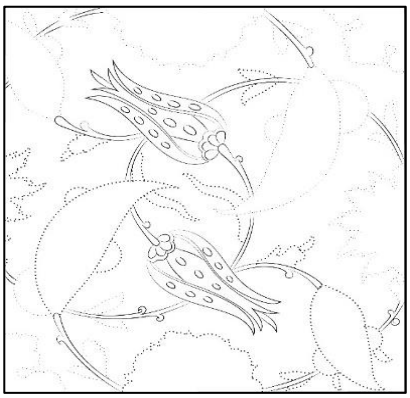

Çizim: 3.22 Sol Yan Kapı Girişi
Karoda Lale Motifi Vektörel Çizimi

Çizim: 3.23 Sol Yan Kapı Girişi
Karoda Lale Motifi Vektörel Çizimi

Karo No: 1

Karo Boyutları: 21x24 cm., boyutundadır.

Karo sayısı: 2 adet

Karo Değerlendirmesi: Caminin sol yan girişindeki çini panoda, kırmızı lale motifleri dikkat çekmektedir. Bu panoda kullanılan çinilerin, kadınlar mahfilinin sütunlarında da bulunduğu görülmektedir. Böylelikle bu çinilerin caminin farklı bölümlerinde tekrarlandığı anlaşılmaktadır. Lale motifleri kırmızı renkte tasarlanmış olup sapları da açık kobalt mavisiyle renklendirilmiştir. Ayrıca kobalt mavisi, lalelerin çanak bölgesinde de kullanılmıştır. Lale motifleri, alt kısımları üç dilimli, üst kısımları

ise dört dilimli olarak tasarlanmış ve kırmızıya boyanan lalenin içinde beyaz noktalar yer almıştır.

3.1.3. Cami İçi

3.1.3.1. Cümle Kapısı

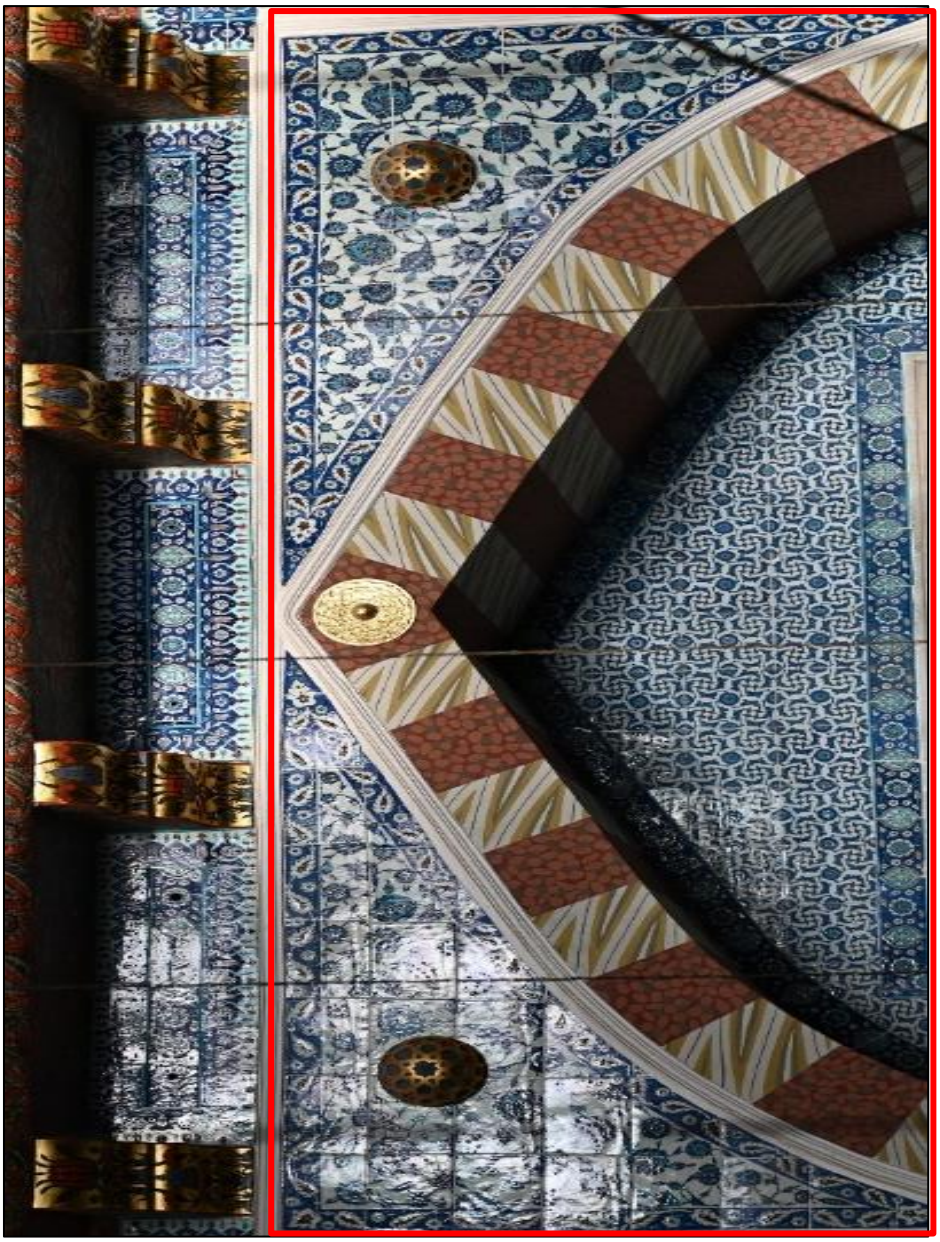

Resim 3.15.: Cami İçi Cümle Kapısında Lale Motifi

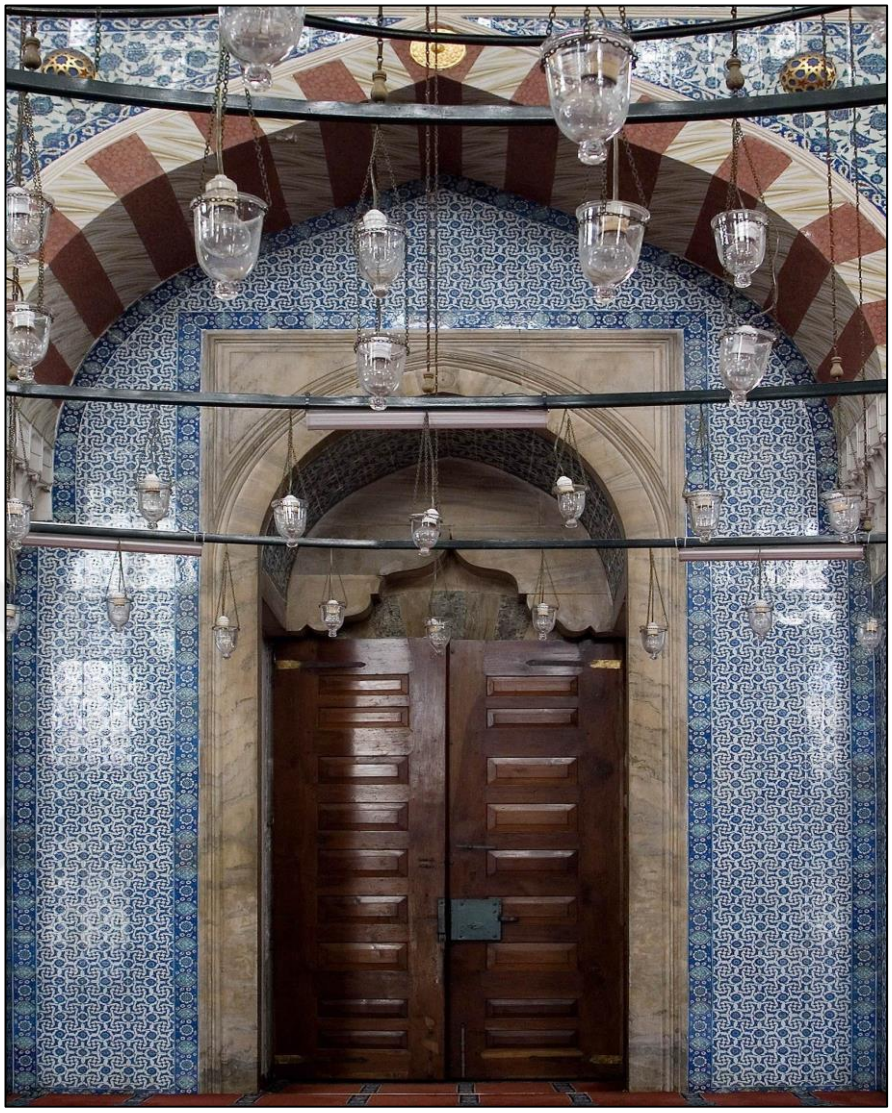

Resim 3.16: Cümle Kapısının Geniş Açıdan Görünümü

Pano No:1

Pano Değerlendirmesi: Caminin giriş bölümünde yer alan çiniler arasında lale motifini içeren bir pano bulunmamaktadır. Bu alandaki çini süslemeleri, farklı tasarımlarla zenginleştirilmiş olup lale motifine yer verilmediği görülmektedir. Ulama karolarda lale motifi bulunmamakla beraber karoların etrafındaki bordürlerde lale motifi yer almaktadır.

3.1.3.1.1. Cümle Kapısı Üstü Pano (Saçak)

Resim 3.17: Cümle Kapısı Üstü Panoda Lale Motifi

Pano No :1

Karo sayısı: 3 adet Bordür 1 ve 10 adet Bordür 2 olmak üzere toplamda 13 parçadan oluşmaktadır.

Karo Boyutları: 33cm x16 cm., 13.5 x 25. cm boyutundadır

Pano Değerlendirmesi: Kemer köşeliklerinde, üç bölüme ayrılmış duvar yüzeylerine yerleştirilen ve tepelik bordürüyle çevrelenen şemse formunda bordür panolar bulunmaktadır. Bu bordürlerin renk ve motif özellikleri, çalışmanın ilgili bölümlerinde (3.1.1.1.3 bordür 1 ve 3.1.1.1.3 bordür 2) ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Cümle Kapısı'nın üst kısmındaki saçak bölümünde, bu bordürler pano düzeninde görülmektedir.

3.1.3.1.2. Cümle Kapısının Sağ ve Sol Cephesi

3.1.3.1.2.1. Pano

Resim 3.18:Cümle Kapısının
Sağ ve Sol Cephe Panoları

Pano No:1

Pano Ölçüsü: 23x23 cm.

Karo sayısı: Toplam 45 adet

Pano Değerlendirme: Cümle Kapısı'nın sağ ve sol cephelerinde, kemer başlangıç seviyesine kadar uzanan çini panolarda aynı kompozisyonun tekrarlandığı görülmektedir. Bu panolarda beyaz zemin üzerine kobalt mavi, turkuaz ve kırmızı renkler tercih edilmiştir.

Kompozisyonun merkezinde bir penç motifi yer almakta olup, buna eşlik eden iki farklı şemse ve ayırma rûmîsi motifleri tasarımı zenginleştirmektedir. Penç motifleri, enine ve boyuna bir düzen içinde tekrar edilerek yerleştirilmiştir. Motiflerin arasında oluşan boşluklar, radyal ve simetrik bir biçimde konumlandırılan diğer desenlerle doldurulmuştur. Şemse motifinin uç noktasında ise bir lale motifi dikkat çekmektedir.

Resim 3.19 Cümle Kapısının Sağ ve Sol Cephesi Karoda Lale Motifi

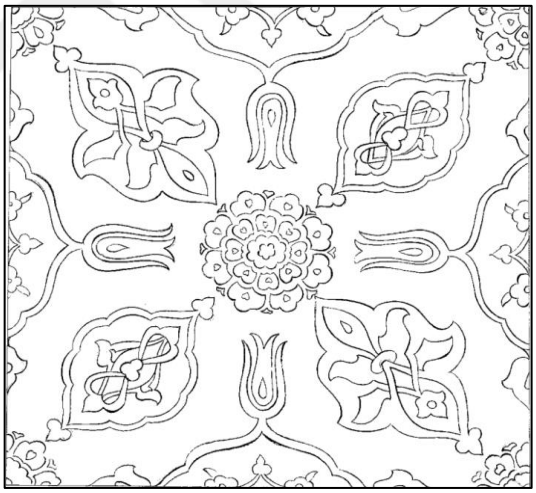

Çizim 3.24: Cümle Kapısının Sağ ve Sol Cephesi Karo Vektörel Çizimi

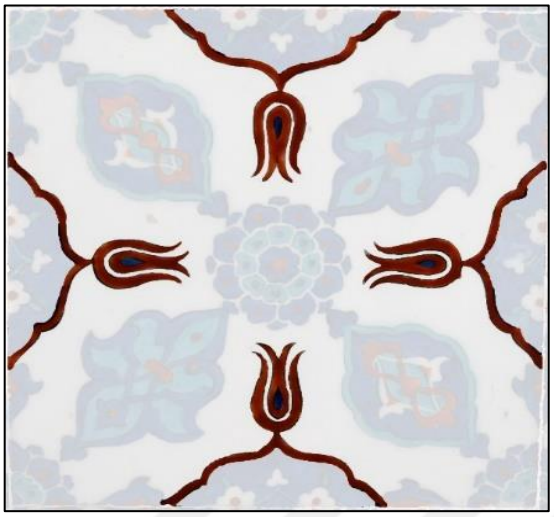

Çizim 3.25: Cümle Kapısının Sağ ve Sol Cephesi
Karo Renkli Vektörel Çizimi

Karo No: 1

Karo Boyutları: 23x23 cm.

Karo Değerlendirmesi: Karonun dört kenarında şemseyi andıran formlar yer almakta, bu formların iki yönünde ise hurde tepelik bulunmaktadır. Desen, karonun yanlarından merkeze doğru uzanan kırmızı renkteki lale motifleriyle bir bütün oluşturacak şekilde tasarlanmıştır. Tepelik formunda çalışılan bu lale motiflerinde çanak kısmı yer almamaktadır. Taç yaprakları iç içe geçmiş bir yapıda tasarlanmış olup iki parçadan oluşmaktadır. Ortada yer alan taç yaprağın üst kısmı ikiye ayrılmış ve içerisine kobalt mavisiyle boyanmış damla biçiminde bir detay eklenmiştir. Bu tasarım, caminin diğer çinilerinde görülen lale motiflerine kıyasla daha sade bir yapıya sahiptir. Sağ ve sol iki duvarda toplam 90 adet karo bulunmaktadır. Ayrıca kadınlar mahfili üst katta 3 karoda, sol mahfil üstünde 3 karoda, aynı cephe kapı yanında 19 adet lale daha var karolar parça parça olduğu için, sol üst pano sağ ve sol kısmında 64 +64=128 adet lale, sol bozuk fil payede 4 adet x 4= 16 adet lale ve toplam kullanılan lale =523 adettir.

3.1.3.2. Cami İçi Sağ Cephe

3.1.3.2.1. Fil Payeler

Bu bölümde, fil payelerin genel özellikleri kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Rüstem Paşa Camii'nde yer alan ve sekizgen formda tasarlanan toplam dört fil payesinin her birinin sekiz yüzeye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu payelerden ikisi caminin sağ tarafında, diğer ikisi ise sol tarafında konumlanmıştır. Bu bölümde yalnızca sağ tarafta bulunan iki fil paye detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Her bir yüzeyde yatay konumda 3, dikey konumda ise 22 parça yer almaktadır.

Fil payelerinde, özellikle caminin iç mekânında daha önce kullanılan süsleme unsurlarının tekrarlandığı gözlemlenmiştir. Her iki cephedeki fil payelerinin ayaklarında benzer süsleme örnekleri bulunmaktadır. Güneydoğu ve güneybatı yönünde yer alan fil payelerinde, lale motiflerinden oluşan bir kompozisyon dikkat çekmekte olup, bu payelerin alt kısmında şemseli bordürler görülmektedir. Bordürlerin kesintiye uğradığı bölgelerde herhangi bir sınırlandırma yapılmadığı tespit edilmiştir.

Kuzeydoğu ve kuzeybatı yönündeki fil payelerinde ise penç ve bulut motiflerinin birleşiminden meydana gelen kompozisyonlar yer almaktadır. Fil payelerinin üst bölümleri ise tezin 'Üst Kat Fil Payeler' başlıklı alt bölümlerinde ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca fil payelerin köşelerinin daha ayrıntılı ve karşılaştırmalı bir şekilde değerlendirilebilmesi için fil payelerin sağ ve sol köşeleri ekler bölümde detaylandırılmaktadır (Ek-B)

Resim 3.20: Güney Doğu Fil Payeleri Genel Görüntüsü

Resim 3.21. :Kuzey Doğu Fil Payeleri Genel Görüntüsü

3.1.3.2.1.1. Alt Kat Fil Paye

Kuzeydoğu ve kuzeybatı yönündeki payelerde ise daha önce caminin farklı bölümlerinde görülen çini ve tasarım örneklerinin tekrarlandığı gözlemlenmiştir. Bu payelerdeki çiniler, ayakla birleşen kısımlarda kesintiye uğramaktadır. En alt bölümde şemseli bordürlere yer verilmiş, ancak kesintinin olduğu alanlarda herhangi bir sınırlama yapılmadığı görülmüştür. Kuzeybatı ve kuzeydoğu payelerinde, ortada büyük bir hatayi motifi yer almakta ve bu motifin iki yanında lale motifleri bulunmaktadır. Lale motifleri, batı ve doğu yönlerinde kadınlar mahfili bölgesinde kesintiye uğramaktadır. Toplamda 78 tam ve 7 yarım karo kullanılmıştır.

Resim 3.22: Güneydoğu Alt Fil Payeleri

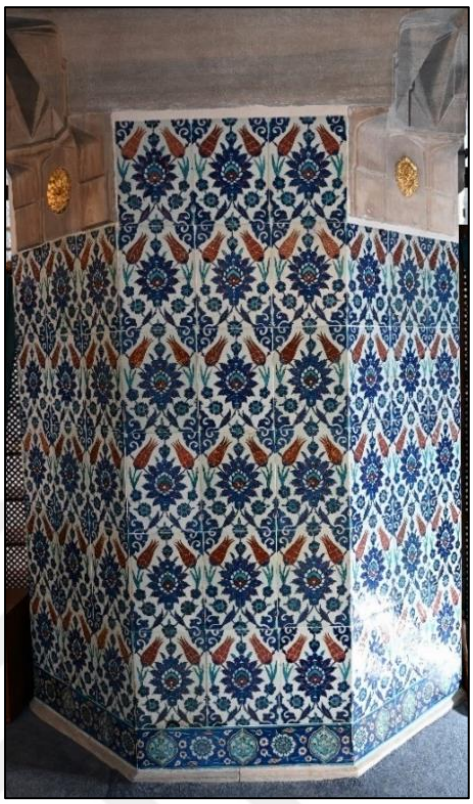

Resim 3.23: Güneydoğu Alt Fil Payeleri

Resim 3.24. :Alt Kat Fil Paye Lale Motifi Karo 1

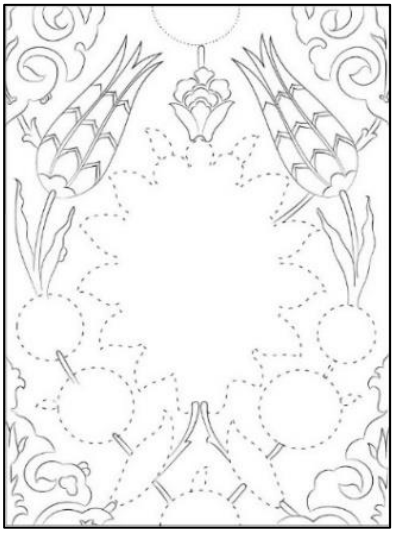

Çizim 3.26.: Alt Kat Fil Paye Lale Motifi Karo 1 Vektörel Çizimi

Çizim 3.27. Alt Kat Fil Paye Lale
Motifi Karo 1 renkli Vektörel Çizimi

Karo No: 1

Karo Boyutları: 22cmx29cm boyutundadır.

Karo Değerlendirme: Kompozisyon, 1/2 simetrik eksene dayalı olarak tasarlanmıştır. Kompozisyonun merkezinde bir hatayî motifi bulunmaktadır. Bu motiften çıkan dalların, rûmî köşebentlere doğru uzandığı ve köşebentlerin içinde yer alan taç yaprakların bir kısmının görülebildiği, bu taç yaprakların bazılarında üç parçalı lale motifine kırmızı şeritlerin eşlik ettiği, dalların ve yaprakların ise turkuaz renkle boyandığı tespit edilmiştir. Hatayî motifinden çıkan diğer bir dal üzerinde goncalar, pençeler ve kırmızı renkte boyanmış, dört taç yapraklı, üç aşamalı bir lale motifi yer almaktadır. Motifin dal kısmında ve üzerindeki iki yaprakta turkuaz rengin kullanıldığı, çanak kısmının ise üç dilimli olup kobalt mavisiyle renklendirildiği gözlemlenmiştir.

3.1.3.2.1.2. Üst Kat Fil Paye

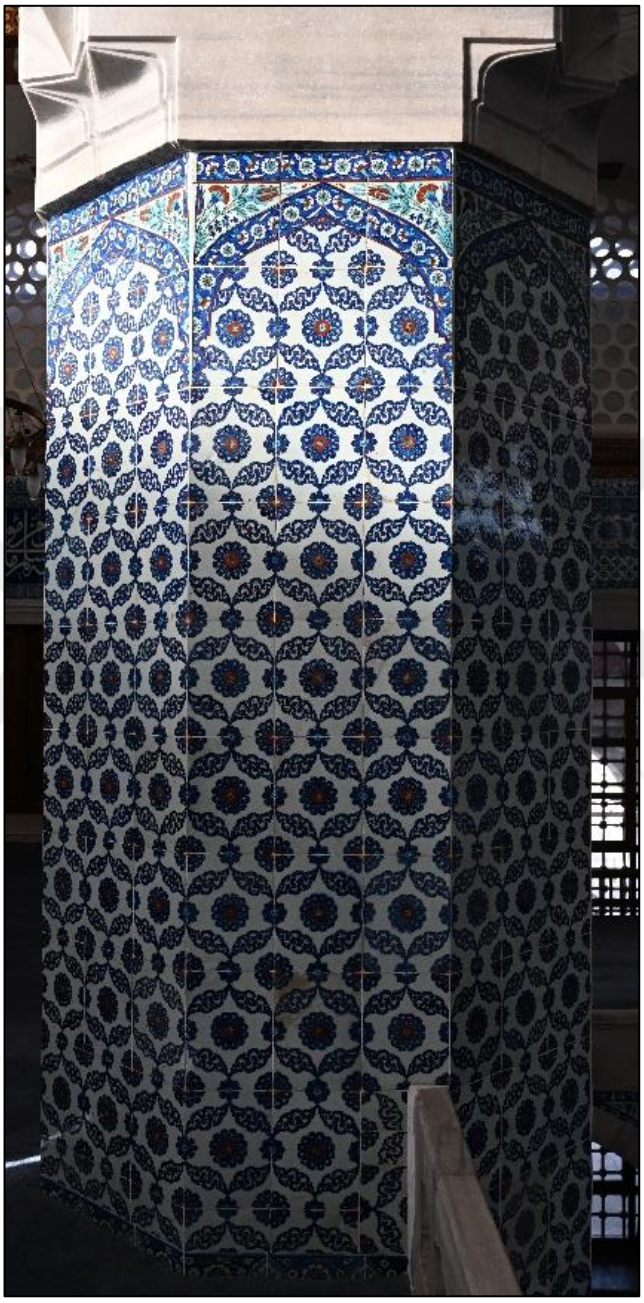

Resim 3.25 :Üst kat Güneydoğu Fil Paye Genel Görüntü

Resim 3.26: Üst kat Güneydoğu fil paye kemer kısmı

Çizim 3.28: Üst kat Güneydoğu Fil Paye Genel Görüntü Renkli Vektörel Çizimi

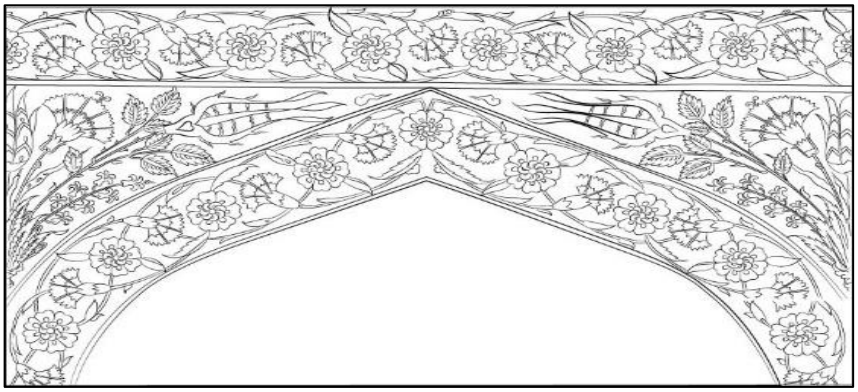

Çizim 3.29: Üst kat Güneydoğu Fil Paye Genel Görüntü Vektörel Çizimi

3.1.3.2.1.2.1 Pano 1

Pano No:1

Karo Ölçüsü: 22cmx29 cm boyutundadır.

Pano Değerlendirmesi: Fil payeler üzerindeki yüzey çinilerinin yer aldığı kemerlerin üst kısmında oluşan boşluklar, simetrik bir tasarım anlayışıyla düzenlenmiştir. Kompozisyon, 1/2 simetri prensibine dayalı olarak kurgulanmıştır. Kemerin ve üst bordürün desenlerinde kobalt mavisi zemin tercih edilmiştir. Köşe kısmındaki desen, bir tepelikle başlayarak çiçeklerin konumlandığı dalların çıkış noktası olarak belirginleşmektedir. Lale motifi, desende ulama noktasında konumlandırılmış olup, kobalt mavisi ile boyanmıştır. Çanak kısmında, taç yapraklarının içinde üç dilimli bölümler ve bu bölümlerin içindeki noktalarda kırmızı renk kullanılmıştır. Lale motifi, dal ve yaprak kısımlarında ise turkuaz ile renklendirilmiştir. Bu tasarım, sekizgen fil payenin sekiz yüzeyinde yer almakta olup, her yüzeyde benzer kompozisyon ve renk düzenlemeleriyle tekrarlanmıştır.

3.1.3.2.1.2.2 Pano 2

Resim 3.27. Üst kat Kuzeydoğu Fil Paye Genel Görüntü

Resim 3.28: Üst Kat Kuzeydoğu Fil Paye Kemer Kısmı

Çizim 3.30: Üst kat Kuzeydoğu Fil Paye Genel Görüntü Renkli Vektörel Çizimi

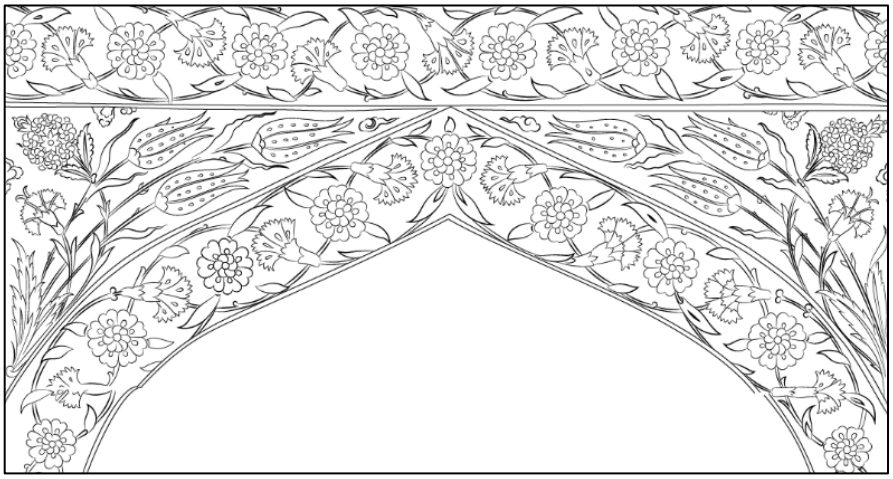

Çizim 3.31: Üst kat Kuzeydoğu Fil Paye Genel Görüntü Vektörel Çizimi

Pano No:**2**

Karo Ölçüsü: 22 cmx29 cm boyutundadır.

Pano Değerlendirmesi: Lale motifi, iki adet turkuaz renkli yaprağın içinden çıkan beş dalın üçünde yer almaktadır. Lalelerin taç yaprakları, kırmızı renkte olup, içinde beyaz bırakılmış noktalara sahiptir. İnce dallar ve zarif yapraklar, turkuaz tonlarında boyanmıştır. Çanak kısmı ise kobalt mavisi ile renklendirilmiş ve üç dilimli bir yapıya sahiptir.

3.1.3.2.1.2. Karo

Resim 3.29 :Karo 1

Çizim 3.32: Karo 1 Vektörel Çizimi

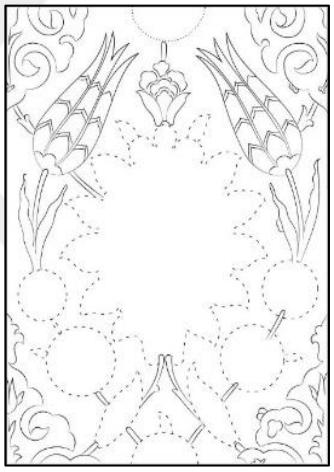

Çizim 3.33: Karo 1 Vektörel Çizimi

Karo No: 1

Karo Boyutları: 22x29 cm boyutundadır.

Karo Değerlendirme: Kompozisyon, 1/2 simetrik eksene dayalı olarak tasarlanmıştır. Kompozisyonun merkezinde bir hatayî motifi bulunmaktadır. Bu motiften çıkan dalların, rûmî köşebentlere doğru uzandığı ve köşebentlerin içinde yer alan taç yaprakların bir kısmının görülebildiği, bu taç yaprakların bazılarında üç parçalı lale motifine kırmızı şeritlerin eşlik ettiği, dalların ve yaprakların ise turkuaz renkle boyandığı tespit edilmiştir. Hatayî motifinden çıkan diğer bir dal üzerinde goncalar, pençeler ve kırmızı renkte boyanmış, dört taç yapraklı, üç aşamalı bir lale motifi yer almaktadır. Motifin dal kısmında ve üzerindeki iki yaprakta turkuaz rengin

kullanıldığı, çanak kısmının ise üç dilimli olup kobalt mavisiyle renklendirildiği gözlemlenmiştir.

3.1.3.2.2. Sağ Balkon altı

3.1.3.2.2.1. Pano

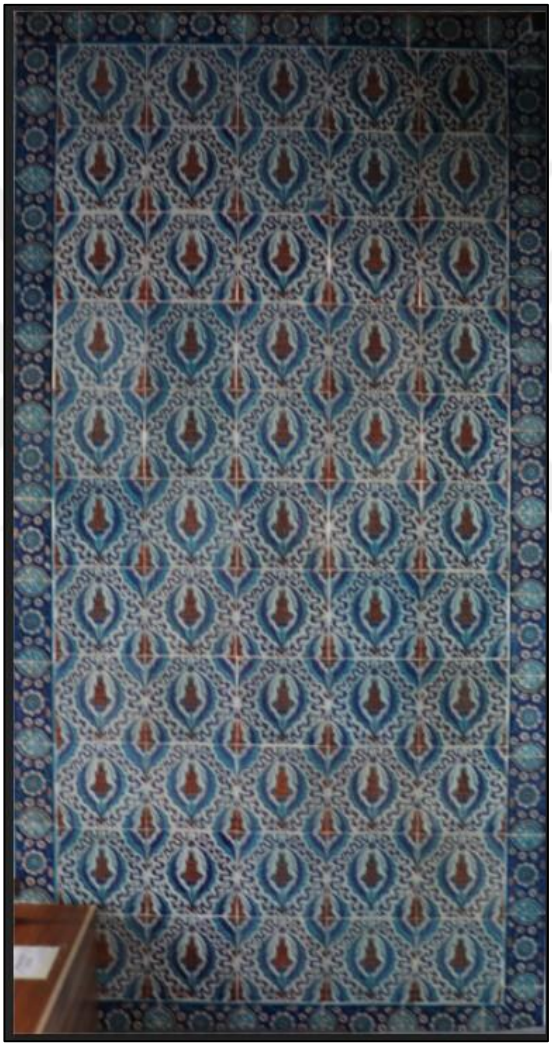

Resim 3.30 : Sağ Balkon Altı Pano

Pano No:1

Pano Boyutları:297 cmx 135 cm. Boyutlarındadır.

Pano Değerlendirme: 27 cm x 27 cm boyutlarında olan karo parçalarındaki lale motiflerinin yer aldığı bu bölüm, caminin batı cephesinin alt katında

konumlanmaktadır. Ulama tekniğiyle tasarlanmış olan bu alandaki çinilerdeki laleler, etraflarında yükselen saz yapraklarıyla süslenmiştir. Lale motifleri, düz ve dik bir şekilde düzenlenmiştir. Bu bölümde kullanılan renkler ise kırmızı, kobalt ve turkuazla boyanmış olup, her biri tasarımın genel kompozisyonuna katkı sağlamaktadır. Bu bölümde, karşılıklı olarak yer alan iki panoda, her birinde yatay olarak 5 ve dikey olarak 11 adet olmak üzere toplamda 55 karo bulunmaktadır. Her iki yüzeyde ise toplam 110 parça karo yer almaktadır.

3.1.3.2.2.2. Karo

Resim 3.31: Karo 1

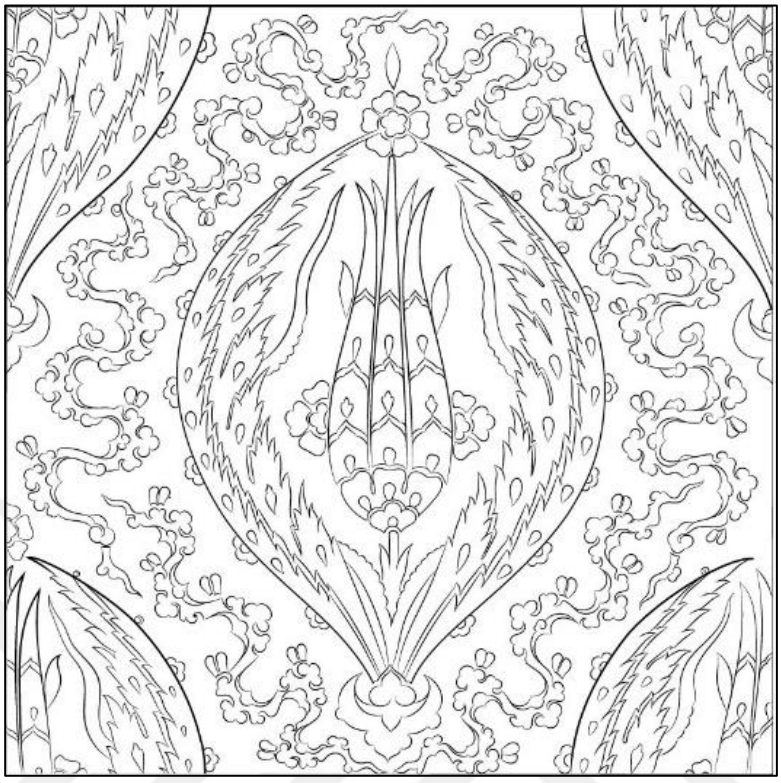

Çizim 3.34: Karo 1 Vektörel Çizimi

Çizim 3.35: Karo 1 Renkli Vektörel Çizimi

Karo:1

Karo Boyutları:27cm x27 cm boyutundadır.

Karo değerlendirmesi: Kompozisyonun orta merkezinde, yaprakların arasında lale motifine yer verilmiştir. Köşelerde ise çeyrek oranlı lale motifleri bulunmaktadır. Orta kısım ile köşelerdeki laleler arasında kalan boşluklar bulut motifleriyle doldurulmuştur. Lale motifleri kırmızı renkte olup, üç parçalı taç yapraklarının her birinde üç dilim ve beyaz noktalar dikkat çekmektedir. Motifin üst kısmında, turkuaz renkle boyanmış iki adet yaprak yer almaktadır. Lalenin sağ ve sol kısmındaki yarım penç motifleri ve yapraklar ise açık kobalt mavisiyle renklendirilmiştir. Sol ve sağ balkon altında toplam 1016 adet lale bulunmaktadır.

3.1.3.2.2.3. Bordür

3.1.3.2.2.3.1 Bordür 1

Resim 3.32. Bordür 1

Resim 3.33. Bordür 1

Çizim 3.36: Bordür 1 Vektörel Çizimi

Çizim 3.37: Bordür 1 Renkli Vektörel Çizimi

Bordür No: 1

Karo Boyutları:22cm x 33,5 cm boyutlarındadır.

Bordür Değerlendirmesi: Bu bölümdeki bordürlerde yer alan lale motifleri, kısa saplı ve beyaz renkte, kobalt mavisi bir zemin üzerine tasarlanmıştır. Lale motifleri, sarmaşık şeklinde diğer motifleri sararak bir kompozisyon oluşturmakta ve birbirlerine bakacak şekilde düzenlenmiştir. Lale motifleri üzerinde kırmızı noktalar yer almakta, ayrıca ortadaki taç yaprağında kırmızı çizgi detayları da bulunmaktadır. Çanak kısmında da kırmızı renk kullanılmıştır. Bu tasarım, camideki diğer bordürlerde de benzer şekilde görülmektedir. Bu alanda, toplamda sol cam kenarında 14 parça ve sağ cam kenarında 14 parça olmak üzere, toplamda 28 adet karo bulunmaktadır.

3.1.3.2.3. Sağ Balkon Üstü

3.1.3.2.3.1. Pano

Sağ balkonun üstündeki panolarda lale motifleri bulunmamaktadır. Ancak, bordür kısmında lale motiflerine yer verilmiştir.

3.1.3.2.3.2. Bordür

3.1.3.2.3.2.1 Bordür 1

Resim 3.34 :Bordür 1

Resim3.35:Bordür 1

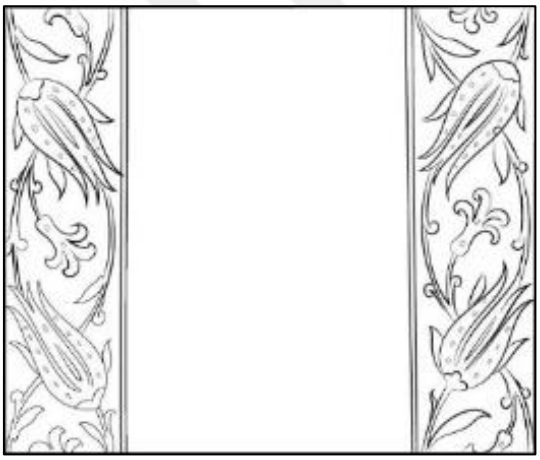

Çizim 3.38: Bordür 1 Vektörel Çizimi

Çizim 3.39: Bordür 1 Renkli Vektörel Çizimi

Bordür No: 1

Karo Boyutları:22cm x 33,5 cm boyutlarındadır.

Pano Değerlendirmesi: Sol tarafta yer alan balkon altı yüzey çinilerinin, desen açısından benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu çinilere ait tasarım değerlendirmeleri, 3.1.3.2.3.1 Pano-1 bölümünde kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Bu alanda, yatay olarak 15 tam ve 1 yarım karo, dikey olarak ise 12 tam ve 2 yarım karo parçası kullanılmıştır. Toplam 168 adet bulunmakta. Caminin sol ve sağ balkon üstünde 168 adet lale, sağ ve sol balkon altında 120 adet lale ve sol cephede eksik yere 8 karo yerleştirilmiş a 32 adet lale bulunmaktadır.

3.1.3.3. Cami İçi Sol Cephe

3.1.3.3.1. Fil Payeler

3.1.3.3.1.1. Alt Kat Fil Payeler

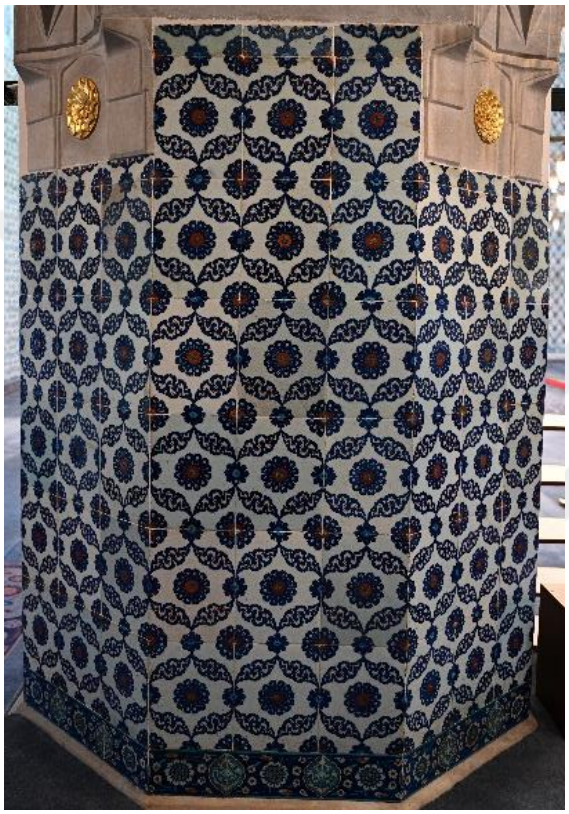

Resim 3.36 :Güneybatı Alt Fil Payeler

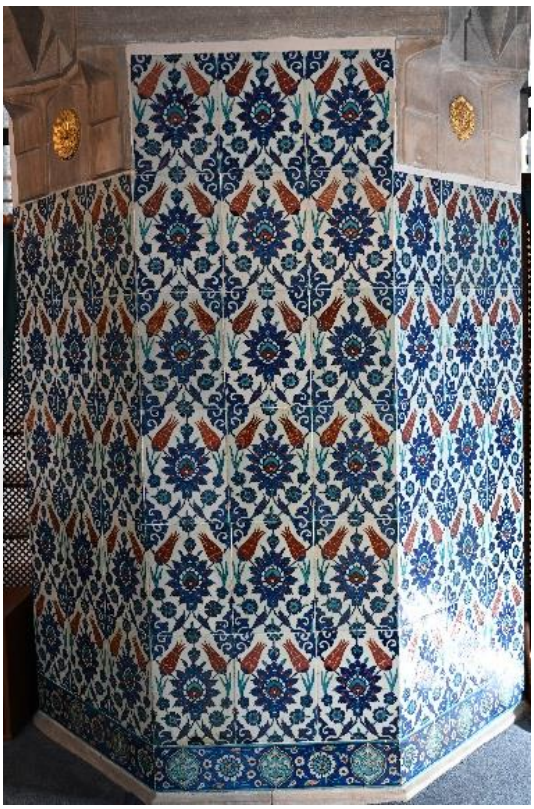

Resim 3.37 Kuzeybatı Alt Fil Payeler

Pano Değerlendirmesi: Bu bölümde yer alan fil payeler ile pano ve bordür tasarımlarına ilişkin detaylı değerlendirmeler, tezin 3.1.3.2.cami içi Sağ Cephe başlığı altında, 3.1.3.2.1. Fil Payeler ve 3.1.3.2.1.1. Alt Kat Fil Paye alt bölümlerinde ele alınmıştır (bkz. ilgili bölümler)

3.1.3.3.1.2. Üst Kat Fil Payeler

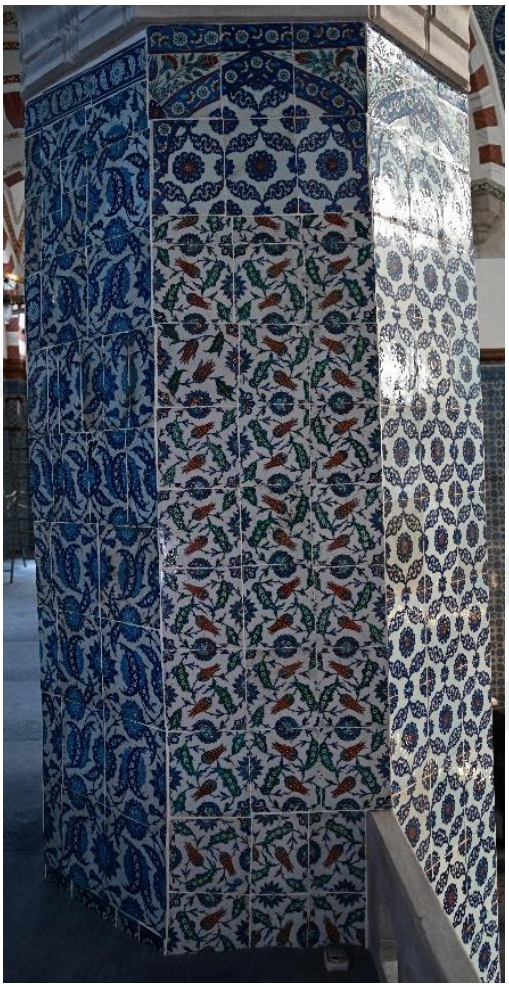

Resim 3.38:Üst Kat Fil Paye

Resim 3.39:Üst Kat Fil Paye

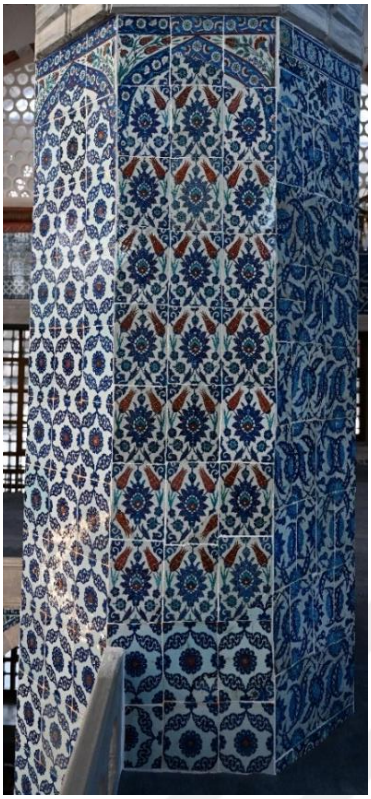

Resim 3.40:Üst Kat Fil Paye

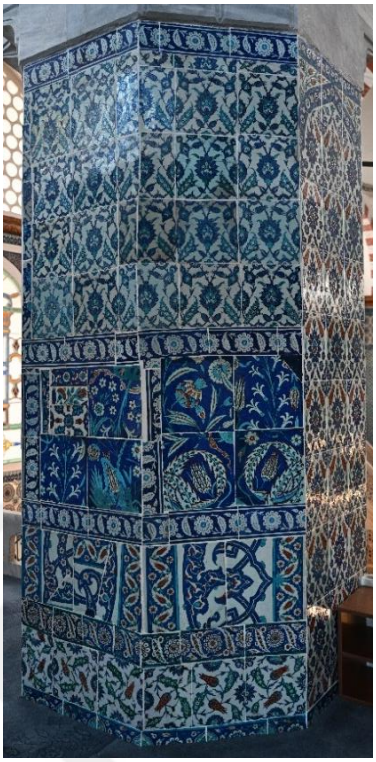

Resim 3.41:Üst Kat Fil Paye

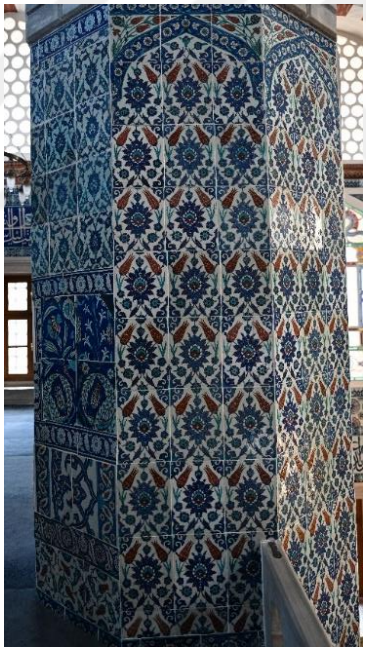

Resim 3.42: Üst Kat Fil Paye

Pano Değerlendirmesi: Sol cephe mahfilinde yer alan fil payelerin arka yüzeyleri, orijinal çini düzenlemelerinin büyük bir kısmını kaybetmiş olup, farklı dönemlerden alınan çinilerle yeniden kaplanmıştır. Kuzeybatı konumundaki fil payenin bir yüzeyinde, kemerin altında bulut motifli bir düzenlemenin yer aldığı ve kemerden aşağıda ise kırmızı laleler ile yeşil yapraklardan oluşan farklı bir çini

kompozisyonunun bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu kompozisyonda, 27 tam ve 3 yarım parça karo yer almaktadır.

Bir diğer yüzeyde ise kırık mavi-beyaz çini parçalarının rastgele yerleştirildiği tespit edilmiştir. Üçüncü yüzeyde, iki sıra halinde bulut ve penç motifli kompozisyon parçalarının yer aldığı, sonraki kaplamada ise hatai ve lale motifli desenlerin tercih edildiği gözlemlenmiştir. Bu yüzeyde, **7** dikey ve 3 yatay olmak üzere toplam 21 adet karo bulunmaktadır.

Kuzeybatıdaki fil payenin 6 yüzeyinde ise lale ve hatai motiflerinden oluşan bir pano ile süslenmiştir. Son olarak, ön fil payenin her iki yüzeyinde, bordürlerle ayrılmış ve Karamemi panosuna ait olduğu belirlenen dört adet karo parçası yer almaktadır. Üst bölümleri ise mavi-beyaz tonlarındaki çinilerle kaplanmıştır.

Resim 3.43: Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent

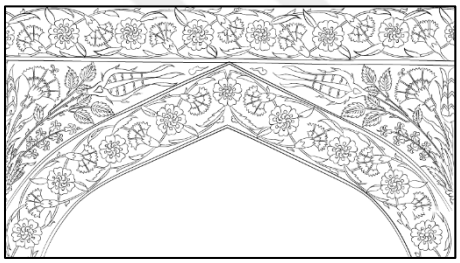

Çizim 3.40: Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent Vektörel Çizimi

Çizim 3.41: Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent Renkli Vektörel Çizimi

Resim 3.44: Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent

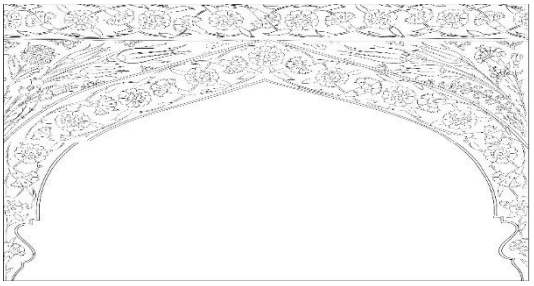

Çizim 3.42: Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent Vektörel Çizimi

Çizim 3.43: Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent Vektörel Çizimi

Resim 3.45: Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent

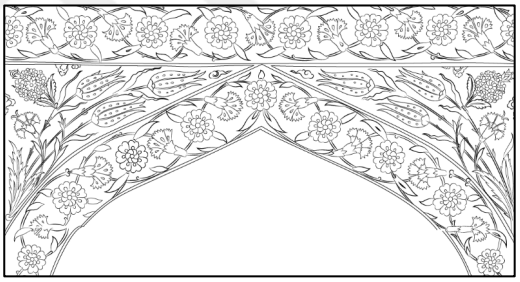

Çizim 3.44: Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent Vektörel Çizimi

Çizim 3.45: Sol Cephe Üst Kat Fil Paye Köşebent Vektörel Çizimi

Pano No:1

Karo Ölçüsü: 22 cmx29 cm boyutundadır.

Pano Değerlendirmesi: Yukarıda bahsedilen panoların detaylı değerlendirmesi, 3.1.3.2.1.2. Üst Kat Fil Paye başlığı altında ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Konuyla ilgili daha fazla bilgi için bakınız.

3.1.3.3.2. Sol Balkon Altı

3.1.3.3.2.1. Pano

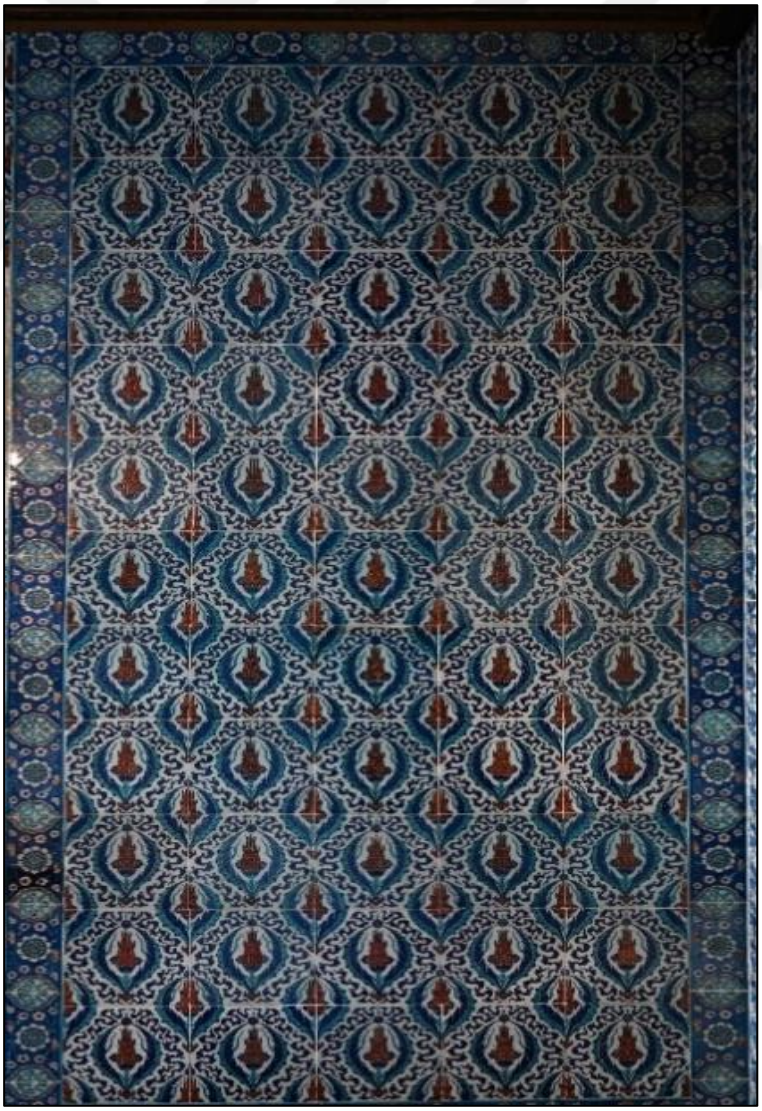

Resim 3.46 :Sol Balkon Altı Pano

Resim 3.47 :Sol Balkon Altı Pano Karo Detayı

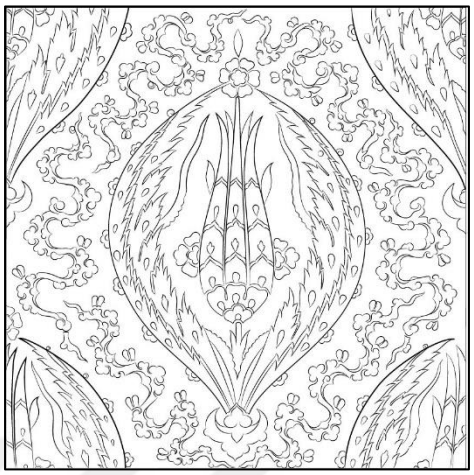

Çizim 3.46.: Sol Balkon Altı Pano Karo Detayı Vektörel Çizimi

Çizim 3.47.: Sol Balkon Altı Pano Karo Detayı Renkli Vektörel Çizimi

Pano No:1

Pano Boyutları: 297 cmx 135 cm. boyutlarındadır.

Karo Boyutları:27cm x27 cm boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Bu bölüm, caminin batı cephesinin alt katında yer almakta olup, iri ve kırmızı tonlarının ağırlıklı olduğu lale motiflerine ev sahipliği yapmaktadır. Ulama tekniğiyle işlenmiş olan bu alandaki çinilerde, laleler, etraflarındaki saz yapraklarıyla süslenmiştir. Lale motifleri, dikey ve düz bir şekilde tasarlanmış olup,

desenin başlangıç noktası tepelik formundadır ve yarım simetrik bir düzen sergilemektedir.

Kompozisyonun merkezi, yapraklar arasında yer alan bir lale motifiyle vurgulanmışken, köşelerde çeyrek oranlı lale motifleri bulunmaktadır. Orta bölüm ile köşelerdeki laleler arasındaki boşluklar ise bulut motifleriyle doldurulmuştur. Laleler kırmızı renkte olup, her bir taç yaprağı üç dilim ve beyaz noktalarla dikkat çekmektedir. Motifin üst kısmında, turkuaz renkte iki adet yaprak yer almaktadır. Lalenin sağ ve sol taraflarında yer alan yarım penç motifleri ile yapraklar ise açık kobalt mavisiyle renklendirilmiştir.

3.1.3.3.2.2. Bordür

3.1.3.3.2.2.1.Bordür 1

Resim 3.48. Sol Balkon Altı Bordür1

Çizim 3.48 Sol Balkon Altı Bordür 1 Vektörel Çizimi

Çizim 3.49 Sol Balkon Altı Bordür 1 Renkli Vektörel Çizimi

Bordür No: 1

Karo Boyutları:22cm x 33,5 cm boyutlarındadır.

Bordür Değerlendirmesi: Bu bölümdeki bordürlerde bulunan lale motifleri, kısa saplı ve beyaz renkte olup, kobalt mavisi zemin üzerine işlenmiştir. Lale motifleri, sarmaşık formunda birbirlerini sararak bir kompozisyon oluşturmuş ve karşılıklı olarak düzenlenmiştir. Motiflerin üzerinde kırmızı noktalar bulunmakta olup, ortadaki taç yaprağında kırmızı çizgi detayları da dikkat çekmektedir. Lalenin çanak kısmında ise kırmızı tonları kullanılmıştır. Bu tasarımın, caminin diğer bordürlerinde de benzer şekilde uygulandığı gözlemlenmektedir.

3.1.3.3.3. Sol Balkon Üstü

3.1.3.3.3.1. Pano

Sol balkon üstündeki panolarda lale motifleri yer almamaktadır.

3.1.3.3.3.2. Bordür

Resim 3.49. Sol Balkon Üstü Genel Görüntü

3.1.3.3.3.2.3 Bordür 3

Resim 3.50 Sol Balkon Üstü Bordür 3

Çizim 3.50: Sol Balkon Üstü Bordür 3
Vektörel Çizimi

Çizim 3.51. Sol Balkon Üstü Bordür 3
Vektörel Çizimi

Bordür No:3

Karo Boyutları:22cm x 33,5 cm boyutlarındadır.

Bordür Değerlendirmesi: İlk resimdeki bordürde yer alan lale motifleri için cümle kapısı bordürleri ve cümle kapısı taç bordürlerine bakılması gerekmektedir. Kompozisyonun bordür kısmında, kobalt mavi bir zemin üzerinde iki farklı "S" hattı

üzerine yerleştirilmiş stilize lale ve sümbül motifleri yer almaktadır. Lale ve sümbül motiflerinin ters yönlü olarak yerleştirildiği görülmektedir. Laleler, dört taç yapraklı şekilde tasarlanmış olup, iç kısımları kırmızı şeritler ve noktalarla vurgulanmıştır. Yapraklarının ise küçük ve turkuaz renkte olduğu belirlenmiştir.

3.1.3.3.4. Cami İçi Sol Cephe Alt Kat

Resim 3.51 Cami İçi Sol Cephe Alt Kat Genel Görünüm

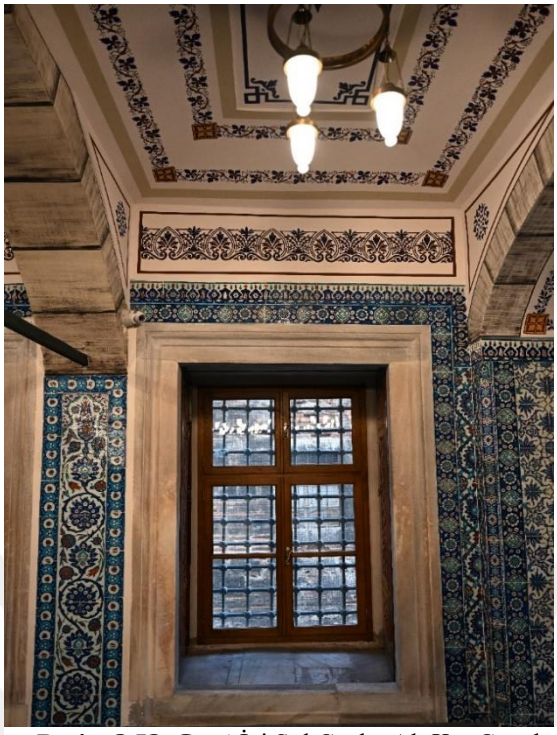

Resim 3.52. Cami İçi Sol Cephe Alt Kat Genel Görünüm

Resim 3.53. Cami İçi Sol Cephe Alt Kat Genel Görünüm

Resim 3.54. Cami İçi Sol Cephe Alt Kat Genel Görünüm

3.1.3.3.4.1. Pano

Resim 3.55 Pano

Resim 3.56 Pano
Detay

Çizim 3.52 Pano Vektörel ve
Renkli Çizimi

Resim 3.57 Lale Motifi Detayları

Çizim 3.53 Pano Vektörel ve Renkli Çizimi

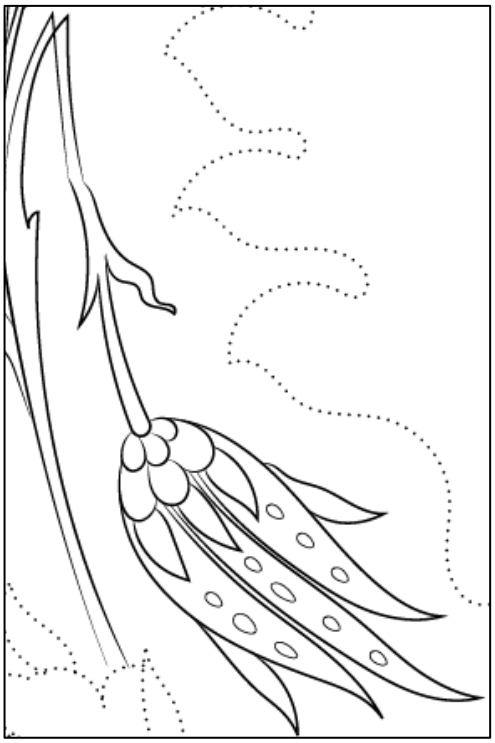

Çizim 3.54 Pano Vektörel ve Renkli Çizimi

Resim 3.58 Lale Motifi Detayları

Çizim 3.55 Pano Vektörel ve Renkli Çizimi

Çizim 3.56 Pano Vektörel ve Renkli Çizimi

Resim 3.59 Lale Motifi Detayları

Çizim 3.57 Pano Vektörel ve Renkli Çizimi

Çizim 3.58 Pano Vektörel ve Renkli Çizimi

Pano No:1

Pano Ölçüsü:50x2,14 cm boyutundadır.

Karo Ölçüsü:7 tam 1 yarım karodan oluşmaktadır.

Pano Değerlendirme: Kompozisyon, caminin sol ve sağ mahfil kısımlarında yer alan panolarda, başlangıç noktası belirgin olmayan ve yukarı doğru yönelen bir düzenlemeye sahiptir. Kalın kobalt maviyle boyanmış dallar yukarıya doğru uzanmakta; bu dallar üzerinde iki farklı hatai motifi, pençler, yapraklar ve hatailerden çıkan ince dallar yer almaktadır. İnce dalların üzerine ise üç adet lale motifi yerleştirilmiştir.

Kompozisyonun sol alt köşesinde bulunan ilk lale, taç yapraklarının içinde yeşil renkle boyanmış yapraklar barındırmaktadır. Lalenin sağında ve solunda konumlandırılan yapraklar ile lalenin üzerinde yer aldığı dal yeşil renkte tasarlanmıştır. İki katlı çanağın bir kısmı kobalt mavi renkle boyanmış ve içinde siyah noktalar kullanılmıştır. Çanağın dip kısmı ise yeşil renkle renklendirilmiştir.

Alttan ikinci sırada ve sağda konumlanan lale, kobalt mavi ile vurgulanmış noktalarla süslenmiş ve üç taç yapraklı kırmızı bir lale olarak tasarlanmıştır. Bu lalenin yanındaki yapraklar ve çanağın tamamı kobalt mavi renkle boyanmıştır. Üçüncü lale motifinde ise, ikinci lale motifinden farklı olarak, lalenin kenarında yer alan yaprakların formu ve rengi değiştirilmiş olup bu yapraklar yeşil renkte tasarlanmıştır.

Kompozisyonun en üst kısmında, servi ağacını andıran bir lale motifi konumlandırılmıştır. Bu motifin taç yaprakları iki parçadan oluşmakta olup, orta taç yaprak kırmızı renkte tasarlanmış ve içerisinde bir tomurcuk yer almaktadır. Kobalt mavisi tonlarıyla şekillendirilen diğer taç yaprakların içerisinde ise bahar dalı motifi bulunmaktadır. Lalenin sağ ve sol tarafında, turkuaz ve kırmızı renklerle düzenlenmiş iki gonca yer almakta, bu unsurlar kompozisyonun dengeli bir şekilde tamamlanmasını sağlamaktadır. Lalenin orta taç yaprağından uzanan küçük bir penç motifi ise tasarımın son detayını oluşturmaktadır.

Tasarımda, kemer kuşağının köşelerinde kobalt mavi zemin üzerine "S" hareketleriyle oluşturulmuş bulut motifleri yer almaktadır. Ayrıca, mavi kobalt zemin üzerine

tasarlanmış bordürde çintemani motifleri kullanılmıştır. 2 adet panoda toplamda 8 lale motifi bulunmaktadır.

3.1.3.3.4.2.2 Bordür 2

Resim 3.60: Bordür 2

Çizim 3.59: Bordür 2 Vektörel Çizimi

Çizim 3.60: Bordür 2 Renkli Vektörel Çizimi

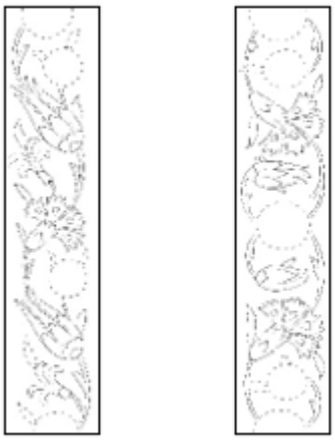

Çizim 3.61: Bordür 2 Vektörel Çizimi

Bordür No: 2

Karo Ölçüsü: 31 cm x 31 cm. Toplam 12 adet karo kullanılmıştır.

Bordür Değerlendirmesi: Bu bölümde yer alan lale motifleri, iki farklı tasarım anlayışı çerçevesinde kullanılmıştır. Yapılan incelemede, panonun sağ ve sol kısımlarındaki lale motiflerinin farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Sol tarafta bulunan lale motifinin taç yapraklarının iç kısmında kırmızı renkli yapraklar yer almakta olup, üst kısımları beyaz renkle boyanmıştır. Sağ tarafta bulunan lale motifleri ise tomurcuk formunda tasarlanmıştır. Bordür kompozisyonunda, bu motifler kontur çizgileriyle merkezdeki süslemeden ayrılmıştır.

Sol tarafta bulunan tasarım, "S" formunda kıvrımlı tek bir dal üzerine yerleştirilmiş olup, karanfil, sümbül ve penç motifleri ile bir kompozisyon oluşturmuştur. Sağ tarafta yer alan bordürde ise yine "S" formunda kıvrımlı bir dal üzerinde lale, karanfil ve farklı boyutlara sahip iki ayrı penç motifi kullanılmıştır. Penç motifi, iki yöne dallar uzatmakta olup, dallardan birinde form olarak diğerinden farklı bir lale, diğer dalda ise küçük bir penç motifi bulunmaktadır.

3.1.3.3.4.2.3 Bordür 3

Resim 3.61: Bordür 3

Çizim 3.62: Bordür 3 Vektörel Çizimi

Çizim 3.63: Bordür 3 Renkli Vektörel Çizimi

Bordür No: 3

Karo Ölçüsü: 22x 33 cm boyutlarındadır.

Bordür Değerlendirmesi: Caminin bu cephede yer alan bordür kompozisyonu, tezin 3.1.3.3.2.2.1 numaralı 'Bordür 1' başlığı altında detaylı bir şekilde incelenmiştir. Değerlendirme ve analiz için ilgili bölüme başvurulması önerilmektedir.

3.1.3.3.5. Cami İçi Sol Cephe Üst Kat

Resim 3.62. Cami İçi Sol Cephe Üst Kat Genel Görüntü

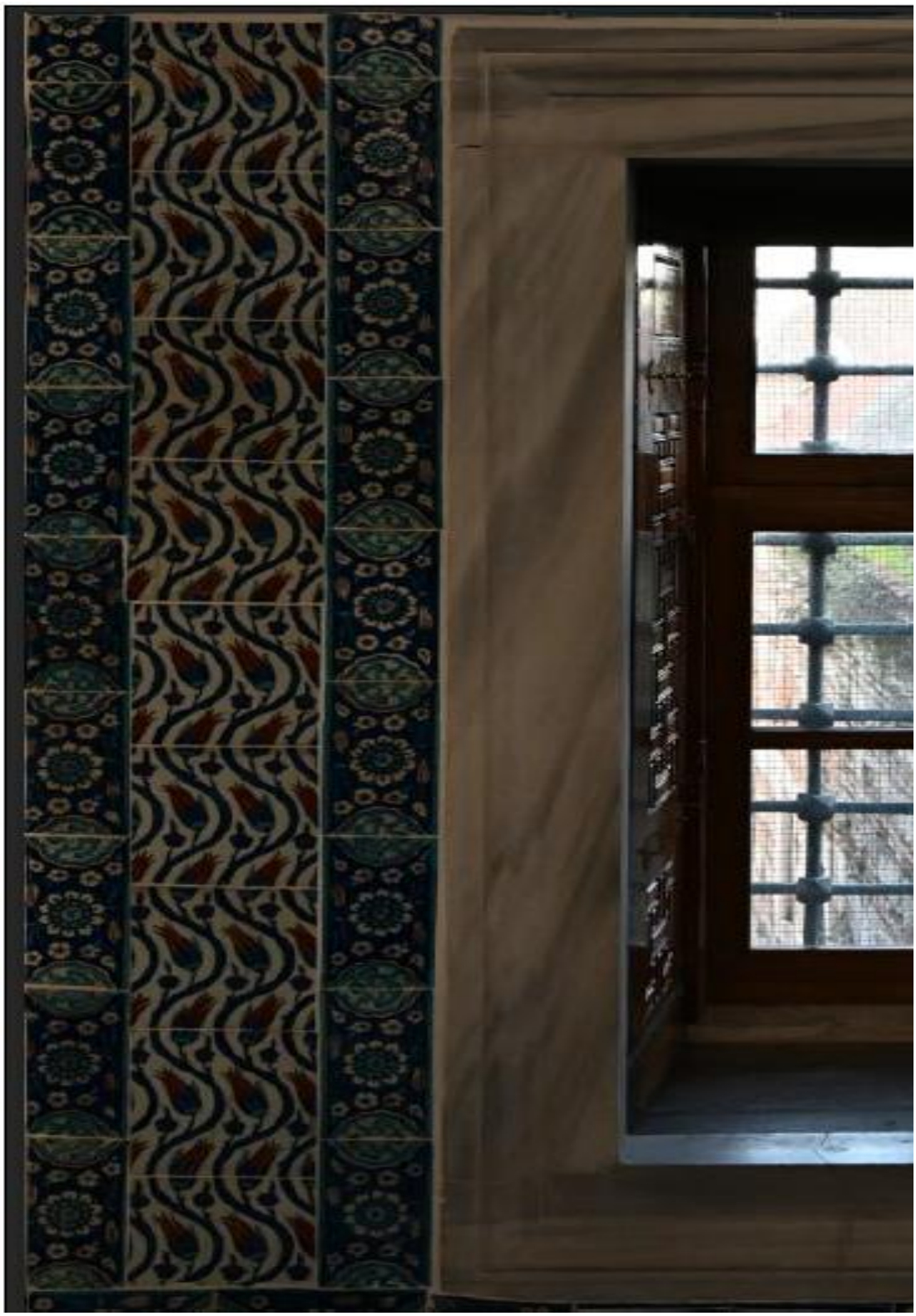

Resim 3.63 Cami İçi Sol Cephe Üst Kat Pencere Kenarı Genel Görüntü

3.1.3.3.5.1. Pano

3.1.3.3.5.1.1 Pano 1

Resim 3.64. Pano 1

Resim 3.65. Pano 1 Detay

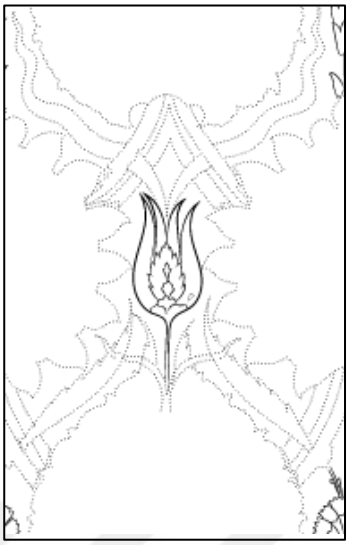

Çizim 3.64. Pano 1 Vektörel Çizimi

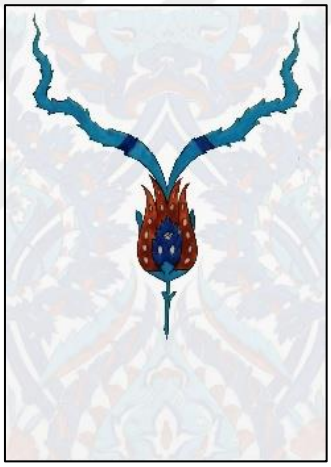

Çizim 3.65. Pano 1 Renkli Vektörel Çizimi

Pano No:1

Pano Ölçüsü:180x210 cm boyutlarındadır.

Karo Ölçüsü:24x35 cm. boyutlarındadır.

Pano Değerlendirme: Bordürlerde yer alan lale motiflerine ilişkin detaylı bilgi için Cümle Kapısı bordürleri ve Cümle Kapısı taç bordürleri incelenmelidir. İlgili kompozisyon, kaydırma ulama yöntemiyle ve yanlardan simetrik bir düzen içerisinde tasarlanmıştır. Tasarımda iki farklı hatai motifi, karanfil, lale ve hançer yaprakları bir arada kullanılarak bir bütünlük oluşturulmuştur. Hatai motifleri, dikey eksen boyunca

konumlandırılmış; karanfil ve lale motifleri ise hatai motiflerinin üst kısımlarından çıkacak şekilde düzenlenmiştir.

Kompozisyonda yer alan lale motifi, dört parçalı bir yapıya sahip olup kırmızı zemin üzerine yerleştirilmiş beyaz noktalarla süslenmiştir. Lalenin içerisinde, kobalt mavi zemin üzerine yerleştirilen beyaz noktalarla oluşturulmuş bir yaprak motifi bulunmaktadır. Ayrıca, motifin çanak ve dal bölümleri turkuaz renk ile renklendirilmiş ve görsel bir uyum sağlanmıştır.

3.1.3.3.5.1.2 Pano 2

Pano No:2

Resim 3.66. Pano 2 Detay

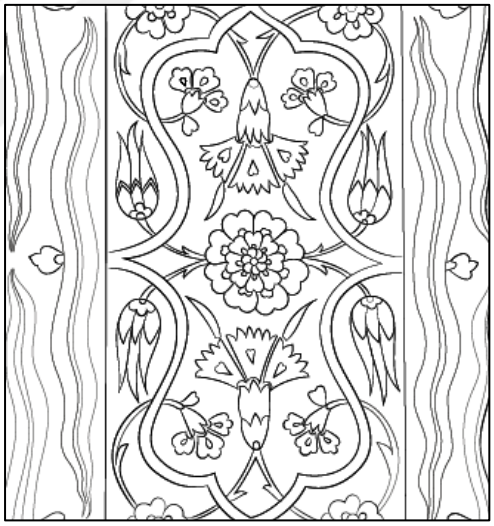

Çizim 3.66: Pano 2 Detay Vektörel Çizimi

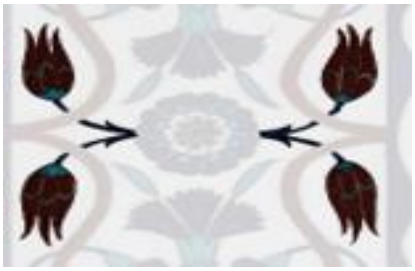

Çizim 3.67. Pano 2 Detay Renkli Vektörel Çizimi

Pano No:**2**

Pano Ölçüsü:28 x196 cm boyutlarındadır.

Karo Ölçüsü:28x28 cm. boyutlarındadır.

Pano Değerlendirme: Söz konusu desen, bordür olarak tasarlanmış olup, mahfile giriş kapısının sağ yan bordüründe ve pencerenin sol bordüründe dikine 7 parça hâlinde düzenlenmiştir. Bordürün orta kısmı beyaz zemin üzerine işlenmiş desenlerden oluşurken, kenar kısımları kobalt mavi zemin üzerinde çintemani dudakları ile süslenmiştir. Ana kompozisyon, dilimli bir şemse formu içinde düzenlenmiş olup, boyuna tekrar eden bir düzene sahiptir. Şemse formunun merkezinde bir penç motifi bulunmaktadır. Bu pençten çıkan ve şemse formunun dışına taşan dallar, lale motifleri ile sonlanmaktadır. Laleler, üç taç yapraklı ve tek dilimli bir forma sahip olup, çanak bölümü turkuaz, lale motifleri kırmızı, dallar ve yapraklar ise kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Kompozisyon, geleneksel motiflerin uyum içinde bir araya getirildiği bir tasarım anlayışını yansıtmaktadır. Sol Balkon üst kısımda, minber köşkü sağ ve solunda ve minber altı panosunda 222 lale yer almaktadır.

3.1.3.3.5.1.3 Pano 3

Resim 3.67 Pano 3 Detay

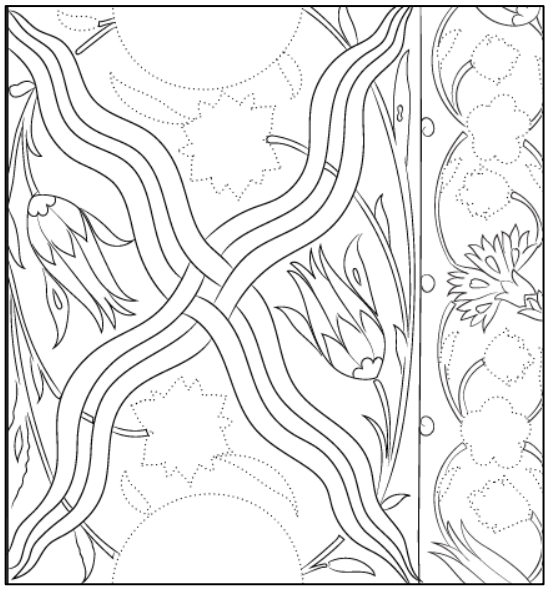

Çizim 3.68. Pano 3 Detay Vektörel Çizimi

Çizim 3.69 Pano 3 Detay Renkli Vektörel Çizimi

Pano No:**3**

Pano Ölçüsü:208x 488 cm. boyutlarındadır**.**

Karo Ölçüsü:24x26 cm. boyutlarındadır.

Pano Değerlendirme: Söz konusu desen, iki ana bölümden oluşmaktadır. Kompozisyonun merkezinde, bulut motifleri geçmeli bir düzen içerisinde yer almaktadır. Merkezin üst ve alt kısımlarında, simetrik olarak yerleştirilmiş iki adet penç motifi bulunmaktadır. Bu penç motiflerinden çıkan dallar, kırmızı renkli lale ve yıldız çiçeği motifleriyle zenginleştirilmiştir. Laleler, tek dilimli bir forma sahip olup çanak ve yaprak kısımları farklı renklerle ayrışmaktadır. Bu lalelerin çanak ve yaprakları, bazı örneklerde turkuaz, bazı durumlarda ise kobalt mavi tonlarında boyanmıştır. Kompozisyon, dikey 8 ve yatay 2 düzende toplamda 16 karo parça şeklinde düzenlenmiştir.

Bordür kısmında ise kobalt mavi zemin üzerine yerleştirilmiş iki dal ve bu dalların üzerinde konumlandırılmış penç, karanfil ve lale motifleri bulunmaktadır. Bordürdeki lalelerin çanak kısımları turkuaz renkte tasarlanmış olup, taç yaprakları bazen sade beyaz bir görünüme sahipken, bazen üzerlerinde yer alan kırmızı şeritlerle daha dikkat çekici bir estetik oluşturacak şekilde boyanmıştır. Bu bölümde 80 lale yer almaktadır.

3.1.3.3.5.1.4 Pano 4

Resim 3.68: Pano 4 Detay

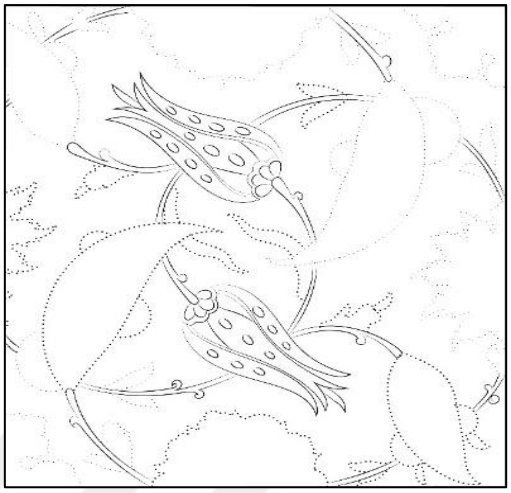

Çizim 3.70: Pano 4 Detay Vektörel Çizimi

Çizim 3.71 Pano 4 Detay Renkli Vektörel Çizimi

Pano No:**4**

Karo Ölçüsü:21x24 cm boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Caminin bu kısmında yer alan desene ilişkin değerlendirme, özellikle güneydoğu yönünde bulunan Fil Paye bölümünde ele alınmıştır. Desene dair ayrıntılı analizler, bu bölümde detaylı bir şekilde incelenmiştir (Bkz. ilgili bölüm).

Alanda farklı bir panonun dökülmüş parçalarının yerine yeniden monte edildiği düşünülmektedir. Söz konusu desenden toplamda iki adet kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda 52X2= 104 adet lale motifi bulunmaktadır.

3.1.3.3.5.1.5 Pano 5

Resim 3.69: Pano 5 Detay

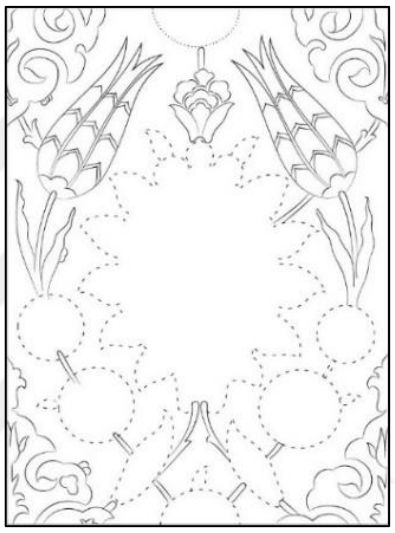

Çizim 3.72: Pano 5 Detay Vektörel Çizimi

Çizim 3.73: Pano 5 Detay Renkli Vektörel Çizimi

Pano No:**5**

Karo Ölçüsü:22x29 cm boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Caminin bu bölümünde yer alan desenin değerlendirmesi, 3.1.3.2.1.3 numaralı başlıkta, cami içi sağ cephede, üst kat Fil Paye karo bölümünde yapılmıştır. Desenin konumu, hat yazılı panonun sağ ve sol tarafında, 2 dikey ve 4 yatay düzenle yerleştirilmiş olup, bu yerleşimle görsel uyum ve estetik bütünlük sağlanmıştır. Desenin diğer bir konumu ise farklı bir panonun üst kısmında tespit edilmiştir. Bu konumda, desen 2 dikey ve 6 yatay düzende yer almakta olup toplamda 12 adet kullanıldığı belirlenmiştir.

3.1.3.3.5.1.6 Pano 6

Resim 3.70: Pano 6

Resim 3.71: Pano 6 Detay

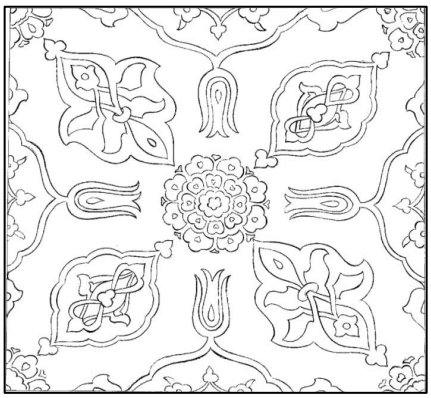

Çizim 3.74: Pano 6 Detay Vektörel Çizimi

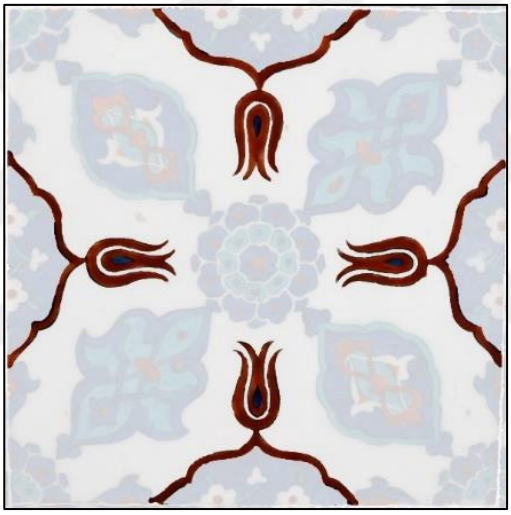

Çizim 3.75: Pano 6 Detay Vektörel Çizimi

Pano No:6

Karo Ölçüsü:23x23 cm boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Caminin bu bölümünde yer alan panonun desenine ilişkin değerlendirme, 3.1.3.1.4.1 numaralı başlık altında, Cümle Kapısı'nın sağ ve sol cephesindeki pano bölümünün karo kısmı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Desenin konumu, duvar panosunun üst kısmında, her iki tarafında simetrik olarak yer almakta olup, her bir yönde 15 tam ve 3 yarım, toplamda 30 tam ve 6 yarım parça kullanıldığı tespit edilmiştir.

3.1.3.3.5.1.7 Pano 7

Resim 3.72: Pano 7 Detay

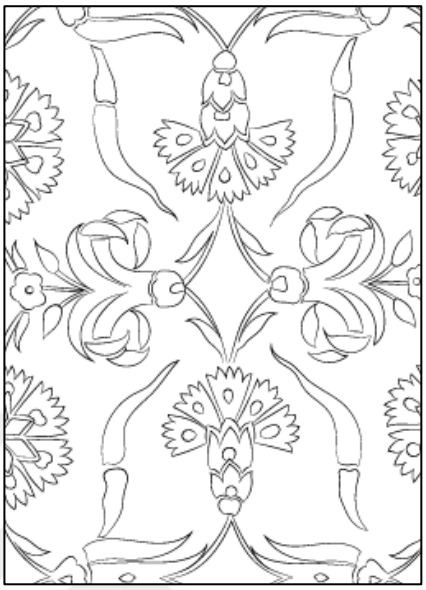

Çizim 3.76: Pano 7 Detay Vektörel Çizimi

Çizim 3.77: Pano 7 Detay Vektörel Çizimi

Pano No:**7**

Karo Ölçüsü: 16x21 cm boyutundadır. 9 tam 1 yarım.

Pano Değerlendirme: Pencerenin kenar duvarında yer alan motif, 1/4 oranında simetrik bir düzen sergilemektedir. Kompozisyon, kenar bölümde bulunan merkezî bir karanfil motifiyle başlamaktadır. Bu karanfil motifinden çıkan dal, merkeze doğru ilerleyerek lale, karanfil ve zambak motiflerinden oluşan helezonik bir düzen

oluşturmuştur. Bu tasarım, desenin simetrik yapısını güçlendirdiği gibi estetik bir uyum da sağlamaktadır.

Lale motifinin çanak kısmı, kobalt mavisi renkle boyanmış olup beş dilimden oluşmaktadır. Çanak kısmının ortasında kırmızı renkte farklı bir damla formu yer almaktadır. Taç yapraklar dört parçadan oluşmakta ve orta kısımlarında mavi bir form dikkat çekmektedir. Taç yapraklar, çanak kısmından bağımsız bir şekilde tasarlanmıştır. Bu bölümde toplam 80 lale bulunmaktadır.

3.1.3.3.5.1.8 Pano 8

Resim 3.73: Pano 8 Detay

Çizim 3.78: Pano 8 Detay Vektörel Çizimi

Çizim 3.79: Pano 8 Detay Renkli Vektörel Çizimi

Pano No:8

Karo Ölçüsü: 23x23 cm boyutundadır. 97 tam 1 yarım olarak

Pano Değerlendirme: Bu alanda yer alan pano ve bordürlerde belirgin deformasyonlar gözlemlenmiştir. Pencere kenarında dikey konumda bulunan S formundaki yüzey panosunda, kobalt mavi renkle tasarlanmış dallar üzerinden çıkan kısa dallar üzerinde penç, yaprak ve lale motiflerine yer verilmiştir. Lale motifinin taç yaprakları, kobalt mavi ve kırmızı olmak üzere iki farklı renkle renklendirilmiştir. Çanak kısmında ise turkuaz ve kobalt mavi renkler kullanılarak, iki dilimde farklı bir renk düzeni oluşturulmuştur. Lale motifinin yaprakları turkuaz renkle boyanmış olup, genel tasarımın estetik bütünlüğünü desteklemektedir. Bu bölümde toplam 141 adet lale yer almaktadır.

3.1.3.3.5.2.2 Bordür 2

Resim 3.74: Cami İçi Sol Cephe Üst Kat Bordür2

Resim 3.80: Cami İçi Sol Cephe Üst Kat Bordür2

Çizim 3.81: Cami İçi Sol Cephe Üst Kat Bordür 2 Vektörel Çizimi

Bordür No: 2

Karo Ölçüsü: 13cm x 33, cm boyutlarındadır.

Bordür Değerlendirmesi: Bordür, sol üst katta yer alan bozulmuş bir panonun sol tarafında konumlanmaktadır. Zemin olarak kobalt mavi kullanılan tasarımda, beyaz

yapraklar zikzak şeklinde sıralanmıştır. Bu yaprak motifleri içerisinde, kırmızı renkle boyanmış ve üç taç yapraktan oluşan birer lale motifi yer almaktadır. Lalelerin taç yaprakları ile ilgili dallar turkuaz renkte boyanmıştır. Yaprağın çıkardığı penç ve dallar ise beyaz bırakılmış, pençin orta kısmı kırmızı renkte, yaprağı ise turkuaz renkle boyanmıştır. Bu düzenleme, bordürün tasarımında renk ve motif uyumu bakımından dikkat çekici bir bütünlük sergilemektedir. bu bölümde toplam 675 lale bulunmaktadır.

3.1.3.4 Kadınlar Mahfili

3.1.3.4.1. Kadınlar Mahfili Alt Katı

Resim 3.75: Kadınlar mahfili alt kat genel görünüm

Resim 3.76: Kadınlar Mahfili Alt Kat Genel Görünüm

Resim 3.77: Kadınla**r** Mahfili Alt Kat Genel Görünüm

3.1.3.4.1.1. Pano

3.1.3.4.1.1.1 Pano 1

Resim 3.78: Pano 1

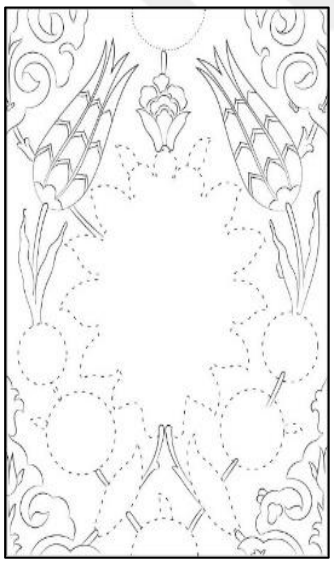

Çizim:**3.82** Pano 1 Vektörel Çizimi

Çizim: **3.83** Pano 1 Renkli Vektörel Çizimi

Pano No:**1**

Karo Ölçüsü:22x29 cm boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Bu bölümde yer alan lale motiflerinin detayları, pano ve bordürler kısmında ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Lale motiflerinin, geniş bir alanda yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Fil payelerin bir kısmı, kadınlar mahfilinde konumlanmıştır.

3.1.3.4.1.1.2 Pano 2

Resim 3.79: Kadınlar Mahfili Pano2

Resim 3.80: Sol Cephe Pano

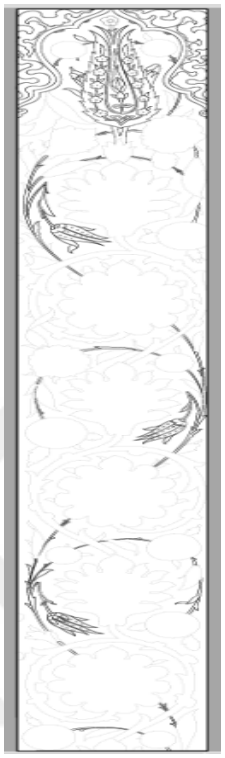

Çizim 3.84: Sol Cephe Pano Vektörel Çizimi

Pano No:**2**

Pano Ölçüsü:50x2,14 cm boyutundadır.

Karo Ölçüsü:7 tam 1 yarım karodan oluşmaktadır.

Pano Değerlendirme: Caminin sol alt cephesinde ve kadınlar mahfilinde yer alan ikiz panolar, genel kompozisyon açısından büyük ölçüde benzerlik gösterse de detaylı bir inceleme sonucunda bazı önemli farklar ortaya çıkmıştır. Her iki panodaki lale motifleri ve diğer motiflerin detaylarında belirgin farklılıklar tespit edilmiştir. Sol cephedeki tasarımda kemer kuşağının yeşil renk tonuyla işlendiği gözlemlenirken, kadınlar mahfilindeki panoda bu rengin turkuaz olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir. Lale motiflerinin formunda da farklar bulunmaktadır; sol cephedeki tasarımdaki laleler daha küçük boyutlara sahip olup, taç yapraklarındaki ve çanak kısmındaki renk düzenlemeleri farklılık göstermektedir. Üst kısmındaki büyük lale

motifinde yer alan gonca motifinin rengi de diğer panodaki tasarımdan farklıdır. Ayrıca, bu motife bağlı olarak sağ ve sol taraflarda konumlandırılmış küçük yapraklar da gözlemlenmiştir. Bu bölümdeki lale motiflerinin detayları cami içi sol cephe alt kat genel görünüm başlığının pano bölümde yer almaktadır.

3.1.3.4.2. Kadınlar Mahfili Üst Kat

Resim 3.81 Kadınlar Mahfili Üst Kat Genel Görünüm

Resim 3.92. Kadınlar Mahfili Üst Kat Genel Görünüm

3.1.3.4.2.1. Pano

3.1.3.4.2.1.1 Pano 1

Resim 3.83: Pano 1

Resim 3.84. Pano 1 Detay

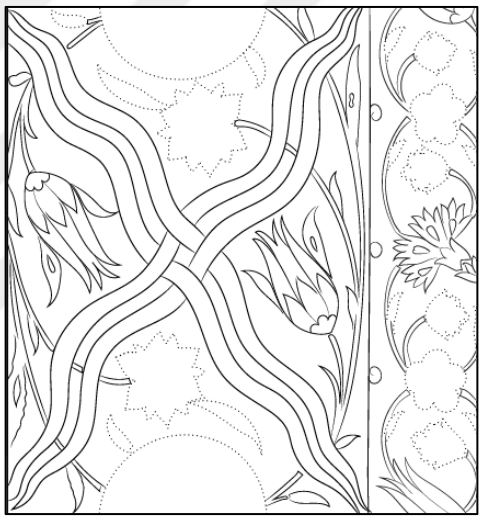

Çizim 3.85. Pano 1 Detay Vektörel Çizimi

Çizim 3.86. Pano 1 Detay Renkli Vektörel Çizimi

Pano No:**1**

Pano Ölçüsü:48x208 cm. Boyutlarındadır.

Karo Ölçüsü:24x26 cm. Boyutlarındadır.

Pano Değerlendirme: Caminin bu bölümünde yer alan panonun desen değerlendirmesi, Cami içi sol cephede yer alan 3.1.3.3.5.1.3 no.lu bölümde kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir.

3.1.3.4.2.1.2 Pano 2

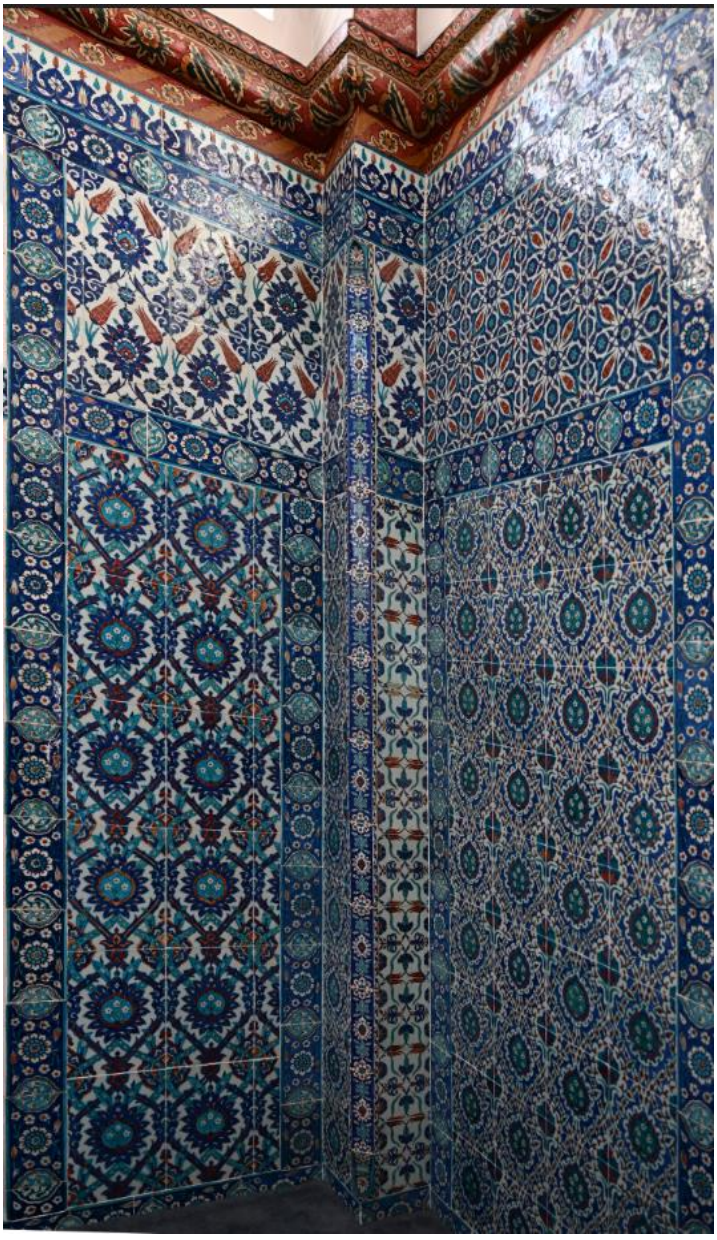

Resim 3.85: Pano 2

Resim 3.86: Pano 2 Detay

Çizim 3.87: Pano 2 Detay Vektörel Çizimi

Çizim 3.88: Pano 2 Detay Vektörel Çizimi

Pano No:**2**

Karo Ölçüsü: 25x 35 cm boyutlarındadır.

Pano Değerlendirme: Lale motifleri, çeyrek simetrik bir kompozisyonda tasarlanmış olup, merkezde yer alan hatai motifinin yaprakları içerisinde yer alacak şekilde düzenlenmiştir. Turkuaz renkte uygulanan yapraklar, hatai motifinin üst kısmında bulunan üç taç yapraklı ve beyaz renkte tasarlanmış lale motifleriyle uyumlu bir bütünlük oluşturmuştur. Kapalı formdaki diğer yapraklar da turkuaz renkte tasarlanmış olup, beyaz lale motiflerinin bazılarının iç kısımlarına kırmızı tek şerit detaylar eklenmiştir. Panonun düzenlenmesinde toplam 12 tam ve 6 yarım karo kullanılmıştır. Bu bölümde 144 lale motifi bulunmaktadır.

3.1.3.4.2.1.3 Pano 3

Resim 3.87: Pano 3 Genel

Resim 3.88: Pano 3 Detay

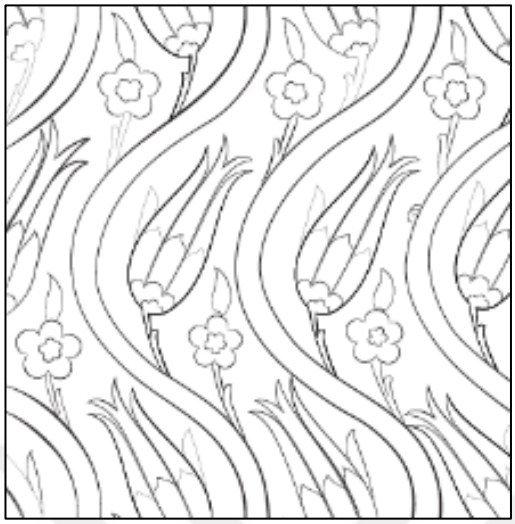

Çizim 3.89. Pano 3 Vektörel Çizimi Detay

Çizim 3.90. Pano 3Renkli Vektörel Çizimi Detay

Pano No:**3**

Karo Ölçüsü: 23,5cm x 25,5, cm boyutlarındadır

Pano Değerlendirme: Caminin bu bölümünde yer alan panonun desenine ilişkin değerlendirme, cami iç mekânında sol cephede, üst katta bulunan 3.1.3.3.5.1.8 numaralı bölümde kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Söz konusu desen, bu alanda pencere kenar bordürü olarak kullanılmıştır ve bu doğrultuda değerlendirilmiştir. Panonun yerleştirilme düzeni, 8 tam ve 1 yarım karodan oluşan bir dizilimle, dikey bir formda uygulanmıştır.

3.1.3.4.2.1.4 Pano 4

Resim 3.89: Pano 4 Genel Görünüm

Resim 3.90: Pano 4 Detay Görünüm

Çizim 3.91: Pano 4 Detay Görünüm Vektörel Çizimi

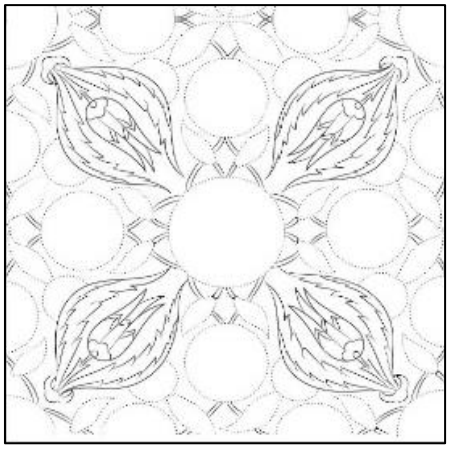

Çizim 3.92: Pano 4 Detay Görünüm Vektörel Çizimi

Pano No: 4

Karo Ölçüsü: 26,5cm x 26,5, cm boyutlarındadır.

Pano Değerlendirme: Panolar, pencerenin her iki yanında, yüzey çinilerinin üst kısmında yer almaktadır. Her pano, sekiz tam ve dört yarım karo parçasından oluşmakta olup, kompozisyonun düzenlenmesinde ¼ simetri prensibi uygulanmıştır. Lale ve yaprak motiflerinin başlangıç noktaları, ortabağ motifleri olarak tasarlanmıştır. Laleler, merkeze doğru yönlendirilmiş şekilde konumlandırılmış olup çanak kısmı ve iki kademeli üç taç yaprağı kırmızı renkte, dalları ise turkuaz renkte tasarlanmıştır. Sırtlı yaprak motifleri, mavi kobalt ve turkuaz tonlarıyla renklendirilmiştir. Motiflerin çıkış noktası olan ortabağ deseni, kırmızı rengiyle ön plana çıkmaktadır. Bu pano tasarımına, caminin sol üst köşesinde de rastlanmaktadır. Bu bölümde toplam 64 lale motifi yer almaktadır.

3.1.3.4.2.1.5 Pano 5

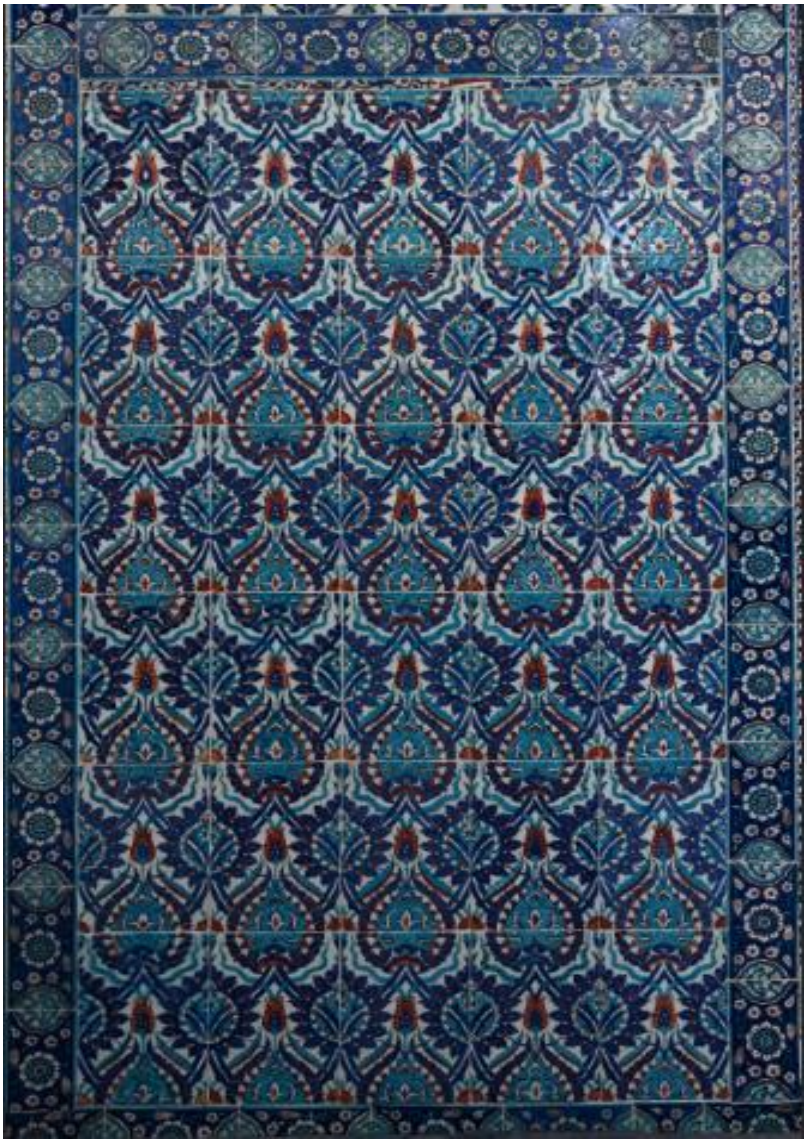

Resim 3.91: Pano 5

Pano No: **5**

Pano Değerlendirme: Caminin bu bölümünde yer alan panonun desen değerlendirmesi, Cami içi sol cephe üst katta yer alan 3.1.3.3.5.1.1 no.lu bölümde kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir.

3.1.3.4.2.1.6 Pano 6

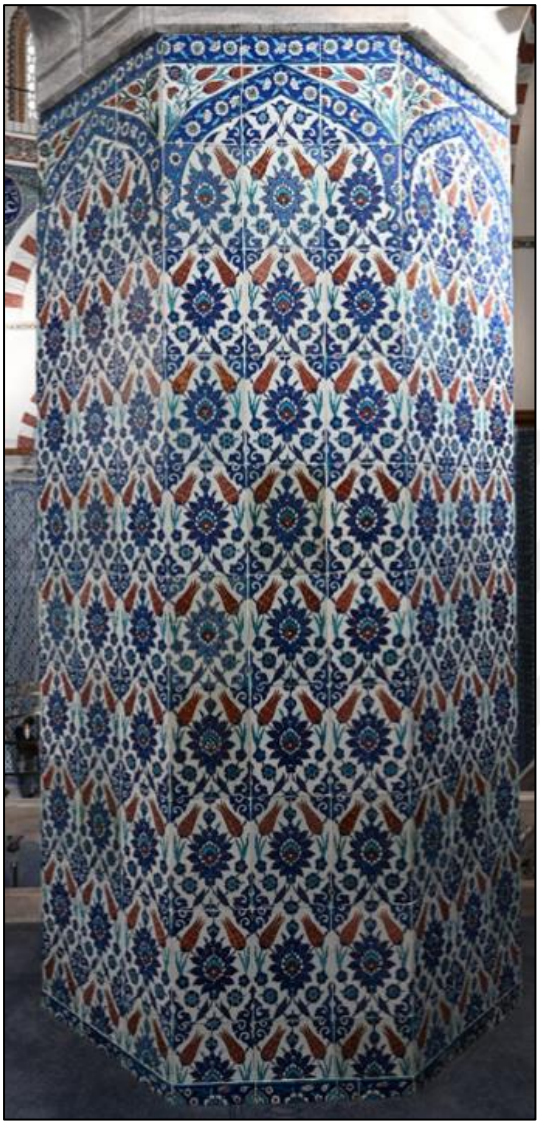

Resim 3.92: Pano 6 Genel Görünüm

Resim 3.93: Pano 6 Genel Görünüm

Pano No: 6

Pano Değerlendirme: Caminin bu bölümünde yer alan panonun desen değerlendirmesi, Cami içi sağ cephe üst kat fil payeler de yer alan bölümde kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir.

3.1.3.4.2.1.7 Pano 7

Resim 3.94. Pano 7 Detay Görünüm

Çizim 3.93: Pano 7 Detay Görünüm
Vektörel Çizimi

Çizim 3.94: Pano 7 Detay Görünüm
Renkli Vektörel Çizimi

Pano No: **7**

Karo Ölçüsü:22x29 cm. boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Bu bölümde yer alan lale motiflerinin detayları, pano kısmında ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Lale motiflerinin, geniş bir alanda yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.

3.1.3.4.2.1.8 Pano 8

Resim 3.95: Pano 8 Denel Görünüm

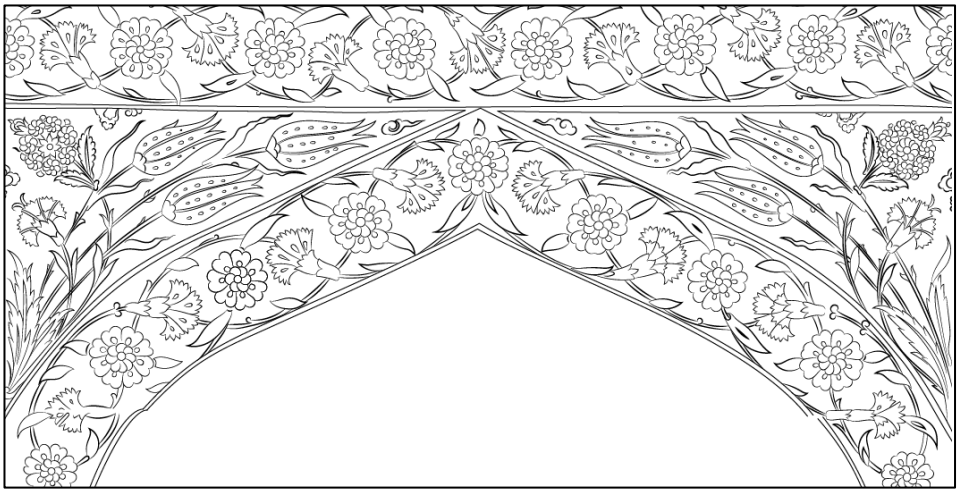

Çizim 3.95: Pano 8 Denel Görünüm Vektörel Çizimi

Çizim 3.96. Pano 8 Denel Görünüm Vektörel Çizimi

Pano No: 8

Karo Ölçüsü: 22 cmx29 cm boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Bu bölümde yer alan lale motiflerinin detayları Cami İçi sağ Cephe üst kattaki kuzey doğu fil payelerin yer aldığı 3.1.3.2.1.2.2 no.lu panoda incelenmiştir.

3.1.3.4.2.1.9 Pano 9

Resim 3.106: Pano 9 Genel Görünüm

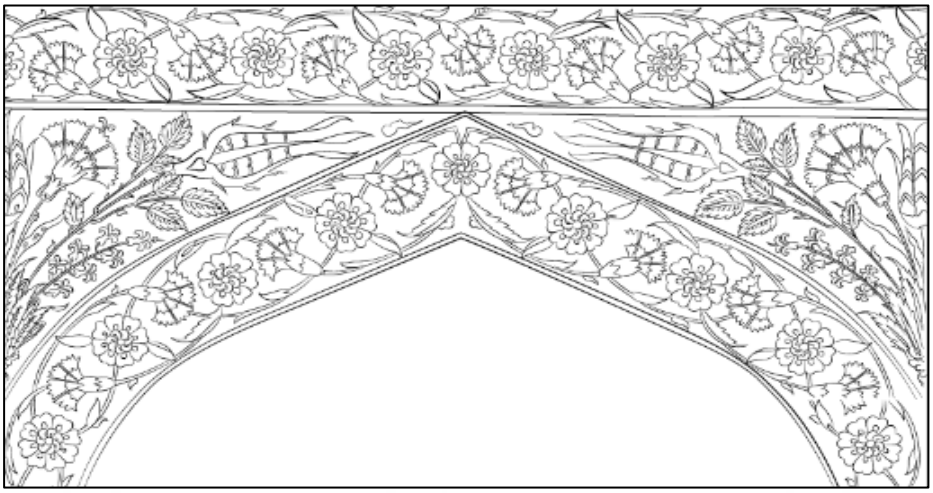

Çizim 3.97: Pano 9 Genel Görünüm Vektörel Çizimi

Çizim 3.98: Pano 9 Genel Görünüm Vektörel Çizimi

Pano No: 9

Karo Ölçüsü: 22 cmx29 cm boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Bu bölümde yer alan lale motiflerinin detayları Cami İçi sağ Cephe üst kattaki güneydoğu fil payelerin yer aldığı 3.1.3.2.1.2.1 no.lu panoda incelenmiştir.

3.1.3.4.2.2 Karolar

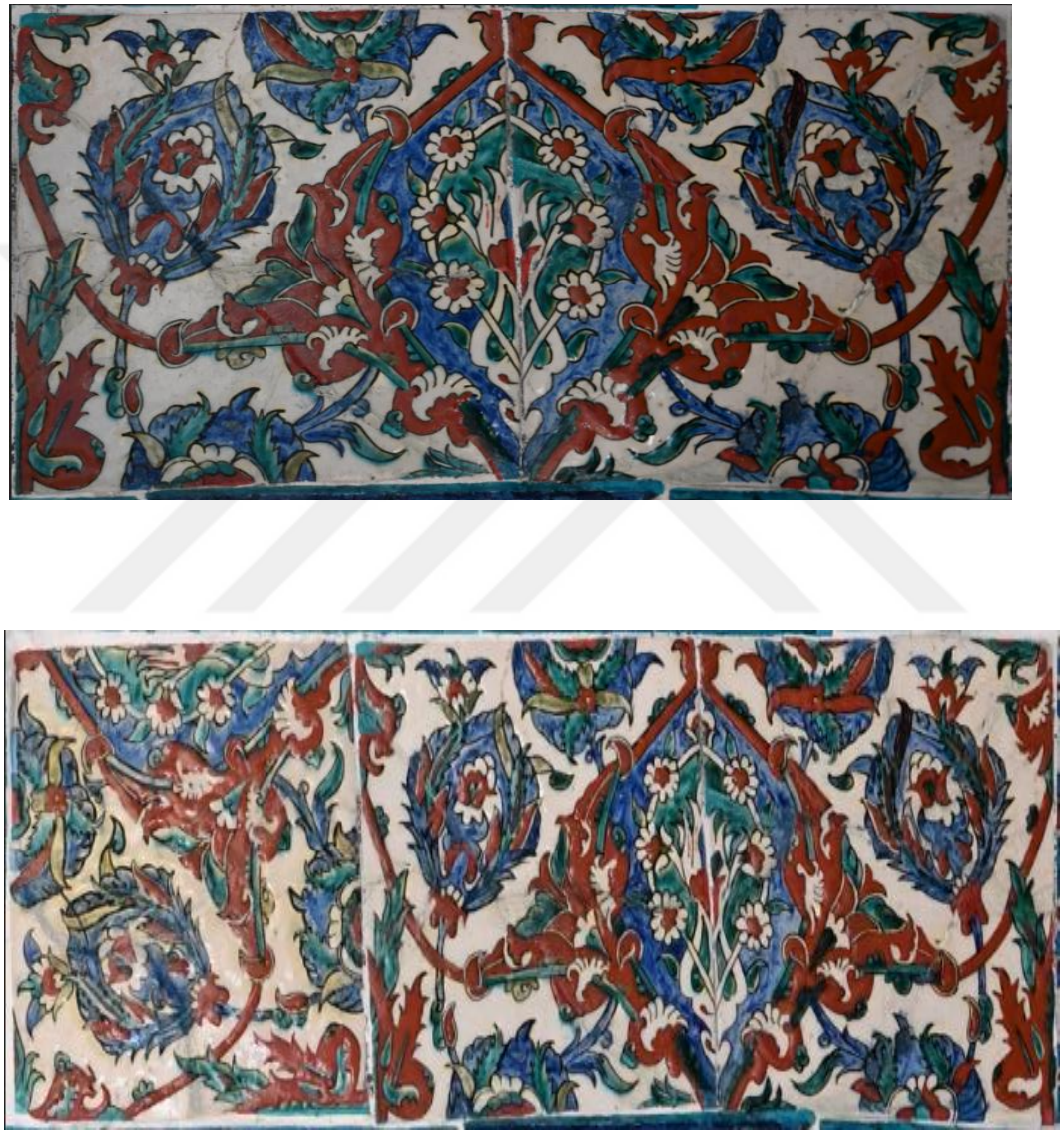

Resim 3.97: Karo Detay Görünüm

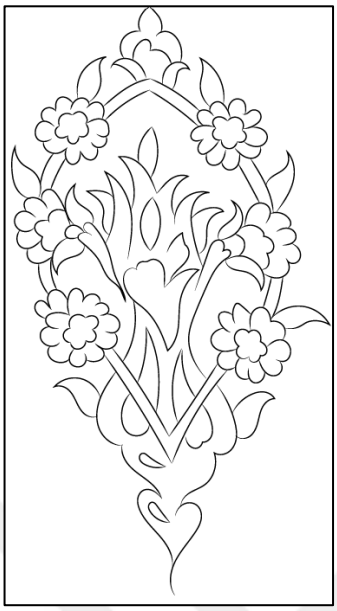

Çizim 3.99: Karo Detay Görünüm Vektörel Çizimi

Çizim 3.100 Karo Detay Görünüm Renkli Vektörel Çizimi

Karo: 1

Karo Ölçüsü:24 cmx 24 cm boyutundadır.

Karo Değerlendirme: Sağ mahfil minare girişi kapısının sol tarafında, yoğun kırmızı rengiyle dikkat çeken dört karo yer almaktadır. Bu karoların üçü, kapının yan yüzeyine üst üste yerleştirilmişken, tek olan karo ise kapı üst kısmında konumlanmıştır. Kompozisyonlar, düzensiz bir düzenle rumi, hatai, gonca ve yaprak motiflerinden oluşmaktadır. Kullanılan renkler ve boyama teknikleri, karoların XVI. yüzyıl Kütahya çinisi olduğunu göstermektedir.

3.1.3.4.2.3 Bordür

3.1.3.4.2.3.2 Bordür 2

Resim 3.98: Bordür 2

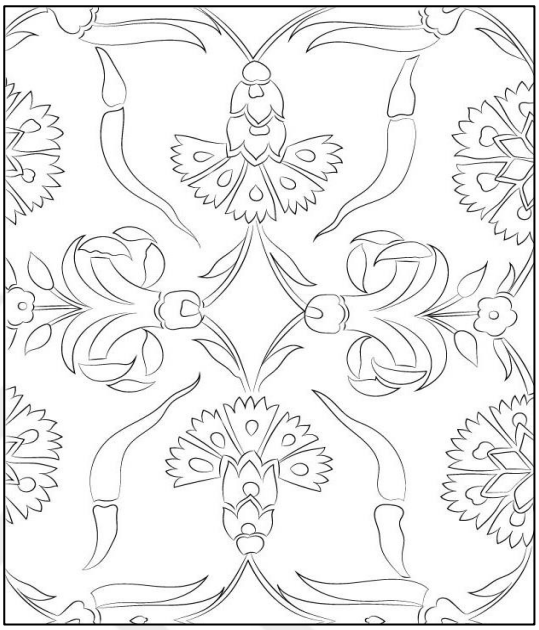

Çizim 3.101: Bordür 2 Vektörel Çizimi

Çizim 3.102: Bordür 2 Vektörel Çizimi

Bordür No: 2

Karo Ölçüsü:16x21 Cm. Boyutundadır. 9 tam 1 yarım.

Bordür Değerlendirmesi: Bu bölümde yer alan lale motiflerinin detayları Cami İçi sol Cephe üst kattaki bulunan 3.1.3.3.5.1.7 no.lu pano değerlendirmesinde detaylı incelenmiştir.

3.1.3.4.2.3.2 Bordür 3

Resim 3.99: Bordür 3

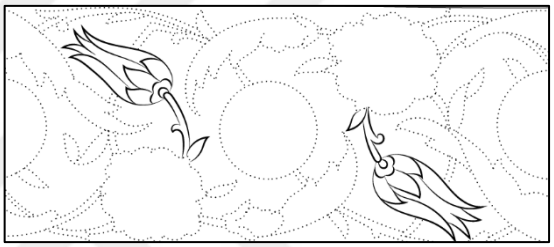

Çizim 3.103: Bordür 3 Vektörel Çizimi

Çizim 3.104: Bordür 3 Vektörel Çizimi

Bordür No: 3

Karo Ölçüsü:12cmx 26cm boyutlarındadır.

Bordür Değerlendirmesi: Kadınlar mahfili tarafında, minareye çıkış kapısının üst kısmında yer alan yüzey, çinilerle kaplanmıştır. Ancak bu yüzeydeki çiniler, kompozisyon açısından genel bir dağınıklık sergilemektedir. Görselde yer alan bordür parçası da bu yüzeyde bulunmakta ve yan yana üç adet şeklinde konumlanmış durumdadır. Caminin diğer çini yüzeylerinde benzer bir kompozisyona rastlanmamış

olması, bu çinilerin camiye ait orijinal parçalar olmadığı yönündeki değerlendirmeleri desteklemektedir.

İncelenen çini parçası, ulama tarzında bir kompozisyona sahiptir ve desende yer alan lalenin çıkış noktası hatai motifi olarak tespit edilmiştir. Zemini kobalt mavi renkte olan bu tasarımda, lale motifi dikkat çekici bir düzenlemeye sahiptir. Lalenin alt kısmında üç, üst kısmında ise dört taç yaprak görünümlüdür. Lale motifinin alt yarısında kırmızı renkle belirginleştirilmiş çizgiler yer alırken, üst yarısında yeşil renkle boyanmış üç yaprak öne çıkmaktadır. Bu bölümde toplam 6 lale motifi bulunmaktadır.

3.1.3.5. Minber Köşkü

Resim 3.100. Minber Köşkü Genel Görüntüsü

Resim 3.101. Minber Köşkü Genel Görüntüsü

3.1.3.5.1. Sağ ve Sol Bordür

Resim 3.102 Sağ ve Sol Bordür

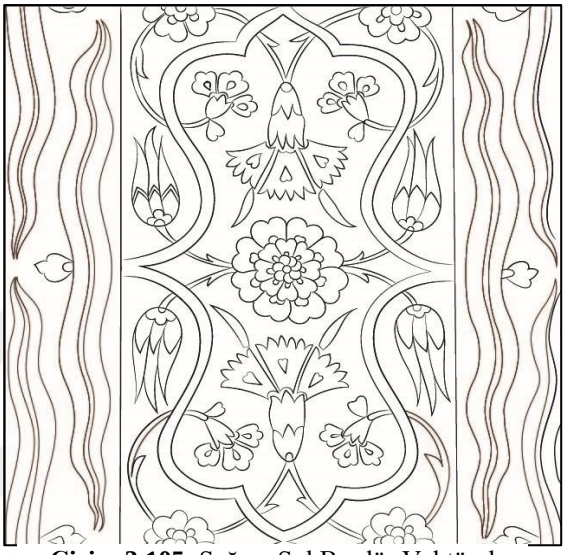

Çizim 3.105: Sağ ve Sol Bordür Vektörel Çizimi

Çizim 3.106: Sağ ve Sol Bordür Vektörel Çizimi

Pano Ölçüsü: 27 x 522 cm boyutlarındadır.

Karo Ölçüsü:27x29 cm. boyutlarındadır.

Bordür Değerlendirme: Bu bölümde bulunan bordürler, caminin diğer alanlarında yer alan bordürlerden farklı bir tasarım anlayışını yansıtmaktadır. Minber köşkünün

sağ ve sol yanlarına yerleştirilmiş olan bordürler, dikey düzlemde 18 tam karo şeklinde sıralanmıştır. Her bir karoda, üç taç yapraklı ve tek dilimli olarak tasarlanmış dört adet lale motifine yer verilmiştir. Lalelerin genellikle kırmızı renkle öne çıkarıldığı görülmekte olup, üç dilimli motifin çanak kısmında turkuaz renk tercih edilmiştir. Kompozisyonun başlangıcı, kırmızı renkli bir şemse formunun içerisinde yer alan penç motifiyle oluşturulmuş ve bu düzenleme aynı zamanda lale motiflerinin başlangıç noktasını belirlemiştir.

3.1.3.5.2. Minber Köşkü Üst Pano

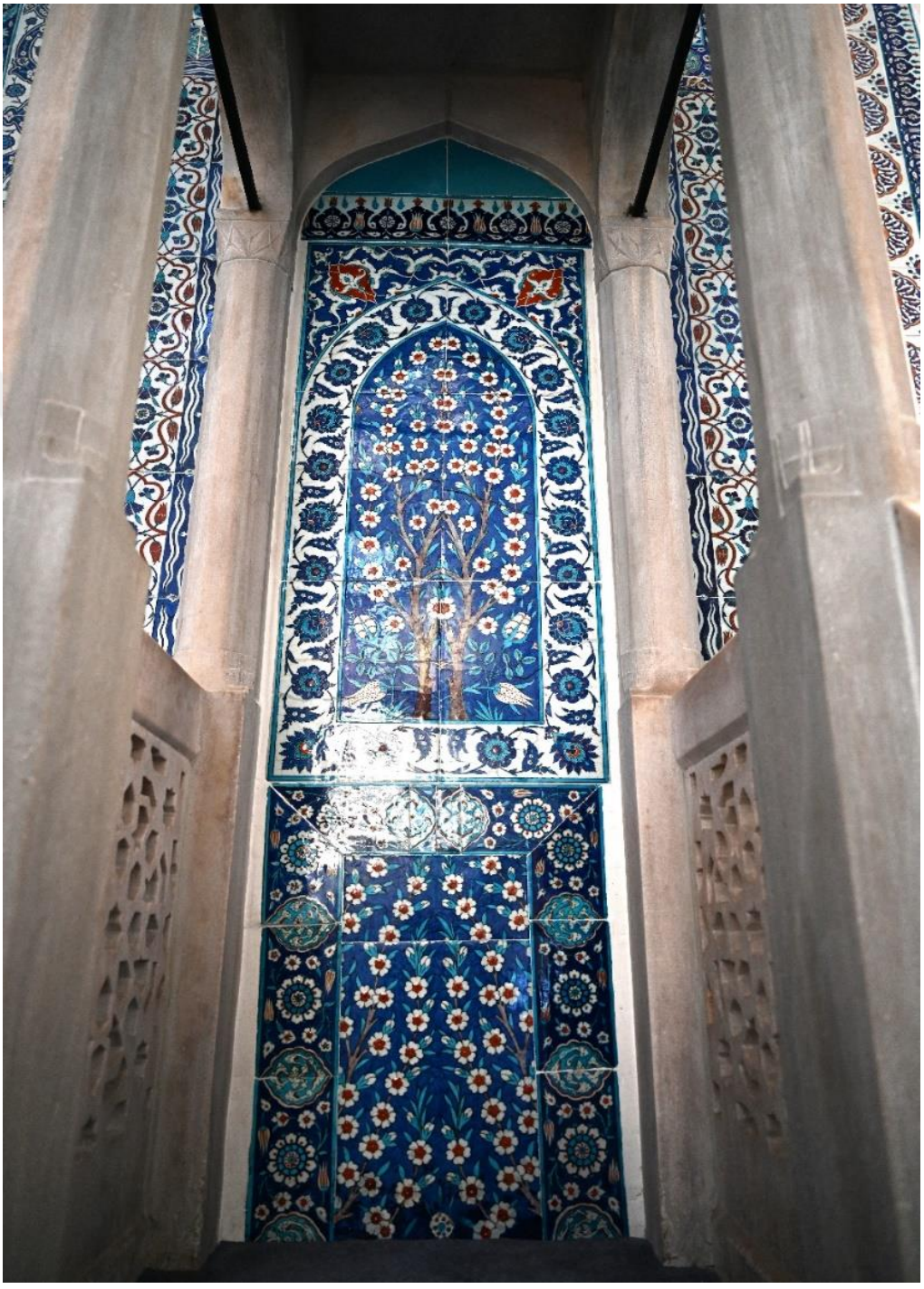

Resim 3.103. Minber Köşkü Üst Pano

Resim 3.104. Minber Köşkü Üst Pano Detay

Çizim 3.107. Minber Köşkü Üst Pano Detay Vektörel Çizimi

Pano Ölçüsü: 94x34 cm boyutlarındadır.

Karo Ölçüsü:31x32 cm. boyutlarındadır.

Pano Değerlendirme: Kompozisyon, ½ simetri prensibine göre tasarlanmıştır. Panonun tepelik kısmında yer alan hurdeli rumi motiflerinin zemini kobalt mavisi ile renklendirilmiş, motiflerin hurde detaylarında ise turkuaz renk kullanılmıştır. Kompozisyonda mangan moru ile boyanmış bir hayat ağacı yer almakta olup, ağacın zemini kobalt mavisi ile renklendirilmiştir. Pençlerin tohum bölümleri kırmızı renkle, yaprak kısımları ise turkuaz renklerle vurgulanmıştır. Sol tarafta bulunan lale motifinde turkuaz renkli çanak ve yapraklar öne çıkarken, lalenin alt kısmında üç bölümlü görünen taç yapraklar üst kısmında beş parçalı bir yapı sergilemekte ve iç kısımları kırmızı noktalarla belirginleştirilmektedir. Sağ tarafta yer alan lale motifi ise soldakinden farklı olarak yalnızca üç taç yaprağıyla tasarlanmıştır. Pano, 94 x 34 cm boyutlarına sahiptir.

3.1.3.5.3. Minber Köşkü Alt Pano

Resim 3.105. Minber Köşkü Alt Pano

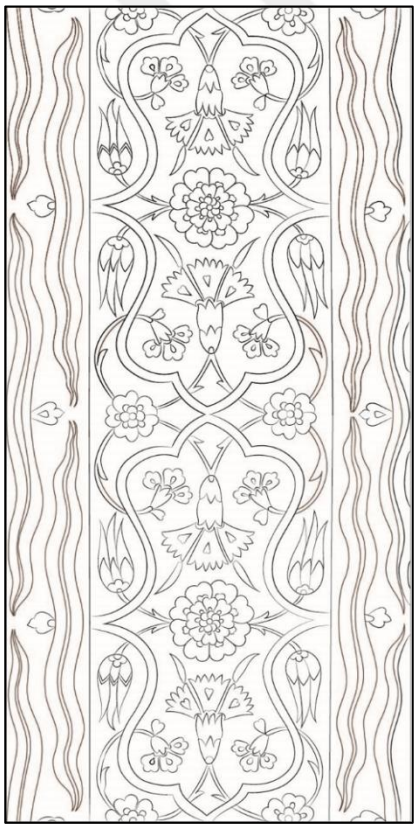

Çizim 3.108: Minber Köşkü Alt Pano Vektörel Çizimi

Resim 3.106. Minber Köşkü Alt Pano

Çizim 3.109. Minber Köşkü Alt Pano Vektörel Çizimi

Pano Ölçüsü: 59x175 cm boyutlarındadır.

Karo Ölçüsü:27x29 cm. boyutlarındadır.

Pano Değerlendirme: Minber köşkü alt panodaki lale motifleri, bordürlü çini karolardan oluşmaktadır. Karolar hem ulama stilinde ilerlemekte hem de kendi içinde kompozisyondadır. Bu bölümdeki karolarda laleler üç parçalı ve kırmızıdır. Ortadaki hatayi motifinden çıkan lalelerin ikisi aşağı ikisi yukarı bakan bir kompozisyon tasarlanmıştır.

3.1.3.6. Mihrap

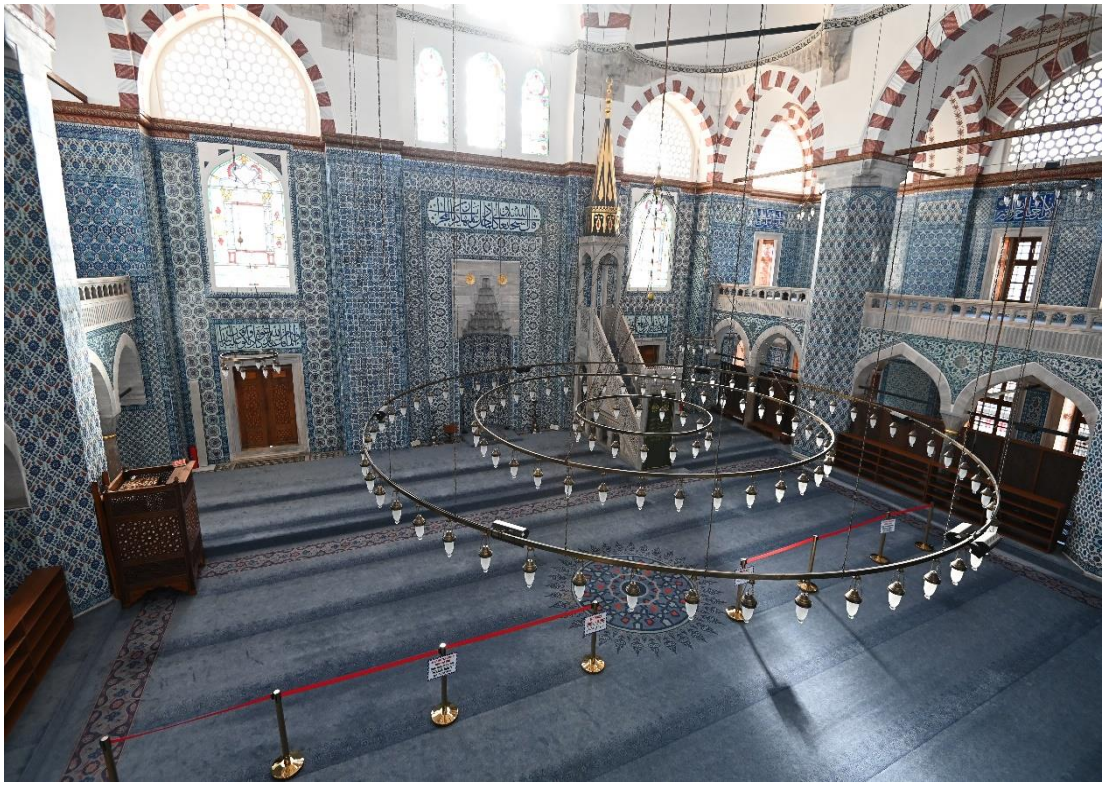

Resim 3.107: Mihrap Genel Görünümü

3.1.3.6.1 Pano

Pano: Mihrap bölümünde lale motifinin yer aldığı pano bulunmaktadır**.**

3.1.3.6.2 Bordür

Bordür Değerlendirme: Mihrabın üst bordür bölümünde lale ve karanfil motifleri birlikte yer almaktadır. Bu bölümdeki lale motifleri için cümle kapısı bordürlerine bakınız.

3.1.3.7. Pandantifler

3.1.3.7.1.Allah ve Ali İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerdeki Lale Motifleri

Resim 3.108: Allah ve Ali İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerin Genel Görünümü

Resim 3.108: Allah ve Ali İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerin Genel Görünümü

Resim 3.109: Pandantiflerdeki Ali Lafzındaki Lale Motifi Detay Görünümü

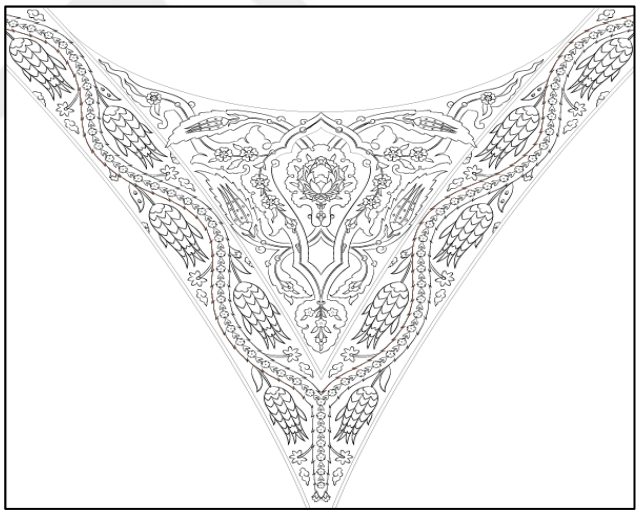

Çizim 3.110. Pandantiflerdeki Ali Lafzındaki Lale Motifi Detay Görünümü Vektörel Çizimi

Resim 3.110. Pandantiflerdeki Allah Lafzındaki Lale Motifi Detay Görünümü

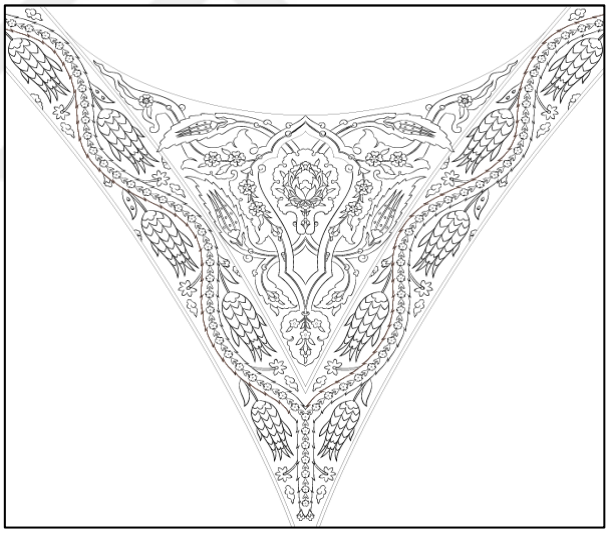

Çizim 3.111. Pandantiflerdeki Allah Lafzındaki Lale Motifi Detay Görünümü Vektörel Çizimi

Pano Ölçüsü: Yaklaşık olarak 5x 2,5 panoda toplam 70 adet karo sayılmıştır. **Pandantif Değerlendirme**: Rüstem Paşa Camii'nin en yüksek bölümlerinden biri, pandantiflerin bulunduğu kısımdır. Bu nedenle, diğer çinilerde olduğu gibi bu alandaki motiflere yakından temas etme imkânı bulunmamaktadır; ancak detaylar yakınlaştırma yöntemiyle görülebilmektedir.

Pandantiflerde, lale motifine üç farklı noktada yer verilmiştir. İlk olarak, tasarımda dalların çıkış noktası olan merkezde yer alan büyük penç motifinden çıkan dalın uçlarındaki yapraklar içinde bir lale motifi konumlandırılmıştır. Bu alandaki bazı lale motifleri beyaz bırakılmış, bazıları ise kırmızı noktalı detaylarla zenginleştirilmiştir. Lalenin taç yaprakları üç parçadan oluşurken, dal ve çanak kısmı turkuaz renkle boyanmıştır.

Lale motifinin ikinci kullanımı, bordür kısmında görülmektedir. Bordürde, kobalt mavi zemin üzerinde S biçimli bir dalın çevresine yerleştirilmiş bir düzen dikkat çekmektedir. Bu dal ve üzerindeki yapraklar turkuaz renkte tasarlanmış olup, lale motifleri beyaz renkle işlenmiştir. Lalenin dört dilimli çanak kısmı ve çevresindeki yapraklarda yine turkuaz renk kullanılmıştır. Kırmızı renk ise, dört dilimli taç yaprakların içindeki beş kademeli kontür detaylarında tercih edilmiştir.

Son olarak, Allah kelimesinin yer aldığı alanda bir lale motifi bulunmaktadır. Bu motifin çanak yaprakları beyaz zemin üzerine kırmızı noktalı olarak tasarlanmıştır. Çanak, yaprak ve dallarında ise yeşil renk kullanılmıştır. Bu bölümde Allah lafzı bölümünde toplam 56 adet lale motifi yer alırken Ali lafzında ise 50 adet lale motifi bulunmaktadır.

3.1.3.7.2. Muhammed ve Ömer İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerdeki Lale Motifleri

Resim 3.111. Muhammed ve Ömer İsimlerinin Bulunduğu Pandantifler

Resim 3.112. Muhammed Lafzının Detayı

Çizim 3.112. Pandantiflerdeki Muhammed ve Ömer Lafzındaki Vektörel Detay Görünüm

Resim 3.113. Muhammed ve Ömer İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerde Lale Motifi Detay Görünüm

Çizim 3.113. Muhammed ve Ömer İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerde Lale Motifi Detay Görünüm Vektörel Çizimi

Resim 3.114. Muhammed ve Ömer İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerde Lale Motifi Detay Görünüm

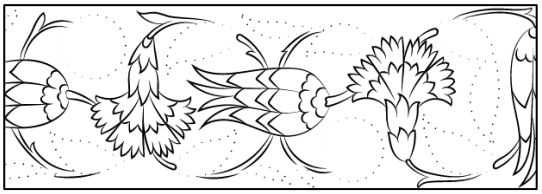

Çizim 3.114. Muhammed ve Ömer İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerde Lale Motifi Detay Görünüm Vektörel Çizimi

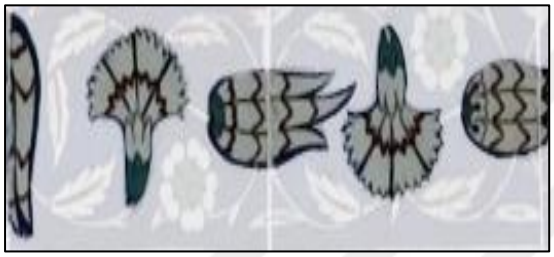

Çizim 3.115. Muhammed ve Ömer İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerde Lale Motifi Detay Görünüm Vektörel Çizimi

Çizim 3.116. Muhammed ve Ömer İsimlerinin Bulunduğu Pandantiflerde Lale Motifi Detay Görünüm Vektörel Çizimi

Pano Ölçüsü: Yaklaşık olarak 5x 2,5 panoda toplam 70 adet karo sayılmıştır. **Pano Değerlendirmesi:** Madalyonun köşelerine yerleştirilen kompozisyonda, zemin rengi kobalt mavisi olarak tercih edilmiştir. Tasarımın başlangıç noktası, merkezde konumlanan karanfil motifi olup, bu kapalı formun içerisinde çarkıfelek düzeninde dört adet penç ve dört adet lale motifi yer almaktadır. Laleler, beyaz renkte tasarlanmış olup, dilim sayıları bakımından bir ve iki dilimli olarak farklılık göstermektedir. Motiflerin çanak kısımlarında ise yeşil renk kullanılmıştır.

Pandantiflerdeki kompozisyonlarda ise simetrik bir düzen göze çarpmaktadır. Bu düzen, tasarımlarda hem estetik bir denge sağlamış hem de genel yapıya uyumlu bir görünüm kazandırmıştır. Bordür bölümünde yer alan lale kompozisyonundaki lalelerin de benzer özelliklere sahip olduğu ve tasarımın bütünlüğünü desteklediği

görülmektedir. Bu bölümdeki Muhammed lafzı bölümünde lale sayısı 52'dir. Ömer lafzı bölümünde ise toplam 52 lale motifi bulunmaktadır. Hasan ve Hüseyin lafızlarında ise lale motifi bulunmamaktadır.

3.2 Karanfil Motifinin Rüstem Paşa Camii'nde Bulunduğu Yerler

3.2.1. Son Cemaat Yeri

3.2.1.1. Bordür

Resim 3.115: Son Cemaat Yeri Bordürlerde Karanfil Motifi

Çizim 3.117: Son Cemaat Yeri Bordürlerde Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi

Çizim 3.118: Son Cemaat Yeri Bordürlerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Bordür No: 1

Bordür Ölçüsü: 33 x 16 cm., boyutundadır.

Bordür Değerlendirme: Bordür üzerinde yer alan kompozisyonda, karanfil ve lale motifleri bir arada kullanılmış olup, sıralı bir düzen oluşturulmuştur. Desen incelendiğinde, dilimli tepeliklerle tasarlanmış iki farklı motif ön plana çıkmaktadır. Kobalt mavisi zemin üzerinde yan yana dizilen tepelikler, sap ve yapraklarla birbirine bağlanmıştır. İlk tepelik motifi, üst noktasında üç taç yapraklı kırmızı bir lale ve içerisinde beyaz bir karanfil motifi barındırmaktadır. Karanfil motifi altı taç yapraktan oluşmaktadır. Taç yaprakların içi ise damla formunda kırmızı renkle boyanmıştır.

Motifin üst kısmında ise turkuaz renkte bir yaprak dikkat çekmektedir. Bu bölümlerde toplam 1749 karanfil motifi bulunmaktadır.

Karanfil motiflerinin yer aldığı bu bordürler caminin birçok yerinde yer almaktadır. Aşağıda bu bordürlerin yer aldığı bolümler sıralanmaktadır:

- Sol Cephe Pano Bordürler
- Cümle Kapısı Üzeri Taç (Saçaklık) Bordür
- Kapının Sağ ve Sol Cephesi Bordürleri
- Sağ Balkon Altı Bordürler
- Sağ Balkon Üstü
- Sol Balkon Altı
- Sol Balkon Üstü
- Sol Cephe Alt Kat
- Sol Cephe Üst Kat Bordürlerin Bir Bölümü
- Kadınlar Mahfili Alt Katı
- Kadınlar Mahfili Üst Katı
- Minber Köşkü Üst Bordür

3.2.1.2. Sol Cephe

3.2.1.2.1. Pano

Resim 3.116. Sol Cephe Panoda Karanfil Motifi

Çizim 3.119: Sol Cephe Panoda Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi

Pano No :1

Pano Ölçüsü: 276 x148 cm. Boyutlarındadır.

Karo sayısı: 45 adet karo

Karo Boyutları: 16-29-30 cm arasında değişmektedir.

Pano Değerlendirme: Son cemaat alanının sol cephesindeki duvara yerleştirilen pano, oldukça detaylı bir kompozisyon sergilemektedir (bkz. Sol Cephe Pano – Lale Motifi). Tasarımda farklı çiçek motifleri ön plana çıkmaktadır. Karanfil motiflerinin, genellikle asimetrik bir düzenle yerleştirildiği görülmektedir. "Cennet Bahçesi" olarak adlandırılan bu panoda, karanfillerin yanı sıra yapraklar ve çeşitli motifler dengeli bir şekilde dağıtılmıştır. Kırmızı bir mihrap nişi içinde konumlanan bu tasarımda, lale, karanfil, gonca, yıldız çiçeği ve sümbül motifleri uyum içinde bir araya gelerek adeta bir ritim oluşturmaktadır. Kırmızı rengin kullanımındaki özen, kabarıklık ve uygulama açısından dikkat çekici bir örnek olarak değerlendirilmektedir. Panoda, dört tanesi sağ alt kısımda, biri sol üst köşede olmak üzere toplam beş karanfil motifi yer almaktadır. Motiflerin ayrıntılı analizi ise ilerleyen karo bölümlerinde ele alınacaktır.

3.2.1.2.2. Karo

Çizim 3.120. Sol Cephe Karoda Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi

Çizim 3.121. Sol Cephe Karoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Karo No: 1

Karo Boyutları: 26 x 30 cm, 29 x 30 cm boyutundadır.

Karo Değerlendirme: Panodaki karanfil motifleri, sağ alt ve sol üst köşelere yerleştirilmiştir. Motifler, kobalt mavisi bir zemin üzerine işlenmiştir. Karanfillerin merkezi, lalenin arkasında bulunan bir dalın üzerinde yer almaktadır. Sola doğru uzanan dalda, iki karanfil motifi bulunmakta olup, bu karanfillerin formu diğerlerinden farklıdır. Renk olarak, dal, çanak ve yapraklarda turkuaz tonları öne çıkmaktadır. Sağ tarafa kıvrılan dal ve yapraklar da turkuaz renkleriyle boyanmıştır. Afyon çiçeğinin yakınında yer alan bir karanfil, taç yapraklarında beş parça, tek kademeli ve kırmızı ile siyah renkte çift kontürle işlenmiştir. Taç yapraklarının içinde kırmızı noktalar dikkat çekmektedir. Motifin üst kısmında ince turkuazla renklendirilmiş bir yaprak yer almaktadır. Aynı dal üzerinde bulunan diğer karanfilin ise üç dilimli bir çanak kısmı vardır. Bu çanak kısmı, turkuaz tonlarıyla işlenmiştir. Çanak kısımlarının arasında, üç adet kırmızı renkle belirginleştirilen yarım penç formunda çiçekler bulunmaktadır. Motifin üst kısmında bir gonca yer almakta ve sağ tarafından turkuaz renkli bir yaprak uzanmaktadır.

Sol üst köşedeki düğümden çıkan dal, ikiye ayrılmakta. Tek bir dal üzerinde yer alan karanfilin dal ve yapraklarının renkleri turkuazdır. Motif, yedi taç yapraktan oluşmakta ve çanak kısmı iki dilimden meydana gelmektedir. Taç yaprakları ve çanak kısmı, kırmızı ve siyah renklerle kontürlenmiş olup, iç kısımlarında kırmızı noktalar yer almaktadır. Tasarım, karanfil motifinin üst kısmında kıvrımlı ve sade görünümlü turkuaz yapraklarla tamamlanmaktadır.

3.2.2. Cümle Kapısı Üstü Pano (Saçak)

Resim 3.117. Cümle Kapısı Üstü Pano

Resim-3.118. Cümle Üstü Pano (Saçak) Karanfil Motifi

Pano Değerlendirme: Cümle Kapısı Üstü Pano (Saçak)

3.2.2.1. Kapının Sağ ve Sol Cephesi

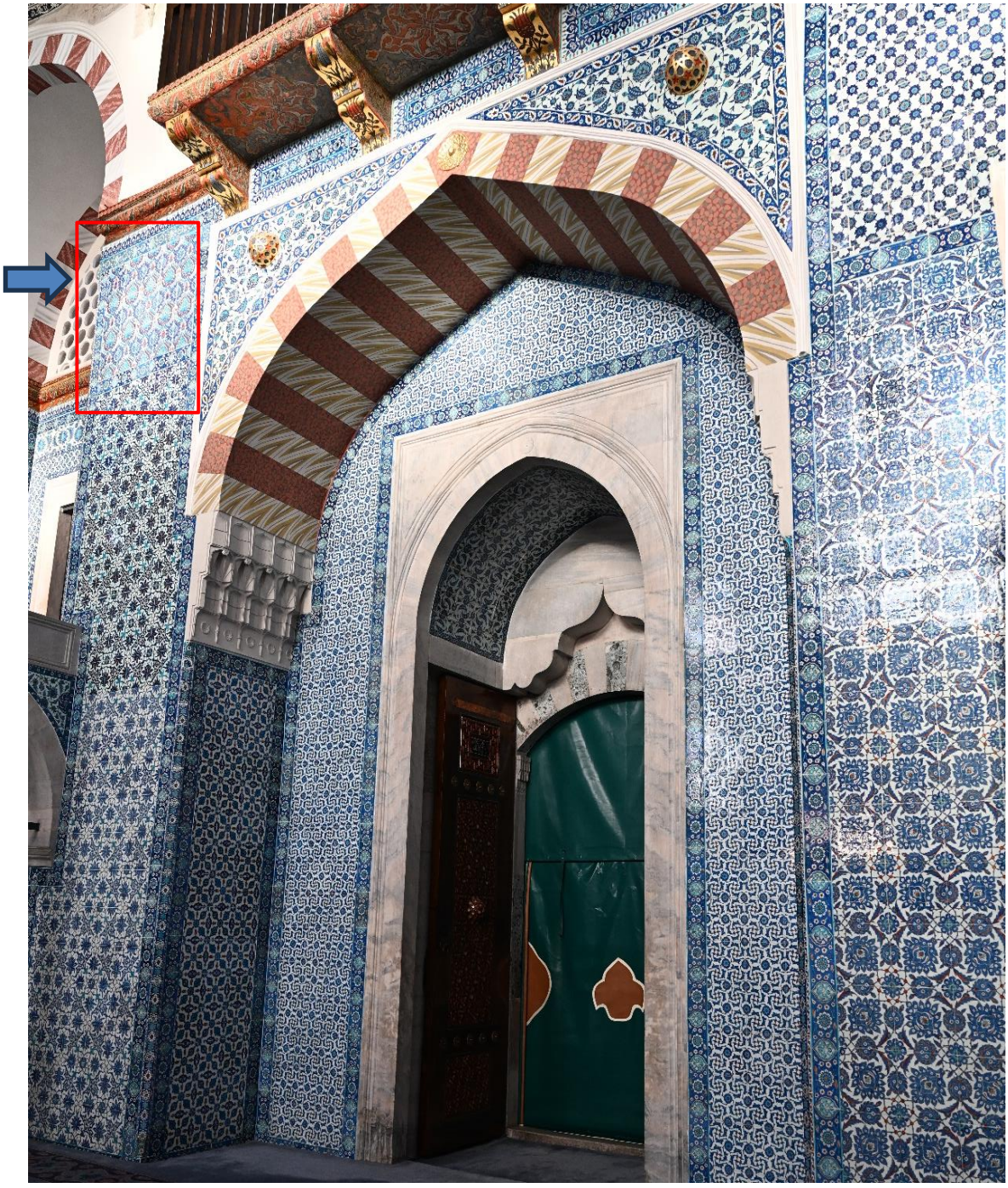

Resim 3.119. Kapı Sağ Cephesi Genel Görünüm

3.2.2.1.1. Pano

Resim 3.120 Kapı Sağ Cephesi ve Panodaki Karanfil Motifi

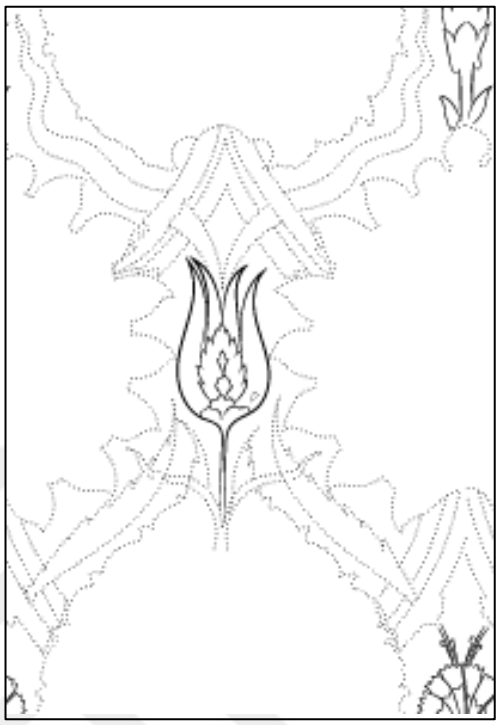

Çizim 3.122. Kapı Sağ Cephesi ve Panodaki Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.123. Kapı Sağ Cephesi ve Panodaki Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Pano no:1

Karo Ölçüsü:24 x 35 cm boyutlarında.

Pano Ölçüsü:120 x 105 cm. boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Pano, kapının sağ cephesinde bulunmaktadır. Sol cephesindeki panolarda ise karanfil motifine yer verilmediği görülmektedir. Bu bölümde detaylı olarak incelenen bu motif, yatayda beş ve dikeyde üç sıra halinde düzenlenmiştir. Kompozisyon, kaydırma-ulama yöntemi kullanılarak ve yanlardan simetrik bir düzen temel alınarak tasarlanmıştır.

Panoda yer alan karanfil motifinin analizi, bu motifin birleşim eksenine denk gelecek şekilde konumlandırıldığını ortaya koymaktadır. Beyaz zemin üzerinde tasarlanan karanfil motifinin çanak bölümleri, kobalt ve turkuaz renklerin kullanımıyla iki kademeli bir yapıda tasarlanmış olup, genel form üç dilimden oluşmaktadır. Motifin beş parçalı kırmızı taç yaprakları ise iki katmanlı bir düzenleme sergilemektedir. Sağ taraftaki balkonda yüzey çinisindeki karanfil toplam 42 adet karanfil, sağ taraftaki balkonda mihrap yanındaki yüzeyde 22 adet karanfil, sol taraftaki balkonda mihrap yanındaki yüzeyde karanfil 24 karanfil.ve cümle kapısı sağ üstte 15 karanfil bulunmaktadır.

3.2.3. Cami İçi Sağ Cephe

3.2.3.1. Fil Payeler

3.2.3.1.1. Üst Kat Fil Paye

3.2.3.1.1.1 Pano 1

Resim 3.121. Üst Kat Fil Paye Panoda Karanfil Motifi

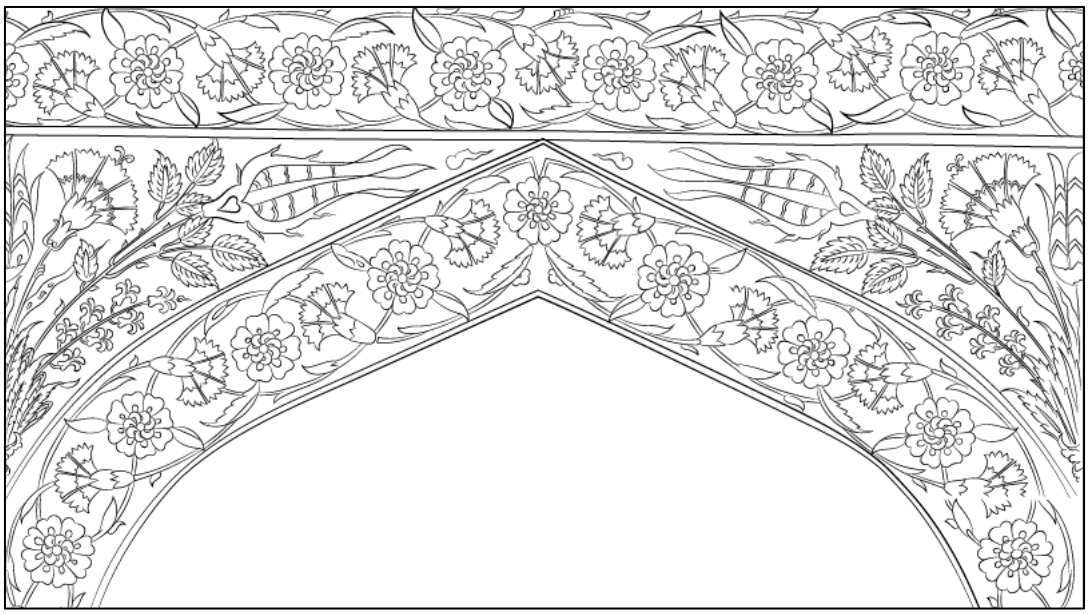

Çizim 3.124. Üst Kat Fil Paye Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.125: Üst Kat Fil Paye Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Pano No: 1

Pano Ölçüsü: 22 x 29 cm boyutundadır.

Pano değerlendirmesi: Lale motiflerinin incelendiği bölümde, fil payelerin boydan resimleri daha önce yer aldığından, bu kısımda tekrar edilmemiştir. Bu bölümde yalnızca fil payelerde bulunan karanfil motifleri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Pano değerlendirmesi için Pano 1 bölümüne başvurulması önerilmektedir.

Tasarım, sekizgen fil payenin sekiz yüzeyinde uygulanmış olup, her yüzeyde benzer kompozisyon ve renk düzenlemeleriyle tekrarlanmıştır. Köşe bölümündeki desen, kırmızı renkli bir tepelikle başlamış ve turkuaz renkli dallar ile yapraklarla devam etmiştir. Her dalın üzerinde bir çiçek motifi yer almakta olup, karanfil motifi tek bir dal üzerine konumlandırılmıştır. Karanfil motifinin çanağı iki kademeli olarak tasarlanmış ve turkuaz renkle renklendirilmiştir. Üst çanak kısmında kırmızı bir damla formu yer almakta; beş çanak yaprak ise tek kademeli, kırmızı renkli ve içlerinde beyaz

noktalarla süslenmiş şekilde işlenmiştir. Motifin tasarımı, orta taç yapraktan çıkan ve turkuaz renkte iki yaprak formunu andıran detaylarla son bulmaktadır.

Panodaki bordür üzerinde, kırmızı kontürle belirginleştirilmiş karanfil motifi ise kobalt mavi zemin üzerinde düzenlenmiştir. Bu motifin çanak kısmı kırmızı renkte ve iki parçadan oluşmaktadır. Taç yaprakları genellikle dört parçalı olup iki kademeli bir şekilde tasarlanmıştır. İlk kademe kırmızı, ikinci kademe ise beyaz renkle işlenmiştir. Tasarımda kullanılan dallar beyaz bırakılarak zemin ile uyumlu bir estetik bütünlük sağlanmıştır. Ayrıca, fil payenin köşebent kısmındaki bordürlerde bulunan karanfil motifi de benzer bir tasarım anlayışını yansıtmaktadır.

3.2.3.1.1.1.2 Pano 2

Resim 3.122. Üst Kat Fil Paye Panoda Karanfil Motifi

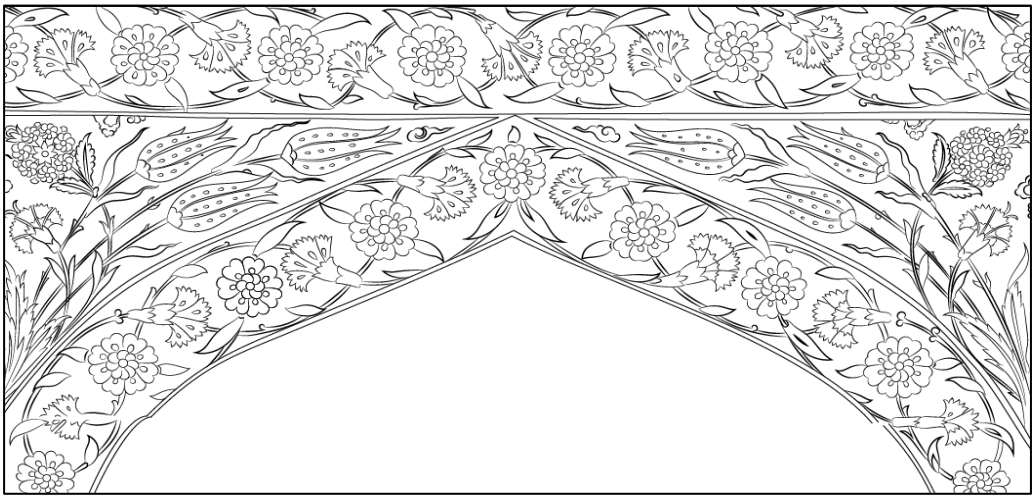

Çizim 3.126. Üst Kat Fil Paye Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.127. Üst Kat Fil Paye Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Pano No: 2
Pano Ölçüsü: 22 x 29 cm boyutundadır.
Pano değerlendirmesi: Fil payenin köşebent kısmında yer alan karanfil motifi, simetrik bir kompozisyon içerisinde tasarlanmıştır. Motifin beş taç yaprağı, iki kademeli bir yapıya sahip olup kırmızı renkte işlenmiştir. Çanak kısmı, sağdaki motifte iki kademeli olarak tasarlanmış ve yeşil ile kırmızı renklerle boyanmıştır. Sol taraftaki karanfil ise tek kademeli bir yapıya sahip olup, yeşil renkte tasarlanmıştır. Motifin bulunduğu dal ve yapraklarda da yeşil kullanılmıştır. Karanfil motifi, kırmızı renkle vurgulanan iki küçük yaprak detayıyla tamamlanmaktadır.

Bordür kısmındaki karanfil motifleri, kobalt mavi zemin üzerine beyaz renkle tasarlanmıştır. Bu motiflerin çanak kısımlarında tek ve iki kademeli formlar arasında belirgin bir fark görülmektedir. Çanakların renklendirilmesinde beyaz, çok az çanakta yeşil ve turkuaz renk tonları kullanılarak görsel çeşitlilik sağlanmıştır.

3.2.3.1.1.1.3 Pano 3

Resim 3.124. Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi

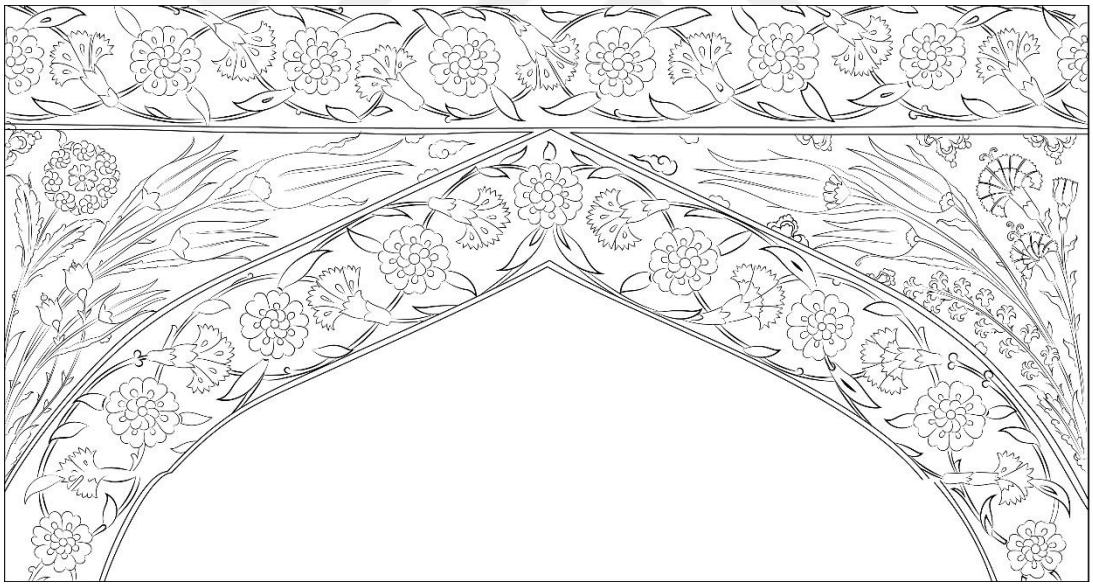

Çizim 3.128. Üst Kat Fil Paye Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.129. Üst Kat Fil Paye Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Pano No: 3

Pano Ölçüsü: 22 x 29 cm boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Tasarımın sağ kısmında, karanfil motiflerinin yer aldığı bir dal, sağa ve sola doğru iki ayrı dal çıkışı yapacak şekilde kurgulanmıştır. Sağdaki dalda, tomurcuk halinde bir karanfil yer almakta olup, taç yaprakları kırmızı renkte tasarlanmıştır. Sol dalda ise, sekiz taç yaprağından oluşan ve iki kademeli bir yapıdan meydana gelen bir karanfil motifine yer verilmiştir; bu motif de kırmızı renk kullanılmıştır. Motif, turkuaz renkli küçük bir yaprakla tamamlanmaktadır. Ortada bulunan dal üzerinde yer alan son karanfil, iki dilimli olup kırmızı renkte tasarlanmış ve taç yaprakları dokuz parçadan oluşmaktadır. Motifin üzerindeki dal ve yapraklar turkuaz rengiyle boyanmıştır. Son karanfilin çanak kısmı iki kademeli olup, diğer karanfillerin çanak kısmı tek kademeli ve tüm çanaklar turkuaz renkle tasarlanmıştır.

3.2.3.2. Pandantifler

3.2.3.2.1. Pano 1

Resim 3.125. Pandantifler

Pano Ölçüsü: Yaklaşık olarak 5x 2,5 panoda toplam 70 adet karo sayılmıştır
Pano Değerlendirme: Pandantiflerdeki karanfil motifleri bu bölümdeki bordürlerde lafzın sağ tarafındaki pano içlerinde yer almaktadır. Orta bölüme kompozisyonun ana öğesi olarak beyaz renkte çizilen karanfil motifleri yuvarlak şekilde çizilmiştir.

3.2.3.2.2. Bordür

Resim-3.126. Pandantif Bordürlerinde Karanfil Motifi

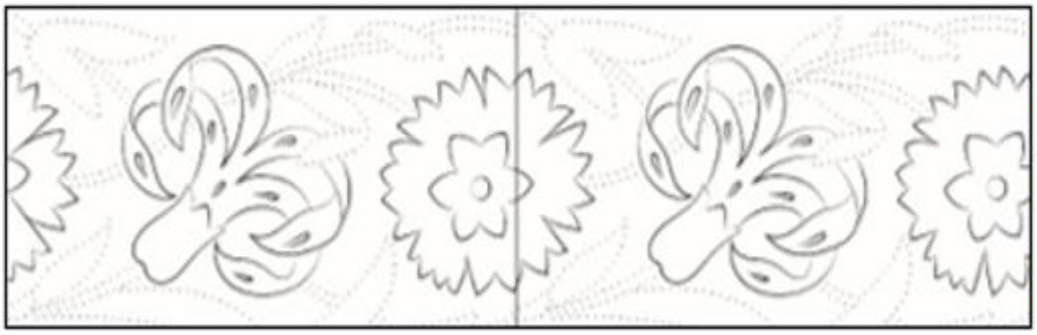

Çizim 3.130. Pandantif Bordürlerinde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.131. Pandantif Bordürlerinde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Bordür Ölçüsü: Ulaşılmayan yükseklik nedeniyle ölçülememiştir**. Bordür Değerlendirme:** Bordürdeki karanfil motifi tüm pandantifi ulama yöntemiyle devam etmektedir. Karanfil motifi karonun ortasında bölünmüş olarak yer aldığı gibi karonun ortasında da bulunmaktadır. Beyaz rengin halim olduğu karanfilin çevresinde

de dallar bulunmaktadır. Ortasında kırmızı bir bölümle çizilen karanfil motifinin kenarlarında da çentikler yer almaktadır.

3.2.3.2.3. Pano 2

Resim-3.127. Pandantif Panoda Karanfil Motifi

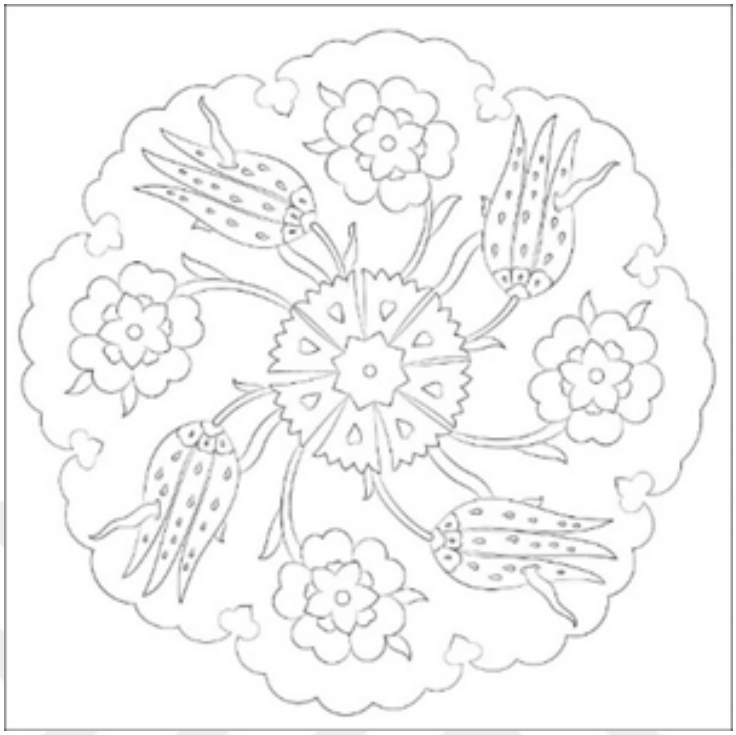

Çizim-3.132 Pandantif Panoda Karanfil Motifi ve Vektörel Çizimi

Çizim-3.133. Pandantif Panoda Karanfil Motifi ve Vektörel Çizimi

Bordür Ölçüsü: Ulaşılmayan yükseklik nedeniyle ölçülememiştir**.**

Pano Değerlendirme: Pandantif panodaki karanfil motifi kompozisyonun merkezinde yer almaktadır. Çevresinde lale motifleriyle tamamlanan karanfilin her dilimin kırmızı noktalar bulunmaktadır. Karanfilin ortası kırmızı yaprakları beyazdır. 8 yapraktan oluşan karanfil çevresindeki lale motifleri karanfilin etrafında dönüyor gibi bir kompozisyon tasarlanmıştır.

3.2.3.2.4. Bordür

Resim-3.128. Pandantif Bordürlerde Karanfil Motifi

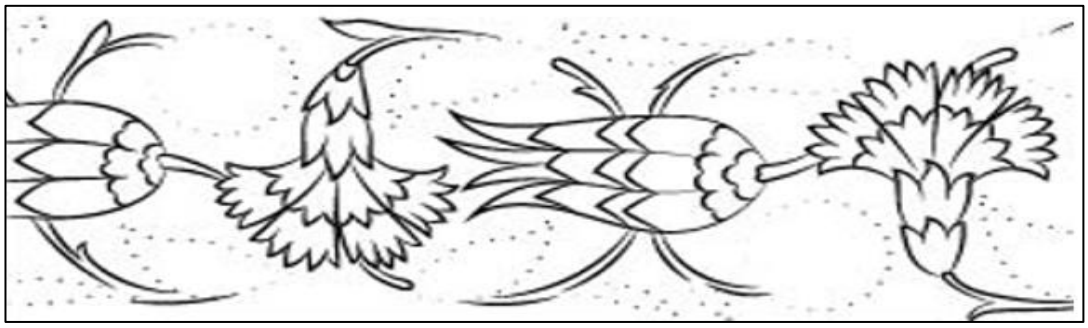

Çizim-3.134. Pandantif Bordürlerde Karanfil Motifi ve Vektörel Çizimi

Çizim-3.135. Pandantif Bordürlerde Karanfil Motifi ve Vektörel Çizimi

Bordür Ölçüsü: Ulaşılmayan yükseklik nedeniyle ölçülememiştir**.** **Bordür Değerlendirme:** Caminin sadece iki bölümünde yer alan bu bordürlerde karanfil motifinde beyaz renk hakimdir. Karanfil motifi karolar arasında devam eden bir kompozisyonun parçasıdır. Karoda da görüldüğü üzere karanfilin birisi aşağı doğru bakarken diğer yukarı doğru bakmaktadır. Dört parçalı olarak çizilen karanfil motifinin her parçası da kendi için kısa çentiklidir. Yaprakların orta bölgesinde ise kırmızı bir şerit bulunmaktadır.

3.2.3.3 Cami İçi Sol Cephe

3.2.3.3.1. Fil Payeler

3.2.3.3.1.1. Üst Kat Fil Payeler

Resim-3.138. Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi

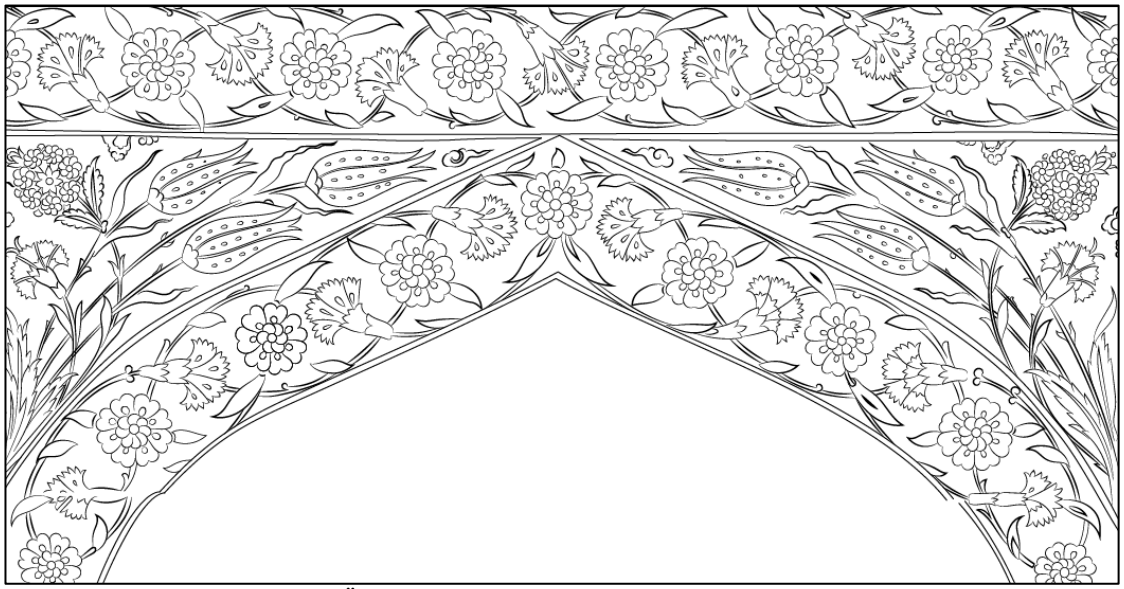

Çizim-3.136. Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Çizim-3.137. Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi Renkli Vektörel Çizimi

Resim-3.130. Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi

Çizim-3.138. Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Çizim-3.139. Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Resim-3.140. Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi

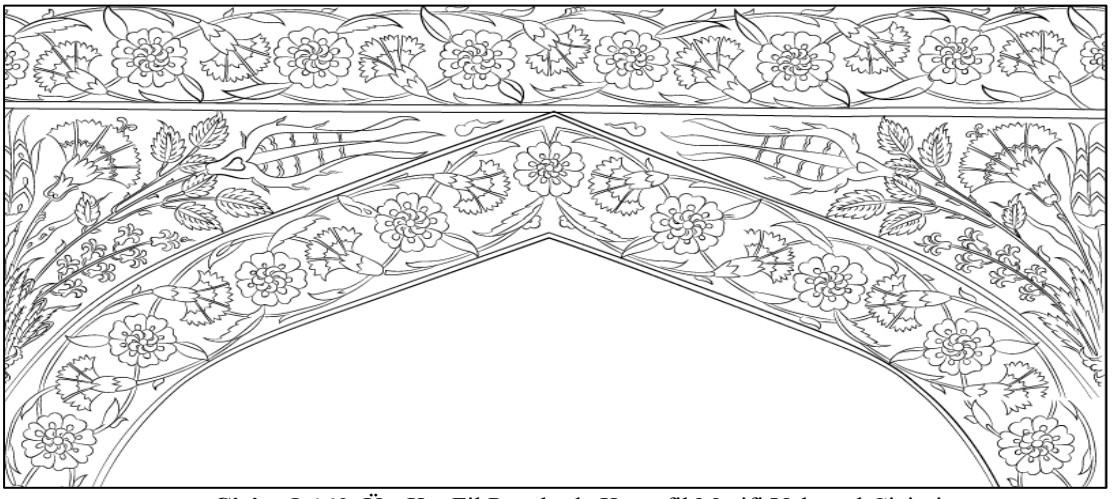

Çizim-3.140. Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

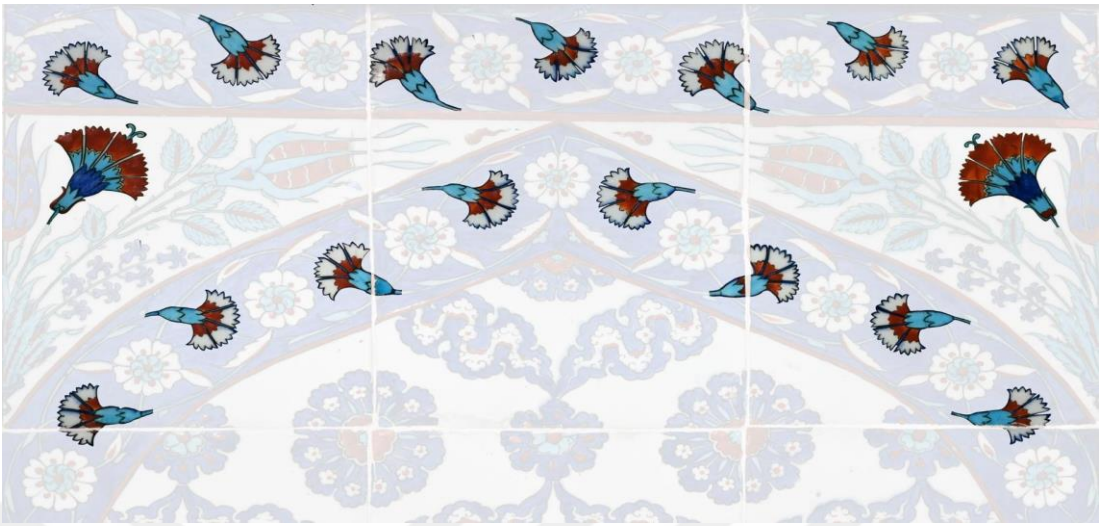

Çizim-3.141. Üst Kat Fil Payelerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Pano Ölçüsü: 22 x 29 cm boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Fil payelerin genel tasarımı ve üzerindeki lale motifleri, önceki bölümlerde ayrıntılı olarak incelendiği için, bu bölümde yalnızca fil payelerde yer alan karanfil motifleri ele alınmıştır. Karanfil motifleri, köşebentlerin kenar bölgelerinde de görülmektedir. Payelerdeki karanfil motifleri, tasarımsal açıdan birbirinden farklılık göstermektedir. Genel olarak motifler, beyaz bir zemin üzerinde kırmızı renkte tasarlanmıştır. Çanak bölümleri iki kademeli ve üç dilimlidir. Taç yapraklar ise kırmızı ve beyaz renklerde olup genellikle beş ila dokuz parçadan ve iki kademeden oluşmaktadır. Bazı karanfil motiflerinde, taç yaprakların içerisinde kırmızı damla formları dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, beyaz damlalı karanfil motifleri ile tomurcuk şeklindeki karanfil motiflerine de tasarımda yer verilmiştir. Belirtilen karanfil motiflerinin tasarımsal özellikleri ve değerlendirmeleri, caminin sağ cephesindeki fil payeleri bölümünün üst kat fil payeleri kısmında ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.

3.2.3.3.2. Sol Cephe Alt Kat

3.2.3.3.2.1 Bordür

3.2.3.2.2.1.1. Bordür 2

Resim 3.141. Sol Cephe Alt Kat Bordürlerde Karanfil Motifi

Çizim 3.142. Sol Cephe Alt Kat Bordürlerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.143. Sol Cephe Alt Kat Bordürlerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Karo Ölçüsü: 31 x 31 cm Boyutundadır.

Bordür Değerlendirme: Söz konusu bordürde yer alan karanfil motiflerinin çanak kısımları genellikle iki kademeli ve üç dilimden oluşmaktadır. Taç yapraklar,

ortalarında kırmızı damla formlarıyla dikkat çekmekte olup dört parçalı bir yapı sergilemektedir. Mavi zemin üzerinde tasarlanan bu karanfil motiflerine, kompozisyonda lale motifleri eşlik etmektedir. Rüstem Paşa Camii'nde sıklıkla karşılaşılan bu karanfil motiflerinde, çanak kısımları kırmızı ve turkuaz renklerle renklendirilmiştir. Ayrıca karanfilin dal ve yaprak kısımları da turkuaz renkte boyanmıştır. Bu bölümde toplam 36 adet yarım karanfil motifi bulunmaktadır.

3.2.3.3.5. Sol Cephe Üst Kat

3.2.3.3.5.1. Pano

3.2.3.3.5.1.1. Pano 1

Resim 3.142. Sol Cephe Alt Kat Panoda
Karanfil Motifi

Resim 3.143. Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi

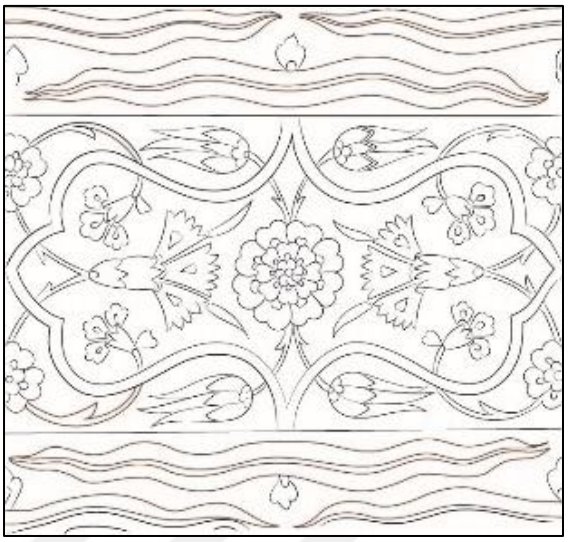

Çizim 3.144. Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.145. Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Pano: 1

Pano Ölçüsü:27 x189 cm dikine 7 parça.

Karo Ölçüsü:27 x 29 cm boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Ulama desenine dayalı olarak tasarlanan bordür, cami içerisindeki diğer bordürlerden farklı bir düzenlemeye sahiptir ve caminin farklı alanlarında da görülmektedir. Şemse formunun iki köşesinde yer alan penç

motiflerinden çıkan iki dal, şemsenin içine doğru yönlenmiştir. Bu dallardan biri, karanfil motifi ile sonlanmaktadır. Kobalt mavisi ile renklendirilen ve içerisinde kırmızı damla formu bulunan üç taç yapraklı karanfilin çanak kısmı iki kademeli olup turkuaz renkte boyanmıştır. Çanak kısmındaki tomurcuk kırmızı olarak tasarlanmıştır. Motifin en üst kısmında ise yeşil renkte iki yaprak yer almaktadır. bu bölümde toplam 111 adet karanfil motifi bulunmaktadır.

3.2.3.3.5.1.2 Pano 2

Resim 3.144. Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi

Resim 3.145. Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi

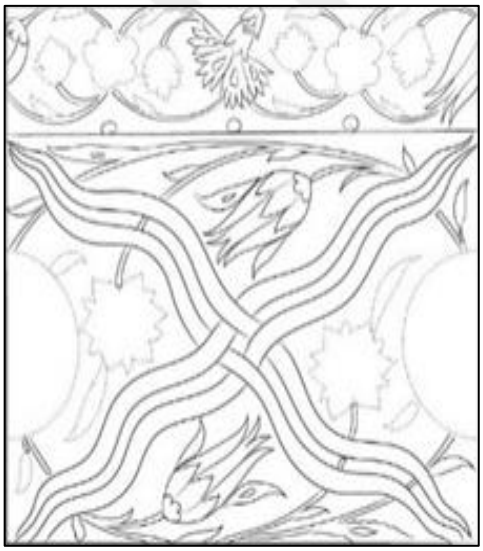

Çizim 3.146. Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.147. Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Pano: 2

Pano Ölçüsü:48 x 208 cm. Boyutlarındadır. Dikey 8, yatay 2 parça.

Karo Ölçüsü: 24 x 26 cm. Boyutlarındadır.

Pano Değerlendirme: Panonun tasarımı, pano, bordür ve ulama desen düzenlemelerini içerecek şekilde oluşturulmuştur. Bu panodaki karo, iki ayrı kompozisyondan meydana gelmektedir. Merkezde yer alan kompozisyonda bulut motifleri iç içe geçmiş bir düzenleme ile tasarlanmıştır. Kompozisyonun üst ve alt kısımlarında ise yıldız çiçeği ve lale motiflerine yer verilmiştir. Kompozisyon, bordür kısmında karanfil motifleri ile çevrelenmiştir. Karanfil motifleri dört parçalı bir yapı sergilemekte olup, iç kısımlarında kırmızı renkle boyanmış damla formları bulunmaktadır. Karanfil motifinin çanak kısmı genellikle iki kademeli olarak tasarlanmış olup, renklerinde çeşitlilik gözlemlenmiştir. Bazı çanak kısımları tamamen turkuaz renkle boyanmışken, aynı dal üzerinde yer alan başka bir karanfil motifinin çanak kısmında bir dilimin beyaz, diğer dilimin ise turkuaz renkte olduğu görülmüştür. bu bölümde 16 adet karanfil motifi bulunmaktadır.

3.2.3.3.5.1.3 Pano 3

Resim 3.146. Sol Cephe Üst Kat Panoda
Karanfil Motifi

Resim 3.147. Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi

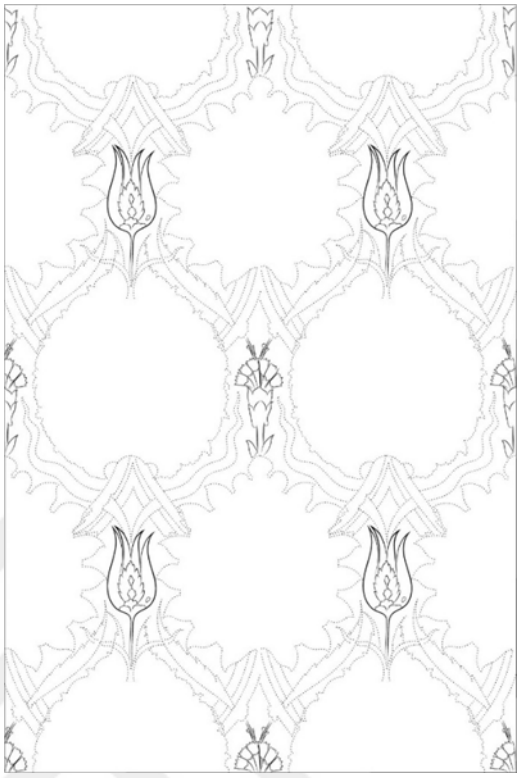

Çizim 3.148. Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.149. Sol Cephe Üst Kat Panoda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Pano Değerlendirme: Panodaki karanfil motifleri için kapının Sağ Cephesinde yer alan bölüme bakınız. Bu bölümde sağ taraftaki balkonda yüzey çinisindeki 42 karanfil, sağ taraftaki balkonda mihrap yanındaki yüzeyde 22 adet karanfil, sol taraftaki balkonda mihrap yanındaki yüzeyde 24 karanfil, cümle kapısı sağ üstte ise 15 karanfil bulunmaktadır.

3.2.3.3.3.2 Bordür

3.2.3.3.3.2.1 Bordür 1

Resim 3.148. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Karanfil Motifi

Resim 3.149. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Karanfil Motifi

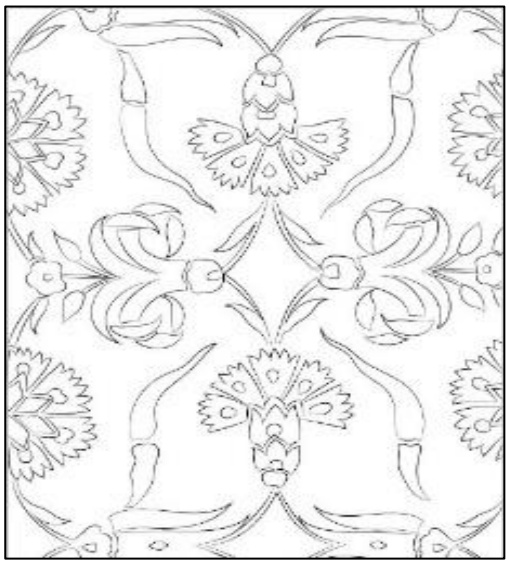

Çizim 3.150. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.151. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Pano Ölçüsü: 16 x 199,5 cm. Boyutlarındadır. Dikey 9 tam, 1 yarım.

Karo Ölçüsü: 16 x 21 cm boyutundadır.

Bordür Değerlendirme: : Caminin iç kısmında, sol üst katta bulunan desen, ulama kompozisyonu esas alınarak tasarlanmış ve ¼ ulama düzeninde oluşturulmuştur. Tasarımın merkezinde zambak ve karanfil motifleri yer alırken, simetri eksenlerinde lale motifleri ve merkezî karanfil desenleri dikkat çekmektedir. Karanfil motiflerinin üç kademeli çanak kısımlarından ikisi turkuaz, biri ise kırmızı renkte tasarlanmıştır. Turkuaz renkle boyanan çanak kısımlarında kırmızı formlar öne çıkarken, beş parçalı taç yapraklar açık kobalt tonlarında renklendirilmiş ve bu yaprakların içerisinde kırmızı formlar kullanılmıştır.

Kompozisyonun kenar kısımlarında yer alan merkezî karanfil motifinin yalnızca yarısı görünmektedir. Bu motifte, dört taç yaprak iki kademeli bir düzenle tasarlanmıştır. Taç yaprakların üst kısmı açık mavi, alt kısmı ise kırmızı renklidir. Ayrıca, yaprakların iç kısımlarında kırmızı renkli detaylar yer almaktadır. Bu bölümde toplam merkezi karanfil sayısı 152'dir. Ayrıca bu bölümde 76 adet de yarım karanfil bulunmaktadır.

3.2.3.4. Kadınlar Mahfili

3.2.3.4.2. Kadınlar Mahfili Üst Katı

3.2.3.4.2.1. Pano

Resim 3.150. Kadınlar Mahfili Üst Katı Panolarda Karanfil Motifi

Resim 3.151. Kadınlar Mahfili Üst Katı Panolarda Karanfil Motifi

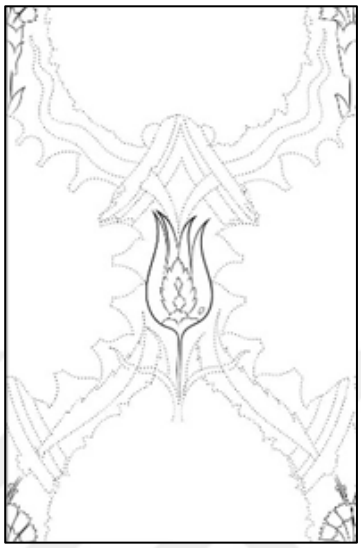

Çizim 3.152. Kadınlar Mahfili Üst Katı Panolarda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.153. Kadınlar Mahfili Üst Katı Panolarda Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Pano Değerlendirme: Panodaki karanfil motifleri için kapının Sağ Cephesinde yer alan bölüme bakınız.

3.2.3.5. Minber Köşkü

3.2.3.5.1. Sağ ve Sol Bordür

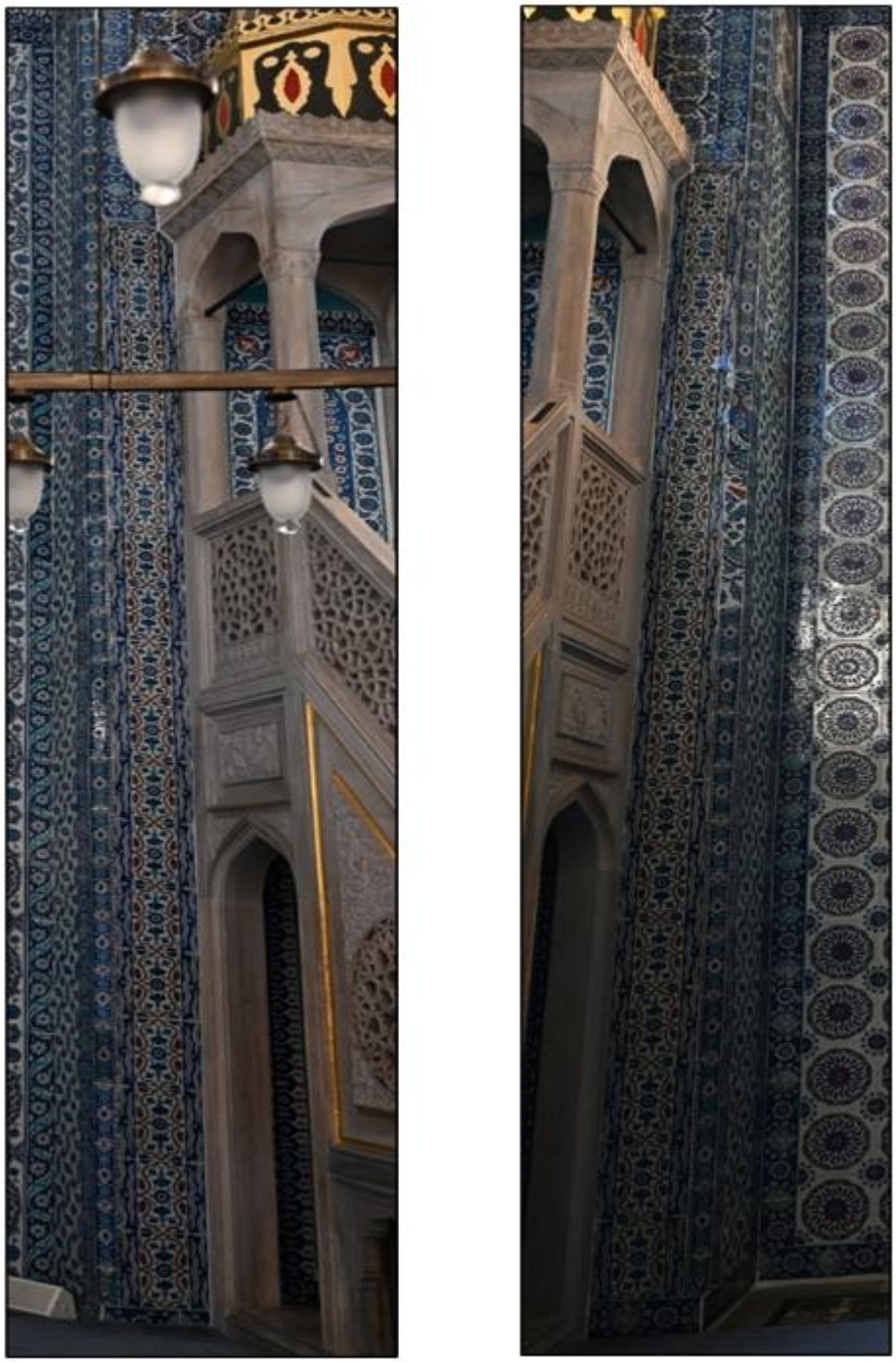

Resim 3.152. Minber Köşkü Sağ ve Sol Bordürlerde Karanfil Motifi

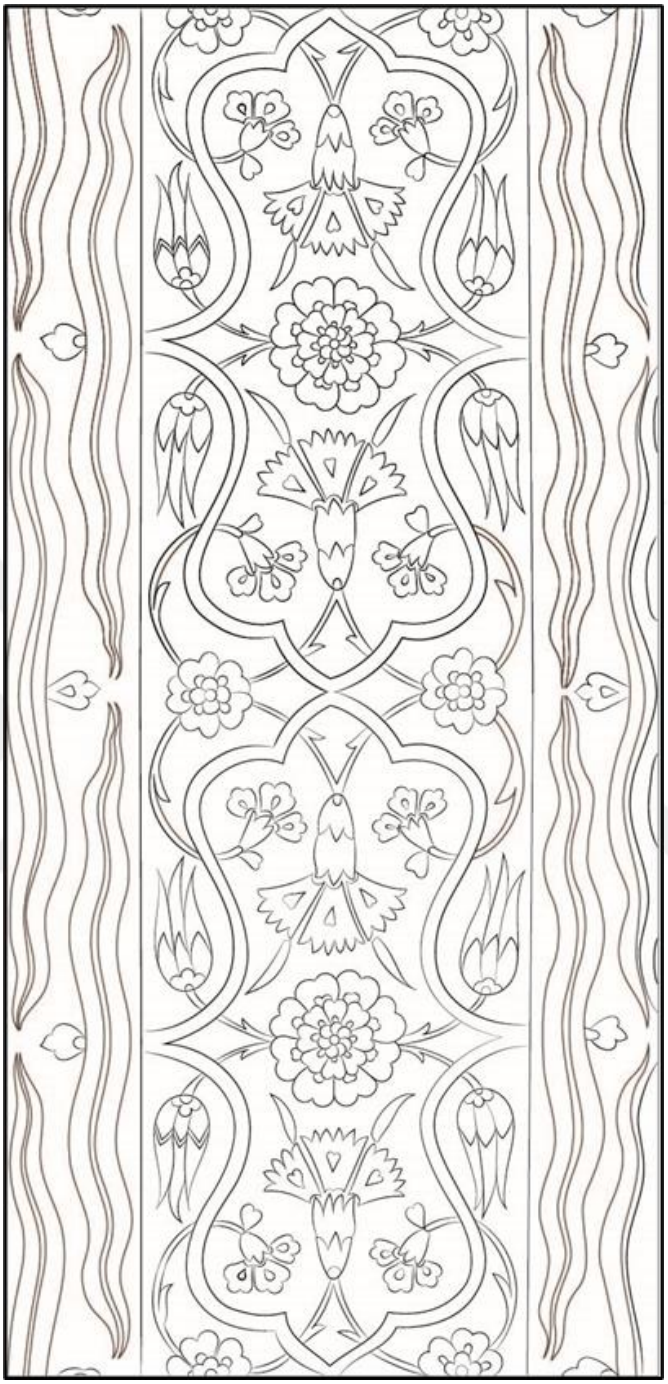

Çizim 3.154. Minber Köşkü Sağ ve Sol Bordürlerde Karanfil Motifi ve Vektörel Çizimi

Çizim 3.155. Minber Köşkü Sağ ve Sol Bordürlerde Karanfil Motifi ve Vektörel Çizimi

Resim 3.153. Minber Köşkü Sağ ve Sol Bordürlerde Karanfil Motifi Detayı

Bordür Değerlendirme: Karşılıklı olarak çizilerek kompozisyon edilen karanfiller hem sağdaki hem de soldaki bordürlerde birbirlerinin devamı olarak tasarlanmıştır. Bakınız Cami içi sol cephe üst katta karanfil motifi anlatımı yapılmıştır.

3.2.3.5.4. Minber Köşkü Alt Pano

Resim 3.154. Minber Köşkü Alt Pano Genel Görünümü

Pano Değerlendirme: Bakınız Cami içi sol cephe üst kat pano 1 de karanfil motifi anlatımı yapılmıştır.

3.2.3.5.2.1 Minber Köşkü Alt Bordür

Resim 3.155. Minber Köşkü Alt Bordürlerde Karanfil Motifi

Çizim 3.156. Minber Köşkü Alt Bordürlerde Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.157. Minber Köşkü Alt Bordürlerde
Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Bordür Değerlendirme: Bordür analizi için Minber Köşkü Alt Pano bölümlerine bakınız.

3.2.3.6. Mihrap

Resim 3.156. Mihrap

Pano Değerlendirme: Karanfil motifi, caminin mihrap bölümünde yalnızca üst bordürde kullanılmıştır. Bu bordür, camideki duvar yüzeylerinde yer alan çini

kompozisyonlarının yaklaşık %95'inde tekrar eden bir tasarım unsuru olarak dikkat çekmektedir. Mihraba dair detaylar lale motifi bölümünde incelenmiştir.

3.2.3.7 Pandantifler

3.2.3.7.1. Panolar

3.2.3.7.1.1 Pano 1

Resim 3.157. Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi

Resim 3.158. Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi

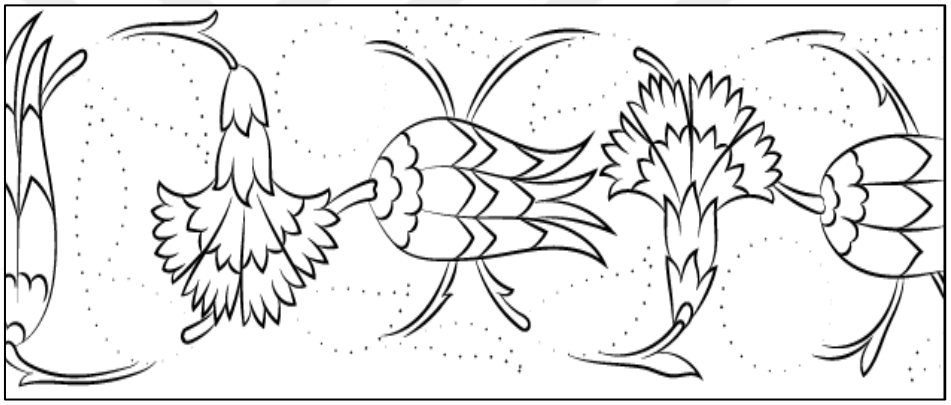

Çizim 3.158. Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

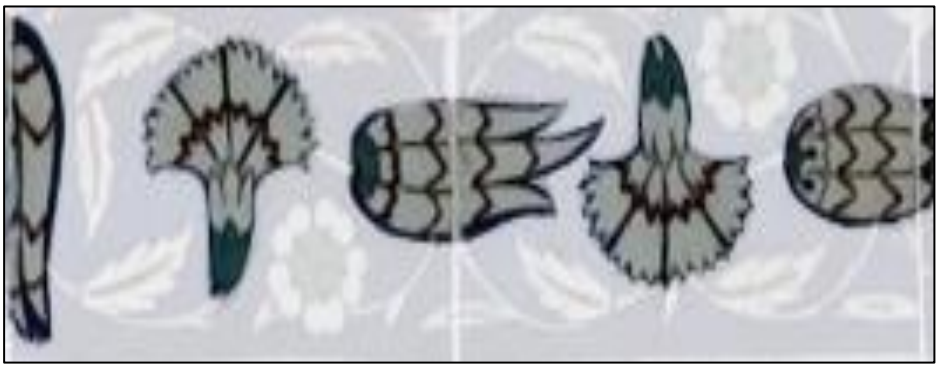

Çizim 3.159. Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Resim 3.159. Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi

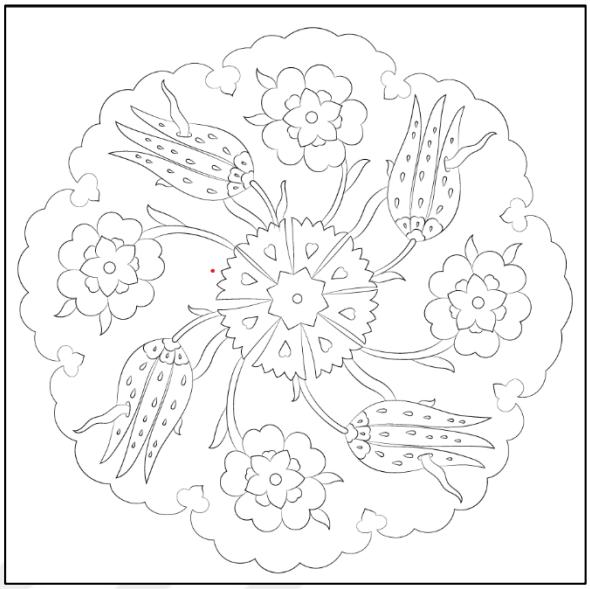

Çizim 3.160. Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.161. Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Pano 1

Bordür Ölçüsü: Bordür, ulaşılamayan yükseklik nedeniyle ölçülememiştir.

Pano Değerlendirme: 'Muhammed' yazılı pandantifte yer alan karanfil motifi, üst köşelerin ortalarında kapalı bir formun içinde, kobalt zemin üzerine tasarlanmıştır. Bu alanın merkezinde, merkezî bir karanfil motifiyle başlayan ve lale ile penç motiflerini

içeren bir kompozisyon bulunmaktadır. Sekiz taç yapraktan oluşan karanfil motifi, iki dilimli bir yapıya sahiptir. Alt dilim yeşil, üst dilim ise beyaz olarak boyanmış ve her iki dilimde kırmızı kontür kullanılmıştır.

Kompozisyonu çerçeveleyen bordürde, karanfil motifleri kobalt zemin üzerine yerleştirilmiştir. Bordür, iki dal üzerinde sıralı bir düzenle yerleştirilen lale, karanfil ve penç motiflerinden oluşmaktadır. Karanfil motiflerinin çanak kısımları iki kademeli olarak tasarlanmış; yeşil ve beyaz renkler tercih edilmiştir. Motifin taç yaprakları da iki dilimli bir yapıya sahiptir, ancak dilimlerde yalnızca kırmızı kontür kullanılmış ve iç kısımlar boyanmadan beyaz bırakılmıştır. Dört taç yapraktan oluşan bu motifin üst kısmında beyaz renkte bir form yer almakta ve tasarım, bu form ile sonlanmaktadır.

3.2.3.7.1.2 Pano 2

Resim 3.160. Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi

Resim 3.162. Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi

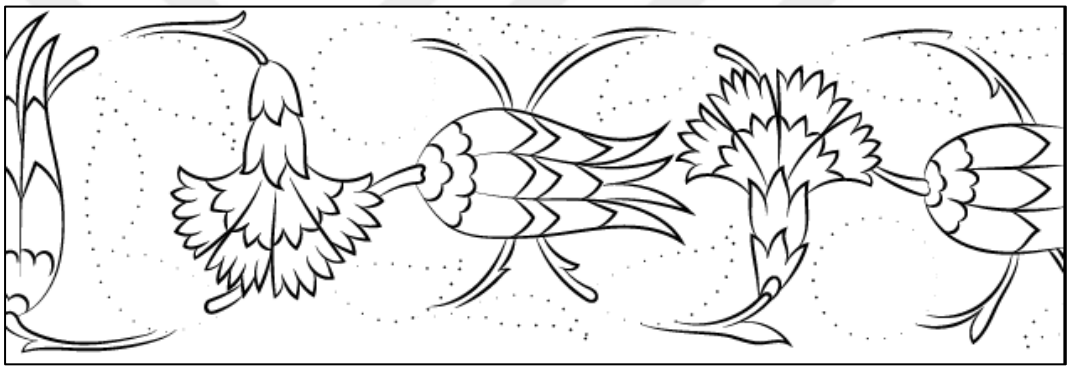

Çizim 3.162. Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.163. Pandantif Panolar ve Karanfil Motifi Vektörel Çizimi

Pano 2

Bordür Ölçüsü: Bordür, ulaşılamayan yükseklik nedeniyle ölçülememiştir.

Pano Değerlendirme: "'Ömer" yazılı pandantifte yer alan karanfil motifi, tasarım özellikleri açısından 'Muhammed' yazılı pandantifteki motif ile benzerlik göstermektedir. Kompozisyon ve tasarım detayları hakkında daha fazla bilgi için pandantif pano 1 bölümüne bakılabilir.

3.2.3.7.1.3 Pano 3

Resim 3.162. Pandantif Panolar Genel Görünüm

Resim 3.164. Pandantif Panolar Genel Görünüm

Pano 3

Bordür Ölçüsü: Bordür, ulaşılamayan yükseklik nedeniyle ölçülememiştir.

Pano Değerlendirme: ‘Hasan’ ve ‘Hüseyin’ yazılı pandantiflerde yer alan kompozisyonun kenarındaki bordür, kobalt mavi zemin üzerine tasarlanmıştır. Bordür boyunca ilerleyen iki dal üzerinde konumlanan karanfil ve zambak motifleri, tasarımda S kıvrımlı bir hareket ile devam ettirilmiştir. Karanfil motifinde, altı parçadan oluşan taç yaprakların üst dilimlerinde beyaz, alt dilimlerinde ise kırmızı renk tercih edilmiştir. Dallar beyaz, yapraklar ise turkuaz renkle boyanmıştır.

3.3. Gül Motifinin Rüstem Paşa Camii'nde Bulunduğu Yerler

3.3.1 Son Cemaat Yeri

3.3.1.1. Sol Cephe

3.3.1.1.1. Pano

Resim 3.164. Sol Cephe Panoda Gül Motifi

Çizim 3.164. Sol Cephe Panoda Gül Motifi Renkli Vektörel Çizimi

Pano No :1

Pano Ölçüsü: 276 cmx148 cm

Karo sayısı: 45 adet karo

Karo Boyutları: 26-29-30 cm arasıda değişmektedir.

Karo Değerlendirme: Panonun tasarım bilgisi, Pano başlığı altında detaylı olarak ele alınmış olup, dört çiçek üslubunun tasarım özellikleri ve uygulama detayları açıklanmıştır. Panonun toplam tasarımında gül motifi %10'luk bir alanı kapsamaktadır.

Bu nedenle burada tekrar anlatıma gidilmeyecek, karo bilgisi üzerinden detaylı değerlendirme yapılacaktır. Bu bölümde toplam 3 adet gül motifi bulunmaktadır.

3.3.1.1.2 Karo 1

Resim 3.1665. Son Cemaat Yeri Sol Cephe Pano Gül Motifi

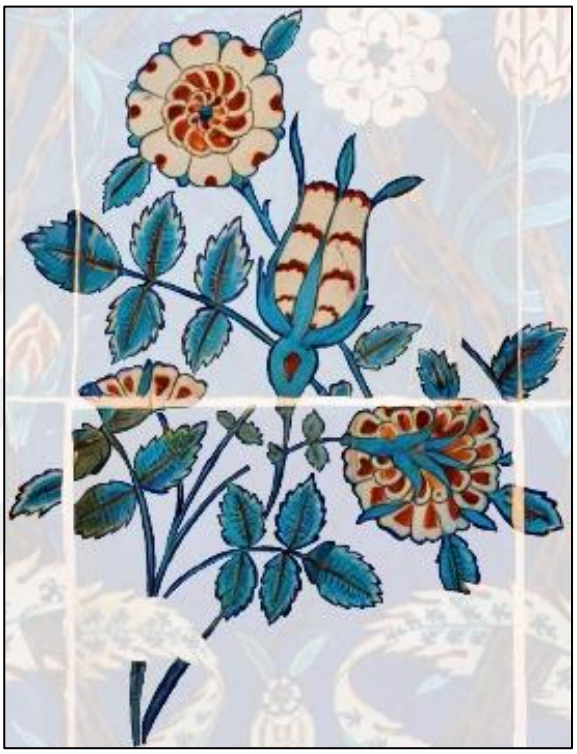

Çizim 3.165. Son Cemaat Yeri Sol Cephe Pano Gül Motifi ve Renkli Vektörel Çizimi

Çizim 3.166. Son Cemaat Yeri Sol Cephe Pano Gül Motifi ve Vektörel Çizimi

Karo No: 1

Karo Boyutları: 30 x 30 cm., boyutundadır.

Karo Değerlendirme: Panodaki gül motifi, iki karo parçası üzerinde yer almaktadır. Motiflerin yerleşim noktaları, sol tarafta bulunan ağacın sağ kısmının arkasından çıkan iki dal olarak tanımlanmıştır. Sola yönelmiş dalda, turkuaz renkte iki tam yaprak ve rengindeki değişiklikler nedeniyle yeşile benzeyen iki yarım yaprak yer almaktadır. Bu grup içerisindeki son yaprak, iki karonun birleşim noktasında konumlanmış olup, bu durum motife ayrı bir görünüm kazandırmaktadır. Söz konusu durum, restorasyon sürecinde yapılmış bir hata ihtimalini gündeme getirmektedir.

Karo parçalarının birleşim noktasında, dört taç yaprağından oluşan yarım bir gül motifi yer almaktadır. Bu yarım görünümün, muhtemelen restorasyon hatasına bağlı olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir. Dalın yan tarafında, üst kısmı kesilmiş olan diğer dalda

ise iki küçük yaprak bulunmakta olup, bu yaprakların gül yaprağına benzerliği, kesilen bölümde bir gül motifinin yer almış olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

Kesilmiş görünen dalın sağ tarafında, yeni bir dalın geliştiği gözlemlenmiştir. Dalın üst kısmında tespit edilen gül motifi, alttan görünüm olarak değerlendirilmektedir. Çanak ve çanak yaprakları turkuaz renkte uygulanmış, taç yapraklarının iki diliminde ise aralıklar bırakılarak kırmızı boya kullanılmıştır. Gülün turkuaz renkte üç yaprağı bulunmakta olup, iki karonun birleşim noktasında, gül yaprağına benzeyen bir turkuaz yaprak tek başına, kobalt zemin üzerinde yer almaktadır. Alttan görünümdeki gülün yanında, tek dal üzerinde beş adet gül yaprağı, turkuaz renkte ve damarları kırmızı renkte belirginleştirilmiş şekilde gözlemlenmektedir.

Sol taraftaki ağacın sağ kısmından çıkan dal üzerinde, tek bir sapla dikine ve hafif eğimli olarak yerleştirilmiş bir gül goncası bulunmaktadır. Goncanın çanak kısmı ve çanak yaprakları turkuaz renkte yapılmış olup, gül goncasının çanağındaki kırmızı boyalı form, motife estetik bir katkı sağlamaktadır. Beş parçalı taç yaprakları ise kırmızı renkle kontürlenmiştir.

Dalların en üst kısmında, gül motifinin tam açılmış ve üstten görünümü tespit edilmiştir. Gülün dalı, sağ alttaki gülün arkasından çıkmaktadır. Dalın alt kısmında, turkuaz renkli ve damarları kırmızı ile belirginleştirilmiş bir yaprak yer almaktadır. Benzer yapraklar, gülün sağ ve sol taraflarında da gözlemlenmektedir. Taç yaprakları arasında yer alan küçük yapraklarda da turkuaz renk tercih edilmiştir. Sekiz parçalı taç yapraklarının üst kısmında kırmızı noktalar bulunmaktadır. Üç dilimden oluşan taç yapraklarının ortasında ise, aralıklar bırakılarak kırmızı renk boya kullanıldığı gözlemlenmiştir.

3.3.2. Sağ Cephe

3.3.2.1. Fil Payeler

3.3.2.1.1. Üst Kat Fil Payeler

3.3.2.1.1.1 Pano

Resim 3.167. Üst Kat Fil Payeler Panoda Gül Motifi

Çizim 3.167: Üst Kat Fil Payeler Panoda Gül Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.168. Üst Kat Fil Payeler Panoda Gül Motifi

Pano: 1

Karo Boyutları: 22 x 29 cm boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Fil payeler üzerindeki yüzey çinilerinin yer aldığı kemerlerin üst kısmında oluşan boşluklar, simetrik bir tasarım anlayışıyla düzenlenmiştir. Kompozisyon, 1/2 simetri prensibine göre oluşturulmuştur. Üst kat fil ayaklarına ilişkin geniş görseller, önceki motif incelemelerinde değerlendirildiği için bu bölümde yalnızca gül motifinin yer aldığı karo incelenmiştir. Rüstem Paşa Camii'ndeki fil payeler, motif çeşitliliği ve zenginliği açısından dikkat çekmekte olup, detaylı bir incelemeyi gerektirmektedir. Fil payelerin köşegen yüzeylerinde farklı motifler ve tasarımlar yer almakta olup, bu çalışmada ele alınan karo da bu çeşitliliği yansıtan örneklerden biridir.

Fil payelerde çoğunlukla lale motifi tercih edilmekle birlikte, bu örnekte gül ve karanfil motiflerinin de kullanıldığı gözlemlenmiştir. Köşe kısmındaki desen, bir tepelik formu ile başlamış ve çiçeklerin yer aldığı dalların çıkış noktalarını belirginleştirmiştir. Turkuaz renkli dişli yaprakların arasından çıkan bir dal üzerinde bir gül goncası yer almaktadır. Gül motifinin, bordürün hemen altında yatay bir şekilde konumlandırıldığı tespit edilmiştir. Gül goncasına ait yaprakların turkuaz renkle boyandığı, damarlarının ise kırmızı renk ile vurgulanıp siyah taramalarla detaylandırıldığı görülmektedir. Bu yapraklar altı adet olup, dal kısmı da turkuaz tonlarıyla renklendirilmiştir. Gül goncası, üç ve dört taç yapraklı olarak tasarlanmış ve kırmızı boya ile vurgulanmıştır. Çanak ve çanak yapraklarının turkuaz renkte boyandığı, çanak içerisindeki formun ise kırmızı boya ile belirginleştirildiği görülmektedir.

Ek olarak, güneydoğudaki sekizgen fil payede her bir yüzeyde ikişer adet olmak üzere toplamda on altı adet gül motifinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu detay, fil payelerdeki motif çeşitliliğinin ve zenginliğinin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

3.3.3. Sol Cephe

3.3.3.1. Üst Kat Fil Payeler

3.3.3.1.1 Pano

Resim 3.166. Üst Kat Fil Ayakları Gül Motifi

Çizim 3.169. Üst Kat Fil Ayakları Gül Motifi

Resim 3.167. Üst Kat Fil Ayakları Gül Motifi

Çizim 3.170. Üst Kat Fil Ayakları Gül Motifi

Resim 3.168. Üst Kat Fil Ayakları Gül Motifi

Pano No: 1

Pano Boyutları: 66 x 29 cm boyutundadır.

Karo boyutları: 22 x 29 cm boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Daha önce de ifade edildiği gibi, caminin fil payelerinde kullanılan desen ve motifler oldukça çeşitlidir. Bu bölümde, restorasyon sürecinden kaynaklandığı düşünülen bazı bozulmalar tespit edilmiştir. Uzaktan bakıldığında fark edilmesi zor olan bu bozulmalar, detaylı incelemeler sonucunda ortaya çıkarılmıştır. İncelenen fil payenin yüzeyinde, farklı karolarla yapılan kaplamanın kompozisyon bütünlüğünü bozduğu gözlemlenmiştir. Aynı yöndeki başka bir fil payede de benzer bozulmalar dikkat çekmektedir.

Gül motifinin yer aldığı köşebentin sol alt kısmında, küçük bir karo parçasının içinde bir yaprağı ve orta kısmı bulunan bir penç motifi tespit edilmiştir. Ayrıca kuzeybatı yönündeki fil payede, farklı karolarla kaplanmış yüzeyde bir gül motifine sahip başka bir karo parçası bulunmaktadır. Güneybatı yönündeki fil payenin yüzeyinde yer alan gül motifli tasarım, fil payenin beş yüzeyinin üst kısmında, kapalı bir kompozisyon içerisinde düzenlenmiştir. Bu fil payede toplam dokuz adet gül motifi tespit edilmiştir.

Yapılan bu tespitler, fil payelerinin motif çeşitliliği ve kompozisyon zenginliği açısından önemini vurgulamakta ve restorasyon sürecindeki müdahalelerin etkisini göstermektedir.

3.3.4. Minber Köşkü Üst Pano

Resim 3.169. Minber Köşkü Üst Pano Gül Motifi

Çizim 3.171. Minber Köşkü Üst Pano Gül Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.173. Minber Köşkü Üst Pano Gül Motifi Vektörel Çizimi

Pano 1

Pano Ölçüsü: 94x34 cm boyutlarındadır.

Karo Ölçüsü:31x32 cm. boyutlarındadır.

Pano Değerlendirme: Minber köşkünde yer alan panonun, oldukça çeşitli motiflerden oluştuğu görülmektedir. Panonun alt kısmında, minber köşkünün üst panosuna ait olan gül motifi dikkat çekmektedir. Kompozisyon, ağaç dalları ve çiçek motifleriyle zenginleştirilmiş olup, gül motifinin yer aldığı dal, turkuaz yaprakların arasından çıkarak tasarıma hareketlilik kazandırmaktadır. Motif, kobalt mavisi bir zemin üzerinde simetrik bir düzende yerleştirilmiş ve sağa ile sola eğimli bir şekilde dikey olarak konumlandırılmıştır.

Gül motifinin yer aldığı dal üzerinde, sağa ve sola doğru uzanan dalların her birinde beşer adet yaprak bulunmakta olup, toplamda on yaprak tespit edilmiştir. Bu yapraklar, turkuaz renkle boyanmış, damar kısımları kırmızı boya ile belirginleştirilmiş ve siyah kontürlerle taranarak detaylandırılmıştır. Gülün dört taç yaprağı kırmızı renkle boyanmış, çanak ve çanak yapraklarında ise turkuaz renk tercih edilmiştir. Bu özellikler, motifin renk ve detay bakımından oldukça özenli bir şekilde tasarlandığını göstermektedir. Bu bölümde 2 adet gül motifi bulunmaktadır.

3.4. Sümbül Motifinin Rüstem Paşa Camii'nde Bulunduğu Yerler

3.4.1 Son Cemaat Yeri

3.4.1.1. Sol Cephe

3.4.1.1.1. Pano

Resim 3.170. Sol Cephe Pano Sümbül Motifi

Pano No :1

Pano Ölçüsü: 276 x 148 cm boyutlarındadır.

Karo sayısı: 45 adet karo

Karo Boyutları: 26-29-30 cm arasında değişmektedir.

Karo Değerlendirme: Panonun tasarım bilgisi, *3.1.1.2.1. Pano* başlığı altında detaylı olarak ele alınmış olup, dört çiçek üslubunun tasarım özellikleri ve uygulama detayları açıklanmıştır. Panonun toplam tasarımında Sümbül motifi %10'luk bir alanı kapsamaktadır. Bu nedenle burada tekrar anlatıma gidilmeyecek, karo bilgisi üzerinden detaylı değerlendirme yapılacaktır.

3.4.1.1.1.1. Karo 1

Resim 3.171. Son Cemaat Yeri Sol Cephe Karoda Sümbül Motifi

Çizim 3.173: Son Cemaat Yeri Sol Cephe Karoda Sümbül Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.174. Son Cemaat Yeri Sol Cephe Karoda Sümbül Motifi Renkli Vektörel Çizimi

Karo No: 1

Karo Boyutları: 29 x 30 cm., boyutundadır.

Karo Değerlendirme: Panonun sol alt köşesinde, turkuaz renkle boyanmış bir kaya parçasından yükselen bir sümbül dalı dikkat çekmektedir. Bu sümbül dalı, kobalt mavisi bir zemin üzerine dikey olarak konumlandırılmıştır. Dalın ve üzerinde yer alan toplam 16 yaprağın tamamı turkuaz renkle boyanmıştır. Dalın üst kısmında 19 adet sümbül motifi yer almakta olup, sümbüllerin çanak bölümleri turkuaz, tomurcuk kısımları kırmızı, taç yaprakları ise beyaz olarak tasarlanmıştır. Bu sümbül dalı, panonun toplam yüzey alanının %8,8'ini kapsamaktadır.

İki ağaç dalının ortasından yükselerek iki yana doğru kıvrılan saz yapraklarının iç kısımları, sümbül dalları ile zenginleştirilmiştir. Kobalt mavi zemin üzerinde yer alan saz yaprakları, siyah ve kırmızı renklerle çift kontürlenmiştir. Saz yapraklarının içinde yer alan sümbül dallarında turkuaz renk hakimken, sümbül motifleri ise kobalt mavi ile renklendirilmiştir. Sağ yaprakta 72, sol yaprakta 78 olmak üzere toplamda 150 sümbül motifi bulunmaktadır. Bu tasarım, panonun toplam yüzey alanının %13'ünü kaplamaktadır. Bu panoda toplam 169 sümbül motifi yer almaktadır.

3.4.1.2. Sağ Cephe

3.4.1.2.1. Fil Payeler

3.4.1.1.1.1. Üst Kat Fil Payeler

Resim 3.174. Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi

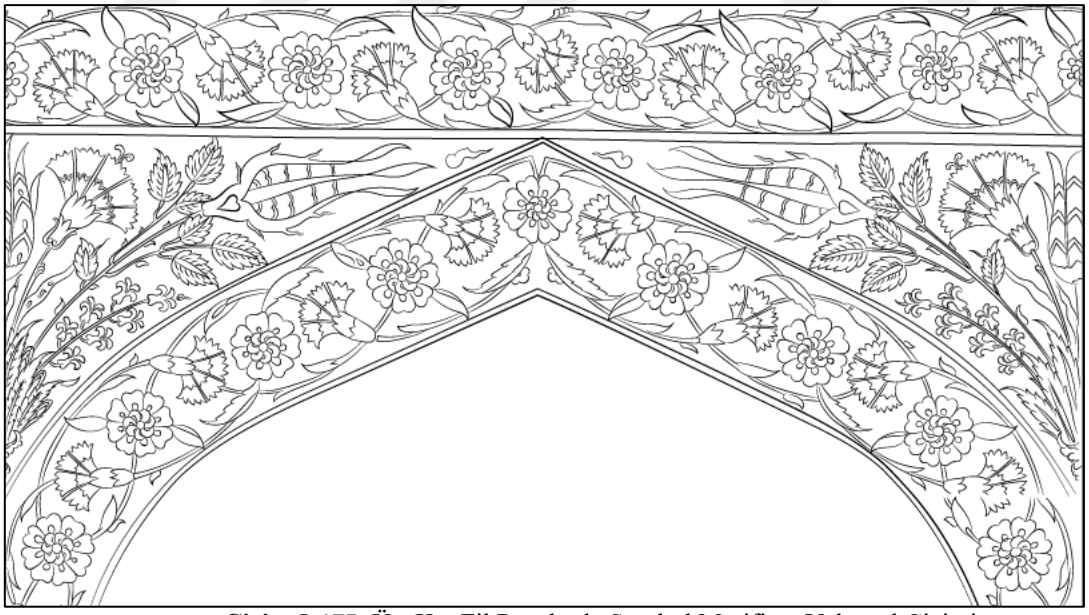

Çizim 3.175. Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi ve Vektörel Çizimi

Çizim 3.176. Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi ve Vektörel Çizimi

Karo No: 1

Karo Boyutları: 22 x 29 cm., boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Bulut ve penç motiflerinin tasarlandığı güneydoğu fil payesinin kemer üstündeki köşelerinde yer alan tasarım dikkat çekmektedir. Bu tasarımda, orta bağ motifi kompozisyonun başlangıç noktası olarak belirlenmiştir. Orta bağdan çıkan hançer yapraklarının arasında yer alan lale, karanfil, gül goncası ve sümbülden oluşan çiçek demeti, kemerin tepe noktasına kadar uzanarak köşelik alanını tamamen doldurmaktadır. Kemerin tepe noktasında, bağımsız bir bulut motifi yer almakta ve bu düzenleme, fil payenin sekiz yüzünde simetrik bir şekilde tekrarlanmaktadır.

Kompozisyonda kullanılan sümbül motifleri, her dalda yedi adet olacak şekilde tasarlanmıştır. Her yüzeyde iki sümbül dalının yer aldığı ve toplamda 112 adet sümbül motifinin bulunduğu tespit edilmiştir. Sümbül motiflerinde kobalt mavi renk tercih edilmiştir.

Mahfilin üst kısmında yer alan sekizgen fil payenin her bir yüzeyinde, dokuz tam ve bir yarım karo parçası bulunmakta olup, kompozisyonun yer aldığı karelerin ölçüsü 28 cm x 22 cm olarak ölçülmüştür. Tasarımda kullanılan sümbül motifleri, yüzeyin yaklaşık %0,06'lık bir kısmını oluşturmaktadır.

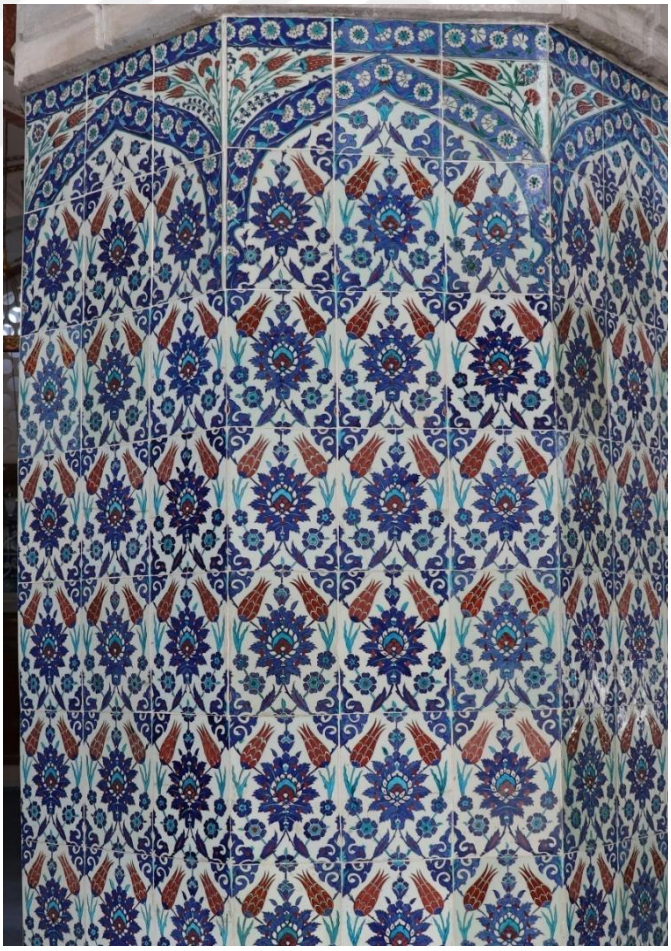

Resim 3.175. Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi

Çizim 3.177. Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi ve Vektörel Çizimi

Karo No: 2

Karo Boyutları: 22cmx29 cm., boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Kuzeydoğudaki fil payesinin üst kısmındaki tasarımda, tüm yüzeylerde aynı düzenin olduğu düşünülse de dikkatli bir inceleme sonucu estetik olarak rahatsız edici olmayan ancak fil payesindeki desen kurgusunu değiştiren bir farklılık tespit edilmektedir. Diğer köşebentlerde üç lale, bir karanfil ve bir çuha çiçeği bir arada düzenlenmişken, Resim 1'de görülen köşenin sağ kısmındaki tasarımda üç lale, iki karanfil ve bir sümbül dalı yer almaktadır. Sol taraftaki düzenlemede ise sağ kısımdan farklı olarak bir adet karanfil tomurcuğu eklenmiş ve bu tasarıma dahil edilmiştir. Sümbül motifi, turkuaz renkli bir dal üzerinde yer almakta olup, motifin renkleri kobalt mavi ile tasarlanmıştır. Sağdaki dalda toplam 11 adet sümbül, soldaki dalda ise 12 adet sümbül olmak üzere, toplamda 23 adet sümbül motifi belirlenmiştir.

3.4.1.2.2. Sağ Balkon Altı

3.4.1.2.2.1. Bordür

Resim 3.174. Pandantif Bordürlerde Sümbül Motifi

Resim 3.175. Pandantif Bordürlerde Sümbül Motifi

Çizim 3.178. Pandantif Bordürlerde Sümbül Motifi Vektörel Çizimleri

Karo No: 1

Karo Boyutları: 33cmx22 cm., boyutundadır.

Bordür Değerlendirme: Bordürün ana kompozisyonunu penç motifi oluşturmaktadır. İki ayrı dal üzerinde yer alan lale ve sümbül motifleri, tasarımdan bağımsız olarak ele alınmamış ve bir bütün olarak bordür deseni içinde kurgulanmıştır. Desen, yüzeyde

dikey bir yerleşimle tasarlanmıştır. Lale ve sümbüller, her bir dal üzerine ters yönde konumlandırılmıştır. Kobalt mavi zemin üzerinde, sümbüller ve dalları beyaz bırakılmış, sümbüllerin içinde kırmızı noktalara yer verilmiştir. Sümbül dallarındaki küçük yapraklar ise turkuaz renkte boyanmıştır. Sağ ve sol balkon altında 120 adet sümbül motifi yer almaktadır.

3.4.1.2.3. Sağ Balkon Üstü

3.4.1.2.3.1. Bordür

Resim 3.176. Sağ Balkon Üstü Bordürlerde Sümbül Motifi

Resim 3.177. Sağ Balkon Üstü Bordürlerde Sümbül Motifi

Çizim 3.179. Sağ Balkon Üstü Bordürlerde Sümbül Motifi Vektörel Çizimi

Çizim 3.180. Sağ Balkon Üstü Bordürlerde Sümbül Motifi Renkli Vektörel Çizimi

Karo No: 1

Karo Boyutları: 33cmx22 cm., boyutundadır.

Bordür Değerlendirme: Bordür kısmında, bordür tasarımına ilişkin bilgiler sunulmuştur. Tasarım, yatay ve dikey düzende yerleştirilmiştir. Sol ve sağ balkon üstünde 168 adet sümbül, sağ ve sol balkon altında 120 adet sümbül, sol cephede eksik yere 8 karo yerleştirilmiş orada da 32 adet sümbül motifi belirlenmiştir.

3.4.1.3. Sol Cephe

3.4.1.3.1. Fil Payeler

3.4.1.3.1.1. Üst Kat Fil Payeler

Resim 3.178. Sol Cephe Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi

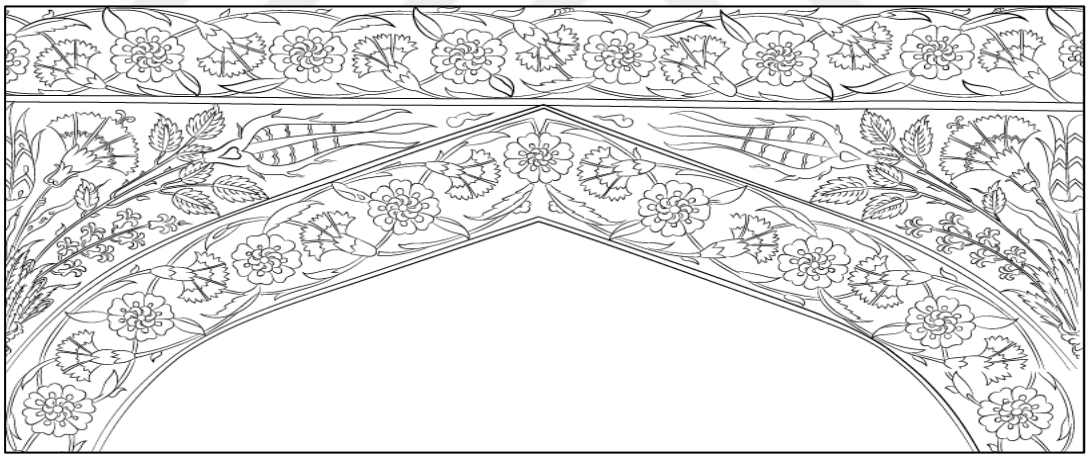

Çizim. 3.181. Sol Cephe Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi Vektörel Çizimi

Çizim. 3.182. Sol Cephe Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi Vektörel Çizimi

Resim 3.179. Sol Cephe Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi

Karo No: 1

Karo Boyutları: 22cmx29 cm., boyutundadır.

Karo Değerlendirme: Fil payelerin geniş açıdan görselleri diğer başlıklar yer aldığından bu bölümde sadece sümbül motifinin olduğu resimler verilmektedir. Sümbül motifleri payelerin üst duvarla birleştiği karolarda yer almaktadır. Fil paye tasarımına ilişkin bilgiler, "Sağ Cephe" bölümünün "Üst Kat Fil Payeler" kısmında, Karo 1'de yer almaktadır. Sağ Fil paye tasarımından farklı olarak, ortabağ ve hançer yapraklarının bulunduğu bölgede, üzerinde penç motifi bulunan kırık bir parçanın yerleştirildiği gözlemlenmektedir.

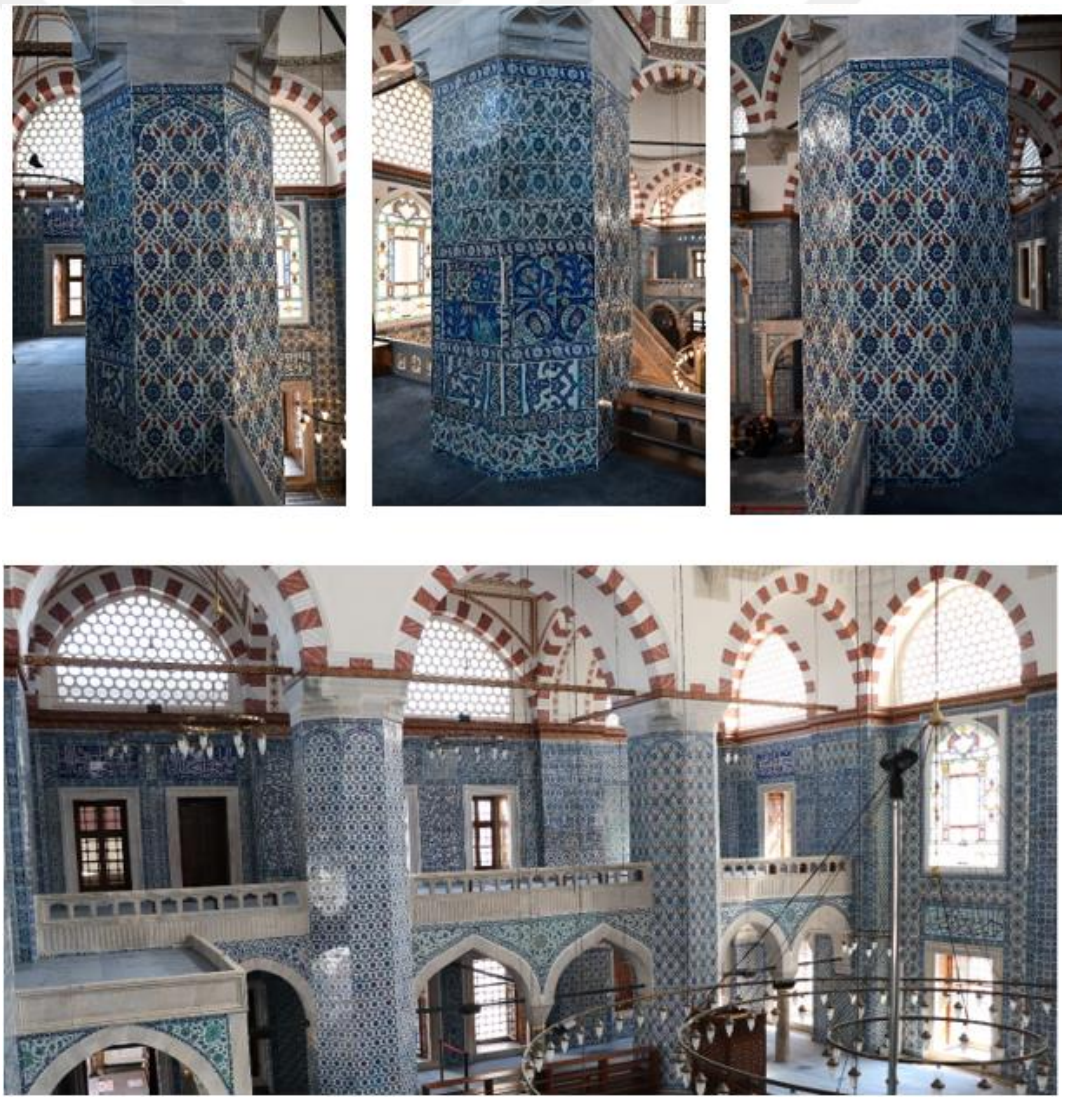

Resim 3.182. Sol Cephe Üst Kat Fil Payelerde Sümbül Motifi

Karo No: 2

Karo Boyutları: 22cmx29 cm., boyutundadır.

Pano Değerlendirme: Fil payede sümbül motifi bulunmamaktadır ve yüzeylerinde belirgin bozulmalar gözlemlenmiştir. Bu bozulmaların olduğu alanlara, cami içindeki farklı kompozisyonlardan alınan parçalar yerleştirilmiştir. Bahsi geçen kompozisyonlardan bazıları, son cemaat yerinde yer alan bahar ağaçlı panonun simetrik olan ikinci panosuna ait karo parçalarıdır. Ayrıca, son cemaat alanının sağ ve sol duvarlarında yer alan karo parçaları ile sol mahfilin üst kısmındaki büyük rûmîlerden oluşan kompozisyona ait parçalar da mevcuttur. Diğer karo parçaları ise caminin farklı bölgelerinde görülen çeşitli kompozisyonlara ait küçük parçalardır. Bu karo parçaları, yüzeyde rastgele ve düzensiz bir biçimde yerleştirilmiştir.

3.4.1.2.4. Sol Balkon Altı

3.4.1.2.4.1. Bordür

Resim 3.181. Sol Balkon Altı Bordürlerde Sümbül Motifi

Bordür No: 1

Bordür Boyutları: 33cmx22 cm., boyutundadır.

Bordür Değerlendirme: Bordür kısmında, bordürün tasarım bilgileri verilmiştir.

3.4.1.2.5. Sol Balkon Üstü

3.4.1.2.5.1. Bordür

Resim 3.182. Sol Balkon Üstü Bordürlerde Sümbül Motifi

Karo No: 1

Karo Boyutları: 33cmx22 cm., boyutundadır.

Bordür Değerlendirmesi: Bordür kısmında, bordür tasarımına ilişkin bilgiler sunulmuştur. Tasarım, yatay ve dikey düzende yerleştirilmiştir.

3.4.1.4. Sol Cephe Alt Kat

3.4.1.4.1. Bordür

Resim 3.183. Sol Cephe Alt Kat Bordürlerde Sümbül Motifi

Resim 3.184. Sol Cephe Alt Kat Bordürlerde Sümbül Motifi

Çizim 3.183. Sol Cephe Alt Kat Bordürlerde Sümbül Motifi

Karo No: 1

Karo Boyutları: 31x31 cm boyutlarındadır.

Bordür Değerlendirme: Karo tasarımında kompozisyon, merkezde yer alan rumi motif ile çevresinde iki bordürden oluşmaktadır. Tasarım, yatay ve dikey olarak pencere çevresine yerleştirilmiştir. Sümbül motifli bordürde, kobalt mavisi bir zemin üzerinde motif beyaz olarak tasarlanmıştır; sümbülün taç yaprakları ise kırmızı renkte boyanmıştır. Bordür, S kıvrımlı tek bir dal üzerinde lale, iki farklı penç, karanfil ve sümbül motiflerini içermektedir. Bu bölümde toplam 24 sümbül motifi yer almaktadır.

Resim 3.185. Sol Cephe Alt Kat Bordürlerde Sümbül Motifi

Çizim 3.184. Sol Cephe Alt Kat Bordürlerde Sümbül Motifi

Karo No: 2

Karo Boyutları: 33cmx22 cm., boyutundadır.

Bordür Değerlendirme: Bordür kısmında, bordürün tasarım bilgileri verilmiştir.

3.4.3.3.6. Sol Cephe Üst Kat

Resim 3.1886. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Sümbül Motifi

Resim 3.187. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Sümbül Motifi

Resim 3.188. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Sümbül Motifi Detay

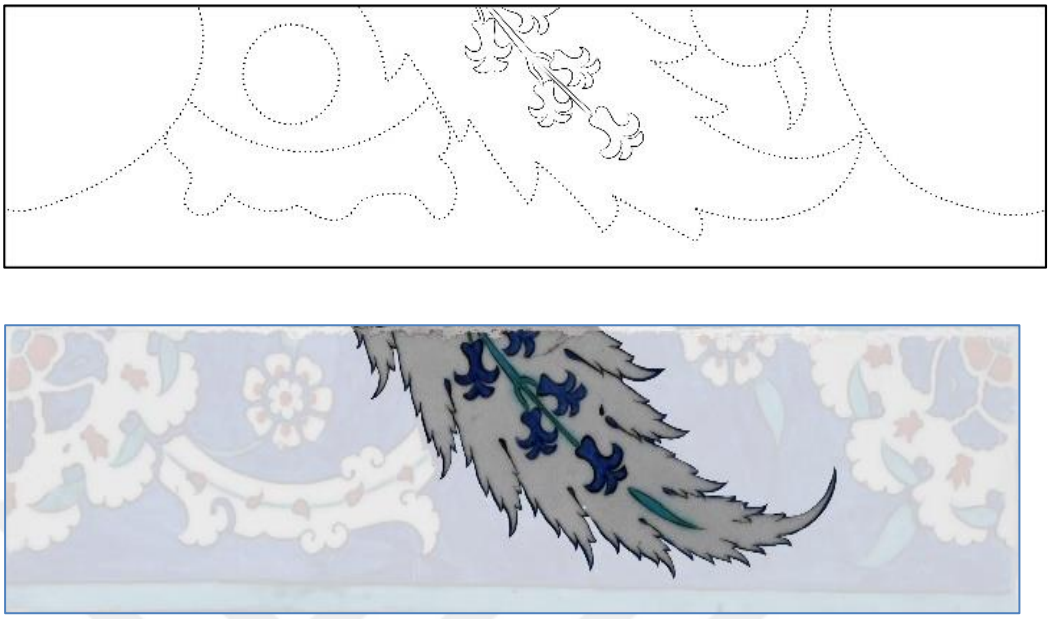

Çizim 3.185. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Sümbül Motifi Detayı Vektörel Çizimleri

Karo No 1

Karo Boyutları: 27x32,5cm boyutlarındadır.

Karo Değerlendirme: Kompozisyon, caminin sol cephesindeki balkon giriş kapısının üst kısmında yer alan karışık desenlerin içinde, beş adet karo parçasından oluşmaktadır. Bu tasarım, caminin diğer bölümlerinde görülmemektedir. Kobalt mavisi zemin üzerine kurgulanan yaprak motiflerinden biri, penç motifinden çıkmakta, diğer motiflerin çıkış noktası ise belirlenememiştir. Sümbüller kobalt mavisiyle boyanmış, dallar ise yeşil renkle renklendirilmiştir. Altı yaprak üzerinde toplamda 26 adet sümbül tespit edilmiştir. Bu bölümde toplam 26 adet sümbül motifi yer almaktadır.

Resim 3.189. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Sümbül Motifi

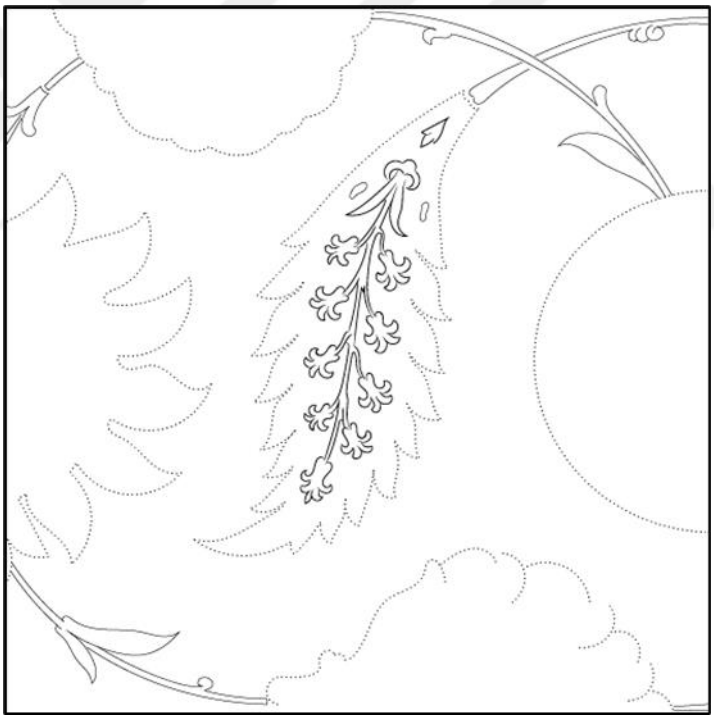

Çizim-3.186. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Sümbül Motifi ve Vektörel Çizimleri

Çizim-3.187. Sol Cephe Üst Kat Bordürlerde Sümbül Motifi ve Vektörel Çizimleri

Karo No: 1

Karo Boyutları: 32,5cmx32.5 cm boyutundadır.

Karo Değerlendirme: Kompozisyon, sol cephede balkon giriş kapısının üst kısmında yer alan karışık desenlerin içinde, iki adet karo parçasından meydana gelmiştir. Bu tasarıma caminin diğer bölümlerinde rastlanmamaktadır. Hatai motiflerinden çıkan dallar, sümbül çiçeğiyle bezenmiş yapraklarla bir araya gelmiştir. Sümbüllerin yaprak içerisindeki bu düzenlemesi, yapraklara estetik bir zarafet kazandırmaktadır. Sümbüller, kobalt mavisi zemin üzerinde beyaz renkle tasarlanmıştır. Sümbül dalları, yaprağın iç kısmındaki tepelik formdan başlayarak devam etmektedir. Dallar ve yapraklar ise yeşil renkle boyanmıştır. Kompozisyonda, tek bir dal üzerinde toplam dokuz adet sümbül bulunmaktadır.

3.5. RÜSTEM PAŞA CAMİİ HATLARINDAKİ DÖRT ÇİÇEK ÜSLUBU

Rüstem Paşa Camisindeki hat yazıları incelendiğinde yarı stilize çiçek motiflerinin yoğun bir şekilde kullanılmadığı gözlemlenmektedir. Bu bölümde camideki hat tezyinatı detaylı bir şekilde incelenmemekte sadece motifler üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda sadece pandantifteki Allah lafzında üç motif (bir lale iki gül motifi) bulunmaktadır.

Resim-3.190. Pandantiflerde Allah Lafzı

Resim-3.191. Pandantifler Hattında Lale Motifi Detayı

Resim-3.192. Pandantifler Hattında Gül Motifi-1

Resim-3.193. Pandantifler Hattında Gül Motifi-2

Bordür Ölçüsü: Bordür, ulaşılamayan yükseklik nedeniyle ölçülememiştir.

Pano Değerlendirme: Allah lafzının arasına yerleştirilen lale motifi, üç taç yapraktan oluşacak şekilde tasarlanmış olup, her taç yaprağında kırmızı noktalar yer almaktadır. Lale dalı, yaprakları ve üç dilimli çanak kısmında ise yeşil renk tercih edilmiştir.

Gül motifleri, lale motifleriyle birlikte Allah lafzını süsleyen önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Lafzın içinde konumlandırılmış iki farklı gül motifi mevcuttur. İlk

motife bakıldığında, toplamda altı yaprak olduğu gözlemlenmektedir. Çanak ve çanak yaprakları yeşil renkte tasarlanırken, taç yaprakları iki parçadan oluşarak kırmızı renk ile belirginleştirilmiştir.

İkinci motifte ise, gülün dört yaprağa sahip olduğu düşünülmektedir. Bu yapraklar, çanak kısmı ve çanak yapraklarıyla birlikte yeşil renkte tasarlanmış olup, taç yaprakları yine iki parçalı şekilde kırmızı renk ile renklendirilmiştir. Bu bölümde 2 lale 2 de gül motifi yer almaktadır. Güller ise gonca gül motifi şeklindedir.

Resim 3.194. Kadınlar Mahfili Üst Katı Hattında Lale Motifi

Resim 3.195. Kadınlar Mahfili Üst Katı Hattında Lale Motifi

Bordür Ölçüsü: 133x60 cm boyutlarındadır.
Pano Ölçüsü: 133x60 cm.

Pano Değerlendirme: Caminin çini hat panolarında yer alan bir diğer çiçek motifi, lale motifidir. Kadınlar mahfilinin üst katında bulunan, 133x60 cm ölçülerindeki panoda toplamda 12 adet karo yer almaktadır. Lale motifinin işlendiği karonun ölçüsü ise 20x30 cm'dir ve pano üzerinde sağ üst köşeye yerleştirilmiştir. Panoda yalnızca lale motifi kullanılmış olup, bu motifin pandantiflerdeki lale motiflerinden farklı bir tasarıma sahip olduğu görülmektedir.

Kobalt zemin üzerinde tasarlanan lale motifi, üç parçalı taç yaprağı ile dikkat çekmektedir. Taç yapraklarının arasında yer alan boşluklarda, iki adet turkuaz renkte ve taç yaprağına benzer şekilde tasarlanmış yapraklar bulunmaktadır. Lale motifinin üç dilimli çanak kısmında da turkuaz renk tercih edilmiştir. Motifin dalı beyaz renkte tasarlanmışken, iki adet yaprağı ise turkuaz renkle boyanmıştır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Türk çini sanatı Osmanlı Devleti öncesinde gelişmeye başlamış olsa da Osmanlılar tarafından geliştirilmiş ve özellikle 16. yüzyılla birlikte birçok eserde kullanılmaya başlanılmıştır. Çini sanatının en güzel örneklerinden birisi de Mimar Sinan'ın eserlerinden biri olan Eminönü Rüstem Paşa Camii'dir. Caminin neredeyse her alanında çok çeşitli desen ve kompozisyonlarda çiniler kullanıldığı görülmektedir. Farklı renk ve motifler bulunduran çinilerde birçok çiçek motifi de yer almaktadır. Camide kullanılan çinilerin önemli bir bölümü İznik çinilerinden oluşmaktadır. İznik'teki çini atölyeleri yetersiz kaldığından dolayı Kütahya'da bir çini atölyesi açılmıştır. Bu dönemde Kütahya'da kurulan çini atölyesinde Rüstem Paşa Camisi için üretim yapılmıştır.

Rüstem Paşa camisi deprem ve yangın gibi nedenlerle restorasyon çalışmaları geçirmiş olduğundan cami içindeki çinilerin bir bölümünde bozulmalar belirlenmiştir. Özellikle fil payelerin bir bölümünde ve bazı pano bölümlerindeki bozulmalar düzenlenme aşamasında mevcut kompozisyonu bozacak bir şekilde farklı karolarla düzenlenmiştir. Bu çerçevede caminin yeni bir restorasyon geçirmesi gerektiği söylenebilir.

Bu araştırmanın amacı Rüstem Paşa camisinde bulunan çinilerdeki çiçek motiflerinin incelenmesidir. Yapılan inceleme sonucunda cami içerisindeki çinilerde lale, karanfil, gül ve sümbül motiflerinin yer aldığı belirlenmiştir. Bu dört çiçek motifi arasında en fazla kullanılan motif lale motifi olup lale motifi pano ve bordürler başta olmak üzere caminin mihrap, fil payelerde ve son cemaat gibi birçok bölümünde yer almaktadır. Sırasıyla incelendiğinde camide bulunma yoğunlukları açısından lale motifini karanfil, gül ve sümbülün takip ettiği gözlemlenmiştir. Araştırmada lale, karanfil, gül ve sümbül motifleri fotoğrafları ve çizimleri ile belgelenmiştir.

Camideki çiçek motifli çinilerde birçok farklı renk kullanılmakla birlikte daha çok turkuaz, kobalt mavi, kırmızı, mangan (patlıcan moru) ve yeşil tonlarının öne çıktığı görülmektedir. Kontur rengi olarak siyah üzerine kırmızı rengin öne çıktığı cami içindeki çiçek motifi çinilerinde daha çok çift kontur bulunmaktadır. Söz konusu

lale motifleri olduğunda da genel olarak kırmızı, mavi ve turkuaz tonlarının öne çıktığı belirlenmiştir. Caminin her bölgesinde bulunan lale motiflerinin farklı kompozisyonlar içinde farklı şekillerde çizildiği görülmektedir. Bu bağlamda camideki lale motifleri genellik iki ve üç dilimlidir. Dört dilimli tasarımlar da olmakla birlikte oldukça azdır. Lale motiflerinin çanak bölümlerininse genel olarak iki ya da tek kademelidir. Çanakların bir bölümünde iki farklı renk işlemesi yer alırken genel olarak beyaz renklidir. İki farklı rengin tercih edildiği çanaklarda turkuaz ve kırmızı renkleri kullanılmaktadır. Caminin bazı bölümlerinde ise çanaksız lale motifi örnekleri de tespit edilmiştir.

Lale motiflerinin bir bölümünde kırmızı noktalı işlemeler ve süslemeler de belirlenmiştir. Bu işlemeler genellik beyaz yapraklı lale motiflerinde görülmüştür.

Lale motifleri taç yapraklı olup taç yapraklarda genellikle üç parçalı olacak şekilde çizilmiştir. Taç yapraklarda kırmızı noktalar, benekler süslemede sık tercih edilen işlemelerdendir. Lale motifinde taç yaprakların farklı kademelerde olduğu görülmektedir. Daha çok üç ve dört kademeli olan taç yapraklar daha fazla kademeli olarak da yer almaktadır.

Lale motiflerine farklı desen ve kompozisyonların eşlik ettiği gözlemlenmiştir. Camideki lale motifleri arasından en dikkat çekici olan motif, son cemaat yerindeki bahar ağacı panosunda bulunmaktadır. Bu bölümdeki lale motiflerinde caminin geri kalanındakilerden farklı olarak çintemani desenlerinin yer aldığı belirlenmiştir.

Karanfil motifleri ise lale motifinden sonra en sık tekrar eden motiftir. Genellikle lale motifleriyle birlikte kullanılan karanfil motiflerinde mavi, turkuaz ve kırmızı renklerinin öne çıktığı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte az olmak kaydıyla yeşil rengin de kullanıldığı görülmektedir. Karanfil motiflerinin işlemeleri de lale motifleri gibi çeşitlilik göstermektedir. Bu bağlamda karanfil motiflerinin çanak bölümleri bir ve üç kademe arasında değişkenlik gösterdiği söylenebilir. Karanfil motiflerinin kademeli bölümleri genellikle birbirlerinin devamı olarak bitişik olacak şekilde tasarlanmıştır. Karanfil çanakları renklendirilirken çanakların alt bölümlerinde daha koyu renkler kullanılmıştır. Karanfil motifleri desenler üzerine genellikle açmış

bir şekilde çizilmiştir. Yaprakları detaylı bir şekilde işlenmiştir. Lale motiflerinde görülen kırmızı nokta-benek işlemeleri karanfil motiflerinde de görülmektedir.

Lale motiflerinde olduğu gibi karanfil motiflerinde de taç yapraklar farklı kademelerden oluşmakla birlikte taç yaprakların genellikle üç dört parçalı şekilde çizildiği görülmektedir. Bununla birlikte beş, altı ve daha fazla parçalı çizimlerde bulunmaktadır.

Camideki karanfil motifleri incelendiğinde genel olarak karanfil motifinin üç farklı şekilde kompozisyonlar içinde yer aldığı görülmektedir. Bunların başında caminin etrafını baştan başa dolaşan bordürler oluşturmaktadır. Bir diğeri ise genellikle pano bölümlerde yer alan motiflerdedir. Bu bölümdeki karanfil motiflerinin karoların birleştiği alanlarda simetrik bir şekilde işlendiği görülmektedir. Üçüncü olaraksa pandantiflerde bütün halinde yer almasıdır.

Rüstem paşa camisinin en farkı çini motiflerinin olduğu bölümlerden birisini fil payeler oluşturmaktadır. Fil payelerin her birinde farklı motifler olduğu gibi aynı fil payenin köşegenleri arasında da farklı motifler bulunmaktadır. Payelerin üst duvarlarla birleştiği bölümlerde de farklı çiçek motifleri bulunmaktadır. Bu farklılıklardan birisini de karanfil motifi oluşturmaktadır. Nitekim payelerin birisinde (üst kat fil payelerde) tomurcuk halinde bir karanfil motifi bulunmaktadır.

Gül motifi çinilerde lale ve karanfil motifine göre çok daha az yer almaktadır. Gül motifi de diğer motifler gibi öncelikle son cemaat yeri sol cephedeki bahar ağaçlı panoda bulunmaktadır. Caminin iç bölümlerinde ise sadece fil payelerde ve minber köşkü üst panoda görülmektedir. Sekizgen yapıya sahip fil payelerin her kenarındaki desenlerin birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Bu bağlamda gül motifi alt kat fil payelerinde görülmüyorken üst kat fil payelerinin üst kısımlarında görülmektedir.

Gül motifinin görüldüğü başka bir bölüm Minber köşkünün üst panosudur. Gül motifinin sol cephe panoyla birlikte bu bölümde yer almasında bu panoların çok çeşitli çiçek motiflerini içermesinin etkili olduğu söylenebilir. Çünkü her iki panoda da süsleme önemli ölçüde çeşitlilik içermektedir.

Caminin iç bölümlerinde yukarıda belirtilen kısımların dışında, cümle kapısında veya iç bordürlerde gül motifine rastlanılmamaktadır.

Sümbül motifi de gül motifi gibi lale ve karanfil motiflerinden daha az yer almaktadır. Sol cephe pano ve fil payelerde birçok çiçek ve gül motifi gibi sümbül motifi de bulunmaktadır. Bununla birlikte sağ balkon altı bordürlerde, sağ balkon üstü bordürlerde, sol balkon altı bordürlerde, sağ balkon altı bordürlerde, sol cephe üst kat çinilerinde sümbül motifi tespit edilmiş olup bu bölümlerin dışındaki kısımlarda sümbül motifi belirlenmemiştir. Fil payelerdeki toplam on dalın dokuzunda sümbül motifi bulunmaktadır.

Çalışmadan elde edilen veriler çerçevesinde caminin çeşitli bölgelerinde kullanılan lale, karanfil, gül ve sümbül motifi sayıları aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

Tablo 4.1. Rüstem Paşa Camii Çinilerinde Dört Çiçek Üslubu (Lale, Karanfil, Gül, Sümbül)

CAMİ BÖLGELERİ	LALE	KARANFİL	GÜL	SÜMBÜL
Son Cemaat Yeri Sağ ve Sol Cephe	522	5	2 Gül 1 Goncagül	169
Cümle Kapısı Sağ ve Sol Cephe	523	-	-	-
Cami İçi Sağ ve Sol Cephe	3923	466	-	344
Fil Payeler	110	525	26 Goncagül	297
Minber Köşkü Alt ve Üst Pano	168	83	2 Goncagül	-
Pandantifler	210	176	-	-
Bordürler	8837	1749	-	1793
Hat	2	-	2 Goncagül	-
TOPLAM	**14.295**	**3004**	**31 GoncaGül+2Gül**	**2603**

Rüstem Paşa Camisinde yapılan lale, karanfil, gül ve sümbül motifi incelemelerinde lale motifinin diğer motiflere göre daha fazla öne çıktığı belirlenmiştir. Bu bağlamda lale motifi caminin neredeyse tüm çini bölgelerinde kullanılmıştır. Karanfil, gül ve sümbül motifleri ise çalışmada belirtilen yerlerin dışında tespit edilmemiştir. Camide karanfil, gül ve sümbül motiflerinin olmadığı bölümler şöyledir:

Karanfil Motifinin Olmadığı Bölümler

- Sağ Cephe Pano
- Sağ Cephe Karo
- Sol Yan Kapı Camii Girişi
- Cami İçi Cümle Kapısı
- Cümle Kapısı Bordür
- Cami İçi Sağ Cephe Alt Kat Fil Paye
- Sağ Balkon Altı Pano
- Sağ Balkon Üstü Pano
- Cami İçi Sol Cephe Alt Kat Fil Paye
- Sol Balkon Altı Pano
- Sol Balkon Üstü Pano
- Sol Cephe Alt Kat Pano
- Kadınlar Mahfili Alt Katı Pano
- Minber Köşkü Üst Pano

GÜL Motifinin Olmadığı Bölümler

- Son Cemaat Yeri Sağ Cephe (gül motifi tüm sağ cephedeki pano, bordür ve yüzey çinilerinde bulunmamıştır)
- Cami İçi
- Cümle Kapısı
- Sağ Cephe Alt Kat Fil Payeler
- Sağ Cephe Pandantifler
- Sağ Balkon Altı

- Sağ Balkon Üstü
- Sol Cephe Alt Kat Fil Payeler
- Sol Cephe Pandantifler
- Sol Balkon Altı
- Sol Balkon Üstü
- Sol Cephe Alt Kat
- Sol Cephe Üst Kat
- Kadınlar Mahfili
- Minber Köşkü Sağ ve Sol Bordür
- Minber Köşkü Üst Bordür
- Minber Köşkü Alt Pano
- Minber Köşkü Alt Bordür
- Mihrap

Sümbül Motifinin Bulunmadığı Bölümler

- Son Cemaat Yeri Sağ Cephe (Sümbül motifi tüm sağ cephedeki pano, bordür ve yüzey çinilerinde bulunmamıştır).
- Sol Yan Kapı Camii Girişi
- Cümle Kapısı
- Sağ Cephe Alt Kat Fil Payeler
- Sağ Cephe Üst Kat Fil Payeler
- Sağ Cephe Pandantifler
- Sağ Balkon Altı Pano
- Sağ Balkon Üstü Pano
- Sol Cephe
- Alt Kat Fil Payeler
- Sol Cephe Pandantifler
- Sol Balkon Altı Pano
- Sol Balkon Üstü Pano
- Sol Cephe Alt Kat Pano
- Minber Köş

KAYNAKÇA

Afyoncu, E (2008). Rüstem Paşa. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 35. Cilt. 288-290.

Aktan, L. (2011). Osmanlı Dönemi Çini Sanatında Dört Çiçek Üslubu, *Düşünen Siyaset,* Lotus Yayın Evi, İstanbul, 65.

Aktepe, M. (1953). "Damad İbrâhim Paşa Devrinde Lâle". *Tarih Dergisi* 7, 85-126.

Albayrak Sak, V. (2023). Kanunî'nin Şiir ve Şair Sevmeyen Paşaları: Rüstem Paşa ve Ayas Paşa. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (49), 99-11.

Altınay, Ahmet R. (2011). *Lâle Devri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 45.

ankara.bel.tr Gül Yetiştiriciliği https://www.ankara.bel.tr/files/1815/8814/1551/13-glyetitiricilii_compressed.pdf Erişim 1.5.2024.

Aslanapa O. (1980). "Rüstem Paşa Camii", Sanat Dünyamız, 6, 18, 3- 8.

Aslanapa, O. (1988). *Mimar Sinan'ın Hayatı ve Eserleri,* Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 18.

Aslanapa, O. (2004). Osmanlı Devri Mimarîsi, İnkilâp Kitabevi, İstanbul, 32.

Atak, E. (2020). "Taşa İşlenen Zarafet Lâle: Cami Tezyinatında Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme (14-18. Yüzyıllar)" *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, III/II, Aralık 2020, 226-239.

Atasoy, N. (2002). *Hasbahçe Osmanlı Kültüründe Bahçe ve Çiçek*, İstanbul, Koç Kültür Sanat ve Tanıtım Hizmetleri, 41.

Bakır, Sitare T. (1999). *İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 32.

Başayiğit, L., & Ersan, R. (2014). Isparta Gülü'nün (Rosa damascena Mill.) Vejetasyon Dönemi Boyunca Morfolojik Özellikleri ve Spektral İmzaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 36-44.

Batuhan, T. (2020). "Materiality of Mehmet II Smelling A Rose Based on Gentile Bellini's Painting with Cultural Perspective." *Art-Sanat*, 14(2020): 1–16.

Batur, M. (1959). "Rüstem Paşa Camisi", *Arkitekt,* 295, 77-79.

Baytop, T. ve Kurnaz C. (2003). "Lâle", *İslam Ansiklopedisi*. C.27, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 79-81.

Birol, İ. A. ve Derman, Ç. (2013). *Türk Tezyini San'atlarında Motifler* (10. Baskı). İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

Coşkun, B. (2007). *15.Yy. İle 20.Yy. Arasında Türk Tezhip Sanatında Gül Motifi.* Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Sosyal Bilimler Enstitüsü, 74.

Çevik, G. (2014). *Rüstem Paşa Camii Çinilerinde Lale ve Karanfil Motifleri*. Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Çoruhlu, Y. (2007). *Erken Devir Türk Sanatı*, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 65.

Dağlı, H. (2015). *Mimar Sinan'ın İstanbul'daki Camilerinin Minber Bezemeleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Demiriz, Y. (1986). *Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslûpta Çiçekler*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Demiriz, Y. (1996). "Osmanlı Keramik ve Çini Sanatında Gül Terminolojisi ve Tanımı", Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları, İstanbul, Sanat Tarihi Derneği Yayınları.

Diyarbekirli, N. (1972). *Hun Sanatı*, Milli Eğitim Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Doğan, H. (2022). Ortaçağ Türk şiirinde 'sünbül' imgesi üzerine bir değerlendirme, International Journal of Social Sciences Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi IJSS,6 (26), 170-187.

Egli, E. (2009). *Osmanlı Altın Çağının Mimarı Sinan*, (Çev. İbrahim Ataç), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 87.

Erçağ, B. (1995). Rüstem Paşa Camisi Restorasyonu Çalışmalar Sonucu Gün Işığına Çıkarılan Süsleme Sanatımızın Özgün Örnekleri. *Yapı Dergisi.* Sayı 162, 71-77.

Erzen, Jale N. (1981). *Mimar Sinan Dönemi Cami Cepheleri*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

gerger.gov.tr Ters Lale. http://www.gerger.gov.tr/ters-lale Erişim 21.65.2024.

Goody, J. (2010). *Çiçeklerin Kültürü*, (Çev. Mehmet Beşikçi), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Goodwin, G. (2012). *Osmanlı Mimarlığı Tarihi*, (Çeviren: Müfit Günay), İstanbul: Kabalcı Yayınları, 15.

Göknil, U. V. (1987). *Mimar Sinan'da.* Sandoz Kültür Yayınları No:10, İstanbul.

Gökyiğit, N. (2010). *İstanbul'da Bahçe ve Çiçek,* ANG Vakfı Yayınları, İstanbul.

Gurlitt, C. (1999). *İstanbul'un Mimari Sanatı*, (Çeviren: Rezan Kızıltan), Ankara: Yayınevi: Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri, 19.

Hikmet Polat, N. (2001). *Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine,* Kitapevi, İstanbul

ısparta.gov.tr Isparta Gülü. http://www.isparta.gov.tr/isparta-gulu Erişim 21.5.2024.

ilav.org İstanbul Lalesi. https://www.ilav.org/istanbul-lalesi/ Erişim 21.5.2024.

islamansiklopedisi.org Hazire. https://islamansiklopedisi.org.tr/hazire Erişim 28.2.2024.

Kahraman, Seyit A. (2014). *Osmanlı Çiçekleri ve Çiçekçileri*, Lale Yayınları, İstanbul.

Kalyoncu, H. (2007). *Rüstem Paşa Camisi ve Çinilerinin Türk Sanat ve Mimarlık Tarihi Açısından Önemi Üretim, Kullanım ve Restorasyon Sorunları.* Yüksek Lisans Tezi. Kadir Has Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Karafakı, F. Ç., & Çetinkaya, Ç. (2016). Türk Süsleme Sanatında Gül'ün Kullanımı. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 13-20.

Kartal, A. (1998). *Klâsik Şiirinde Lâle*, Akçağ Yayınları, Ankara, 14.

Keskiner, C. (2011). *Hatai / Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler*. İlke Basın Yayım.

Kuban, D. (2007). *Sinan'ın Sanatı ve Selimiye*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Kuban, D. (2007). *Osmanlı Mimarisi*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.

kulturportali.gov.tr https://www.kulturportali.gov.tr/medya/fotograf/fotodokuman/2503/stilize-istanbul-lalesi Erişim 21.5.2024.

kulturportali.gov.tr (a). https://www.kulturportali.gov.tr/portal/ispartagulu#:~:text=G%C3%B6vdesi%20silindir%20bi%C3%A7imli%2C%20i%C3%A7i%20dolu,da%20genellikle%20salg%C4%B1%20t%C3%BCyleri%20ta%C5%9F%C4%B1r. Erişim 21.5.2024.

kulturenvanteri.com Rüstem Paşa Camii Şadırvanı https://kulturenvanteri.com/tr/yer/rustem-pasa-camii-sadirvani/#17.1/41.017998/28.968784 Erişim 28.2.2024.

Kuran, A. (1986). *Mimar Sinan*. İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.

MEGEP, (2008). Bahçecilik Sümbül Yetiştiriciliği. Ankara: Mesleki Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi.

MEGEP, (2009). El Sanatları Teknolojisi. Bitkisel Motif Çizimi. Ankara: Megep (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi

Necipoğlu, G. (2005). *Age of Sinan: Architectural Culture in the Ottoman Empire*, Princeton University Press, Princeton.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı, (2015). Manisa Lalesi (Tulipa Orphanidea). Tür Eylem Planı. https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/T%C3%9CR%20EYLEM%20PLANI/Tulipa%20orphanidea%20(Manisa%20lalesi).pdf Erişim 21.5.2024.

Özcan, M. (2007). *Rüstem Paşa Camii Çinilerinden Örnekler*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı Geleneksel Türk El Sanatları Eğitimi Bilim Dalı.

Över, R. A. A. (2012). *Mimar Sinan'ın İstanbul Camilerinde Açık Alanlar Ve Sınırlayıcı Öğeler.* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özkoçak, S. A. (1999). "The Reasons for Building: the cases of Rüstem Paşa and Yeni Valide Mosques", in Ç Kafesçioğlu & L. Thys-Şenocak (eds) Aptullah Kuran için Yazılar. 265-276. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Peçevi, İ. (1968). *Peçevi Tarihi 1-2*. (Haz. Fahri Ç. Derin / Vahit Çabuk). İstanbul: Enderun Kitabevi.

Sönmezer, Ş., (2002). *İstanbul'daki Sinan Camilerinde Mekan İle Serbest Düşey Taşıyıcılar Arasında Boyut İlişkisi*, Doktora Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tanç, N. (2009). "Rifai' den Oscar Wilde' a Gül ve Bülbül", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 39, 967-987.

Turgut, A. Y. (2003). "XVIII. Yüzyıl Tezhip Sanatında Natüralist Üslûpta Çiçekler'', İstanbul, Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Türetken, M. (2020). 'İstanbul lalesi' yeniden ana vatanında. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/istanbul-lalesi-yeniden-ana-vataninda/1832571 Erişim 21.5.2024.

Ülgen, A. S. (1952). "Rüstem Paşa Heyeti", *Mimarlık*, S. 1-2, İstanbul.

Ünal, S. (2021). "Türkistan'dan Günümüze Pişmiş Toprak Kültüründe Lale". Türk Dünyası Araştırmaları 128, sy. 253 (Ağustos 2021): 323-44.

Ünver, S. (1974). "Türkiye''de Lâle Tarihi", *Vakıflar Dergisi, 9*, 265-276.

Yetkin, Ş. (1988). *Mimar Sinan'ın Eserlerinde Çini Süsleme Düzeni. Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri 1.* Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.

Yıldızoğlu, E. (2019). *İstanbul Rüstem Paşa Cami İç Mekân Kalem İşi Süslemeleri*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Yüksek, R. (1996). Klasik Dönem Osmanlı Camilerinde Kalem İşleri (Şehzade Camii, Rüstem Paşa Camii, Selimiye Camii ve Atik Valide Camii) ve Geçirdiği Onarımlar. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yüksel, İ. A. (2004). *Osmanlı Mimarisinde Kanuni Sultan Süleyman Devri (926-974/1520-1566 İstanbul,* C. 6, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

EKLER

Ek A

Eser Adı: Alevli Bahçe.

Ölçü: 50 cm çap.

Teknik: Katmanlı Çini Tekniği.

Eser Yılı: 2024.

Eser Adı: Alevli Bahçe Çizimi

Ölçü: 50 cm çap.

Teknik: Katmanlı Çini Tekniği

Eser Yılı: 2024.

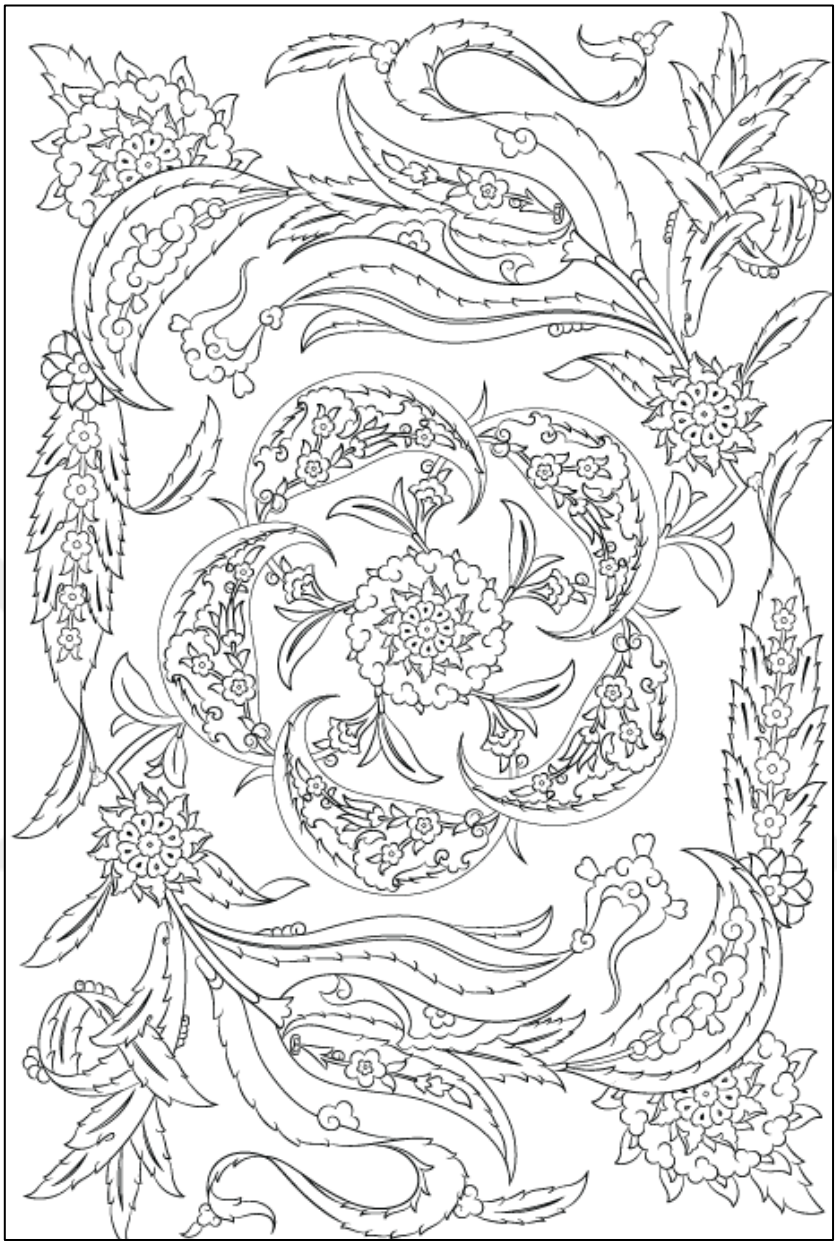

Eser Adı: Lale ve Yaprakların Bahar Dansı.

Ölçü: 40x60 cm.

Teknik: Sıraltı Tekniği.

Eser Yılı: 2024.

Eser Adı: Lale ve Yaprakların Bahar Dansı.

Ölçü: 40x60 cm.

Teknik: Sıraltı Tekniği.

Eser Yılı: 2024.

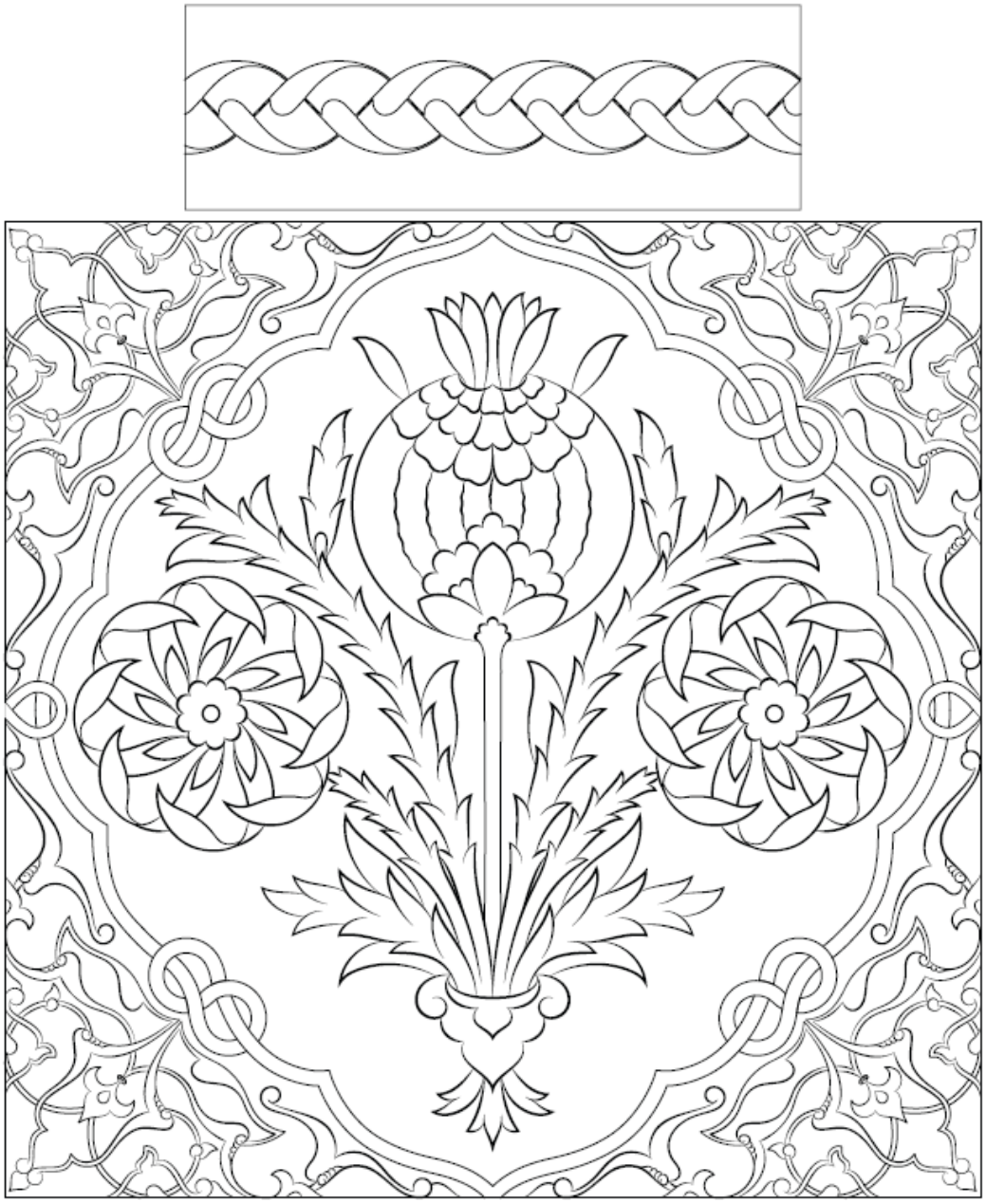

Eser Adı: Baharda Harmoni İzleri.

Ölçü: 20x20 cm. Küp.

Teknik: Katmanlı Çini Tekniği.

Eser Yılı: 2024.

Eser Adı: Baharda Harmoni İzleri.

Ölçü: 20x20 cm. Küp.

Teknik: Katmanlı Çini Tekniği.

Eser Yılı: 2024.

Eser Adı: Baharda Harmoni İzleri.

Ölçü: 20x20 cm. Küp.

Teknik: Katmanlı Çini Tekniği.

Eser Yılı: 2024.

Eser Adı: Baharda Harmoni İzleri.

Ölçü: 20x20 cm. Küp.

Teknik: Katmanlı Çini Tekniği.

Eser Yılı: 2024.

Eser Adı: Baharda Harmoni İzleri.

Ölçü: 20x20 cm. Küp.

Teknik: Katmanlı Çini Tekniği.

Eser Yılı: 2024.

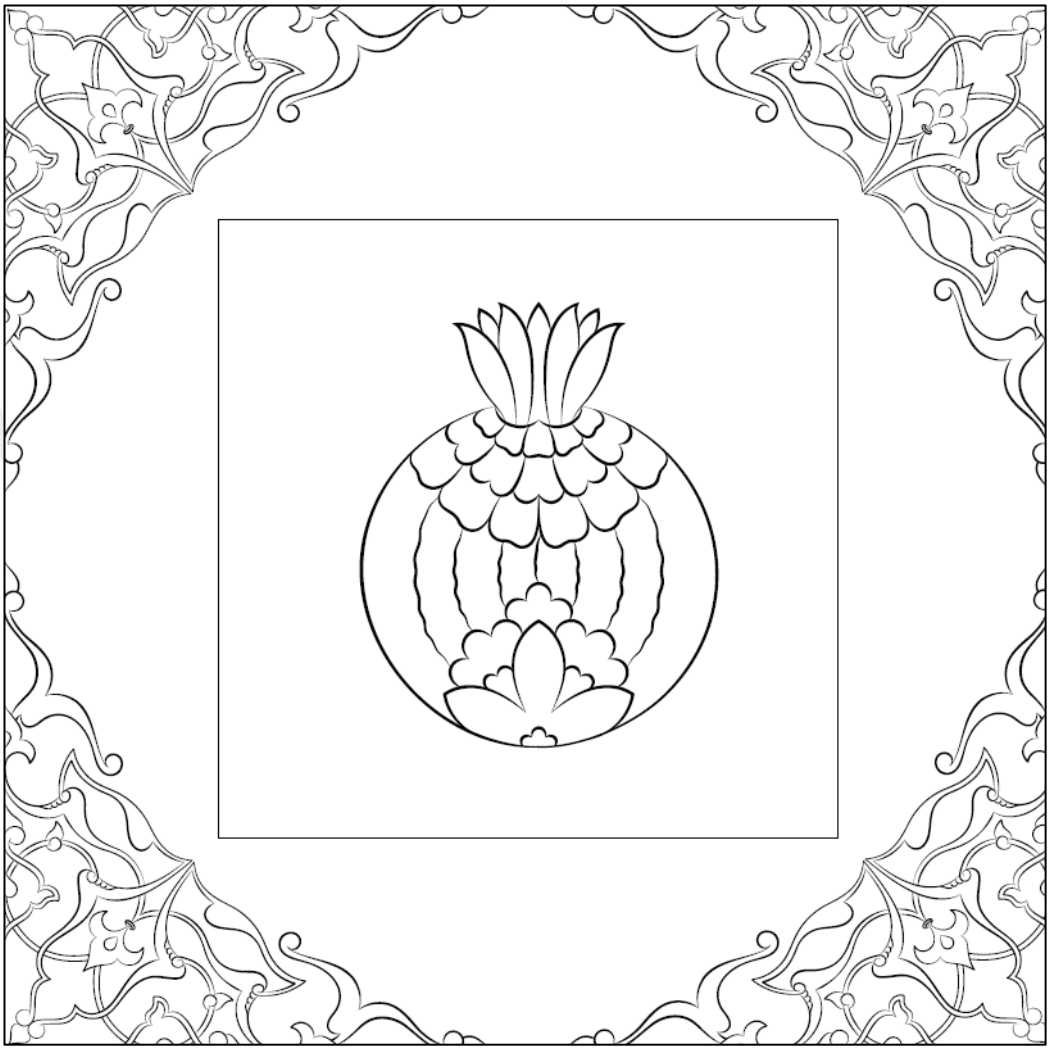

Baharda Harmoni İzler, Küpün Üstten Görünümü.

Baharda Harmoni İzler, Küpün Üstten Görünümü.

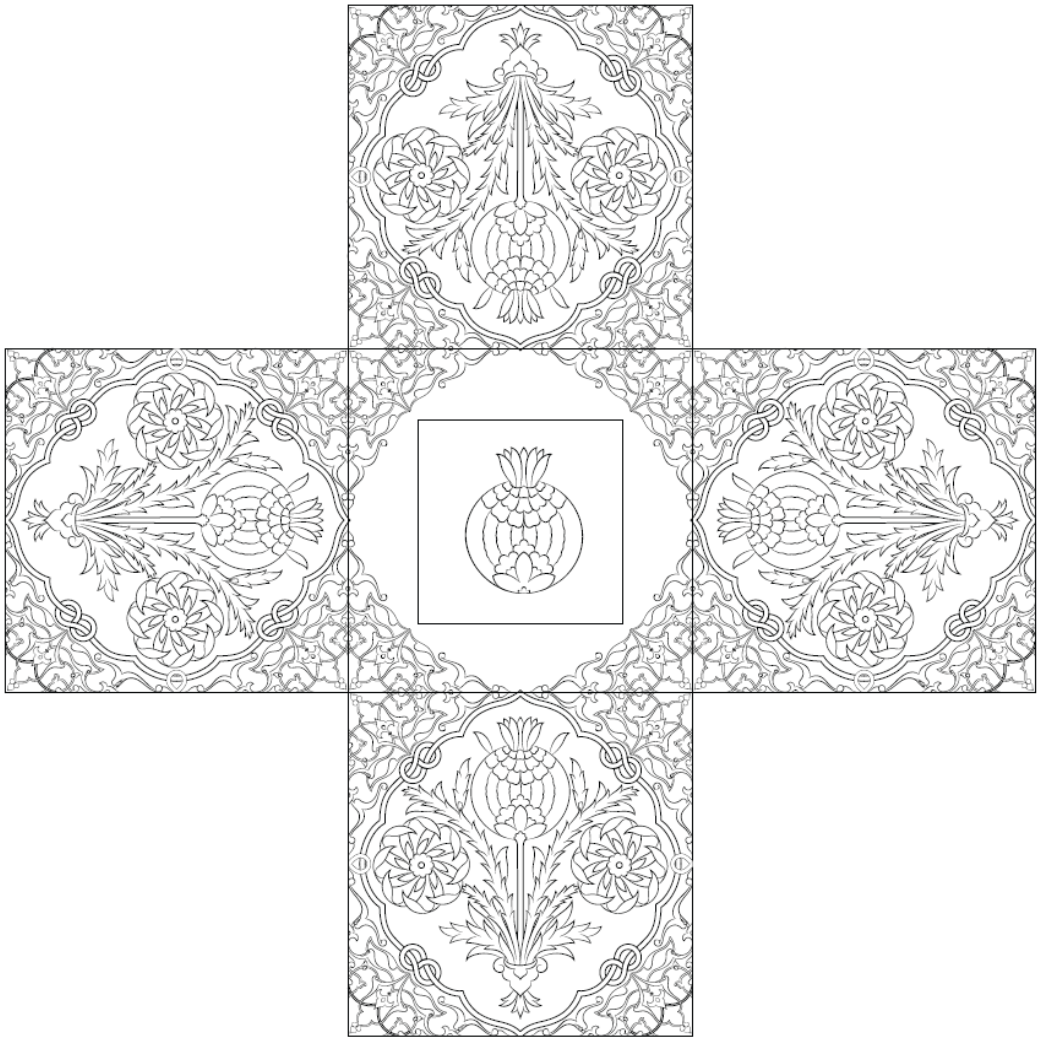

Baharda Harmoni İzler, Küpün Açık Şekli.

Baharda Harmoni İzler, Küpün Açık Şekli.

Eser Adı: Geometrinin Çiçek Bahçesi.

Ölçü: 40x60 cm.

Teknik: Sıraltı Tekniği.

Eser Yılı: 2024.

Eser Adı: Geometrinin Çiçek Bahçesi.

Ölçü: 40x60 cm.

Teknik: Sıraltı Tekniği.

Eser Yılı: 2024.

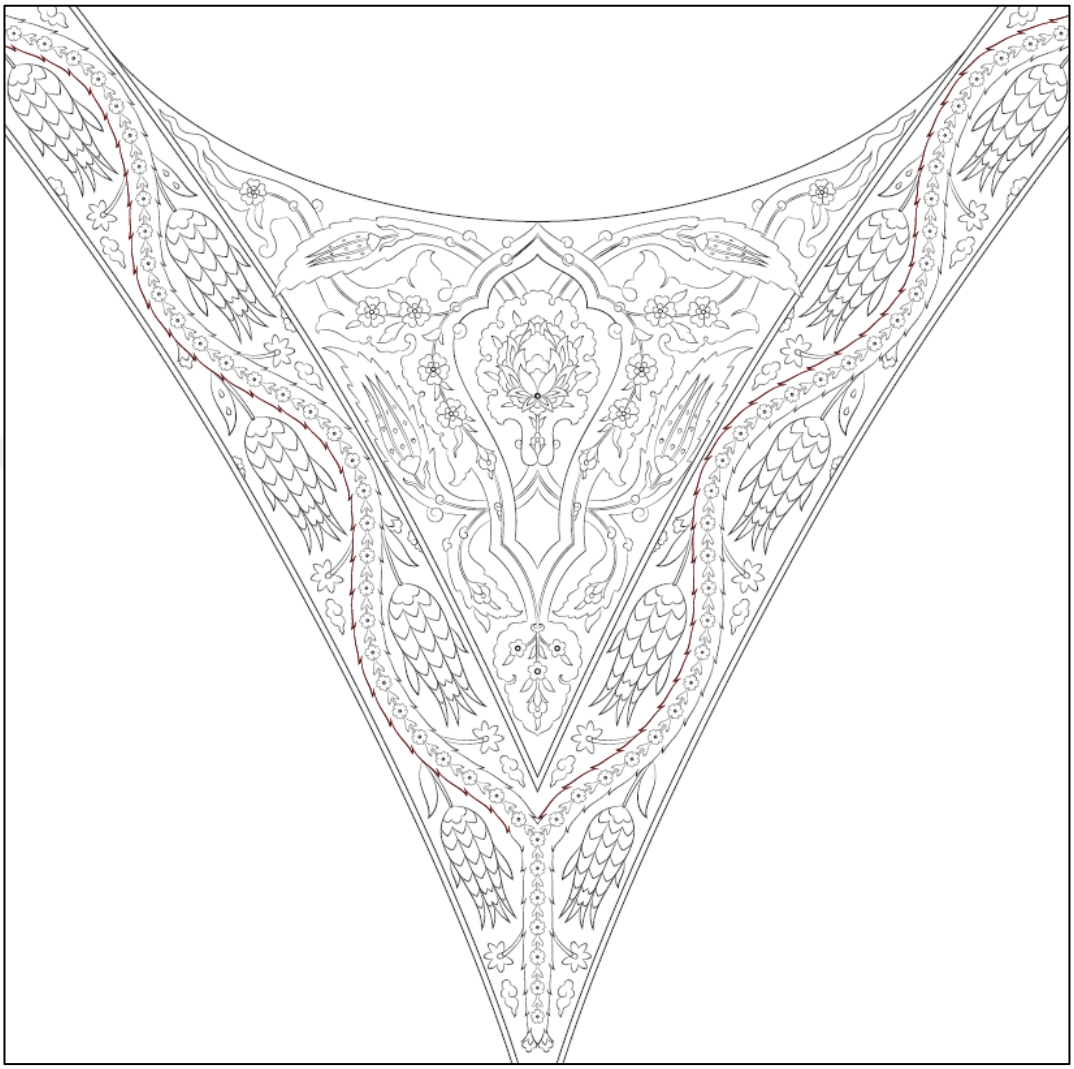

Eser Adı: Replika-Rüstem Paşa Camii Pandantif.
Ölçü: 40x40 cm.
Teknik: Sıraltı Tekniği.

Ek B Sağ ve Sol Fil Paye Köşelerinin Karşılaştırılması